TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 51

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

AHMET MİTHAT EFENDİ

Esrâr-ı Cinâyât

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

TÜRK EDEBİYATI

AHMET MİTHAT EFENDİ
ESRÂR-I CİNÂYÂT

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
İSTANBUL, 1301 [1884]

Sertifika No: 40077

EDİTÖR
AYŞEGÜL ÇAKAN

REDAKSİYON
HACER ER

DÜZELTİ
OĞUZ AYAYDIN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: KASIM 2020, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-202-6

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel: (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: MEHMET KANAR

1954 yılında Konya'da doğdu. İlköğrenimini doğduğu şehirde, orta ve yükseköğrenimini İstanbul'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Şarkiyat ve Türkoloji eğitimi aldıktan sonra mezun olduğu bölümde asistan, doçent ve profesör oldu. Fars Dili ve Edebiyatı alanındaki çalışmaları dolayısıyla İran Cumhurbaşkanlığınca "Yılın Araştırmacısı" seçildi. Emekliye ayrıldığı 2007 yılından beri Yeditepe Üniversitesi'nde görev yapmaktadır. Kanar sözlük, gramer, tenkitli metin neşri, çeviri, sadeleştirme, öyküleştirme, dil öğrenim seti çalışmaları yürütmektedir.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 51

Roman

esrâr-ı cinâyât

AHMET MİTHAT EFENDİ

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Mehmet Kanar

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Sunuş

Ahmet Mithat Efendi'nin *Esrâr-ı Cinâyât* –Cinayetlerin Sırları– adlı polisiye romanı *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde tefrika halinde yayımlandıktan sonra bağımsız kitap olarak 1301 (1884) yılında basılmıştır. Roman yayıma hazırlanırken bu baskıdan yararlanılmıştır.

Eser bir İstanbul romanıdır. Yazar romancılığı, hikâyeciliği yanı sıra ansiklopedici kimliğiyle daha romanın başında okuyucunun karşısına çıkar. Geniş kapsamıyla İstanbul basını, çeşitli esnaf grupları, devlet bürokrasisi, yürürlükteki adalet sistemiyle eksiklikleri, Beyoğlu hayatı, İstanbul evleri, ticari hayat hakkında bilgilere ulaşırız. Eser, dili, üslubu, planıyla 1308 (1892-1893) yılında basılan *Müşahedat*'ın provası niteliğindedir.

Roman yayıma hazırlanırken mümkün olduğu kadar üslubun korunmasına dikkat edilerek sadeleştirme işlemi yapılmıştır. Açıklanması gereken hususlar dipnotlarda belirtilmiştir.

Ahmet Mithat Efendi hakkında geniş bilgi ve bibliyografya için bk. M. Orhan Okay, "Ahmed Midhat Efendi", DİA, II/100-103.

Bu çalışmanın yararlı olmasını dilerim.

Prof. Dr. Mehmet KANAR
26 Mayıs 2020, Bakırköy
profkanar@gmail.com

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖREKE TAŞI

1

İstanbul Boğazı'ndan Karadeniz'e çıkmak üzere hareket eden gemiler Anadolu ve Rumeli Kavakları arasına geldiği zaman bakışlar önünde birdenbire o kadar geniş, lacivert bir alan açılır ki bunun latif seyrine hayran olmaya acele eden gözler Boğaz'ın iki sahilinde bulunan binaları, tabyaları hatta Kavaklar ve Fenerler gibi köyleri bile göremez olur.

Karadeniz'in bombeli yüzeyi ile gök kubbenin etekleri birleşiyormuş gibi görünerek göz önünde oluşan geniş ufku seyre koyulunca insanın gözleri artık Rumeli Feneri'nin üst tarafında ve tam İstanbul Boğazı bitip de Karadeniz'e de henüz çıkmış sayılamayacak bir yerde Öreke Taşı'nı görebilir mi?

Bunu korku ve çekinceyle dikkatten uzak tutamayacak olanlar İstanbul'dan Karadeniz'e çıkanlar değil, Karadeniz'den İstanbul'a girenlerdir. Özellikle yelken gemilerinin, hele hele fırtınalı bir havada Boğaz'a girmeye çalışan yelken gemilerinin içinde olanlar gözlerini bu kayadan hiç ayıramaz.

Öreke Taşı boyu dört yüz, eni iki yüz elli metre kadar büyüklükte ve şekli bir dereceye kadar beyziye yakın bir kayadır ki ortalık yerinin denizden yükseltisi beş altı metreye kadar varır. Etekleri daha alçaktır; dolayısıyla poyraz fırtınası esnasında Karadeniz'in dalgaları kabardığı zaman dalgaların hücumuyla kaya tümüyle örtülüp yeri bir beyaz köpük içinde kalır. Dalgalar çekildikten sonra aksine etrafı sudan tahliye olunarak eski yüksekliği daha da artmış sanılır. Bu halde Karadeniz'den Boğaz'a giren gemide bulunup da kayayı seyredecek olsanız, büyük bir deniz canavarı zan-

nedersiniz. Yunus balığı gibi kâh suya batıp kâh su üzerine çıkarak her şekilde gemiye hücum ettiğine şüpheniz kalmaz. Zira gemilerde bulunanlar geminin salıntısına vücutlarının dengesini ve gözlerinin görüş gücünü alıştırarak sallanan ve yürüyenin gemi değil, sahiller olduğunu zanneder.

Boğaz'a girerken sancak bordası hizasında kalan bu taşa niçin Öreke Taşı adını vermiş olduklarını bir türlü anlayamamışızdır. Bir zamanki kadınların pamuk sardıkları fırıldak gibi örekelerle bu kaya arasında ne benzerlik görüldüğünü bir kimseden öğrenemedik. Fakat Karadeniz gemicileri nezdinde bu taşın bir ismi de Kanlı Kaya'dır ki böyle adlandırılmasının sebebini pek kolay araştırabildik.

"Sütliman" diye tanımlanan havalarda bile Karadeniz'in suları Boğaziçi'ne girerek Boğaz'ın birçok mevkiinde hızlarını herkese gösteren ve türlü adlarla anılan akıntıları teşkil etmek için Boğaz dışında o kadar girdap, anafor oluşturur ki hiç rüzgâr olmayan havalarda dümeni olmayan yelken gemilerinin bu anaforlardan, girdaplardan kurtulup kolayca ve selametle Boğaz'a girebilmesi güçtür. Bu tehlikeye fırtınalı havalarda bir de rüzgârın itici gücü eklenirse, artık İstanbul Boğazı'nın gemiciler nezdinde ne kadar tehlikeli bir yer olduğunu başka türlü anlatmaya hacet kalmaz.

Zaten Boğaz'ın denizciler tarafından da iyi bilinen bu kadar müthiş tehlikelerinden dolayı değil midir ki birkaç seneden beri gerek Anadolu, gerek Rumeli taraflarına gayet muntazam ve donanımlı birer kurtarma heyeti konulmuştur? Bu kurtarma heyetlerinin gemileri kurtarmak için olmadığı açık ve aşikârdır. Zira sahile düşen ve hele hele Öreke Taşı'na çarpan tekneler adeta kayaya çarpılmış yumurtadan başka bir şeye benzemez. Sadece batan gemilerin içindeki adamları muhakkak bir ölümden kurtarmak için anılan kurtarma heyetleri oluşturulmuştur.

Kurtarma heyetinin oluşturulmasından önce adı geçen Öreke Taşı o kadar gemi parçalamış, o kadar adam telef etmiştir ki bu zayiatın çokluğu kendisine "Kanlı Kaya" adını vermiştir.

Kanlı Kaya'nın Rumeli sahilinde olduğu, Rumeli Feneri'nin üst tarafında bulunduğunu bildirmemizden anlaşılmıştır. Söz konusu kaya sahile o kadar yakındır ki Rumeli kenarından hızlıca bir taş atılsa hemen Kanlı Kaya üzerine düşebilir. Fakat kaya ile kara arasındaki sular derindir. Kayanın Rumeli sahilinde ufacık koy gibi bir de girintisi olduğundan –buna her ne kadar bir "liman" denilemezse de– havanın müsaadesine aldanarak balık tutmak için Boğaz'dan dışarı çıkan kayıklar birdenbire bir fırtınaya tutulup kaçacak olurlarsa, bazen şu küçücük limancığa sığınır. Bu limancık on on beş kadar balıkçı kayığını içine alabildiği gibi her taraftan gelen rüzgârlara ve dalgalara kapalı olduğundan oraya sokulabilen kayıklar fırtına afetinden kendilerini kurtarabilmiş sayılır.

Kanlı Kaya üzerinde hiçbir bina yoktur. Ağaç ve hatta ot bile yoktur. Zira Kafkas'tan, Kırım'dan, Hocabey'den, Tuna vadisinden toparlanıp gelen fırtınalara göğüs gerebilecek ağaç tasavvur edilemeyeceği gibi yalçın kaya üzerinde yetişecek bitki de güç tasavvur edilebilir. Yalnız bunların biraz daha büyüceği ve kabası demek olan deniz otlarından başka bu kaya üzerinde hiçbir şeye rastlanmaz.

Dünyada her şeyin bir zararı varsa, bir de yararının olabilmesi yaratılış kanununun istisna kabul etmeyen hükümlerindendir. Kanlı Kaya'nın açık ve sürekli bir tehlike demek olan zararı meydanda iken bunun bir işe yarayıp yaramadığını merak ederek bazı balıkçılardan tahkike girişmiştik.

Yukarıda bildirdiğimiz gibi fırtınalı havalarda bazı balık kayıklarının sığınmasından başka hiçbir şeye yaramayacağı inancıyla bu soruyu sormuşken Kanlı Kaya'nın bir yararını daha balıkçılardan öğrendik. Dediler ki:

— Yaz mevsiminde bazı meraklılar buraya mehtabiye[1] yapmaya gelir. Sakin havalarda Karadeniz üzerini mehtabın gümüş rengi nurlarıyla aydınlanmış görmek hakikaten gönüllere ferahlık verir.

---

1 Denizde mehtap altında düzenlenen eğlence.

Yalnız buraya gezintiye gelmek için her ne lazımsa beraber getirmek lüzumu da aşikârdır. Zira kaya üzerinde yakacak ot bile bulunmadığını evvelce bildirdik.

2

Hicretin bin iki yüz şu kadar senesine[1] rastlayan temmuz ayının on yedinci salı günüydü ki İstanbul'da basılıp yayımlanan gazetelerin birinde, yurt haberleri kısmında şu yazı okundu:

> Büyükdere'den şehir postasıyla matbaamıza gönderilen bir belgeden anlaşıldığına göre dünkü pazartesi günü Boğaz dışında balık avına giden kayıklardan bazıları dönüşte Öreke Taşı'na yanaşmış, üzerine çıktıklarında orada gayet müthiş bir cinayetin işlendiğini keşfetmişlerdir.
>
> Ancak on beş on altı yaşlarında bir kız maktul olduğu gibi yanında iki de erkek naaşı görülmüştür. Kızın Müslüman olduğu tırnaklarında kına rengi bulunmasından çıkarılıyor. Fakat kıyafeti alafranga imiş. Maktul erkeklerinse Elenoz[2] veyahut Maltız[3] olduğu anlaşılıyor.
>
> Bu acayip keşif hakkında mektup sahibi başka açıklamalarda bulunuyorsa da gerçekleşen cinayetin zaten ortada olan önemine göre söz konusu ayrıntıyı aynen almada ihtiyatlı davrandık. Bundan sonra yapacağımız tahkikatın göstereceği sonuç üzerine durumu okurlarımıza ayrıntılı olarak sunacağız.

Böyle bir yazının gazetede görülmesinin okurların ne derecelere kadar dikkatlerini açacağı, ne kadar merak uyandıracağı anlatılmaya muhtaç değildir. Ertesi gün de bu konu hakkında gazetenin açıklama yapacağı beklenirken izah yollu hiçbir şey görülememesi halkın beklentisini bir kat daha artırmıştı.

---

1 Miladi takvimde 1800'lü yıllar.
2 Yunanlı.
3 Maltalı.

Gerçi memlekette yalnız bir gazete bulunmayıp daha başkaları varsa da doğrudan doğruya haber ve malumat almak öyle her gazeteciye nasip olmaz. Birtakımları birbirinden haber çalma âdetinde olduğundan, başka gazetelerin verdiği bilgi şu ilk yazıdan fazla değildi. Fazla gibi görünen tarafları sırf gazete yazarlarının kendi hayal dünyalarında bulduğu olaylardan ibaretti.

Daha ertesi, yani perşembe günü yine anılan gazetede şu yazı okundu:

> Öreke Taşı'nda keşfini evvelki günkü nüshamızda bir nebzecik beyan ettiğimiz müthiş ve garip cinayet hakkında Beyoğlu Zabıtası[1] tarafından gönderilen resmî yazıyı aşağıda aynen aktarıyoruz:
>
> ... Gazetesi Matbaasına;
>
> İtibarlı gazetenizin dünkü nüshasında, Boğaz girişinde yer alan ve Öreke Taşı denilen kaya üzerinde on beş on altı yaşlarında bir İslam kızı ile Maltız veya Elenozlu iki kişinin naaşlarının balıkçılar tarafından keşfedildiğine dair yazıyı okuduk. Söz konusu cinayet, içinde bulunduğumuz rûmî ayın on altıncı pazar akşamı yani pazartesi gecesi vuku bulmuş, ertesi pazartesi günü balıkçıların Büyükdere Zabıtası'na durumu bildirmeleriyle adı geçen zabıta tarafından tahkikine derhal memurlar gönderilmiştir. Keyfiyetin Beyoğlu merkezine de bildirilmesi üzerine merkez müstantiklerinden[2] Osman Sabri Efendi'nin maiyetine bir teftiş ve iki de çavuş verilerek derhal cinayet yerine gönderilmişlerdi. Anılan müstantik tarafından verilen raporun çıkarılan bir sureti ilişikte gönderildiğinden, gereğinin yapılması hakkında...

Bir gazeteye gönderilen raporun yapılacak gereği neden ibaret olabilir? Bu "gereğinin yapılması" iki kelimeden ibaret bir sözdür ve kime hitap ediliyorsa manası "aklına

---

1 Bir şehirde güvenliği sağlamakla görevli teşkilat; bu teşkilata bağlı zaptiye, polis.

2 Sorgu hâkimi, sorgulama memuru, polis dedektifi.

geleni yap" demektir. Gazetecinin aklındaysa her şeyden evvel gazetesini doldurmak düşüncesi yer tutmuş olacağı gibi gazetenin evvelki günkü nüshasında yer alan yazı zaten okurlarının pek ziyade meraklarını uyandırmış, dikkatlerini çekmiş bulunduğundan onları bir kat daha memnun etmek için Müstantik Osman Sabri Efendi'nin raporunun suretini aşağıda olduğu gibi yayımladı:

Yüksek Mutasarrıflık[1] Makamına;

İçinde bulunduğumuz rûmî ayın on yedinci pazartesi günü mutasarrıflığın emri uyarınca müfettiş Cemal Efendi, Ali ve Mustafa çavuşlarla birlikte Beşiktaş iskelesinden Rumeli sahilinin bir buçuk[2] vapuruna binerek Yenimahalle'ye ve oradan kayığa binilerek Kanlı Kaya'ya gidildi. Anılan kayada o gece işlenen cinayetin tahkikatına başlandı.

Büyükdere merkezinden Mülazım[3] Mehmet Ağa yanında köy imamı, iki muhtar ve üç zaptiyeyle bizden evvel cinayet mahalline vararak naaşların asıl yerlerini ve vaziyetlerini değiştirmek gibi hareketlerde bulunmuştur. Müstantiğin gelmesinden önce bu gibi hareketlerin daha sonra tetkik ve tahkikleri zorlaştıracağı mutasarrıflığın malumudur. Cinayet mahalli ne haldeyse müstantik gelinceye kadar o halin asla değiştirilmemesini kaç defadır arz ettiğim halde henüz bir semeresinin görülememesi üzüntü vericidir.

Her neyse, bendeniz Kanlı Kaya'ya varınca, naaşların hal ve vaziyetleri evvelce neden ibaretse, yine o hal ve vaziyete döndürülerek tahkikata başlandı.

Maktul kızın gerçekten de İslam olduğu parmaklarındaki kına eserinden anlaşılmaktadır. Kendisi on altı yaşından fazla tahmin olunamayacak kadar genç ve lepiska saçlı, gayet güzel ve elbisesi de temiz olduğundan öyle adi karılardan sayıla-

---

1 İlçe ile vilayet arasındaki sancak yöneticiliği.

2 Eskiden bugünden farklı olarak "ezani/alaturka saat" sistemi kullanılırdı. Ezani saat, mevsimlere göre, güneşin batışında saatin 12'yi gösterecek biçimde ayarlanması temeline dayanan bir zaman ölçüsüdür. Metindeki saatler anlama kolaylığı bakımından bugünün ölçülerine –yaklaşık olarak– çevrilmiştir.

3 Teğmen.

maz. Yanındaki maktul erkeklerin Kefalonyalı olduğu koyunlarından çıkan evraktan ve bilhassa kendilerine gönderilmiş olan Rumca mektupların zarfları üzerinde yazılı olan isim ve ikamet yerlerinden anlaşılmıştır. Bunlardan birisi Leh sokağında sakin Petri ve diğeri Galata'da Kemeraltı'nda Kosti'nin meyhanesi üzerindeki odalarda kalan Mihal'dır.

Genç kızın kimin nesi olduğunu her ne kadar soruşturmaya çalışmışsak da bulabilmek mümkün olamamıştır. Bir de kızın yanı sıra meydanda yaralı olarak iki Kefalonyalı bulunmuştur. Kayanın Anadolu tarafındaki sahili üzerinde birkaç yerde kan lekeleri bulunmuştur. Âcizane şüpheme göre bunlar başka birkaç yaralının yarasından akmıştır. Yaraları derhal öldürecek yaralardan olmadığı için kayık veya sandallarına binerek kaçmışlardır.

Cinayet mahallinde mükemmel bir sofra takımıyla bir ziyafet kalıntısı mevcut olduğundan oraya mehtabiye sefası yapmaya gidildiğini, sefa sürenler arasında bir kavga çıkmasıyla işin bu cinayetle sonuçlanmış olduğunu sanıyorum.

Bu müthiş cinayet hakkında tetkiklerin tamamlanması amacıyla işe yarayacağı için cinayet mahallinde ne kadar eşya bulunduysa, cümlesi ve maktul alınarak önce Büyükdere'ye, daha sonra Beyoğlu Zabıtası'na getirilmiş, Kefalonyalı maktuller ispitalyaya[1] teslim edildiği gibi kızın naaşı da nisa hastanesine[2] teslim edilmiştir. Ol babda ve her halde emr ü irade hazreti men lehü'l-emrindir.[3]

Bazı havadis meraklıları vardır; dünyada olup bitenlere dair gazetelerde okudukları yazıları kendi meraklarına nispetle yetersiz görerek gazetelere kadar gelir, muharrirlerle[4] görüşürler. Gazetelerde yer verilen olaylar hakkındaki malumat yalnız o kadardan ibaret midir? Yoksa daha ziyade malumat vardır da her ne düşünceye dayanıyorsa, bu kadarcığını yazmakla mı yetinilmiştir? Buralarını sormaya başlarlar.

---

1 Hastaneye.
2 Kadınlar Hastanesine.
3 Bu konuda her türlü emir ve irade emir sahibine aittir.
4 Yazar, gazete yazarı.

Bu gibi soruların zaten işleri başlarından aşmış olan biçare muharrirleri ne kadar rahatsız edeceğini bilseler, belki biraz insaf ederler. Birtakımları da vardır ki malumat ve izahat almakla yetinmez, o meseleler hakkında muharririn enikonu düşüncelerini, fikirlerini sormaya kadar varırlar.

Öreke Taşı meselesi ise hakikaten herkesin merakını uyandıran garip bir durum olmuştu. Beyoğlu Zabıtası'nın yaptığı açıklamanın yayımlanmasından bir gün sonraki cumanın tatil günü olması da müsait görünerek gazeteye o kadar meraklı insan gelmiş ve her biri başmuharriri o kadar soruya boğmuştu ki biçare muharrir az kaldı ertesi günkü gazete için hiçbir şey yazmaksızın akşamı edecekti.

Yalnız bu baş ağrıtmalar bir bakıma yararlı da oldular. Zira Büyükdere'den gönderilmiş olan belge ile bir de Beyoğlu Zabıtası'nın yazısının içeriğinden başka gazetede malumat yoktu. Keyfiyetin enikonu araştırılıp incelenmesine de fevkalade bir ehemmiyet verilmediği halde gazeteci âlemin bu kadar merakını görünce bu acayip cinayetin etrafındaki sırların keşfini herkese karşı üstlendi. Dolayısıyla meydana şu yazmaya başladığımız romanın zeminini oluşturan bir roman çıkarmaya sebep oldu.

Gazeteci kısmı bir şeyin araştırılıp incelenmesini cidden merak ederse, o şeyi etrafıyla öğrenmemesi düşünülemez. Zira her tarafta dostları ve dostlarının nezdinde nüfuzları vardır. Hele hele bu dostlar gazeteciye yanlış bilgi verip de eksik fazla bir şeyin yazılmasına sebep olurlarsa, bilahare birçok taraftan tekzibi davet etmiş olacaklarını da bildiklerinden gazeteci tarafından talep edilen bilgiyi mümkün mertebe en doğru olarak verirler.

Bizim gazeteci Öreke Taşı vakası hakkında en mükemmel malumatı almak için doğrudan doğruya Beyoğlu müstantiklerinden Osman Sabri Efendi'ye müracaatı kararlaştırdı. Çünkü zabıtanın kendisine gönderdiği yazıda asıl malumat Osman Sabri Efendi'nin ilk tahkikatı üzerine bina edilmişti.

Cuma günü zabıtanın tatil olacağı düşüncesi işe derhal girişilmesine mani olmuştu. Dolayısıyla ertesi gün Muharrir

Efendi Galatasaray'a giderek bazı dostlarından Müstantik Osman Sabri Efendi'nin kim olduğunu sordu. Osman Sabri Efendi muharririn yanına getirilerek prezante edildi.

Bir gazete muharririnin her kim olursa olsun, yeni tanıştığı biriyle ilk görüşmesinde dostluğu kırk yıllık bir dostluk derecesine vardırabilmesi işten bile değildir. Fakat Muharrir Efendi, Müstantik Osman Sabri Efendi'yi ilk kez dikkatle incelediği zaman bu adamın öyle birdenbire kırk yıllık dost derecesine ulaştırılamayacağını anladı. Gazeteci kısmı her ilimden biraz anlamaya muhtaç olduğu gibi kıyafet ilmini daha ziyade anlamaya da muhtaçtır. Karşısındaki adamın kalbinde ezberlediği şeyi yüzünden ve gözlerinden anlayıp okumalıdır.

Osman Sabri denilen adam orta boylu tanımına uygun olduğu halde kendisini böyle tarif edenler "alçak boylu" nitelemesini biraz nezakete aykırı gördükleri için ederler. Vücudu için nahif denilmesi de böyledir. Zira nezakete uyulmamak lazım gelse cılız tabirini yerinde görmek gerekirdi. Şu boya, şu vücuda göre ellerini, ayaklarını uzun uzadıya anlatmaya hacet kalır mı?

Bir buçuk arşından[1] ibaret olan şu cılız vücut üzerinde ve özellikle "armut sapı" tabirine hakkıyla layık olan bir gerdana saplanmış bulunan başını görseydiniz, Osman Sabri Efendi'yi adeta bir karikatür zannederdiniz. Bu kafayı iki arşın sekiz parmak yüksekliğinde bir boya ve bir arşın iki parmak genişliğinde bir çift omuz üzerine takmalıydılar ki orantısını bulmuş olsun.

Fizyonomi yani kıyafet ilmi bazı kocaman kafalıları "mankafa" olarak değerlendirir. Hakkı da vardır. Zira bu kısım kafaların içindeki beyin azdır. Dolayısıyla boş sandıktan başka bir şeye benzemezler. Fakat içi dolu olan kocaman kafaların beyince ve onun gereği olan zekâca zenginliğine, gözlerden yayılan deha ateşleri delalet eder ki işte Beyoğlu müstantiklerinden Osman Sabri Efendi'nin kafası da bu kafaların en mükemmellerinden birisiydi.

---

1 Yaklaşık 68 cm. olan eski bir uzunluk ölçüsü birimi.

O ateşli gözler hem küçürek hem yuvarlaktır. Kaşları gözler üzerine yığılmış denilebilecek kadar düşük olup bunların altındaki sivrice bir burunla ince dudaklar ve yumru çene Osman Sabri'nin suratında şeytanlık derecesine varan zekânın belirgin alametlerinden sayılır.

Osman Sabri'yi hafifmeşrep bir adam görecek olsa bir kukla görmüş gibi derhal kahkahayı koparacağı gelir. Fakat Osman Sabri öyle kahkahalarla karşılanacak maskaralardan olmadığını hal ve tavrıyla herkese derhal anlatabilir. Bu zaman ucubesinin suratında tebessüm denilen şey pek nadir olarak görülür, ağzından "gülüş" denilen şeye benzer seda çıktığını hiç kimse işitmemiştir. Kahkahası ise bizzat kendisine de meçhuldür.

Gazeteci, Osman Sabri Efendi'nin ilk araştırma ve soruşturma işlerindeki olağanüstü maharetini yaygın şöhreti dolayısıyla işitmiş olup henüz yüzünü görmemiş olması bu konuda bir mübalağa bulunmasına ihtimal verdirmekte iken Müstantik Efendi'deki kafayı, gözleri görünce mübalağaya hiç imkân olmadığını anladı. Kendi kendine dedi ki, "Öyle kendisini gazetelerde övdürmekten zevk alacak, iftihar edecek bir heveskâr önünde bulunmuyoruz. Bu adamdan istediğimiz malumatı alabilmek için başka türlü, hem de pek özenli davranmalıdır."

3

Gazeteci ile Müstantik, nazikâne girişten olan hal hatır sorduktan sonra maksada başlamak için bir vesile olmak üzere Muharrir Efendi dedi ki:

— Cinayet işlerindeki araştırma gücünüz dünyaca meşhurken Öreke Taşı cinayeti hakkında zabıtanın neşrettirdiği rapor sizi takdir eden pek çok zat tarafından şöhretinize yakışacak derecede mükemmel görülmedi.

— Gerçekten çok eksiktir.

— Bendeniz sizinle henüz tanışma şerefine nail olmamış bulunduğum halde her şöhretin birinci dostu olmam dolayı-

sıyla sadece şöhretinizi korumak için dedim ki: “Böyle her tarafı acayip sırlarla çevrili bir cinayetin mükemmel olarak araştırılmasının bir günde yapılarak bütün sırlarının ortaya çıkarılması mümkün olabilir mi?”

— Lütfunuza teşekkürler ederim.

— Bununla birlikte raporunuzu yeterli görmeyenler haklı olmasa bile mazur sayılabilir. Çünkü cinayetin dehşet ve garipliğinden umumi merak öyle bir dereceye varmıştır ki bu konuda doğru bir haber, biraz izahata kamuoyu çok muhtaç görünüyor.

— Umumi merakın adli zabıtayla ilgisi yoktur.

— Gerçekten hakkınız var efendim. Merak edenler açık yargılamayı beklemelidir. Fakat iş açık yargılamaya çıkıncaya kadar aylar geçeceği de şüphesizdir.

— Yıllar bile geçebilir.

Müstantik Efendi’nin cevaplarının pek kısa olması canınızı sıkmaya başladı mı? Halbuki cevapları yalnız kısa değil, adeta cevap olmamak üzere düzenlenmiş savunmalardır.

Gazeteci buna dikkat ederek epeyce sıkılmaya başladı. Lakin can sıkıntısının bu konuda hiçbir faydasının olamayacağı ortadadır. Asıl hüner müstantiği sorgulayarak ağzından birkaç söz almak ve o birkaç sözden çıkarımlarda bulunarak işlenen cinayete dair bir hayli bilgi sahibi olmaktır. Dolayısıyla gazeteci dedi ki:

— Evet, yıllar dahi geçebilir. Zira gereken adamların yakalanmasıyla sorguları epeyce uzun bir iştir. Hele hele caniler firarda olursa iş daha da uzar. Öreke Taşı cinayetini işleyenlerden veya onların yardımcılarından henüz üç kişiyi tevkif edebildiğinizi söylüyorlar.

— Hiçbir kişiyi tevkif edemedik.

— Acayip! Maktul Kefalonyalıların arkadaşlarından bazı adamları tevkif ettiğinize dair bize getirilen haberler yanlış mı?

— Tümü.

— Halbuki maktul kızın yanında bazı eşyadan başka yankesici, hırsız takımından iki adamın naaşının bulunması

canilerin takibi işinde adli zabıtaya çok hizmet edecek ipuçlarından sayılabilirdi.

— Bu naaşlar o ipuçlarından sayılamıyorlar.

Muharrir Efendi'de can sıkıntısı artmaya başladı. Eğer müstantik bu cevapları hafife almaya veya küçümsemeye yorumlanacak bir tavırla verseydi, can sıkıntısının hiddet derecesine varacağı besbelliydi. Ancak Osman Sabri Efendi verdiği cevapları o kadar ciddi bir tavırla veriyordu ki bunlardan başka hakikaten verilecek cevap olmadığını o ciddi tavrıyla sezdiriyordu.

O aralık bir teftiş memuru gelerek Müstantik Efendi'yi Mutasarrıf Paşa'nın çağırdığını haber verdi. Osman Sabri Efendi bu davete icabet hususunda ne kadar mecbur olduğunu gazeteciye anlatmak için yalnız "Sizinle sohbet şerefinden daha ziyade müşerref olamayacağıma üzgünüm. El-memur mazur"[1] dedi. Büyük bir saygıyla muharrire veda ederek odadan çıktı.

Bu gidiş üzere yine muharririn yerinde olsanız, siz de kızardınız ya?

Gerçi bizim Muharrir Efendi hiç üzülmedi değil, ancak kendisi gayet hakşinas ve kıymet bilir bir adam olduğundan Osman Sabri Efendi'nin hal ve tavrına kızmak şöyle dursun, aksine görevinin sırlarını herkesten ve bilhassa bir gazete muharririnden gizleyen memurun takdire değer olacağını gönlünden geçiriyordu.

Müstantik gittikten birkaç dakika sonra gazeteci de gazetesine gitmek için yerinden kalkıyordu. Hatta zihninden "Hiç olmazsa katillerin yakalanamadığından ve kimler olduğu bilinemediğinden bahisle bir makale yazılabilir" diye bir de yazı düzenliyordu. O aralık evvelce Müstantik Osman Sabri Efendi'yi çağıran müfettiş tekrar kapıdan girerek dedi ki:

— Mutasarrıf Paşa biraderiniz teşrifinizi Osman Sabri Efendi'den haber almış, görüşmek istiyorlar efendim.

---

1 Memur mazurdur.

Bu davet muharriri epeyce sevindirdi. Zira Öreke Taşı cinayetine dair birkaç laf da mutasarrıftan kaparsa, zihninde hazırlamakta olduğu makaleyi bir kat daha tamamlamış olacağını hesapladı.

Beyoğlu mutasarrıfı o zaman Mecdeddin Paşa isminde bir zat idi. Selefleri olan mutasarrıflardan ne daha iyi ne daha fena olmayıp "Beyoğlu Mutasarrıfı" denildiği zaman hatıra nasıl bir adam gelirse öyledir. Lakin bu hal yalnız memuriyet sıfatı olup kendisi öyle Osman Sabri Bey gibi karikatür sayılabilmekten tümüyle uzaktır. Boyca boylu, ence enli, gayet güzel kır sakallı, güler yüzlü, hoş sözlü bir adamdır.

Gazeteci oda kapısından girdiği zaman yerinden fırlayıp bin iltifatlı kelimeyle karşıladı. Artık zamanın Platon'un beğendiği bilgesi gazeteci oldu. Hele o gün gündüz olmayıp da gece olsaydı Galatasaray'a şeref vermesine teşekküren bütün daireyi fenerlerle, kandillerle donatarak şehrayin[1] yapmanın bile boynunun borcu olduğunu anlattı.

Bizim gazete muharriri her ne kadar nezaket ve iltifatın bu derecesinden memnun olabilecek ikiyüzlülüğü, yağcılığı seven bir adam değilse de Mutasarrıf Paşa Hazretlerinin bu iltifatları üzerine elbette Öreke Taşı meselesine dair ne kadar malumatı varsa, esirgemeyeceğini düşünerek memnun oluyordu.

Gazeteci efendiye sigara takdimiyle bir taraftan da kahve söylendi. Muharrir Efendi bugün Galatasaray'a gelmekten maksadını anlattı, Müstantik Osman Sabri Efendi'den ise hiçbir haber alamadığını, zabıtanın yayımlattığı raporun insanların gözüne pek eksik göründüğünü belirtince Mutasarrıf Paşa Hazretleri güya zabıtaca büyük bir kusur edilmiş de affını dilemeye mecbur olmuş gibi davranarak dedi ki:

— Efendim, ben Osman Sabri Efendi'ye daha o gün söyledim ya. Raporunu aynen gazeteye gönderelim, dedim. O ise henüz canilerin izleri bile elde yokken bildiklerimizin, mevcut ipuçlarımızın tümünü ilan etmek sonraki araştırma

1 Şenlik

ve incelemelerimize engel olur diye raporunu satır satır çizmekle yetinmedi, paragraf paragraf çizdi. Yirmide bir derecesine indirdikten sonra tekrar temize çektirip öyle gönderdi.

Gazete muharriri bir taraftan Öreke Taşı cinayetine dair zabıtaca ne kadar malumat varsa hepsine ulaşabileceğine sevinmekle beraber diğer taraftan iki memur arasındaki farkı düşündü. Müstantik Osman Sabri Efendi'nin vazifeşinaslığına karşın Mutasarrıf Paşa'da bulunması gereken temkin ve ihtiyatın yirmide birinin bile bulunmadığını hem garipsiyor hem de buna üzülüyordu.

Gazetecinin bu görüşünden Mutasarrıf Paşa Hazretlerinin haberi yok a! O sözüne devam ediyordu. Dedi ki:

— İşte Osman Sabri Efendi'nin asıl raporunu size göstereyim de okuyun. Şimdilik Öreke Taşı cinayetine dair eldeki malumat bundan ibarettir.

Gerçekten de Mecdeddin Paşa Hazretleri yazı takımının üzerindeki evrak arasından bir kâğıt çıkarıp gazeteciye verdi. Bu Müstantik Efendi'nin mührüyle mühürlenmiş asıl raporuydu.

Mecdeddin Paşa'nın bu hal ve hareketi üzerine Osman Sabri Efendi'nin tavrında o kadar değişiklik oldu ki gazete muharriri Müstantik Efendi'nin hemen kendi üzerine hücum ederek raporu elinden alacağı zannıyla gözü bayağı korktu. Bunun üzerine gazeteci, müstantiğe dedi ki:

— Affedersiniz birader. Bir gazete muharririne her gösterilen evrak hemen gazeteye geçirilmez. Gazeteler devletin menfaatlerini kendi menfaatlerinden daha çok gözetmeye mecburdur. Gerek politika, gerek adliye vesairece muhafazası devletin menfaatlerine uygun olan şeyleri herkesten çok gazeteciler muhafaza eder. Zira devletin menfaati demek doğrudan doğruya milletin ve memleketin menfaati demektir.

Muharririn bu sözlerinin Osman Sabri Efendi için bir dereceye kadar rahatlatıcı olduğu, yüzünde belli olan alametlerden anlaşıldı. Dedi ki:

— Bendeniz raporu paşa hazretlerinin size göstermesinden dolayı bir itirazda bulunamam, haddim de değildir. Sadece

böyle henüz failleri bulunmayan bir cinayet ortadayken rapor, zabıtanın edinebilmiş olduğu malumatı ve o malumat üzerine oluşturduğu görüşleri, tertibatı meydana koyacak olursa suçlulara kendilerini takipten koruyacak tedbirleri öğretmiş olur.

Muharrir Efendi nazikçe bir tebessümle dedi ki:

— Hakkınız var Müstantik Efendi. Hakkınızı en ziyade teslim edenlerden birisi de benim. Fakat biz de sanatımız dolayısıyla devlet adamı sayılırız. Bu gibi işlerde canilere değil, adliyeye hizmet etmek isteriz. Eğer raporu okursam belki ben de size yararlı olabilecek bir görüş arz edebilirim.

4

Gazete muharriri elindeki raporu okumaya başladı. Gerçekten de Mecdeddin Paşa'nın dediği raporun gazeteye tebliğ edilen sureti yirmide bir derecesine kadar indirilmişti.

Bir cinayetin işlendiği yere müstantiğin gelmesinden önce o mahalde naaş, silah, eşya, iz vesaire her ne varsa hiçbirisini hiçbir kimsenin değiştirmemesi o kadar önemliymiş ki gazeteci efendi evvelce bunun önemini takdir edemediği için Osman Sabri Efendi'nin raporunda buna dair beyan edilen teessüfe şaşmışken, şimdi raporu tamamen okuyunca kendi garipsemesini haksız buldu.

Bakın, Osman Sabri Efendi yalnız naaşların durumlarından ne kadar mana çıkarmış! Raporunda diyor ki:

> Sofrada işret takımlarının bulunduğu yer Kanlı Kaya'nın kuzey tarafı yani Karadeniz sahilidir. Maktul kızın naaşı öyle bir vaziyette yere düşmüş ki sol tarafından yaralı olduğu halde başı batı tarafına yani Kanlı Kaya'nın Rumeli tarafına gelecek şekilde yıkılmış. Bu halde kız vurulmazdan önce arkası Karadeniz tarafına çevrilmiş olarak duruyormuş. Kendisini yıkan darbenin ise kızın sol tarafında, yani kayanın doğu yönü olan Anadolu tarafındaki sahil semtinde duran bir adamın darbesi olacağına şüphe kalmamıştır.

Kızı vuran adamın yine kızın yanında bulunduğu ne kadar şüphesizse Kefalonyalıların Rumeli tarafında Kanlı Kaya üzerine çıkan düşman tarafından atılan kurşunlarla vurulduklari da o kadar şüphesizdir. Zira Kefalonyalıların birisi ta alnından vurulduğu halde arkası üzerine düşmüş ve düştüğü zaman kafası doğu, ayakları batı yönüne isabet etmiştir. Bu adam diğerinden evvel vurulmuştur. Zira ikinci Kefalonyalı arkasından yaralı olduğu halde yüzü üzeri düşmüş. Onun da başı doğuya ve ayakları batıya isabet ediyor ki mutlaka arkadaşı öldürülerek yere düştükten sonra kendisi kaçarken yine kayanın Rumeli tarafındaki sahili üzerinden atılan kurşunla vurulmuştur.

Gerek kızın, gerek Kefalonyalıların giysilerinde ve yüzlerinde yırtık, bere gibi şeylerden eser görülmemesi bu cinayetin sofra başındaki adamlar arasında çıkan bir arbede eseri olmadığını ispat derecesinde düşündürür. Çünkü birbirine bu kadar yakın olan hasımların boğuşma esnasında boğaz boğaza gelmeleri, birbirinin giysisine sarılmak, yüzlerini gözlerini yırtmak, boğazlarını sıkmak gibi hareketlerde bulunmaları zorunludur. Dolayısıyla bunlar orada mehtabiye sefası ederlerken Rumeli yönünden üzerlerine hücum eden düşmanları tarafından bu cinayetin işlenmiş olacağında tereddüde kulunuzca mahal yoktur.

Hatta bendeniz hükmetmek istiyorum ki Kefalonyalılar hariçten gelen düşmanlar tarafından öldürüldükleri halde genç kız onlar tarafından öldürülmemiştir. Zira kendisini vuran kama yaranın içinde bırakılmıştır ki bu hal kamayı vuran adamın onu çıkarıp beraber götürmeye meydan bulamamasından ileri gelmiştir. Kamanın kını Kefalonyalıların üzerlerinde görülmemiş, onların üzerinde birer bıçakla birer de tek tabanca bulunmuştur. Tabancalar boşaltılmış, bıçaklar da kınlarından çıkarılmışlardı. Eğer kama hariçten hücum edenlerde olsaydı, üstünlük onlarda bulunduğuna göre kamayı çıkarıp alacakları, orada bırakmayacakları ortadaydı. Oysa kızın yanında bulunanların yalnız iki Kefalonyalıdan ibaret olduğu diğer alametlerden anlaşılıyor. Çünkü kayanın kuzey tarafından güney tarafına doğru yer yer kan lekelerinden birtakım izler kalmış olup bu iz-

ler güney tarafında birleşerek on arşın kadar yer işgal ediyor. Bundan anlaşılıyor ki diğer birkaç yaralı daha buraya kadar koşup gelmiş, buradan kayık veya sandallarına binerek kaçmışlardır. Ancak kaçanların kaç kişi olduğunu tahmine imkân bulunamamıştır. Bu tahmin yemek ve işret sofralarındaki kadehlerin, çatal, bıçak ve kaşıkların sayısından çıkarılmak gerekirse de sofra başında bulunanların sekizden ona kadar adam oldukları söylenebilir. Bu durumda kızı vuran adamın bu şekilde kaçanların arasında olması akla gayet yakın görünüyor.

Maktullerin vaziyetlerinden Osman Sabri Efendi'nin çıkarmış olduğu manaların tümü gazeteci tarafından da onaylandı. Ancak kızın yine kendi arkadaşları tarafından vurulmuş olması hakkındaki zannı Muharrir Efendi onaylayamadı. Dedi ki:

— Kavganın, boğuşmanın sofra başındaki adamlar arasında çıkmamış olduğuna, giysilerinde, yüzlerinde, gözlerinde yırtık ve bere gibi şeyler olmamasından dolayı çıkarımınıza diyecek yoktur. Maktullerin yaralarından ve naaşlarının vaziyetlerinden bunların Rumeli tarafından vuku bulan bir hücumla öldürüldüklerini düşünmeniz pek doğru olabilir. Fakat kızı yine kendi arkadaşlarının vurmuş olmasını yalnız kamanın yara içinde kalmasından, kınının ise maktul Kefalonyalılar üzerinde bulunamamasından dolayı çıkarımınız pek zayıftır.

Mecdeddin Paşa:

— Bu görüşü bendeniz de arz etmiştim. Hatta Fransa hastanesinde bilirkişiye de muayene ettirilince henüz bakire olduğu ortaya çıktı.

Gazetecinin dikkatli gözü açıldı. Dedi ki:

— Henüz bakire mi?

— Evet. Bu da kızın oraya bir alçaklık düşüncesiyle götürülmemiş olmasına delalet eder. Dolayısıyla kötü bir niyetle götürülmemiş olan kızı yine kendi arkadaşlarının vurmasına ne mana verilebilir?

Osman Sabri Efendi belli belirsiz bir tebessümle dedi ki:

— Kızın oraya nasıl bir fikirle götürülmüş olduğunu bilemem. Ben naaşın bilirkişiye muayene ettirilmesini hatırlattığım zaman kızın bakire olmadığına hiç şüphem yoktu. Yalnız tahminen ne kadar zamandan beri bakireliğinin bozulmuş olduğunu anlamak için muayene ettirmiştim. Bu zannımın yanlış çıkması kızın yine kendi arkadaşları tarafından vurulduğu hakkındaki zannımın da yanlışlığını gerektirmez. Bin türlü hal olur ki kızı kendi babası bile vurabilir. Özellikle Rumeli tarafından hücum edenler hırsız takımından değildi. Öyle olsalardı sofra takımı epeyce kıymetli şeylerdendi. Kızın kulaklarında küpeleri, parmağında yüzüğü, boynunda bir de madalyonu bulunduğundan bunları alırlardı. Hatta kızın üzerindeki ziynetlerin olsun alınmamasından dahi anlıyorum ki Rumeli tarafından hücum edenler belki de kızın yanına bile gelmemişlerdir. Gelselerdi, hırsız olmasalar bile bu eşyayı mutlaka alırlardı.

Gazeteci yazıya yine göz gezdirmeye başladı. Şöyle bir paragraf daha okudu:

> Kanlı Kaya'nın güney tarafından birtakım yaralılar kayık veya sandallarına binerek kaçarlarken içlerinden birisi yırtık bir zarf içinde bir kâğıt düşürmüş. Zarfın üzeri yazılı olmadığından bu mektubu sahibine ulaştıracak adamın onun kim olduğunu bilerek götürmüş olduğu anlaşılıyor. Ancak mektup Osmanlı harfleriyle yazılı olduğu halde öyle bir lisanla yazılmıştır ki ne Türkçeye benzer ne Arapçaya ne de Farsçaya. Hintçe olmasın diye birkaç Hintliye gösterdim. Onlar da ne olduğunu anlayamadı.

Gazeteci bu mektubu hepsinden çok merak etti. Mutasarrıf Paşa'ya dedi ki:

— Şunu bir de bendeniz görebilir miyim?

— Hay hay. Hatta bunu asıl sizin gibi dillerde, birçok bilim dalında mahir olanlara göstermelidir. Çünkü ne olduğunu ancak siz anlayabilirsiniz, diye mutasarrıf Mecdeddin Paşa Hazretleri yazı takımı üzerindeki evrak arasından söz konusu mektubu gazeteciye gösterdi.

Bu mektup şöyle yazılmıştı:

Şimelye nimey eyemte tsak anınac nizimipeh nednidesah şimtişi afatsum üknüç mudlo namşip enzi miğidrev niçi irep neb

Bu mektup Muharrir Efendi nezdinde en çok merak uyandıracak şeylerden biri olarak değerlendirildi. Fikrini söyleyince Müstantik Efendi dedi ki:

— Yalnız en çok merak uyandıracak değil, belki cinayeti işleyenleri meydana çıkarmak için adli tahkikatı yürütmekte en çok işe yarayacak bir şey varsa o da budur.

— Bunda ne doğu, ne batı dillerinden hiçbirisine benzer hiçbir şey bulunmadığına göre, ben buna dil diyeceğime, bir şifre demek istiyorum.

— Ben onu çoktan dedim. Şimdi zihnim o şifreyi çözmekle meşgul.

— Bunun bir suretini alsam, ben de müşkül çözme hususunda size yardım etsem olur mu?

— Gazeteye koymayacağınızı vaat ederseniz olur.

— Size vaat ederim ki yalnız onu değil, bugün şurada aldığım malumatı ifşa yollu hiçbir şeyi gazeteye koymayacağım. Hiçbir şey yazmam diye vaat etmem, fakat zabıtanın sırlarını ifşa demek olacak ve tahkikatınızı güçleştirecek hiçbir şey yazmayacağım.

Bu söz üzerine Müstantik Efendi, Mutasarrıf Mecdeddin Paşa'nın yüzüne baktı. Bu bakış gayet manidardı. Eğer Osman Sabri Efendi'deki gizleme fikri mutasarrıfta da bulunsaydı, gazetecinin bu yolda verdiği vaatten hiç memnun olmaz, gazeteye tek harf yazmaması hakkında bir vaat almaya can atardı. Ancak Mecdeddin Paşa dedi ki:

— Efendi hazretleri zabıtanın menfaatlerini bizden ziyade muhafaza ederler. Dolayısıyla bugün kendileriyle yapılan şu görüşmeden hiçbir zarar beklemeyerek bilakis fayda ve yardım bekleyebiliriz. Mektubun bir suretini de veririz.

Muharrir Efendi hemen kurşunkalemle mektubu kopya etmeye başladı.

Mektubun kopya edilmesi bittikten sonra gazete muharriri dedi ki:

— Cinayet gerçekleşirken oradaymış gibi olayı keşif gayretinde bulunmanıza, elde bir hayli eşya ve ipucu bulunmasına bakılırsa, inşallah faillerinin yakında yakalanacağından şüphe edemem. Bu konuda benim de yalnız iki görüşüm var.

— Nedir onlar?

— Birisi kızın kendi arkadaşları tarafından vurulması hakkındaki görüşümdür. Bu görüş sizinkine muhaliftir. Böyle kibardan[1] sayılabilecek ve İslam olduğuna parmağındaki kına rengiyle şüphe bırakmayacak olan kızın hazır bulunduğu bir mehtabiye sefasında yankesici takımından Kefalonyalıların işi ne? Kızcağızı mutlaka oraya kötü bir niyetle götürmüşlerdir demek isterim.

— Kötü niyetle götürecek olsalar, yemek ve işret levazımında o kadar külfete hacet görülmezdi. Oysa bunlar yemek ısıtmak, kahve filan pişirmek için ateş bile yakmışlar. Diyelim ki bu kadar külfete lüzumsuz olarak katlanmış olsunlar. O halde yalnız kızın canına kıyarak başkalarının da yaralanmasına ve öldürülmesine lüzum görülemezdi. Hele cinayetin işlenmesinden sonra yine muntazam olarak gitmek için getirdikleri eşyayı alıp götürürlerdi. Halbuki bunlar oraya kendi istekleriyle gelmiş oldukları halde bir cebir ve baskı üzerine kaçtıklarını bunca eşyayı orada bırakmış olmaları ispatlar.

— İkinci görüşüme gelince, bu gibi önemli ve meşhur cinayetlere dair okuduğum Avrupa kitaplarında görmüştüm. Caniler genellikle işledikleri cinayet üzerine adli zabıtanın icra edeceği tetkik ve tahkikleri yanıltmak için birçok sahte ipucunu kendileri tertip eder. Yaptığınız tahkikatta sizin bu noktayı dikkate aldığınızı göremiyorum.

Osman Sabri Efendi'de belli belirsiz bir tebessüm daha görüldü. Bu tebessüm yine belli belirsiz bir istihzaya delalet edebilirdi. Mahir müstantik dedi ki:

---

1 Yüksek tabakaya mensup, soylu ve seçkin sınıftan kişiler.

— Canilerin böyle bir ihtiyatta bulunması için en evvel cinayet yerinin kendi istekleriyle seçilmesi gerekir. Hiçbir cani tasavvur edilemez ki işlediği kabahatin kendi tarafından işlendiğini zannettirmek çaresini düşünsün. Lakin bu kuralı Kanlı Kaya canilerine de uygulayabilmek için söz konusu yeri canilerin seçmiş olması gerekir. Oysa hasımları oraya kendi istek ve iradeleriyle gitmiş, caniler de ansızın hücum etmiş ve cinayetlerini işledikten sonra başka hiçbir şeye bakmayarak kaçmışlar.

Gerçekleşen cinayetin gerek garabetine, gerek müthiş önemine dair biraz daha konuşulduktan sonra gazeteci artık vaktin geç olduğundan, yarınki gazete için yazacağı yazılar bulunduğundan bahsetti; Mecdeddin Paşa'ya ve ardından Müstantik Osman Sabri Efendi'ye veda etti. Çıktı, gitti.

5

Galatasaray önünden tuttuğu arabayla Karaköy Köprüsü'nün başına, oradan da Köprü'yü geçerek Bâbıâli civarındaki gazetesine gelinceye kadar gazeteci efendinin bu müthiş cinayet üzerine zihninden geçenleri kaleme almak lazım gelseydi, adli reforma ilişkin pek mükemmel bir tasarı hazırlanmış olurdu.

Okurlarımıza hatırlatmalıyız ki Öreke Taşı cinayetinin gerçekleştiği sırada henüz şimdiki yargılama usulü, mahkemelerin ıslahı ve adliye tesisatı yoktu. Son adliye tesisatı sadece velinimetimiz ıslahatçı padişahımız efendimiz hazretlerinin şahane başarılarından biridir. Bu devleti, bu memleketi yeniden ihya edercesine başarıya ulaştırdıkları bunca önemli ıslahat arasında halkın selameti için en yararlı olanlarından biri de yeni adli düzenlemelerdir.

Şimdiki adliye usulünce müstantiklerin, savcıların vesaire her sınıf memur ve adli zabıtanın görevleri o kadar mükemmel olarak belirlenmiştir ki böyle orta yerde davacısı bulunmayan en dehşetli cinayetlerin bile davacısı yüce adalet olur.

Suçluların meydana çıkarılması için adli zabıta, tahkikat memurları, müstantikler ve savcılar ellerinden geleni yapar.

Bundan önceyse zabıta ve adliye memurlarının sorumluluğu bu kadar değildi. İşte böyle Öreke Taşı cinayeti kadar mühim olan şeyler bile sanki gökten gelen bir kazaymış gibi yalnız bildirilmekle yetiniliyor ve artık tahkikatın arkası da bırakılıyordu.

Osman Sabri Efendi'nin hakikaten mahir bir müstantik olduğuna veya olabileceğine şüphe edilemez. Zira hangi sınıf ve meslekte olursa olsun, mensubunu mahir eden şey ancak merakından ibarettir. Bir insanın, sanatının meraklısı olduktan sonra bütün emsal ve akranının önüne geçeceği şüphesizdir.

Meydanda bulunan alamet ve emarelerden manalar çıkarmaya çalışması, bir dereceye kadar makul manalar çıkarmış olması, hatta şimdiki davranışına bakılırsa bu işin arkasını bırakmayarak tahkik ve tetkikine devam edeceğinin anlaşılması Osman Sabri Efendi'nin merakına ve merakı dolayısıyla işi benimsemesine delalet eder. Eğer bu kadar meraklı ve bilinçli bir memur muntazam düzenleme ve tesisat altında bulunan bir adliye heyeti nezdinde bulunsa, dünyada daha iyisi düşünülemeyecek bir adliye memuru olacağına hiç şüphe kalmaz.

İşte gazete muharriri araba içinde ve Köprü üzerinde şu ilk değerlendirmelerden başlayarak bizde mahkemelerin ıslahı için daha neler yapılması gerektiğini de düşünüyordu. Bu düşüncelerini kâğıda geçirseydi hakikaten mükemmel bir adli reform tasarısının ortaya çıkmış olacağını tekrar ederiz.

Halbuki gazeteci efendi, Osman Sabri'nin merakını ve işlenen cinayet üzerine mükemmel tahkikatı ne derecelere kadar vardırdığını henüz tamamıyla bilmiyordu. Zira evvelce de görmüş olduğumuz gibi Osman Sabri görevine ait sırları hiçbir kimseye, hele hele bir gazeteciye açacak ve gazetelerin övgülerinden hoşlanacak memurlardan değildi. Mecdeddin Paşa'nın bu hususta kusurları olmasaydı Muharrir Efendi Galatasaray'a geldiği zaman Öreke Taşı cinayetine dair ne

kadar malumatla gelmişse gittiği zaman da o kadar malumatla gitmiş olacaktı.

Osman Sabri'ye göre bereket versin ki tahkikat ve düşüncelerini ne derecelere kadar götürmüş olduğunu henüz Mecdeddin Paşa da bilmiyordu. Bilseydi, işin o yönünü de gazete muharririne açacağı şüphesizdi.

Muharrir Efendi gittikten sonra Osman Sabri Efendi Mecdeddin Paşa'ya dedi ki:

— Gazeteci buradayken söylemek istemedim ama bendeniz sayenizde Öreke Taşı cinayetince tahkikatta devam edilebilecek bir izceğiz açmaya muvaffak oldum.

— Aman ne gibi iz? Söyle canım Sabri söyle. Eğer şu işi meydana çıkarabilip de bir şan kazanırsak, senin göğsüne güneş gibi bir nişan taktırmak benim boynumun borcu olsun.

— Kulunuz yalnız efendimizin şan ve şerefine hizmet etmiş olmak iftiharıyla yetinirim.

— Gerçi büyüklere şan kazandıracak olanlar küçük memurlardır. "Alet işler, el övünür" derler ama biz de kendimize şeref kazandıran memurların mükâfatından geri kalmayız. Şu bulduğun yol nedir bakayım? Çabuk söyle.

— Maktul kızın naaşını nisa hastanesine götürerek giysilerini soyup çıkardığımız zaman, daha sonra tahkikat yapılırken lazım olur diye değirmi bir amerikana sararak buraya getirmiş, diğer eşyalarla birlikte emanette koruma altına aldırmıştım. Dün akşam sofra takımları üzerinde markaya filana benzer bir şey olursa onlardan bunların sahibini keşfe bir yol bulunur mu diye bir merak sardığından eşyayı tekrar incelemeye aldım. Hiçbirinde marka vesaire işaret göremedimse de çatal, kaşık, bıçak koymaya mahsus kutunun üzerinde bir etiketin yapışık olduğunu gördüm. Fransızca yazılı bu etiket dikkatimi çekti. Üzerinde basılı olarak "Bazar Anglais" yazılmış, onun altına da kalemle bir rakam ve bir iki harf yazılmıştı.

— Ee, ee! Güzel dikkat.

— Anladım ki bu takımlar İngiliz mağazasından satılmış. Hemen kutuyu alıp Bazar Anglais'ye gittim. Bunun oradan mı satıldığını ve kime satıldığını sordum.

— Güzel dirayet. Aferin Sabri.

— Gerçekten de oradan satılmış ama bundan üç sene önce satılmış. O senenin defterleriyse Londra'ya gönderilmiş olduğundan kime satıldığının bilinemediğini, yalnız kendilerince bir şifre demek olan rakamlara bakılırsa, altı İngiliz lirasıyla sekiz şiline satıldığını söylediler.

— Eyvah! Fakat dur, aklıma bir şey geldi. Londra sefareti vasıtasıyla İngiliz mağazasının asıl merkezine kadar da müracaat edebiliriz.

— Bu aklıma geldiyse de uzun iş. Diğer yandan başka ve daha kestirme bir yol buldum.

— Ee?..

— Maktul kızın üstünden çıkan fistanın ense tarafında ve astarı üzerinde işleme gibi harflerle "Mil Lüks" yazılı. Mil Lüks mağazası şurada, Kulekapısı'nda. Sahibi modistra[1] Madam Lahey tanıdığım bir kadın olduğundan bohçayı kaptığım gibi mağazasına vardım. Fistanın sofra takımı gibi üç sene evvel yapılmamış ve satılmamış olacağı ortada olduğundan bunun kime satıldığının anlaşılacağında hiç şüphem yoktu.

— Öyle ya... İnşallah bunun da bir engeli çıkmadı.

— Madam Lahey fistanı kan lekelerine bulanmış görünce birdenbire ürktü, hatta kendi mağazasında böyle bir fistan yapmış olduğunu inkâr etmek istediyse de ben ensesindeki yazıları gösterince inkâra mecali kalmadı. Bu tahkikatın müthiş bir cinayet üzerine adli zabıta tarafından yürütüldüğünü anlattım. Vereceği haberin doğru olmasının yanı sıra bu sırrın kimseye ifşa edilmemesini, şayet bir tarafa haber verecek olursa sorumlu olacağını da anlattım. Nihayet Madam Lahey fistanı hangi konağa yapmış olduğunu söyledi.

Konak sözünü işitince Mecdeddin Paşa'nın gözleri fırladı. Oturduğu sandalyeden fırlayıp kalkarak telaşla dedi ki:

— Aman Sabri, ne diyorsun? Konak mı? Maktul kız konağa mı mensupmuş?

---

1 Kadın terzi.

— Ya parmaklarında kına izi olduğunu unuttunuz mu?

— Ee, hangi konağa mensupmuş bakayım?

— Kemanîzade'nin.

— Mustafa Bey'in ha?..

— Gerçi konak Kemanîzade Mustafa Bey'in adıyla anılsa da Mustafa Bey'in eşi Hediye Hanım'ın uşağı gibi bir şey değil midir?

— Şimdi bu kız onların kızı öyle mi?

— Orasını bilemem. Bildiğim bir şey varsa bu elbisenin o konak için yapılmış olmasından ibarettir. Bununla birlikte kızın Hediye Hanım'la ilgisini umarım bugün akşama kadar öğrenebilirim.

Mecdeddin Paşa'yı bir dalgınlık aldı. Hayrete, dehşete, büyük bir iç sıkıntısına delalet edebilecek alametler birbiri ardından çehresini istila etti. Nihayet amirane bir tavır takınarak dedi ki:

— Sabri Efendi! Sana bir şey söyleyeceğim. Hediye Hanım'ın ismini burada benim yanımda zikrettin. Bir daha başka yerde zikretmeyeceksin. Eğer o isme bir kan sürecek olursan, kendini yok bil.

— Aman efendim! Kanı ben sürecek değilim. Kan oraya kadar kendi kendine fışkırıp gitmiş olursa ne yapalım?

— Hediye Hanımefendi kendi dava ederse kimsenin bir diyeceği kalmaz. Kendi dava etmediği halde sen orta yere bir destan çıkarırsan halin yamandır. Sana acıdığımdan tembih ediyorum, bu sır seninle benim aramda kalacaktır.

— Bir de Madam Lahey arasında. Zira Hediye Hanım'ın konağı için yaptığı fistanı al kanlar içinde görünce Madam Lahey'in her sırrı öğrendiğinde şüphe kalmaz.

— Ben onu da çağırır tembih ederim. Hediye Hanımefendi ha? Aman Yarabbi!

Mil Lüks modahanesinde yapılan fistanın Hediye Hanım'ın konağı için yapılması Mecdeddin Paşa'yı ne kadar hayrete düşürdüyse paşanın tehdit edici tembihi de Müstantik Osman Sabri Efendi'yi o kadar hayrete düşürmüştü.

Osman Sabri Efendi'ye göre insanlar mademki bunca nefis hastalığıyla yaratılmıştır, mademki cinayet denilen şey mutlaka nefis hastalıklarının sevkiyle meydana gelen bir harekettir, o halde ister Hediye Hanım olsun ister kim olursa olsun cinayet işleme yatkınlığından yaratılış ve mevki icabı uzak sayılacak hiçbir insan evladı düşünülemez. Sadece insanlar terbiye derecelerine göre nefis hastalıklarının ortaya çıkmasını engelleyebilir, bu nefis mücadelesinden ırz, iffet, dürüstlük denilen beğenilen özellikler vücuda gelir.

Bu görüş Osman Sabri Efendi'de bulundukça Mecdeddin Paşa'nın ansızın Hediye Hanım'ı korumaya çalıştığını görürse, o zeki ve uyanık müstantik hayrete düşmez de ne olur?

Mecdeddin Paşa'nın yanında birkaç dakika daha durdu. Paşa, Hediye Hanım'ın sırlarının ifşa edilmemesi hakkındaki emir ve tehditlerini tekrarlamaktan başka bir söz söylemedi. Osman Sabri emre itaat ve bağlılık tavrı göstererek paşanın yanından çıktı, kendi odasına geldi.

6

Adli kanunlar kamu hakları üzerine dayanmayıp da özel haklar üzerine dayanırsa özel hakların bile korunması zor olur. İşte eski adliye usulümüz ile yeni adliye usulümüz arasındaki farkı hakkıyla anlamak isteyenler bu noktaya odaklanmalıdır.

Adli haklar üzerine dayanan adli kanunlar uyarınca noterlerden savcılara varıncaya kadar birçok memur hep kamu haklarının koruyucusudur. Öreke Taşı konusu gibi bir cinayet olunca meydanda hiçbir davacısı bulunmadığı halde bile tahkikat memurları, savcılar filanlar suçluları mutlaka meydana çıkararak cezalarını tayin edinceye kadar tıpkı birer davacı, birer intikam alıcı gibi hareket ederler. Kendi memuriyet namuslarını ilgilendiren vazife budur.

Hatta bir caninin gaddar pençesine düşen adam davacı olmasa, davasından vazgeçse, caniyi affetse bile kanun ada-

leti kamu hakları bakımından da caninin yakasını bırakmaz, onun üzerinde kanunun hükmünü yine icra eder.

Eski usuldeyse kamu hakları kadar mükemmel olarak icra edilebilmek şöyle dursun, özel hakların bile kaybedilmesine sık rastlanır.

Zira hâkimler ya suçlunun düşmanıdır veya dostu olmaktan uzak değildir. Suçludan intikam alacak olurlarsa, işkencelere kadar kendileri için meydanı açık bulabilecekleri gibi dost oldukları durumdaysa davacının haklarını pervasızca mahvedebilirler. Hukuki ve cinai muhakemeler usulünün birer kanun şeklinde belirlenmiş olmaması avukatların da ağzına kilit vurma anlamına gelebilir.

Hele davacı veya davalı büyük bir hükümet memuru veya hükümetin kendisi olursa, diğer tarafın halinin ne kadar yaman olacağını "Davacı kadı olursa yardımcı Allah olsun" atasözüyle değerlendirebilirler. Yeni usulde ise davacı kadı bile olsa, mahkeme huzurunda kadı ile diğerinin hiç farkı kalmaz; gerek avukatlar gerek savcılar ve müstantikler adli görevlerini tamamıyla yerine getirir. Özellikle yargılamalar aleni olduğundan ve gazeteler de adli tenkitlerinde serbest bulunduklarından hangi memur veya hâkim vazifesini iyi yapmazsa kamunun gözü onu derhal görür ve meydana çıkarır koyar.

Bununla beraber yeni adli usulde hiç yanlışlık olmaz, hiç zulmedilmez diye inat etmiyoruz. Fakat yanılma da tamaha düşürülme de daha güç ve daha nadir olur. Zira verilecek hüküm beş altı hâkimin oy birliğiyle veya oy çokluğuyla verilmelidir. Bunların hatası da tamahı da daha az olduktan başka "hükme itiraz ve hâkimlerden şikâyet" istinaf, temyiz gibi o hataları, uygunsuzlukları düzeltip iyileştirecek çareler de vardır.

İşte bu düşüncelerin ışığında bundan önce kanuni adalet bakımından Hz. Ömer'in özelliklerini taşıyan padişahımız efendimiz hazretlerinin teşekküre değer bunca reformları arasında en mühimlerinden birinin de adli reform olduğunu vurgulamıştık.

Bizim Osman Sabri Efendi kendi merakıyla İslam fıkhını, genel adli usulü ve hukuk ilminin yüksek tabakalarını kendi kendisine okumuş, kapsamlı kitapları inceleyerek öğrenmiş olduğundan adli reformun bizce de uygulanmasını çok arzu ederdi. Dolayısıyla Mecdeddin Paşa'nın yanından çıkıp da odasına geldiği zaman aklından geçen şeyler gazetecinin arabada ve Köprü üzerinde düşündüğü şeylere eklenecek olsaydı, vücuda geleceğini evvelce haber vermiş olduğumuz adli reform tasarısı bir kat daha mükemmel olurdu.

Osman Sabri eskice yazıhanesinin önüne oturarak ve kocaman kafasını iki elinin arasına alarak düşünmeye başladı. Fakat bu şekilde başladığı düşünce artık adli reforma dair görüşlerden ibaret değildi. Öreke Taşı vakasını düşünüyordu.

Zeki müstantiğin bu meselede en çok merakını çeken şey parmakları kınalı bir Müslüman kızının iki Kefalonyalı arasında maktul bulunmasındaki sırlardı. Kendi kendine diyordu ki, "Kız Hediye Hanımefendi'nin konağına mensup olsun, nereye mensup olursa olsun, edecek başka bir sefa bulunamayıp da Kanlı Kaya'ya kadar mehtabiyeye giderek orada bu kadar feci bir ölüme uğramayı gerektiren hal ne olmalıdır? Ben bu sırrı mutlaka keşfedeceğim. Ama Mutasarrıf Paşa Hazretleri engelliyormuş... İnsanın merakını hiçbir mutasarrıf engelleyemez. İşi resmiyete koyamayacak bile olsam, hiç olmazsa kendi merakımı gidermek için şu işin arkasını bırakmayacağım."

Değerlendirmenin bu noktasına gelince Osman Sabri'nin aklına gazeteci geldi. Kendi kendine dedi ki, "Gazeteciler aleyhindeki görüşüm de tamamıyla doğru değilmiş. Öreke Taşı meselesi eğer basında hakkıyla yerini bulacak olursa, Mecdeddin Paşa'nın Hediye Hanım'ı korumak için beni tehdidine imkân ve ihtimal düşünülemezdi. Zira o halde tahkikatın sonuçları benim tarafımdan resmen meydana konulmayacak bile olsa, gazete tarafından gayriresmî olarak ilan edilerek elbette üst makamların dikkatini çeker, elbette işin nihayeti bir yargılamaya kadar varırdı. Bununla birlikte

bu işte basının yardımına başvurmaktan beni kimse engellemiyor ya. Dur öyleyse, ben bir ara gideyim, şu Muharrir Efendi'ye iade-yi ziyaret ederek aramızda bir dostluk kurulmasına çalışayım."

Osman Sabri Efendi bu düşüncelere, hayallere dalmıştı. Öyle ki bir ara odanın kapısı açılarak içeriye bir kocakarı girdiği halde Osman Sabri asla haberdar olamamıştı.

Kocakarı ta odanın ortasına kadar gelerek "Bu ne dalgınlık yahu!" diye ses verdiği zaman Osman Sabri gözlerini açmış ve odasına birinin girdiğinden haberdar olmuşsa da gelen kocakarının kim olduğunu pekâlâ tanırken henüz teşhis edemeyerek "Buyurunuz hanımefendi, ne istersiniz?" diye saygıyla karşılamaya kalkmıştı.

Nihayet kocakarının bir kahkahası üzerine Osman Sabri aklını tamamıyla başına aldı. Kocakarıyı yanına oturtmak istedi. Kadın dedi ki:

— Hayır. Bu halde oturacak vakit değildir. Dışarda kalabalık çok. Dur ben çarçabuk elbisemi değiştireyim.

Gelen kocakarı uzunca boylu, zayıf endamlı, kaçık benizli bir şey olup gençliğinden bakiye olmak üzere ağzında yalnız dişleri sağlamca görünmektedir.

"Elbisemi değiştireyim" diye kalkıp da odanın bir tarafındaki dolabı açtığı zaman içinden çıkardığı diğer elbise bir pantolon, bir yelek, bir ceket ile bir fes, potin vesaireden ibaret bir takım güzelce erkek elbisesiydi.

Acayip! Kocakarı kıyafet değiştiriyor ha?

Daha doğrusunu isterseniz, geldiği zaman kıyafet değiştirmiş iken, şimdi asıl kendi kıyafetine giriyor. Çünkü Osman Sabri'nin "Aman Necmi! Elbiseni değiştirinceye kadar sabredemeyeceğim. Nasıl, bir iz bulabildin mi? Çabuk söyle de meraktan kurtulayım" demesinden bu gelen zatın Necmi isminde bir hafiye olduğunu orada bulunup da Osman Sabri'nin sözünü işitmiş olsaydınız hal ve ifadesinden çarçabuk anlardınız.

Kocakarı kıyafetini değiştirdiği zaman kendisinde görülen değişim yalnız kadın kıyafetinin erkek kıyafetine in-

tikalinden ibaret kalmadı. Bir kere "kocakarı" tabirinden anlaşılabilen ihtiyarlık bertaraf oldu. Zira Hafiye Necmi ancak otuz beşlik bir adamdı, fakat bu yaştaki erkek çehresinde genç kadınlar kadar tazelik olamayacağından Necmi Bey kendisini kocakarı kıyafetine daha güzel yaklaştırabiliyordu. İkincisi, kocakarı iken uzunca görünen boyu şimdi erkek olduğu zaman bir hayli kısalarak adeta orta boylu bir adam oldu. Kadın elbisesinin insanı daha uzun göstereceği balolara devam edenlerce denenmiştir. Bazı erkekler balolarda kadın kıyafetine girip kendilerini kimsenin tanıyamamasını arzu ederlerse de en evvel boylarının hemen hiçbir kadında emsali görülemeyecek kadar nispetsiz uzun olması kendilerini tanıttırır. Erkekte en kısa boy kadında ortadan yüksek bir boy olarak değerlendirilir.

Necmi'nin getirdiği haberi bir an evvel alma hususunda bizim maharetli müstantik Osman Sabri'nin pek aceleci olmasında elbette bir hikmet olacaksa da biz ondan daha evvel haber verelim. Hafiye Necmi'nin her ne kadar kocakarı olmayıp erkek olduğunu söyledikse de bu söz tamamıyla doğru değildir.

Erkek denildiği zaman ne anlarsınız? Sakallı, bıyıklı bir adam mı? Gerçi Necmi'nin sakallı, bıyıklı olması kocakarı kıyafetine girmesine mani olacağından kendisinde öyle bir şey olmayacağı ortadaysa da sakal ve bıyığın bulunmaması mahirane kullanılmış bir usturanın eseri değildi. Bizim Hafiye Necmi yaratılıştan bu erkeklik alametinden mahrumdu.

Köse miydi?

Ondan daha fazla bir şey! Sakal ve bıyığın hakikaten erkeklik alameti olduğuna hiç şüphe etmemelidir. Zira doğuşları erkek olduğu halde gerek doğal ve özel bir sebeple, gerek özel bir sıfat eseri olmak üzere erkeklik özellikleri yok olanlarda sakal ve bıyık da kalmaz.

Yalnız sakal ve bıyık değil, Âdem aleyhisselamın oğullarının Havva'nın kızlarından ayırıcı özelliği sayılan erkek sesi de kalmaz, sesi incelir.

İşte bizim Hafiye Necmi böyle bir ak ağadır.[1] Kılık değiştirmekte de mahareti olduğundan kadın kıyafetine girdiği zaman hiçbir kimsenin tanıyamayacağı kadar mükemmel bir kocakarı olur.

Hafiye Necmi erkek kıyafetini giyip de Müstantik Osman Sabri Efendi'nin yanına oturduğu zaman bir de sigara yaktı. Sonra dedi ki:

— Bir iz bulup bulamadığımı soruyorsun ha? Hey kuzum hey! Her tavşan adama iz mi gösterir? Bazı usta tavşanlar vardır ki sağa sola, öne arda döne döne beş adım sıçrayarak iz kaybeder. Bunlara karşı gayet mahir bir avcı olmalıdır ki iz bulabilsin.

— Senin işte o mahir avcı olduğuna şüphem yoktur.

— Benim de yoktu ama bu işte biraz şüpheleneceğim geliyor.

— Ee, nasıl ettin bakalım?

— Bohçacı Ziynet Kadın bohçasını yakalayarak doğruca Hediye Hanımefendi'nin konağına gitti. Cariyelere güzel mendiller, fildekoz[2] çoraplar filanlar göstermeye başladıysa da bu konak diğer bildiğimiz safderunlar mahalli değilmiş. Bize güvenmediler. Bir acuze kâhya kadın var; polis reisi yapsalar layıktır. Sürekli beni oraya kimin gönderdiğini sorar. Bir ara bu sorulardan maksat acaba beni bir fuhuş vasıtası olarak mı kabul etmek istiyor diye düşündüm. Az kalmıştı ki zihnimden aslı yoktan bir muhabbet ve sevda hikâyesi uydurayım da o maksat üzerine geldiğimi söyleyeyim. Fakat kâhya kadının karşısında aşık atamayacağımı anladığımdan hiç de böyle güç bir işe girişmedim.

— İyi ettin. Zira foyan meydana çıksaydı konaktan pek fena bir halde çıkardın.

— Ben onu düşünmedim. Biraz avanak görünürsem güven kazanırım diye düşündüm. Öyle de hareket ettim. Beni

---

1 Ak ağa: Beyaz ırktan hadım kimseler için kullanılan tabir; (tarih.) Osmanlı sarayında Enderun'a ait bazı işlerde ve özellikle kapıların bekçiliğinde kullanılan, doğuştan erkeklikten mahrum, beyaz ırktan harem ağası.

2 Çok sağlam ve ince bir pamuk ipliği çeşidi.

kimsenin göndermediğinden, pek işgüzar bir kadın olduğumdan bahisle büyük büyük hanımların cevahir tellallığında bile istihdam ettiklerini söyledim.

— Ee! Yine haddinden harice çıktın.

— Yok yok, dur bak ne oldu. "Cevahir tellalı"[1] dediğimde kâhya kadının gözleri açıldıysa da inanmak istemedi. Üzerimde cevahir bulunup bulunmadığını sordu. Ben dedim ki şimdi yoksa da istenirse getirebilirim.

— Öyle ya. Emanetten filandan birçok elmas vesaire bulabiliriz.

— Evet. Nihayet kâhya kadın bize anlattı. O konağın halayıkları filanları öyle mendil, çorap, eldiven, boyunbağı gibi bohçacı alışverişinde bulunamaz. Fakat cevahircilik gibi mühim bir ticaretim varsa, hanımefendiye kadar takdim olunabilirmişim. Anlıyorsun ya... Demek oluyor ki Hediye Hanımefendi Hazretlerinin mahremiyet dairelerine kadar girmeye yol bulabileceğiz. Yalnız bugünlük hiçbir havadis alabilmek mümkün olamadı.

— Zararı yok dostum. Geç olsun da güç olmasın, derler.

— Şimdi sen bana bir hayli elmas filan bulmalısın.

— Öyle olacak ama Mutasarrıf Paşa Hazretleri bu işte ilk gösterdiği gayrette devam etmeyecek gibi. Anladığımdan korkarım ki mücevheratı tedarikte güçlük çekeceğim. İşin en kolayı böyle bizim için en güç olursa artık muvaffakiyetin daha ne kadar güçleşeceğini düşünmelisin. Fakat umudunu kesme Necmi, her halükârda Cenabıhak bizim gibi doğrulara yardımcıdır.

Bugün artık Müstantik Efendi Öreke Taşı vakasıyla uğraşmadı. Başka bir işi de olmadığından Feriköy'e doğru hava almak için gezmeye çıktı.

Akşam evine gelince Hafiye Necmi'nin istediği elmasları nereden bulacağını bir hayli düşündü. Pek çok yöntem hatırına geldiyse de hiçbirini hakkıyla beğenemiyordu.

---

1 Elmas, zümrüt, pırlanta gibi değerli mücevherlerin satışında aracılık eden kimse.

Bu merakla yatağına yattı. Ertesi günü Galatasaray'a gelince kendi için gelmiş bir mektup buldu. Hemen açtı. Yeni dostu gazete muharriri tarafından yazılmış olup sureti şudur:

> Azizim Osman Sabri Bey,
>
> Vermiş olduğunuz tuhaf mektubun şifresini açacak olan anahtarı bulmuşsam memnun olur musunuz? Maniniz yoksa gazeteyi teşrif edin de size okuyayım.

İKİNCİ BÖLÜM

BEYOĞLU'NDA BİR İNTİHAR

1

İntiharı yani insanın kendi canına kastetmesini ahlakçılar ittifakla cinayetlerin en büyüğü, en müthişi sayar. Acaba hakları yok mudur?

"Can benim değil mi? Vücut benim değil mi? Kendi canıma kendim kıyarsam kimin ne demeye hakkı olacaktır?" gibi sözler, öyle değerlendirmelerdir ki ilkin insana doğru gibi görünse de biraz derince düşünülürse tümüyle hükümden düştükleri ortaya çıkar.

İnsan kendisine kıydıktan ve geberip gittikten sonra ona artık bir şey diyebilme imkânı da yok olmuştur. Hatta bir adam, cezası kısas olan bir öldürme fiilinde bulunsa, birkaç gün sonra da eceliyle vefat etse o katile kimsenin diyeceği kalmaz. İntihar ise bir öldürme suçudur. Hem de kasten öldürme olduğu için kısas gerektirir. Fakat bu suçta öyle bir garabet vardır ki yalnız o garabet yukarıda beyan ettiğimiz gibi laf dolaştırmalara, safsatalara meydan açar. Söz konusu garabet ise aslında bakın ne kadar sadedir.

İntihar kısası gerektiren bir öldürme suçudur, ancak kısas ve idam cezası da o suçun kendisinden ibarettir. Bir adam canına kıymakla hem bir öldürme fiilinde bulunmuş hem de o öldürme fiilinin gerektirdiği idam cezasını kendi kendisine icra etmiş olur.

Dünyada hiçbir şey felsefeden, hikmetten hariç olamaz. Hükümlerinin hikmetinden sual edilmeyen yalnız Cenab-ı Ahkemü'l-hâkimîndir.[1] Halbuki onun da emir ve yasakları-

1 Hâkimlerin en sağlam hüküm vereni.

nın hikmetini biraz düşünürsek kendisinden suale hacet kalmaksızın bize verdiği akıl ve idrakle bulabiliriz. Her şeyde olduğu gibi bilhassa adalet kanunları da hikmet esası üzerine kurulmuştur.

Adalet kanunları katili niçin cezalandırıyor? Sırf bir öldürme fiilinde bulunduğu için mi? O halde hatayla meydana gelen öldürmeleri de kasten öldürme gibi cezalandırmalıydı. Halbuki kasıt ile hata arasında büyük bir fark arıyor. Hatayı bir iki sene hapisle cezalandırıyor, kastı ise kısasla cezalandırıyor.

Fiillerin ikisi de bir, yani bir adamın diğer bir adam eliyle öldürülmesinden ibaret olduğu halde kaza ile kasıt arasında bu farkın bulunması bize gösteriyor ki adalet kanunlarının kısasa layık gördüğü şey bir adamın öldürülmüş olması değil, katilin kastıdır.

Evet, asıl suç kasıttır. Hatta kazada hata cinsinden değil a, kanunun kasıtsız öldürme dediği öldürme şekli ile kasten dediği öldürme arasında da büyük bir fark görülüyor. O kadar büyük ki evvelkisinin cezası geçici kürek olduğu halde ikincisinin cezası idam oluyor.

Kasten olsun, kasıtsız olsun, iki öldürmenin ikisinde de bir kasıt olduğu halde o kastın yalnız öldürme fiilinin meydana geleceği esnada hâsıl olmuş bulunmasıyla ondan evvel yani epeyce bir zamandan beri mevcut olması arasında kanunen o kadar büyük fark görülüyor ki bu fark ölüm ile hayat arasındaki fark kadar büyük oluyor. Zira birisi katilin hayatta kalmasını, diğeri öldürülmesini gerektiriyor.

Şimdi asıl suçun ruhu sayılan şey kasıttan ibaret olduğuna göre o kastın insanın kendi canına yönelmesi ondaki dehşeti bir kat daha artırıyor.

Biraz düşünelim; her ne şekilde olursa olsun, kasıt niçin bu kadar fena görülüyor?

Kasıt denilen şey insan tabiatının karşı koyamayacağı bir şey olsaydı ihtimal ki bu kadar büyük ve müthiş bir alçaklık görülmezdi. Zira o alçaklık "tabiatı gereği" gibi bir isim uydurularak mazur gösterilmeye çalışılırdı. Oysa insan tabi-

atında kasıt yoktur, emniyet vardır. Tıpkı insan tabiatında kaçınma değil, yakınlaşma olduğu gibi. İlk karşılaşmada iki adam arasında hüküm sürecek şey yakınlaşmadır. Ondan sonra birbirini tanıyıp da kaçınmayı gerektiren bir şey veya şeyler görülürse, kaçınma meydana gelir. Aynı şekilde insan tabiatının ilk gerektirdiği şey emniyettir. Ondan sonra kastı gerektirecek bir şey çıkarsa, kasıt meydana gelir.

İşte şuraya bir çocuk oturmuş, yanında bekçisi yok, etraftan da hiçbir göz o çocuğa çevrilmemiş. Çocuğa her ne yapsanız hiçbir kimsenin görmesi katiyen mümkün değil. Haydi bakalım o çocuğun kulağını kesin. Eğer insan tabiatının ilk hükmü kasıttan ibaret olsaydı, sizi çocuğun kulağını kesmeden kim alıkoyardı? Aksine insan tabiatının ilk gereği emniyet olduğu için çocuğa öyle bir kastın aklınıza gelmesi şöyle dursun, şayet yanında bir köpek veya bir çukur, bir kuyu gibi tehlike görürseniz yolunuzdan kalarak çocuğu emniyet altına almaya çalışırsınız.

Görüyor musunuz hâlâ kasıt yoktur.

Bir de dikkat ediniz ki çocuğun kulaklarında bir çift en iyi cins pırlanta küpe var. En az elli lira eder. Nasıl, durum başkalaştı mı? Bu küpeleri şöyle kolayca çıkarıp almaya hal ve zaman müsait olmadığından bunları çekince çocuğun kulakları yırtılacak.

İşte kastın başlangıcı meydana çıktı. Kanun da böyle insan tabiatında olan asıl emniyeti ayaklar altına aldığı, kendi nefsini böyle bir alçaklık derecesine düşürüp de o kasta mağlup olduğu için insanı cezalandırıyor.

Bir örnek daha düşünelim.

Yolda gidiyorsunuz. Bir kenara bir insan yatmış, uyuyor. Kendisini savunma kaydında değil. Etrafta görecek hiçbir kimse yok. Haydi bakalım o adamı öldürün. Mümkün mü? İnsan tabiatının gereği emniyettir. Aksine, o adamın örtüsü bir tarafa kaymış da üşüyecekse gider, örtüsünü gösterirsiniz. Öyle değil mi?

Bir de yanına yaklaştınız, baktınız, o adam vaktiyle sizi bir meseleden dolayı aşağılamış veya bir durumda zarara

sokmuştur. O zamanki intikam hissinin geri dönmeye başlaması işin rengini değiştirir. İşte insan yaradılışının öncelikli gereği olan emniyeti, idam gibi cezanın da intikamın da en büyüğü, en sonu olan bir kasıtla ihlal ettiğiniz içindir ki kanun sizi, yani bu kastınızı cezalandırıyor.

Bir de kastı insanın kendi canına tatbik edelim.

Acaba insan kendi kendisine ne kadar fenalık yapabilir ki yine kendi kendisinden intikam için canına kastetsin? Veya acaba insan kendi canına kastetmekte hayattan büyük hangi menfaati düşünebilir ki o menfaat uğruna bu kastı tercih edebilsin?

Bu ihtimallerin ikisine uygun olacak hiçbir intihar gerçekleşmemiştir.

İntiharların hemen hemen tümü bir yeis, bir umutsuzluk neticesidir. Hatta bazı insanlar intikam alabilmekten ümidi kestiği için sanki kendi kendisinden alacağı intikamla şifa bulacakmış gibi canına kasteder. Aşk ilişkileri neticesindeki intiharların neredeyse tümü bu şekildedir. Bundan başka malını, namusunu vesaire aziz bir şeyini kaybedenler sanki ölümle kayıpları telafi etmek mümkün olabilecekmiş gibi canına kasteder.

Halbuki bu kasıtların tümü en iğrenç kasıtlardır. Âlemde tabiatı bakımından insana kendi canı kadar aziz olabilecek hiçbir şey yoktur. Bu kadar aziz olan bir şeye kastı göze alan adam da o kadar büyük bir iğrençliği göze almış olur. Kulaklarında bulunan küpeye tamah ederek çocuğun kulaklarını yırtan veya bir intikam duygusuna yenilerek yol üzerinde bir günahsızı öldüren cani bile o iğrenç kasıt karşısında bir dereceye kadar olsun kendisini mazur göstermeye çalışabilir.

Kendi canına cidden kastettiği halde haricen bir sebep çıkmasıyla canı son kertesinde kurtarılan adamı kısas olarak idam etmeye lüzum gösterilse, bu lüzumu inkâr edecek pek az zeki hâkim olabilirdi. Zira kendi canına kastı göze almış olan bir adam için ondan sonra kastedemeyecek hiçbir şey tasavvur edilemeyeceğinden böyle bir adamı toplumdan dışarıya çıkarmak lüzumu aşikârdır. Ancak bunların birta-

kımları da sırf bir cinnet eseri olmak üzere intihara cesaret ediyor da kurtulduktan sonra o hastalığın bertaraf olma ihtimali üzerine kanun adamları onun cezası yoluna gitmiyor.

Merhum Mehmet Ali Paşa Mısır'da orduyu kurduğu zaman birtakım Araplar askere alınmamak için sağ gözlerini çıkarırlarmış. Bunlardan birçoğunu Mehmet Ali Paşa dayak altında gebertmiş. Sebebiyse Arap'ın gözünü çıkartmasıyla bir neferden mahrum kaldığı meselesi değildir. Zira tek gözlü kalan Arap'ı dayak altında öldürmekle tamamen kaybetmiş oluyor. Sırf kendi gözüne kendisinin kastetmesinin ne büyük melunca bir kasıt olduğunu herkese anlatmak için ancak bu cezayı orantılı bulabilmiş.

İşte kanun önünde asıl cezalandırılacak şeyin kasıt olduğu ve kasıtlar arasında insanın kendi canına kastı en iğrenci olduğu için canına kastla intihar edenler kanuni hikmet önünde en büyük cani sayılır. Yalnız kendi suçlarının cezasını yine o suçun işlenmesi yoluyla tayin etmiş oldukları için başka bir kanuni sorumluluğa gerek görmemiş olurlar. Öyle ki kamuoyu bu caninin uhrevi sorumluluğundan yine şüphe etmez. Zira derler ki, "Canına kıyan, imansız gider."

2

İntihar hakkında yukarıdaki bölümümüzde ileri sürdüğümüz bazı görüşleri daha geniş ele alabilirdik. Ezcümle, canına kıymanın hiç de yiğitlik sayılamayacağını açıklayarak iddianın ispatı için de intiharı göze almış pek çok âciz kadın bile bulunduğunu söyleyebilirdik. Ancak maksadımız yalnız intihar hakkında felsefi bir cilt yazmak değil, hikâyemizin ikinci bölümüne koyduğumuz başlık gereğince Beyoğlu'nda bir intihar vakası göreceğimizden bu vakayı görmeye intihar faciası hakkında felsefi bir fikirle gitmek olduğundan şu kadarcık bir görüş beyanını yeterli gördük.

Hicri bin iki yüz şu kadar senesine rastlayan ağustos ayının yirmi sekizinci çarşamba sabahıydı ki Beyoğlu'nda, ...

mahallesinde, ... sokağı ahalisini gayet canhıraş bir feryat figan heyecanlandırdı.

Kâh "Yangın var!" diye feryatlar gelir, kâh "Cankurtaran yok mu?" diye yardım istenirdi.

İlk seda hemen herkesi pencerelere koşturarak ses gelen tarafta duman, alev gibi yangına delalet eden emareler aramaya mecbur ettiyse de öyle bir şey görülemeyince pencerelere koşanlarda ilk rahatlık meydana geldi. "Cankurtaran yok mu?" sorusuna ise olumlu cevap verecek kahramanları bu zamanlarda konu komşu arasında aramamalıdır.

Bununla birlikte seyredenler henüz pencerelerden ayrılmamıştı. Sadece ihtiyaten perdeleri daha sıkıca indirerek perde aralıklarına göz uydurup olanı biteni izlemeye çalışıyorlardı.

Feryat hâlâ devam ediyor. Hem de gelen sedalar kadın sesleridir.

On dakika sonra birçok ayak patırtısı işitildi. Fakat öyle olur olmaz nazik potinlerin çıkaracağı patırtılar gibi değil. Asker çizmelerinden çıkan ayak patırtıları ki uygun adım yüründüğü zaman adeta yerleri sarsar.

Bu patırtıların sahiplerinin asker olduğunu tüfek, süngü ve kılıç şakırtıları da teyit ederek ispatladı. Bunun üzerine ... sokağına bakan pencerelerin birkaçı açılarak dışarıya bazı başlar çıkacak kadar ahalide cüret belirdi.

Gelen asker yirmi beş kadar nefer olup sekizi nizamiye ve on yedisi jandarma idi. Nizamiye askerleri bir mülazımın, jandarmalar bir yüzbaşının kumandası altındaydı. Fakat iki zabit kısacık boylu, koca kafalı, sivil kıyafetli bir efendinin emrine itaat ediyordu.

Bu efendiyi görseydiniz bizim mahir müstantik Osman Sabri olduğunu derhal anlardınız.

Böyle bir vakaya gelen askerde "Vurun! Tutun! Koşun!" gibi telaşlar olursa garipser misiniz? Hatta maalesef itiraf edersiniz ki bu şekilde meydana gelen hareketlerin çoğu öyle telaşlı ve gürültülü olur. Öyle değil mi?

Halbuki bu sabah ayak patırtısı ve tabii ortaya çıkan silah şakırtısı gibi seslerden başka telaşa, gürültüye delalet

eder hiçbir ses işitilmiyordu. Çünkü Osman Sabri'de öyle telaş edecek tavır olmadığı gibi maiyetinde bulunan jandarma yüzbaşısı lüzumu kadar bile söz söylemeyi gevezelik sayan kıranta bir adamdı. Nizamiyedeyse ses çıkarmak zaten askeri intizama aykırı bir hal olduğundan gece kol gezen askerin ne kadar patırtısı olursa, bu sabah feryat figan işitilen evi basan askerde de ondan fazla patırtı duyulmaması doğaldı.

Osman Sabri bir kere evi hızla gözden geçirdikten sonra yüzbaşıya dedi ki:

— Cafer Ağa, evin arka kapısı olduğunu zannettirecek gibi vaziyeti yoktur. Fakat damdan dama kaçarak bir çıkış yolu bulma ihtimali cani veya caniler için olmayacak şey değildir. Bu sokağın ötesindeki sokak ile yanlarındaki sokakları derhal nokta altına alın.

Cafer Ağa'daki cevap bir temennadan[1] ibaret oldu.

Nizamiye mülazımıyla iki kelime konuştu. Daha sonra askere bir kumanda verildi ki iki sıra olan askerin birinci sırası yarım sağ ve ikinci sırası yarım sol ederek uygun adım yürüyüşüyle hareket edildi. Bir dakika içinde feryat gelen evin bulunduğu adayı kuşatan sokakların tümüne nokta[2] dizildi.

Bu iş bittikten sonra Cafer Ağa Osman Sabri'nin yanına gelince Osman Sabri dedi ki:

— Sen abluka hattını daima devret. Şüpheli olarak sokakta kimi görürsen tevkif et. Eve ben girerim.

Bu kumandayı nizamiye mülazımı da işitmişti. Yüzbaşı ile mülazım baş başa vererek tekrar ikişer kelime konuştuktan sonra biri sağa, birisi sola dönerek oluşturdukları noktalardan ibaret olan abluka kordonunu devre başladılar.

Kapıda Osman Sabri'nin yanında bir çavuş, bir onbaşı ile dört nefer kalmıştı. Onbaşıyı gerekli talimat ve iki neferle kapıda bırakarak kendisi, çavuş ve iki de neferle beraber içeriye girdi.

---

1 Öne doğru eğildikten sonra doğrulurken eli başa götürerek verilen selam.
2 Nöbetçi, gözcü, bekçi.

Kapıdakilere verdiği talimatı izaha hacet var mı? Katiller dışarı fırlarlarsa tutmaktan, teslim olmazlarsa vurmaktan ve içerden çağrılacak olurlarsa imdada koşmaktan ibaretti.

Bu emirler o kadar çabuk verildi ve icapları o kadar çabuk icra edildi ki kolun kapıya girişinden hemen dört dakika sonra Osman Sabri Efendi de evin kapısını açtırarak içeriye giriyordu.

Osman Sabri'nin eve giriş tertibine gelince: En önünde bir nefer ve onun arkasında kendisi bulunup kendi arkasına çavuşu ve en geriye diğer neferi konuşlandırarak girmişti.

Ev içinde vaveylanın hâlâ kesildiği yok. Sadece eski "yangın var"lar, evvelki "cankurtaran yok mu"lar şimdi "Ah evladım! Ah babacığım!" gibi figanlara dönüşmüştü. Bir de evvelce iki kadın sedası işitiliyorken şimdi birkaç erkek ve kadın sedası ve gürültüsü evvelkilere eklenmişti.

Osman Sabri Efendi kapıdan girip de taşlık üzerinde bulunduğu zaman yukarıdan yaşlıca bir kadın kendisini merdivenden aşağıya atarcasına koşup geliyordu. Ondan evvelse bir genç kız ile bir de uşak kıyafetli erkek, zabıta memuruna kapıyı açmaya koşmuşlardı.

Yaşlıca dediğimiz kadının arkası sıra hizmetkâr oldukları kıyafetlerinden anlaşılan iki kadın ile bir erkek koşup geliyordu.

Her birinin çehresi helak derecesinde değişmiş! Her birinin çarpıntısı, heyecanı son derecede. Her birinin ağzından bir başka söz çıkıyor.

Osman Sabri Efendi sağ elinin şahadet parmağını dudaklarına götürerek ciddi ve dehşetli bir tavırla "sus" işaretini vermesiyle bir an için gürültü kesildi. Osman Sabri sordu:

— Yukarıda hırsız, kanlı filan kimse var mı?

Bir uşak:

— Kimse yok efendim.

— Kaçtılar mı? Nereye kaçtılar?

— Hayır, kaçan da yok.

Kocakarı iki gözü çeşme gibi çağladığı halde Osman Sabri'nin boynuna sarılırcasına istirham eder bir tavırla dedi ki:

— Ah efendim! Yukarıya çıkın da oğlumun ne halde olduğunu görün. Ah oğlum! Oğlum!

Kadının bu figanı üzerine genç kız da feryatlarını tekrarladı; uşaklar, hizmetçi kadınlar cümleten evvelki şamataya başladılar. Kimisi "Boğmuşlar!" diyor, kimisi "Asmışlar!" diye bağırıyor, bazıları "Efendimiz!" diye hayıflanıyor. Birtakımı "Babam" diye bağırıyor. Bir gürültü, bir patırtı ki mahşer meydanı sanki!

Kocakarı ile uşaktan aldığı cevaplar üzerine Osman Sabri yakalanacak bir cani bulunmadığını anladı. Bu defa kendisi öne düştü. Evin birinci katına, sonra ikinci katına çıktılar. Bu kattaki odalar yatak odalarıydı.

Kocakarı ile kız önde giderek bir odayı işaret ettiler. Ancak kız da kocakarı da odaya evvel girmeye cesaret edemiyordu.

Osman Sabri Efendi ile jandarma çavuşu odanın eşiği üzerine gelerek baktıklarında tavanın ortasındaki halkaya bir adamın asılmış olduğunu gördüler.

Çok vukuat görmüş, her dehşetli şeye gözlerini alıştırmış olan Osman Sabri Efendi fütursuzca koca kadına sordu:

— Bunu buraya kim asmış?

— Kim bilir a efendim, kim bilir kim asmış. Oğlum akşam odasına çekildi. Sabahleyin bu halde bulundu.

— Demek oluyor ki kendi kendisini asmış, öyle mi?

Mevcut olan erkek ve kadın, cümlesinin suratları son dereceye kadar umutsuzluk alametleriyle dopdolu olarak her biri kendine has bir tavırla Osman Sabri'nin sorusuna tasdik cevabını verdi.

Osman Sabri asılmış adamdan önce mevcut adamların çehrelerini birer birer incelemeye başladı. Her birinin kalplerinden geçen şeyleri yüzlerindeki alametlerden anlamaya çalışıyordu. Bir yandan bu incelemede bulunurken diğer taraftan çavuşa dedi ki:

— Abidin Çavuş! Git, askeri dağıt. Askerce işimiz kalmadı. Yalnız kapının iç tarafında iki nefer bulunsun. Belki lazım olur. Galatasaray'a haber götür de Necmi Bey derhal gelsin. Asıl işimiz onunla görülecektir. Daire tabibi için de evine haber gönderin.

Abidin Çavuş askerce temenna ederek emri uygulamaya gitti.

Osman Sabri hâlâ ev halkının çehrelerini birer birer inceliyordu. Kimin yüzüne bakarsa o adamın yüreğinde daha çok çarpıntı belirir, bu bakışın adeta bir sorgulama demek olduğunu anlardı.

Osman Sabri sordu:

— Ev halkı bundan ibaret midir? Burada mevcut olmayan uşak, hizmetkâr filan daha başka kimse var mıdır?

Kocakarı:

— Bu kadar efendim. Uşakların, hizmetkârların tümü buradadır. Biz de buradayız. Dışarıda kimsemiz yoktur.

Bu cevap üzerine Müstantik Efendi tekrar hepsine bir göz gezdirerek dedi ki:

— Burada bulunan adamların hiçbirisi hiçbir tarafa gitmesin. Kendilerinden sorulacak şeylerim var.

Bu emir bütün çehrelerin renklerinde bir değişiklik yarattı. Bu değişikliklerin adli zabıtaca derhal şüphe çeken bir emare sayılamayacağını Osman Sabri Efendi birçok tecrübeyle bilirdi.

Asılan adamın bulunduğu odaya girdiği zaman Osman Sabri Efendi en evvel cenazenin şahsını tanımaya çalıştı. Asılan kişi uzun boylu, kara sakallı, ancak otuz yaşında kadar tahmin edilebilecek genç bir adamdı. Kaşlarının sık, kara ve güzel olmasının yardımıyla gözlerinin güzelliği anlaşılabilirse de gözleri kapalı olduğundan renkleri, güzellikleri görülemiyordu. Feci şekilde ölmekle birlikte ağzının, burnunun intizamı, ellerinin küçüklüğü, güzelliği asılan adamın kadın tabiriyle "insan güzeli" olduğunu teslim ettirebilirdi.

Osman Sabri Bey pek az şeyi acınmaya değer gören, katı yürekli bir adam olduğu halde asılanı hakikaten merhamete değer bularak kendi kendine dedi ki, "Vah zavallı! Pek de genç."

Odanın içine şöyle bir göz gezdirdi, her şey yerli yerindeydi; muntazam bir yatak odasının intizamına asla halel gelmemişti. Bununla beraber Osman Sabri'nin merakını evvelce de öğrendik ya! Ev halkına dedi ki:

— Şu oda içinden bir habbe[1] kımıldatılmayacak. Asılan kişiye kimse parmak ucuyla bile dokunmayacak.

Osman Sabri'nin bu merakı pek çok adliye memurunda da vardır. Bu merak onlarca büyük bir maharet alameti sayılabilir. Çünkü cinayet fiillerinin tahkikatında ipucu denilen şeyler tanıklıktan fazla adli memurları uyarmaya yardım eder.

Hatta Müstantik Osman Sabri Efendi cinayet işleyenleri yakalamakla görevli değilken, bu sabah şu evi ilk ablukaya kendisinin aldırmış olması, birkaç katili otuz kırk askerle tutabilmekten dolayı kahramanlık taslamak emeline dayanmıyordu. Aksine caniler tutulamamış olsa bile cinayet yerini ilk haliyle görme merakına dayanarak koşmuş gelmişti. İşte bu merak dolayısıyla asılan kişinin odasında bir habbenin yerinin değiştirilmemesini emir ve tembih ettikten sonra şunu da ekledi:

— Bütün evin içinde hiçbir şeyin yeri değiştirilmesin. Hiç kimse dışarıya çıkmasın.

Hatta aşağıda kapı yanında bulunmalarını Abidin Çavuş'a emretmiş olduğu iki neferden birisini çağırıp evde bulunan eşyanın yerlerinin değiştirilmemesini, özellikle dışarıya ne bir insan ne de bir şey çıkarılmasını tekrar tekrar tembih etti.

Sonra ev halkını etrafına toplayarak şöyle sorguya başladı:

— Asılan kişinin ismi nedir?

Kocakarı:

— Halil Sûri. Biz Arap'ız efendim. Sur şehrinden olduğumuz için oğlum Halil'in lakabı Sûri kalmıştır.

— Şu genç kız sizin nenizdir?

— Oğlumun rahmetli karısından doğan kızıdır.

— Bunlar da uşak ve hizmetkârlar, öyle mi?

Hepsi birden:

— Evet efendim, evet.

— Uşaklarınızın en yenisi kaç aydan beri hizmetinizdedir?

---

1 Tahıl tanesi, tohum.

— En yenisi şu Rum kızıdır, dört aydır hizmetimizdedir. Bu Ermeni karısı bir buçuk senelik, şu aşçı Kaspar iki senelik, bu uşak Artin de dört buçuk senedir hizmetimizdedir.

— Hepsinin sadakatinden, iffetinden eminsiniz ya?..

— Evet efendim, hepsinden memnunuz.

— Asılan kişi kaç yaşındadır?

— Otuz bir efendim.

— Sanatı nedir?

— Sanatı tellaldır.

— Ne tellalı?

— Efendim, çarşıda mağazası vardır. Kuyumculuk da eder, saatçiliğe de karışır. Hatta sarraflık bile eder. Her ne iş olsa girişirdi. Ah evladım, pek çalışkandı. Emlak alım satımına aracılık eder, taşralara mal ve para gönderip getirtme işlerinde bulunur, hâsılı pek güzel çalışırdı.

— Mağazasında yazıcı, kâtip filan gibi kimsesi var mıdır?

— Vardır efendim. İbrahim Şusen derler Beyrutlu bir çocuk vardır.

— O çocuk nerede yatar kalkar?

— İstanbul'da[1] Büyük Han'da odası vardır.

Burada Müstantik Efendi biraz dinlenir gibi durdu. Biraz sonra yine sormaya başladı.

— Asılan kişinin şu yakınlarda işlerinde bir bozukluğu, ziyanı filanı olduğunu bilir misiniz?

— Hayır efendim. Ziyana dair bir şey olduğunu bilmiyoruz.

— Sizi daima işlerinden haberdar etmek âdeti değil midir?

— Değildir efendim. Bize işlerine dair hiçbir vakit malumat vermez.

— Ee, kendisinde öyle bir elem, keder alameti görüyor muydunuz?

— İnsan değil mi efendim, elbette elemi de olur kederi de.

— Hayır ama canına kastedecek derecelerde bir umutsuzluğu varsa elbette halinden anlayabilirsiniz.

---

1 20. yüzyılın ortalarına kadar İstanbul dendiğinde Suriçi olarak da adlandırılan Tarihi Yarımada kastedilirdi.

— Hayır efendim, hayır. Öyle canından bezecek kadar hiçbir kederi yoktu.

Osman Sabri Efendi sorguyu bu dereceye vardırınca aşağıdan yukarıya doğru asker adımları olduğu patırtısından anlaşılan bir iki ayak sesi geldi. Biraz sonra Yüzbaşı Cafer Ağa ile Abidin Çavuş ve onun arkasından Hafiye Necmi Bey göründü.

3

Bu memurların gelmesi üzerine Osman Sabri sorguya devam etmedi fakat kadına sorduğu sorularla aldığı cevapları bir kâğıda yazmadı. Zihninde tuttuğu için sanki elinde bir sorgu kâğıdı varmış da onu okuyormuş gibi gelenlere ve onların arasında bilhassa Necmi Bey'e sorgunun seyrini anlattı.

Necmi Bey, Osman Sabri'yi tamamen dinledikten sonra müstantiğin burnuna kadar sokuldu; yalnız ona işittirebilecek bir yavaş sesle sordu:

— Evde bulunanlardan bir şüphen var mı?

— Henüz hiçbir şüphem yok.

— Çehreleri pek fena görüyorum.

— Cinayetin dehşetinden ve polisin heybetindendir. Bununla birlikte kapıya emir verdim, hiçbir yere savuşamazlar.

Bu sözler yavaşça söylendikten sonra Osman Sabri alçak sesle Necmi'ye dedi ki:

— Şimdi hep beraber asılan kişinin odasını arayalım ve orada gereken araştırmayı yapalım.

Fakat bu arama ve araştırmada ne kocakarıya ne de ev halkından birine ihtiyaç olduğundan herkesin yerli yerine çekilmesini emrettiler.

Asılan kişinin bulunduğu odaya geldikleri zaman evvela yüz takımı üzerinde vedanameye ve vasiyetnameye benzer bir kâğıt aramaya başladılar. Halbuki odada hokka kalem bile yoktu; ne yazılı ne de yazısız hiçbir kâğıt göremediler. Asılanın bir koltuk sandalyesi üzerinde bulunan giysilerini

de aradılar. İçinden bir iki lira, birkaç mecidiye, biraz da ufaklık çıktıysa da evraka dair hiçbir iz çıkmadı.

Bunun üzerine zabıta memurları birbirinin yüzüne baktı. Necmi Bey sordu:

— Bu nasıl intihar? Kendisine kıyacak olan adam mutlaka kasıt sebebini veya kendisinden sonra ailesi halkının edeceği hareketi yazar. Mutlaka bir kâğıt bırakır. Acaba öyle bir kâğıt varmış da validesi filan mı almış?

Osman Sabri:

— Hayır, odadan dışarıya bir çöp çıktığı yoktur.

Necmi:

— Öyleyse bunda bir bit yeniği anlıyorum.

Osman Sabri:

— Dur bakalım, öyle pek de acele etme.

Asılan kişinin tavandaki halkaya bağladığı ipi incelemeye başladılar. Necmi Efendi dedi ki:

— Tavan üç metre kadar yüksek. Şurada bir iskemle var. Asılan kişi ipi tavandaki halkaya takmak için bu iskemle üzerine çıkıp ayak parmaklarının ucuna bassa da yine halkaya kadar yetişemez, bir karıştan fazla mesafe kalır. Bu halde acaba ipi halkaya nasıl takmış olur?

Cafer Ağa:

— Hem de tavandaki askılı lambayı evvela aşağıya indirmiş de sonra ipi takmış. Na işte, lamba da yüz takımının yanında duruyor.

Osman Sabri:

— Ben de deminden beri buna dikkat ediyordum. Mutlaka şu yüz takımının masası halka altına kadar çekilerek, onun üzerine de iskemle konularak bu ip şu halkaya takılmış. Kilime dikkat ediyor musun Necmi, kilime? Üzeri mermer kaplı olan ağır masa çekilip buraya kadar getirilirken kilimin kadifeleri üzerine nasıl iz bırakmış!

Zabıta memurları o izlerden ziyade birbirinin yüzüne bakıştı. Necmi Bey dedi ki:

— Ben bu işte bir yardımcı parmağı var diyeceğim. Çünkü asılan kişi bu ipi kendi takmak için şu taş masayı buraya

kadar kendi çekmişse, ipi taktıktan sonra onu yine eski yerine kadar götürme külfetine katlanmazdı.

Osman Sabri:

— Evet. Benim de zihnim bulanmaya başladı. Ömrünün son dakikasında bulunan bir adam artık odasının intizamını düşünecek değil ya!

Necmi:

— Ev halkından henüz şüphe etmiyorsunuz, öyle mi?

Osman Sabri:

— Bu şüphede bizi aceleye mecbur edecek hiçbir şey yok.

Abidin Çavuş yüz takımı hakkındaki şüpheden dolayı durumu çok garipsedi. Kendisi her ne kadar pek çok kanlı katil tutmuş eski bir çavuştuysa da bu gibi ilk tetkik işlerinde hemen hiç bulunmamış olduğundan maharetli bir müstantiğin az ipucundan çok mana çıkaracağını bilmezdi. Dolayısıyla yüz takımı masasını epey inceledikten sonra dedi ki:

— Gerçekten hakkınız var. Bu masayı oraya çekmiş olduğu işte kilim üzerindeki izlerden belli. Sonra masayı yine yerine koyduktan sonra üzerindeki şişeleri, sabunları, filanları da evvelki gibi muntazaman birleştirmiş.

Abidin Çavuş'un bu şaşkınlık bildiren kelimeleri neredeyse manasız olduğu halde Osman Sabri bundan da büyük bir mana çıkarırsa aferin mi?

Her şeyden önce gitti, asılan kişinin ellerini dikkatle kokladı. Sonra geldi, yüz takımı üzerindeki şişeleri, sabunları birer birer kendi eliyle tutup yerlerinden kaldırarak yine yerlerine koydu. Şişeleri bu şekilde temastan sonra elini kokladı ki birkaç türlü lavanta ve sabun kokusu eline geçmişti. Dolayısıyla Hafiye Necmi'ye dedi ki:

— Bende de şüphe artıyor. Diyelim ki asılan kişi kendi yatak odasının intizamına pek ziyade meraklı olup ipi halkaya taktıktan sonra masayı yine eski yerine götürüp takımlarını üzerine yerleştirecek olsaydı, elinde koku kalmalıydı. Zira işte ben biraz dokunduğumda elimde pomat, lavanta ve sabun kokuları kaldı.

Necmi:

— Evet, önemle kaydedilecek bir ipucu da budur. Fakat asılan kişinin kendi kendisini asmamış olduğu hakkındaki şüphemi kesinleştirmek için dikkatinize arz ederim; bir kere de şu ipin uzunluğu ile şu sandalyenin yüksekliğini kıyaslayın.

Osman Sabri (Artık sabrını tüketmiş bir adam tavrıyla):

— Be kardeş, sen de hep aklıma gelenleri söylersin. Zaten ben seni tasdik için şimdi bunu söyleyecektim.

Necmi:

— İki mahir dikkatli zabıta memurunun aklına daima bir şey gelir ki doğru olan da ondan ibarettir.

Gerçekten de ipin uzunluğu ile sandalyenin yüksekliği mukayese edilince ortaya çıkar ki şu sandalyenin üzerine çıkan bir adamın kendi boğazına bu ipi takması gerekse takamaz. Zira iskemleyi asılanın ayakları altına getirdiklerinde her ne kadar ayakları iskemleye basabilmişse de ipin ilmeğini kendi boğazına kendisi takması gerekse ilmek ipi açacağından ip bir karış kadar kısa gelir.

Bu hali görünce Yüzbaşı Cafer Ağa dedi ki:

— Asılanın kendi ilmeğini kendi boynuna yine kendisi takmamış olduğuna ve başka bir elle takılmış bulunduğuna artık benim de inanacağım geldi. Hem de inandım.

Osman Sabri:

— Buna hiç şüphe etmek istemez. Bak şu yüz takımı masası kendi yerinde bulunmayıp da asılan kişi onun üzerine basmış olsaydı, ferah ferah ilmeği boğazına takabilirdi.

Dört adam bir hayli zaman birbirinin yüzüne bakıştı. Gerçekten dördü de asılan kişinin kendi kendisini asmadığı, bir başka el tarafından asıldığı kanaatinde olsa da bu elin hangi el olacağını bulamıyorlardı. Necmi Osman Sabri'ye sordu:

— Ev halkından henüz şüphe etmiyorsun, öyle mi?

— Dur, biraz da şu yatağı inceleyelim. Ondan sonra ev halkını bir daha sorguya çekeceğim. Bakın şu yatağa. Bunun içinde insan yatmışa benziyor mu?

Cafer Ağa:

— Yatak hiç bozulmamış. Demek oluyor ki insan yatmamış.

Necmi:

— Hayır, bu yatağın içinde insan yatmış ama yatak sonra düzeltilmiş.

Osman Sabri:

— Evet, ben de öyle diyorum. Düzeltilen şey yalnız döşek ve yastık çarşaflarından ibarettir. Bakın şu örtü altındaki yastığa. Mahir bir el bu yastığı böyle düzeltmez. Şimdi diğer odaların birisine gidelim. Hizmetçi kızların ikisine de birer yatak düzelttirelim. Bu evde henüz insan girmeyen yatakların düzgünlüğünün nasıl olduğunu görürüz.

Necmi:

— Güzel olur. Fakat daha şimdiden yatak hakkında verdiğin hüküm nedir? Sanki asılan kişi kendi kendisini asmazdan evvel yüz takımını düzelttiği gibi yatağını da düzeltmiş demek mi istiyorsun?

Bu soru Osman Sabri'nin yüzünde bir tebessüm oluşturdu. Tebessümün bu derecesi Müstantik Efendi'de kim bilir ne zamandan beri görülmemişti. Necmi'ye dedi ki:

— Latifeyi bir tarafa bırakalım. Taş masayı şuraya kim çekmiş de ipi halkaya geçirmiş ve sonra asılan kişiyi kim kucaklamış da halkayı boynuna takmışsa bu yatağı da o düzeltmiştir.

Cafer Ağa:

— Asılan kişiyi birisi kucaklayarak halkayı başından geçirmiş olsa bu kişi haykırarak, bağırarak yardım istemez mi? Yoksa kendisi de bu asılma ve idama razı mı olmuş?

Osman Sabri:

— Deli misin sen be? İnsan kendi kendisine kastedecek bile olsa kendisini kendi isteğiyle astıracak cellat mı bulabilir? İşte besbelli ki biçare herifi yatağında boğmuşlar. Sonra da işin aslı belli olmasın, kendi kendisini asmış sanılsın diye buraya asmışlar.

Necmi:

— Hayır birader, hayır. Bir yanlışın var. Herifi yatağında boğmuşlar diyemem. Zira o halde boğazında, yüzünde filanda boğma izleri olurdu. Bunda ise hiç boğuntuya dair iz yok.

Osman Sabri:

— Gerçekten de elle sıkılıp boğulsa dediğin gibi olur. Ya bir kaytanla boğmuşlarsa? Çünkü boğan adam veya boğan adamlar... Zira kaç kişi olduklarını henüz bilmiyoruz ya! Kaç kişi olursa olsun, bunlar yatağı düzeltmeye başka türlü lüzum görmezlerdi. İlla herifi boğarlarken herif debelenmiş, yatağı altüst etmiş de onun için düzeltmişlerdir.

Osman Sabri Efendi bu sözü söylemekle beraber arkadaşlarına bir işaret etti; diğer odada olanca heyecanla kimi ağlayan kimi düşünen kadınların yanına gittiler. Osman Sabri kocakarıya dedi ki:

— Madam, oğlunuz Halil Sûri Efendi dün gece saat kaçta yattı?

— Tam gece yarısında.

— Sabahleyin kendisinin asılmış olduğunu nasıl anladınız? Kapısı açık mıydı?

— Hayır efendim, bu sabah kendisini erken kaldırmamızı söylemişti. Saat altıda ben gittim, kapısını vurdum. "Halil, Halil!" diye seslendim. Cevap yok. Daha çok vurdum. Daha çok seslendim. Yine ses yok. Merak etmeye başladım. Biraz durduktan sonra yumruğumla daha çok vurarak sesimi de yükselttim. Yine ses yok. Bütün hizmetkârlar başıma toplandı. O kadar şiddetli vurup hızlı çağrışımdan onlar da merak etmişler. Halbuki en sonra daha çok vurarak avazım çıktığı kadar haykırışıma yine ses alamayınca aşçı merakı artırıp kapıya dayanıverdi. Sürme arkasına fırladı. Kendisini o halde görünce aklımız başımızdan gitti. Haykırmaya başladık.

— Pencere açık mıydı?

— Hayır, kapalıydı.

Halbuki Necmi pencereye dikkat etmiş. Kapalıysa da mandalı kapalı değilmiş.

Osman Sabri:

— Gece odasında patırtı gürültü gibi şeyler işittiniz mi?

— Ben hiçbir şey işitmedim. Odalarımız yan yana olduğu halde işitmedim.

Asılan kişinin odasının yanında yalnız validesinin odası vardı, diğer tarafıysa evin köşesiydi. Odanın altı salon olup orada kimse yatmıyordu. Üstünde tavan arası katında uşaklar ile hizmetçi kızların odaları olup bunlar da hiç gürültü filan işitmemiş. Hatta onlar bazı hizmetlerini bitirdikten sonra, gece yarısından bir buçuk saat sonra yattıkları halde gürültü işitmeyip en sonra yatağına gelen aşçı yukarıya çıkarken çelebisinin[1] öksürdüğünü işitip ondan başka ses işitmemiş.

Bu defa ev halkının çehrelerindeki değişiklikleri herkesten ziyade Hafiye Necmi Efendi inceliyordu. Hatta Osman Sabri'nin uşaklardan filanlardan henüz hiç şüphesi olmadığı halde kendisi pek şüpheci olduğu için bu incelemesine daha da ehemmiyet veriyordu.

Necmi uşaklara sordu:

— Efendiniz Halil Sûri Efendi sert bir adam mıydı? Sizi hiç azarladığı var mıdır?

Uşakların her birisi bu soruya birer cevap verdi. Anlaşıldığına göre hizmetkârını azarlamayan efendi olamazsa da Halil Sûri öyle uşakların canlarını yakmaktan zevk alan zalim efendilerden değilmiş.

Necmi ne kadar dikkat ettiyse, uşakların hiçbirisinin çehresinde efendilerinin felaketine pek ziyade acımaktan başka bir şeye delalet edecek belirti göremedi.

Dört memur tekrar asılan kişinin odasına geldi. Sabahleyin odanın kapısı kapalı olduğundan odaya girmek için pencereden başka yer olmadığını gördüler. Pencere sürmeli olmayıp kanatlıydı. Mandalı kapalı değilse de pencereyi açıp söveyi, duvarı incelediklerinden hırsız merdiveni takıldığına delalet edecek bir çengel yarası veya diğer bir iz göremediler.

Lakin bu iş hırsız işine de benzemiyor. Zira asılanın odasından hiçbir şey alınmadığı gibi evin hiçbir tarafından da bir şey alınmamış. Böyle bir adam asıldığı halde hiç haber

---

1 Çelebi: Eskiden efendi, ağa, bey yerine kullanılan unvan; Hıristiyanlar için de kullanılırdı.

alınamayan evde ise bütün evi soysalar, kimsenin haberdar olamayacağı aşikârdır.

Evi tekrar arayıp incelediler. Hiçbir yerinde dün akşamki düzenli duruma halel gelmemiş olduğunu gördüler. Cafer Ağa dedi ki:

— Hani ya kadınlara birer yatak düzelttirecektiniz!

Gerçekten de Osman Sabri Efendi araştırmanın bu tarafını unutmak üzereydi. Halil Sûri'nin yatağını her gece hangi kız düzeltiyorsa öğrenerek başka bir yatağın düzeltilmesini emretti.

Kız çarşafları, yastıkları tamamen kaldırıp şilteden başlayarak yatağı o kadar güzel düzeltti ki asılanın odasındaki yatak sözüm ona düzeltilmiş olduğu halde ona nispetle bir bozuk yatak halinde kalırdı.

Daha sonra kızı alıp asılanın odasına getirdiler. Yatağı göstererek sordular:

— Her sabah sizin çelebi kalktığı vakitte yatağının bozukluğu buna benzer miydi?

— Hayır efendim. Bu yatağı kim böyle fena düzeltmiş?

Necmi ile Osman Sabri birbirinin yüzüne baktı.

Yatağı kendi bildiği gibi düzeltmesini kıza emrettiler. Kız düzeltmeye başladı. Yastıkları kaldırdığı zaman altından altı ateşli bir âlâ tabanca çıkmasın mı?

Zabıta memurlarının gözü büsbütün açıldı. Tabancanın gerçekten Halil Sûri'nin tabancası olduğunu öğrendikten sonra Osman Sabri, Necmi'ye dedi ki:

— Bu tabanca hem zannımızı güçlendirir hem de zannımızda bizi haksız çıkarmaya sebep olur.

— Neden?

— Zannımızı güçlendirir. Halil Sûri kendi kendisine kastedecek olsa, hazır elinde bir tabanca varken onu beynine sıkıvermek gibi kolay bir ölümü bırakıp da böyle zorlukla kendisini asmaya kalkışır mıydı? Zannımızda bizi haksız çıkarmaya da yardım eder. Zira Halil Sûri'nin gerek elle boğazı sıkılsın ve gerek iple boğulsun, yanında böyle bir silah varken elbette ona davranması gerekir. Bu tabancaysa atılmamış. Hatta kurulmamış ki el değdiğine delalet etsin.

— Hayır, tabancaya davranmamış olması zannımızı hükümden düşüremez. Boğanlar iki kişi olursa, uyku halindeyken birer elleriyle evvela Halil'in kollarını bastırıp diğer elleriyle de boğabilirler.

— Böyle dersen, diyeceğim yoktur.

Fakat bütün yorumları, bütün çıkarımları akla uygun olduğu halde Halil Sûri'yi boğan veya boğanların bu odaya nereden girmiş olacakları hakkında henüz ne bir işaret görebildiler ne de bir zanda bulunabildiler.

Bir ara Necmi Bey asılan kişiyi ipten indirip muayene etme teklifinde bulundu. Lakin Osman Sabri Bey bu teklifi kabul etmedi. Dedi ki:

— İlk geldiğimiz zaman asılan kişide bir hayat belirtisi görmüş olsak derhal ipini keser, indirirdik. Halbuki herif çoktan ruhunu teslim etmişti. Şimdi bizim asılan kişiyi muayeneden anlayabileceğimiz bir şey yoktur. Doktor Eksindaki neredeyse şimdi gelir. Asılanın muayenesini ona havale edelim ki ihtimal bizim soruşturmamızı tamamlamaya yardım edecek bir şey bulup haber verebilir.

4

Gerçekten de Doktor Eksindaki gecikmedi, beş on dakika sonra geldi yetişti.

Bu zat Yunan asıllı olup Atina Mekteb-i Tıbbiyesinde[1] tahsil etmişse de hakikaten ustalığına güvenilecek bir tabipti. Hele adli tabiplik hususunda emsallerinden kat kat üstündü.

Erbabı bilir, zamanımızda tıbbi gelişmeler hekimliği birkaç büyük sınıfa taksim ettirecek dereceye varmıştır. Yalnız bir zatın her konuda tabip olmasına neredeyse ihtimal kalmamıştır. Bir sınıfı göz tabibi, bir sınıfı kulak tabibi olup ebe sınıfı başka, hatta dişçi sınıfı başka birer şube olmaya mecbur olmuştur. Bunlardan başka bir tabip hariciye has-

---

1 Tıp Fakültesi.

talıklarında maharetli olur, dahiliye hastalıklarında o kadar maharetli olmayabilir. Aynı şekilde mecnunların tedavisi için olan tabiplik başka ve müstakil bir sınıf oluşturmuştur.

İşbu sanatların birisi de "médecine légale" dedikleri sınıftır ki erbabı cinayet işlerinde yapılacak tahkikat hizmetinde bulunur. Yaralıları, maktulleri muayene ve otopsi ederek nasıl bir cinayetin mağduru olduklarını ortaya koyarlar. İşte bizim Eksindaki Osmanlı lisanına "adli tıp" diye tercümesini münasip gördüğümüz bu sınıfta uzman bir adamdı.

Asılan kişinin odasına alınıp da Halil Sûri'nin suratına bakınca Eksindaki'nin bakışları değişti. Şimdiye kadar icra ettikleri tahkikattan ne anlayabildiklerini zabıta memurlarına sordu. Osman Sabri Efendi yaptığı tahkikatın tümünü doktor efendiye o kadar güzel ifadeye başladı ki dışarıdan işitmiş olsanız dikkatle kaleme alınmış bir rapor okuduğunu sanırdınız.

Bu adamın kendi kendisini asmadığına dair olan düşünceleri açıklarken Doktor Eksindaki'nin tavrında hep tasdik ve takdir emareleri görülürdü. Nihayet Halil Sûri'nin kendi yatağı içinde bir zorba eliyle boğulup sonra katledilişinin intihara yorulması için boğanları ve katilleri tarafından asılmış olduğu meselesine gelince Doktor Eksindaki yerinden fırlayarak Yunanlılara mahsus tarz ve şivesiyle dedi ki:

— Hayır, hayır. Yatağında boğulup da asılmamış. Bu zatın çehresinde boğulmuş adam rengi yoktur. Ya zehir veya başka bir şeyle bu adam öldürülerek sonra buraya asılmış. Boğmaktan, asmaktan başka her neyle öldürüldüğünü iddia ederseniz tasdik ederim. Fakat bu adam asılarak veya boğularak öldürülmemiştir.

Zabıta memurlarının dördü de yüz yüze bakışa kaldılar. Hele Osman Sabri ile Necmi o kadar hayret etti ki neredeyse doktorun sözüne inanamayacakları geldi.

Nihayet doktor asılanın ipten indirilmesini teklif etti. Dört kişi yardımlaşarak indirdi, düzelmiş olan yatağın üzerine uzattılar.

Elbisesini çıkarmaya başladıkları zaman asılanın sağ omzu altında bir kurşun yarası görmesinler mi?

Bu hal doktorun dikkatini çekti. Yarayı muayene edince bir ayı aşkın bir zamandan beri bu yaranın işlediği görüldü. Ölümün yaradan ileri gelmediği anlaşıldıysa da Halil Sûri'nin sağ omzunun köprücük kemiği altından girerek arkasından çıkmış bir kurşun yarası olması Osman Sabri Efendi'nin çok dikkatini çekti. Hemen içeriki odada kadınların yanına koştu. Sordu:

— Asılanın göğsünde bir yara var. Bu yaranın kimin silahıyla açıldığını bilir misiniz?

Validesi:

— Nasıl yara?

— Vay, sizin yaradan haberiniz yok mu? Oğlunuzun sağ göğsü üzerinde koca bir kurşun yarası var ki arkasından çıkmış.

— Eyvahlar olsun! Yara da mı var?

— Şimdi açılmış şey değil, bir aylık kadar eski bir yara.

— Hayır efendim. Benim asla haberim yok.

Osman Sabri keyfiyeti Halil Sûri'nin kızına sordu. Onun da haberi olmadığına dair bir cevap aldı. Uşaklara, hizmetkârlara sordu. Yalnız yatağı düzeltmiş olan kızın haberi varsa da efendisi bu yaradan bir kimseye haber verecek olursa kendisini şöyle edeceğinden, böyle edeceğinden bahisle tehdit etmiş olduğu için o zamana kadar hiçbir kimseye haber vermemiş. Geceleri Halil Sûri yarasını değiştirirken kız da yardım edermiş.

Osman Sabri Efendi kıza sordu:

— Bu yarayı kimden yediğini sana söyledi mi? Söylediyse hiç korkma, bize söyle. Çelebinin intikamını alalım.

— Hayır efendim. Kendisini kimin vurduğunu ben de sorduğum halde "Senin nene lazım?" diye beni azarladı.

— Bu yaranın hangi gün açıldığı olsun hatırında kaldı mı? Elbette efendinin yaralandığı gün sen de haber almışsındır.

— Evet, haber aldım. Bundan bir ay kadar, belki de otuz dört, otuz beş gün evveliydi.

— Çelebiyi nerede vurmuşlar? Bunu olsun öğrenebildin mi?

— Hayır, öğrenemedim. Şu kadar ki o gün çelebi galiba Büyükada'ya gezmeye gitmişti. (Kocakarıya hitaben) Hani ya madam hatırınıza geliyor ya?.. Yemekler de yapmıştık.

— Yemekler mi? Aman kız çabuk söyle, yemekler mi?

Osman Sabri bu soruyu fazlaca telaşla sorduğu için hizmetçi kıza bir ürküntü geldi. Osman Sabri bu ürküntünün farkına varınca gösterdiği telaşa çok pişman oldu. Kendi kendisini kınama yollu içinden dedi ki, "Hay Allah cezamı versin. Telaşın ne manası vardı? Bir mükemmel adliye memuru olamayacağım vesselam."

Birdenbire telaşı bırakarak kızı sorgulamaya devam etti. Dedi ki:

— Bundan bir ay, otuz beş gün kadar önce size yemekler pişirtip Büyükada'ya gitti, öyle mi?

— Evet efendim.

— Ee, ev halkından çelebiyle birlikte kimse gitmedi mi?

— Hayır efendim, kimse gitmedi. Hatta Artin yemekleri, takımları filanı Köprü'ye kadar olsun indirmek istemişti de çelebi kendisini engelleyerek çarşı hamalıyla götürmüştü.

— Pekâlâ kızım, inşallah çelebin için en hayırlı hizmetkâr sen çıkarsın. Size şimdiden haber vereyim ki Halil Sûri kendi kendisini asmamıştır. Onu bazı düşmanları öldürmüştür. Göğsüne bu yarayı açan da onlardır. Siz telaş etmeyin. Ben bu akşam sana bazı şeyler daha soracağım, olur mu?

— Pekâlâ efendim. Sorun efendim. Ah zavallı çelebiciğim!

Kız ağlamaya başladı. Ev halkı da tekrar ağlaşmaya başladı.

Osman Sabri Efendi tekrar asılanın odasına varınca baktı ki Doktor Eksindaki Halil Sûri'nin midesini açmış. Osman Sabri sordu:

— Zehirlenmeye dair alamet var mı?

— Hayır, zehirlenme alameti göremiyorum. Göremediğim için biraz canım sıkılıyor.

— Dostum Eksindaki, siz gelinceye kadar Halil Sûri'nin kendi kendisini asmayıp başka bir kimse tarafından öldürüldükten sonra asıldığını zannediyordum. Şimdiyse iş zan derecesini geçti.

Necmi:

— Kesinlik derecesine mi vardı?

— Evet, gözümle görmüş ve kesin olarak bilmişim gibi.

Eksindaki:

— Yani bu adamı boğmuşlar da sonradan asmışlar, öyle mi?

— Boğmuşlar diyemem, fakat öldürmüşler de sonra asmışlar.

— Ha şöyle söyleyin. Zira kesinlikle diyebilirim ki bu adam ne boğma ne asma suretiyle öldürülmüştür. Zehir demiştim ama ona dair alamet göremedim. Şimdi size bir pusula vereceğim. İngiliz eczanesine götürün, orada kaç hekim varsa gelsin. Konsültasyon yapalım.

Abidin Çavuş doktorun yazdığı pusulayı alıp eczaneye koştu.

Bir ara gerek Eksindaki'ye gerek zabıta memurlarına acayip bir sessizlik geldi. Herkes başka bir şey düşünüyormuş gibi görünüyordu.

Neden sonra Osman Sabri Efendi, Necmi Bey'i bir tarafa çekti; ağızdan kulağa bir şeyler fısıldaşmaya başladılar. Osman Sabri dedi ki:

— Necmi! Bizim Öreke Taşı cinayetine dair o taş üzerinde iz bulamadığım halde burada ona dair iz bulursam aşk olsun mu?

— O nasıl söz be?

— Pek ciddi bir söz. Sana söylüyorum, şu Halil Sûri'nin göğsünde işleyen yara Öreke Taşı vakasının yadigârıdır.

— Deme Allahını seversen Sabri!

— Kadınları sorguladım. Validesi bu yaradan haberdar değil. Halil Sûri niçin başına gelen bu felaketi validesinden ve kızından gizlemiş? Çünkü yara yayılacak olursa bu yaranın açıldığı gece meydana gelen diğer cinayetlerin sırları da belki ortaya çıkar. Yalnız bir hizmetçi kız biliyor. Onun rivayetine göre yara açılalı otuz, nihayet otuz dört gün olmuş. Hesap etsene. Kanlı Kaya vakası da ancak o kadar zaman evvel oldu.

— Gerçekten de öyle arkadaş.

— Dahası var. Halil Sûri o akşam Büyükada'da bir ziyafet tertip etmiş. Hizmetçi kızın ifadesi böyle ama Halil Sûri burada yemekler pişirtmiş, sofra ve işret takımları almış. Büyükada'da o kadar mükemmel hoteller, lokantalar dururken ta buradan yemekler, takımlar gider mi?

— Aman Sabri! Vallahi benim de inanacağım geliyor. Ee?

— İnanacağım değil, şüphe bile kalmıyor. Zira yemekler hazırlatıldığı ve burada herifin iki uşağı bulunup bunlardan birisi eşyayı Köprü'ye kadar indirmek için hizmet etmek istediği halde Halil Sûri kendi uşağının hizmetini kabul etmemiş, eşyayı adi çarşı hamalına taşıttırmış.

— Aman o hamalın kim olduğunu kız tanıyor mu?

— Bak gördün mü? Bir kere işte bunu sormayı unuttum. Şimdi gider sorarım. Fakat bizim emanette birçok eşyamız var. Onları kıza gösterdim mi hangilerinin kendi eşyası olduğunu derhal gösterir.

— Sabri sen telaşla sorulacak şeylerin çoğunu unutmuşsun, arkadaş! İnsan kıza "Giden eşyayı efendiniz tamamen getirdi mi?" diye bir soru sormaz mı?

— Hakkın var kardeşim, hakkın var. Telaş etmedim değil. Sevincimle o kadar telaş ettim ki adeta kızı dahi ürkütecektim. Sen burada dur. İkimiz gidersek acemi kızcağız ürker. Ben yalnız sorarım.

Osman Sabri tekrar dışarıya çıktı. Bu defa kızı ev halkının yanında sorgulamayıp ayrıca bir tarafa çekti. Sordu:

— Kızım, çelebinin o yemekleri, takımları filanları buradan hangi hamalla taşıttığını hatırlayabilir misin? O hamalın ismini bize söyleyebilir misin?

— Hayır efendim, hamalı görmedim.

— Başka uşaklar gördü mü acaba?

— Ummam. Zira çelebi kendi eliyle eşyayı birer birer götürüp kapının dışarısındaki hamala veriyordu. Hem de hamal bir değil, ikiydi.

— Hamalları tanıyamayacağız ha? Neyse bunun zararı yok. Beyefendi yaralanıp geldiği zaman buradan götürdüğü eşya tamamen yine buraya geldi mi?

Bu soru üzerine kızın rengi attı. Osman Sabri yüzünde ne kadar nezaket alameti göstermek mümkünse gösterdi, kıza güvence vererek dedi ki:

— Ne korkuyorsun kızım? Benim sana sorduğum şeyler efendinin düşmanlarını bulmak ve intikamını almak içindir. Demek oluyor ki eşya buraya tamamen gelmediği için korktun da çehren sapsarı kesildi.

— Hayır efendim, korkmadım. Fakat çelebi tembih etmişti bunu da hiçbir kimseye söylemeyim diye.

— Neyi? Eşyanın eksik geldiğini mi?

— Eksik geldiğini değil, hiçbir şey gelmediğini.

— Acayip! Giden eşyadan hiçbir şey gelmedi mi?

— Evet, hiçbir şey gelmedi. Çelebi bana tembih etti, dedi ki: "Ben kaybolan eşyanın yerine her şeyi alırım. Sen bunu hiçbir kimseye söylemeyeceksin. Hatta bizim eşyayı getirip de sana 'Bu sizin eşyanız mı?' diye soracak olurlarsa bile hiç tanımayacaksın."

— Tuhaf şey. Acaba çelebinin bundan muradı neymiş?

— Sonra validesi yarasından haberdar olur da merak eder diye.

— Eşyanın kaybolduğunu da validesi bilmiyor mu?

— Hayır efendim, bilmiyor. Validesine dedi ki sofra takımını temizlemeye, yaldızlatmaya götürdüm. Böyle diyerek burada kalan takımları da götürüp yerlerine tümüyle yenisini aldı.

— Ee, sanki validesi yarasından haber alacak olsa ne olurmuş?

— Aa, bizim çelebi validesine çok hürmet eder. Validesi meraklanmasın diye ne yapacağını bilmez. Validesi eğer oğlunda yara olduğunu haber alsa çıldırırdı baksanıza! Bugün de çıldırmadık neresi kalmış?

Osman Sabri, Halil Sûri'ye dair kızdan biraz daha malumat alabilirdiyse de o ara Abidin Çavuş ile beraber üç Frenk tabibi daha geldiğinden Halil Sûri'nin vefat şekline dair bunların verecekleri reyleri görmek, işitmek için hizmetçi kızı bırakıp asılan kişinin odasına geldi.

Odaya girerken Hafiye Köse Necmi kendisini karşılayarak sordu:

— Nasıl? Dediklerimi kıza sordun mu?

— Emanette tutulan eşya tamamen Halil Sûri'nin eşyasıdır. Demincek sana diyordum ki Kanlı Kaya cinayetinin izini bulmuştum. Şimdiyse sana haber veriyorum; bu cinayetin bence sırlardan, gizliliklerden sayılacak hiçbir yönü kalmamıştır.

Tabipler ölüyü ortaya alarak incelemeye başladı. Bunlar Fransızca konuştukları için Yüzbaşı Cafer Ağa, Abidin Çavuş, hatta Hafiye Necmi hiçbir şey anlayamıyordu. Osman Sabri Efendi ise Fransızcayı lüzumu derecesinde bildiğinden tabiplerle konuşuyordu.

Tabipler sabahtan beri yapılan araştırma ve incelemenin özetini Osman Sabri'ye sordu. Osman Sabri bildiğimiz gibi sanki elinde bir müsvedde varmış da onu okuyormuşçasına tahkikatın sonuçlarını, zanlarını, filanı az ve öz olarak söyledi. Fakat bu cinayetin Öreke Taşı meselesiyle ilgisini, bu konuda hizmetçi kızla konuşmasından aldığı malumatı asla söylemedi.

Tabipler Halil Sûri'nin kendi kendisini asmadığını teslim ettiler. Fakat önce boğulup sonra asıldığı hakkında Osman Sabri ve Necmi'nin zanlarını reddettiler. Doktor Eksindaki'nin dediği gibi bu ölümün boğulmak ve asılmak suretiyle gerçekleşmediği sonucuna vardılar. Halil Sûri'nin midesini muayene edince onlar da zehirleme eseri bulamadılar.

Bunun üzerine doktorlardan bir İtalyan dedi ki:

— Eğer zannımda hatam yoksa katilin kim olduğunu anlamazdan evvel mutlaka Fransızca bildiğini ileri süreceğim. Bu zannım üzerine ölümün nasıl bir ölüm olduğuna dair bir fikir beyan edeceğim.

Osman Sabri:

— Katilin Fransızca bildiğini mi? Bu tuhaf.

İtalyan doktor mühim bir nutuk verecek hatip tavrını alarak dedi ki:

— Efendiler! Bundan yirmi gün kadar önce *La Türki* gazetesi İtalya gazetelerinden naklen bir makale yayımlamıştı.

Bu makalede Milano taraflarında bir herifin kendi karısını kloroformla bayıltarak bir daha ayıltamadığı, sonra herif korkusundan karıyı üçüncü katın penceresinden aşağıya atarak âleme güya pencereden düşmüş de vefat etmiş diye ilan ettiği, halbuki tetkikler yapılıp adli tabiplik yürütüldüğünde oda içinde kloroform süngeri bile bulunduğu hikâye ediliyordu. Bu adamı öldüren her kimse mutlaka Fransızca okuduğundan cinayetini o şekilde tertip...

Osman Sabri Efendi doktorun sözünü kesti. Dedi ki:

— Asılan kişinin evvelce kloroformla bayıltıldığı hakkındaki fikre bir şey diyemem. Fakat katilin Fransızca bildiği hakkındaki zanna mahal yoktur. Zira *La Türki* gazetesinden bu makaleyi Osmanlı gazeteleri de tercüme ve nakletmişlerdi.

Eksindaki:

— Öyleyse hiç şüphemiz kalmadı ki bu zavallı adamı uykudayken burnuna kloroform koklatarak işini bitirdikten sonra buraya asmışlardır.

Zaten koca bir insan asıldığı halde evde kimsenin bir şekilde gürültü patırtı işitmemiş olması da ancak böyle bir işlemle mümkün olabileceğinden dört doktorun oybirliğiyle öyle bir rapor düzenlendi.

Bu durumda cinayetin anlaşılamayan yalnız bir yönü kalmıştı. O da katilin veya katillerin bu odaya nereden girmiş olduğu meselesinden ibaretti.

Pencerenin mandalsız olması bu konuda inceleme yapanları pek kuvvetli zanlara düşürebilecek bir alametse de yalnız sokaktan pencereye kadar dokuz metre kadar yüksekliği çıkabilmek için mutlaka çengelli merdiven gibi bir şeye ihtiyaç vardı. Oysa merdivenin bırakması gereken izlere, işaretlere benzer hiçbir şey görülememesi bu zannı engelliyordu.

İtalyan doktor dikkatli ve kavrayışlı biri olmalı ki bu zannı da kendisi halletti. Dedi ki:

— Efendiler! Şu pencere mademki açıktı, bu bir şüphedir ki katilin oradan gelmiş olmasını hakikaten kuvvetli bir şekilde düşündürür. Özellikle bu pencereden başka şu odaya girecek hiçbir yer yoktur. Buradan aşağıya kadar kaç metre

yükseklik tahmin edersiniz? Sekiz sekiz buçuk, nihayet dokuz. Orta boylu bir adam bir metre altmış santimetre gelirse, altı adam birbirinin omzuna çıktığı zaman şu pencere yüksekliğine ulaşabilir. Şimdi bir de...

Osman Sabri'de sabır tükendi. "Anladım, anladım" diye muzaffer bir tavırla doktorun sözünü keserek dedi ki:

— Besbelli Halil Sûri'ye pek acıdığım için daha yakın vakitte görmüş olduğum bir vakayı unutmuşum. Evet, hırsızlar için bir merdiven de kendi vücutları ve vücutlarının talimleridir. Birbirinin üzerine binerek pencereden girdikleri geçen gün adi bir hırsızlık vakasında da gerçekleşmişti. Buyurun doktor, sözünüzü tamamlayın.

İtalyan doktor sözünü şu şekilde tamamladı:

— Böyle hareketlerde yalnız yüksekliği hesaba almazlar. Bir de ağırlığı hesap ederler. Bir adam ortalama ağırlıkla elli beş okka[1] gelirse, beş adam iki yüz yetmiş beş okka eder. Altı adam birbirinin omzuna çıktığı zaman en altında bulunanın beş adamın ağırlığına dayanması gerekir. Halbuki iki yüz yetmiş beş okkaya kimse dayanamaz. O halde bakın ne yaparlar. Yerde üç kişi baş başa verip durur. Onların üzerine iki kişi çıkar. Demek oldu ki temel üç ve birinci kat iki kişiden kuruldu. Üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı katlar birer kişiden tertip olununca ikinci katta bulunan iki kişiye iki yüz yirmi okka yük düşer. Böyle bir işlemde bir adamın yüz on okkaya dayanması mümkündür. Çünkü hareket olmayıp yerli yerinde duracaklardır. Temeldeki üç adama ise altı adamın üç yüz otuz okkalık ağırlığı isabet eder. Bunlar da yüz onar okkaya dayanmış olur. Bu canlı merdivende en kuvvetli adamı ikinci kattaki iki adamın üzerine üçüncü kat olarak koymalıdır. Zira o adam kendi üzerindeki üç adam ağırlığına dayanacaktır. Sadece altıncı adam hemen pencereden gireceği için kendi ağırlığını tamamıyla canlı merdiven üzerine yükletmeyebilir.

Doktorun bu hesap ve tarifini herkes önemle dinledi. Diğer bir doktor dedi ki:

---

1 Yaklaşık 70 kg (1 okka =1.282 gram)

— Bu hesaba, bu tarife hiç diyeceğim yoktur. Fakat böyle bir cinayet işinde sekiz on kişinin toplanması mümkün olur mu? Özellikle bu cinayetin hırsızlık maksadıyla olmadığı da evde hiçbir şeyin eksilmemiş olmasıyla sabittir.

Osman Sabri:

— Bazı cinayetler vardır ki doktor efendi, hırsızlık maksadı olmadığı halde sekiz on değil, yirmi otuz adam bile ittifak yapabilir. Biz bir zabıtada bulunduğumuz için bunun emsalini çok görmüşüzdür.

— Demek oluyor ki buraya kadar omuz omuza çıkıldığını kabul ettiniz.

— Tamamıyla.

Osman Sabri'nin bu "Tamamıyla" cevabı hakikaten canıgönülden verilmişti. Zira bu cinayetin Kanlı Kaya cinayetiyle ilgisi olduğuna hiç şüphesi kalmayan Osman Sabri için sekiz on kişinin bu meselede bir araya gelmesinde şüphe bile yoktu.

5

Yaz sabahı ilk feryadın işitilmesinden yani saat sekizbuçuk, nihayet dokuzdan başlayarak tabiplerin muayeneyi bitirmeleri akşam beşi bulmuştu. Bu müddet zarfında o gayretli zabıta ve adliye memurları ağızlarına bir lokma yiyecek koymamış, işlerine devam etmişlerdi.

Asılan kişinin evinde yapılan incelemeleri zannederiz ki pek de eksik olmayarak okurlarımıza arz edebildik. Bu müddet zarfında Osman Sabri'nin gördüğü işlerden yalnız iki işi okurlarımıza haber vermediğimizden onları da arz edip hatırlatalım.

Osman Sabri, Halil Sûri'nin kendi canına kıyacak hiçbir umutsuzluğu olmadığını validesinden haber aldığı anda Galatasaray'a bir pusula göndererek o pusula uyarınca çarşıdan Halil Sûri'nin mağazasına derhal bir müfettiş gönderilmiş, mağaza mühürlettirilmişti.

Biraz sonra Halil Sûri'nin kendi kendisini asmadığına, belki bir düşman eliyle idam edildiğine Osman Sabri kanaat getirince gerek Osmanlı postanesine, gerek ecnebi postanelerine, Beyoğlu ve İstanbul telgraf merkezlerine haberler gitmiş, Halil Sûri adına ne kadar mektup ve telgraf gelirse ayrılması adli zabıta adına rica edilmişti. Biçare Halil Sûri'nin felaketi birkaç saat içinde bütün Beyoğlu'nun malumu olmuştu. Bu cinayetin sırlarını keşfe vesile olacak olduktan sonra o ada gelecek mektupların alınarak adli zabıtaya teslimi herkesin insanlık borcu olduğu cevabı ecnebi postalarının tümünden alındı.

Osman Sabri'nin bu tedbirini Hafiye Necmi ilkin pek de onaylayıp takdir etmemişse de Osman Sabri "Arkadaş, biz yolların, patikaların, izlerin tümünü muhafaza altına alalım da avımızın hangi taraftan gelmesi muhtemelse mutlaka elimize düşsün. Hediye Hanım meselesinde iz bulmayı bir ava benzeten Hafiye Necmi için benim bu tedbirim tasdik edilmeyecek değil, aksine pek beğenilecek bir tedbirdir" dediği zaman Necmi hem de riya, yaltakçılık yollu değil, canıgönülden tasdik etmişti.

Asılan kişinin evinden en evvel dört tabip çıktı, gitti. En sonra çıkan Osman Sabri Efendi oldu. Çıkarken ev halkına dedi ki:

— Biz tahkikatımızı bitirdik. Bundan sonra asılan kişi hangi dinin mensubuysa iş o dinin din adamına kaldı. Fakat size haber vereyim ki Halil Sûri kendi kendisini asmamıştır. Bir düşman, hiçbir kimsenin haber alamayacağı haince bir şekilde buraya gelip biçareye kıymıştır. Ama bizim tahkikatımız o düşmanın izini bize gösterdi. İnşallah ben düşmanı bulur, intikamınızı Osmanlı adaleti adına alırım.

Ev halkına gayet nazik bir veda töreni yaparak biçarelerin tümünü gözleri yaşlı oldukları halde terk etti.

Evvelce Halil Sûri'ye dair sorguladığı hizmetçi kız, Osman Sabri'yle bir bakıma daha fazla münasebet kurmuş sayıldığından Müstantik Efendi'yi sokak kapısına kadar geçirme görevini üstlenmişti.

Aşağıya, taşlığa indikleri zaman Osman Sabri kıza dedi ki:

— Sizin çelebinin düşmanlarından intikam alırsak hoşuna gider mi?

— Ona şüphe mi edersiniz?

— Öyleyse ev halkının bildiklerinden fazla Halil Sûri'nin haline dair kendilerine hiç malumat vermezsin. Eşya bahsini de hiç söylemezsin. Ben bu akşam olmazsa birkaç güne kadar seni görüp daha bazı şeyler soracağım. Eğer bildiğin, gördüğün şeyleri bana tümüyle söylersen emin ol ki efendini öldürenleri birer birer bulup meydana çıkarabilirim.

— Ben ne biliyorsam söyledim. Daha bildiğim bir şey varsa onu da sorduğunuz ve hatırıma getirdiğiniz zaman söylemekten geri durmam.

— Evet, asıl en mühim bir şey var ki onu da pekâlâ bilirsin. Bunu sana sonra soracağım. Ha, şayet ben seni görünceye kadar artık lüzumları kalmayan hizmetkârlar arasında seni de işten çıkaracak olurlarsa sen Galatasaray'a gelerek "Osman Sabri" diye beni ara. Ben sana başka bir kapı bulurum. Çünkü senin sadık bir kız olduğunu görüyorum.

— Beni çıkarmazlar efendim. Madam da matmazel de beni çok sever.

— Öyleyse daha âlâ. Şimdilik adiyö matmazel.

Nazikçe söylenmiş olan bu "adiyö matmazel" sözü kızı tümüyle rahatlatmıştı.

Bütün gün aç kalan Osman Sabri, Galatasaray'a varır varmaz öncelikle karnını doyurmaya koştu. En yakın lokantadan birkaç çeşit yemek isteyerek iştahla yedi. Sonra eskice çalışma masasının başına geçti. Eline kalemi alarak "Huzûr-ı âli-yi mutasarrıfî-yi ekremîye"[1] başlığını yazmayı aklından çıkarmaksızın raporunu yazmaya başladı.

O sabah ... sokağından feryat figan işitilmesinden başlayarak tabiplerin muayenelerini bitirinceye kadar devam eden tahkikatın tümünü raporunda yazıya döktü. Halil Sûri'nin intihar etmediğini, belki birtakım katiller eliyle bu belaya girmiş olduğunu pek güzel açıkladı.

---

1 Yüce mutasarrıflık makamına.

Sadece bu cinayetin Öreke Taşı cinayetiyle ilgisi olduğunu ispat edecek durumu, yani hizmetçi kızdan aldığı haberleri raporuna koymadı.

Raporu bitirdiği sırada Köse Necmi odaya girdi. Osman Sabri "Gel sana yazımı okuyayım. Bakalım mükemmel olmuş mu?" diye raporu okudu. Necmi yalnız emanette tutulan eşyanın Halil Sûri'ye ait olmasıyla Öreke Taşı cinayetiyle bu cinayet arasında yakın ve kuvvetli bir ilişki olduğunun raporda niçin açılmadığına ilişti.

Osman Sabri:

— Onu mahsus rapora koymadım. Mutasarrıf Paşa Hazretlerine işin bu yönünü şifahen arz edeceğim. Çünkü Öreke Taşı meselesinde Hediye Hanımefendi hakkındaki kuşkuyu söylediğim zaman Mecdeddin Paşa Hazretleri birdenbire tavrını değiştirdi; söz konusu cinayetin mükemmel olarak araştırılması için bize verdiği vaadi adeta gevşetti. Biliyorsun ya.

— Öyle Sabriciğim, öyle.

Necmi Bey'in Sabri'ye bir de "ciğim" küçültme edatını eklemesi, o da açlıktan bayılmış olarak karnını doyurmak için gittiği lokantada yemekten önce birkaç konyak yuvarlamış olmasındandı. Zira bir gece önce biçare Köse sabahlara kadar bazı tahkikat arkasında dolaşıp uykusuz kalmıştı. Şu birkaç konyağı içmeseydi o gün akşamı edebilmesinin imkânsız olacağını kendi vücudu hakkındaki tecrübeleriyle biliyordu.

Sabri yazısını alıp Mutasarrıf Paşa Hazretlerinin huzuruna çıkınca Mecdeddin Paşa raporu büyük önemle okudu. Bu kadar mükemmel olarak yapılan tetkiklere teşekkür etti, Osman Sabri'yi bir Mecidiye nişanıyla müjdeleyip teşvik ettikten sonra dedi ki:

— Gördünüz mü Sabri Bey, işte ilk tahkikat böyle yapılır. Okuyan adamın hiç şüphesi kalmamalı.

— Efendim, müsaade buyurulursa arz edeyim ki bu cinayet ile geçen Öreke Taşı'ndaki cinayet arasında büyük bir münasebet, mühim bir ilgi vardır.

— Ne gibi?

"Burada emanette tutulan eşyanın tümünün Halil Sûri'nin olduğunda şüphe yoktur" diye hizmetçi kızdan aldığı bilgiyi nakletmeye başladı. Osman Sabri hem bu hikâyeyi nakleder hem de hikâyenin Mecdeddin Paşa'ya ne yolda tesir edeceğini anlamak için paşanın yüzünü, gözünü ustalıkla incelerdi.

Gördü ki işin bu yönü de paşanın hoşuna gidiyor, dolayısıyla Öreke Taşı cinayeti tahkikatının tamamlanması için evvelce vermiş olduğu vaatlerin icra edilmesini tekrar rica etti ve bu vaatleri aldı. Biraz sonra Mecdeddin Paşa dedi ki:

— Böyle akla yakın incelemelerde size her şekilde yardım etmek boynumun borcudur. Ama varıp da aklın dışında olarak Hediye Hanım'ı zanlı tanımak gibi şeylere kalkışırsanız... Artık Halil Sûri meselesi Hediye Hanım hakkındaki şüphelerinizi bertaraf etti ya?

Osman Sabri sustu, cevap vermedi. Paşanın zorlaması üzerine dedi ki:

— Efendim, Halil Sûri meselesi Hediye Hanım hakkındaki zannımızı gidermeye hiç yardım etmez.

— Neden?

— Çünkü hanımefendi hakkındaki zannımızı davet eden şey bir fistandır ki onun konağı için hem de yakın vakitte yapılmıştır.

Paşada yine hiddet emareleri görüldü. Dedi ki:

— Canım efendim, bu fistan Hediye Hanım'ın hesabına yapıldı diye mutlaka hanımın zan altına girmesi neden lazım gelsin? Bir fakir Hıristiyan kızına hediye etmek için yapılmış olamaz mı?

— Burası kesinleşirse zan da bertaraf olur. Yalnız maktul kızın parmağında kına rengi olduğu unutulamaz.

— Parmakta kına bulunması kızın Müslüman olduğunu ispata yeterli olamaz. Zira elbette görüldü ki bu işin içinde Halil Sûri var. Halil Sûri bir Arap'tır. Kına ise Arabistan'a has bir şeydir. İhtimal ki Hediye Hanım'ın fistan hediye ettiği kız kına kullanan bir Arap Hıristiyan'dır.

— İfadelerinizin tümü makuldür efendim. Fakat tümü de araştırılmaya, meydana çıkarılmaya muhtaçtır.

Paşanın tavrındaki hiddet alametleri daha da artınca Osman Sabri Efendi, mutasarrıfın huzurunda daha fazla dikiş tutturamadı; çıktı, odasına geldi.

Hafiye Necmi, Osman Sabri'nin suratını beğenemediğinden sordu:

— Ne var? Ne var? Korkarım paşa efendimiz yine memnun olamadı.

"Hep o Hediye Hanım meselesi" diye Osman Sabri Mutasarrıf Paşa'nın ifadelerini Necmi'ye tekrarladıktan sonra dedi ki:

— Ah Necmi! Sâye-yi şahanede[1] şu adliye usulünün Avrupa adliye usulüne dönüştürüldüğünü göremeyecek miyim? Bir savcı olmayacak mı ki yüce adalet namına kamunun davacısı olarak iddia edilemeyen hakları o iddia etsin? Bir müstantik olmayacak mı ki tahkikata lüzum göstereceği şeyleri bir paşa reddedemesin?

— Ne bileyim ben. Avukat değilim ki hangisinin iyi olduğunu bileyim.

— Avukat değilsen aklın da yok değil ya. Na işte şimdi şu Halil Sûri meselesi gibi bir mesele! Yahut Öreke Taşı cinayeti gibi bir cinayet! Orta yerde davacı bulunmazsa, kıyılan canlar heder olup gitmez mi?

— Davacısı olmadığı halde tasası sana mı düşmüş?

— Bana düşmüş ya. Yüce adaleti kutsal gören her dürüst Osmanlı'ya düşmüş. Davacısı olmayan cinayetlerde de davacı devlettir. Kanlının, katilin, hırsızın, edepsizin terbiyesi hükümet adaletinin üstüne düşer. Bu konuda gerçekten mecbur olacak memurlar ancak yeni adliye usulünün tam manasıyla uygulanmasıyla bulunur.

Necmi biraz düşündü, sonra dedi ki:

— Sen akıllısın Sabri. Yüreğin de doğrudur. Hamiyetin de çoktur. Ben adliyenin ne eski usulüne ne yenisine akıl erdirebileceğim. Ama sen bir şeye iyi dersen, ben de ona iyi derim de bu davada canım çıkıncaya kadar sebat ederim.

Osman Sabri de biraz düşündü. Dedi ki:

---

1 Padişahın sayesinde.

— Fakat Mecdeddin Paşa beni bu konudaki tahkikattan men edebilir mi sanırsın? Bu işte son dereceye kadar çalışmak için onun yardımından ziyade senin yardımına ihtiyacım var. Sen yardımda gayret edersin ya?

— Hay hay! Hiç Necmi Sabriciğinden ayrılabilir mi? Padişah başı için yemin ederim ki Köse Necmi'yi ölüme yollayacak olsan yüz çevirmem. Benim sakalım filanım yok diye sen beni adam yerine koymuyor musun?

— Senin sakal dediğin keçide de vardır. Bıyık dediğin kedide de bulunur. İnsanda ise ben yürek isterim, yürek!

Necmi yumruğunu göğsüne vurarak dedi ki:

— O da burada vardır Sabri! Hem de Mecdedin Paşa'nın kafasından daha büyüktür!

O gün akşama ve o gece sabaha kadar mahir müstantik ve gayretli hafiye istirahat etti. Ertesi gün Necmi Bey, Sabri Efendi'yi göremedi. Hatta göremediği için epeyce merak da etti. Ancak akşamüzeri Sabri'yi gördüğü zaman tavrını güler yüzlü ve kendisini tatmin olmuş bulunca Necmi de memnun oldu.

Sabri dedi ki:

— Ziynet Hanım yarın Hediye Hanımefendi'nin ısmarlamış olduğu elmasları götürecek mi?

— Ben mi?

— Senden başka Bohçacı Ziynet var mı ya?

— Ha, evet. Götürecek tabii. Fakat sen elmasları buldun mu?

"Na işte!" diye Sabri, Necmi'nin önüne birçok kutu attı. Necmi birer birer açıp parıl parıl parlayan elmasları görünce gözlerini yumuşturdu. Dedi ki:

— Bu göz kamaştıran şeyleri nereden buldun be?

— Kendi itibarımla buldum. Ama Necmi eğer bir tanesi kaybolursa battığım, bittiğim gündür. Bazı ahbabım olan yağlıkçılar[1] vasıtasıyla gelin var diye kaldırdım. Hem de çifte gelin.

---

1 Yağlıkçı (esnafı): İç çamaşırı, yatak ve gelin takımı satan esnaf. Bu esnafa, mendil gibi yemekten sonra el ve ağız silmede kullanılan "yağlık" da sattıkları için yağlıkçı adı verilmiştir.

— Vay hınzır akıllı Sabri vay! Bulduğun çareye doğrusu ya benden bin aferin! Ee, bana ne talimat vereceksin bakalım?

— Senin talimata ihtiyacın mı var? Zaten elmas işini sen meydana çıkardın. Başladığın işi bitirmeye yetecek kadar zekân da yok değildir.

— Demek oluyor ki sen Hediye Hanım'ın araştırılıp incelenmesini yalnız bana havale ediyorsun öyle mi?

— Evet.

— Öyleyse Allah utandırmasın azizim.

Bir dakika sessizlikten sonra Osman Sabri dedi ki:

— Benim daha başka icraatım da var; yarınki ... gazetesinde okursun.

— Aman Sabri, zaten geçen defa gazete yazısı Mutasarrıf Paşa'yı bayağı gücendirmişti.

— Bana gücenmeye hakkı yok. Varsın gazeteciye gücensin.

— Gazeteciye ama...

— İşte yalnız bunun aması yoktur. Koca muharrir bir yazdı ki Mutasarrıf Paşa o malumatı gazetecinin benden almış olduğuna pek de hükmedemez.

— Nasıl anlayamaz? Neden hükmedemesin?

— Yarın sen de okur görürsün. Fakat benim gazeteciyle görüştüğümü ne paşaya ne de başka bir kimseye...

— Çocuk musun Sabri? Yahut beni çocuk mu zannediyorsun?

6

Osman Sabri ile Hafiye Necmi arasında bu sözlerin konuşulduğu günün ertesi günü ... gazetesinde kapsamlı bir yazı yayımlandı. Ondan sonra da bazı yazılar yer aldı. Hikâyemizin ikinci bölümünün altıncı kısmını teşkil etmesi için aşağıya aynen alındı.

Beyoğlu'ndaki İntihar

Halil Sûri isminde bir tellalın Beyoğlu'nda ... mahallesinde yer alan evinde kendi kendisini asarak intihar ettiği hakkında karşı gazetelerinin yazdığı yazıyı bundan önce gazetemize tercüme edip aldığımız gibi daha sonra Halil Sûri'nin kendi kendisini asarak intihar etmediği, belki dışardan odasına giren düşmanlar tarafından bir suikasta uğradığı hakkındaki doğru haberi de nakletmiştik.

Keyfiyetin bu yönü iki mahir zabıta memurundan başka dört usta tabibin yaptığı incelemenin neticesi olmakla şüpheden uzak bir gerçektir. Halbuki Halil Sûri'nin ev halkı ile diğer birtakım dostlarının hatırladığı birçok vukuat da Halil'in bir intikam uğrunda kurban olduğunu gösteriyor.

Bundan beş altı hafta önce Boğaz sonunda Kanlı Kaya denilen Öreke Taşı üzerinde bir gece vuku bulan önemli ve müthiş cinayeti okurlarımız eğer henüz unutmamışsa, şimdi kendilerine vereceğimiz şu malumatı da önemle karşılarlar. O gece Öreke Taşı üzerinde bırakılarak zabıta tarafından toplanıp emanete alınan eşyanın Halil Sûri'nin evinden gitmiş eşya olduğu ortaya çıkmıştır. Hatta söz konusu eşyanın geri alınmasını Halil Sûri henüz hayattayken birkaç defa istemiş, bu fikrini bazı pek muhterem dostlarına açmışsa da gerçekleşen cinayetin meydana çıkmaması için bu sevdadan vazgeçtiği bilgisi araştırmalarımızda mevcuttur.

Halil Sûri'nin nasıl bir intikam yolunda idam edildiğine gelince; bu intikamın adeta bir aşk intikamı olduğuna şüphe kalmıyor. Zira adı geçenin karısı bundan beş sene kadar önce vefat etmiş. O zamandan beri kendisi bekâr olduğu için zamanını epeyce hovardalık halinde geçirdiği gibi birkaç kızla ilişkisi de dostlarının malumuydu.

Maşukalarından birisinin Mustafa adlı bir adamla münasebeti olduğu elde bulunan birçok emare ve yazılarla malum olmuş, delillendirilmiştir. Hele bir kâğıt vardır ki tuhaf bir şifreyle yazılmıştır. Bu durum da Mustafa'nın aşk intikamıyla Halil Sûri'yi idam edeceğinin önceden asılan kişiye bildirildiğini ispatlar.

Halil Sûri'nin pek aziz sırdaşlarında başka malumat mevcuttur. Gazeteci olmak sıfatıyla söz konusu malumatın birtakımına biz de vâkıf olduk; ancak sır saklamak için zikredilen dostlara verdiğimiz vaat uyarınca bu malumatın tümünü buraya aktarmamakta mazuruz. Ama adli zabıta o malumatı bizden talep edecek olursa, birisi Öreke Taşı, diğeri Beyoğlu cinayeti gibi iki müthiş ve mühim cinayeti işleyenlerin ortaya çıkarılmasına yardımı olsun diye bütün malumatımızı adli zabıtaya arz etmekten geri durmayız.

Ek:

Şu satırları yazıp mürettipler tarafından dizildikten sonra yine Halil Sûri'nin bazı dostları idarehanemize gelerek bize gayet garip ve müthiş bir haber verdi. Haberden anlaşıldığına göre Beyoğlu müstantiklerinden Osman Sabri Efendi, Halil Sûri'nin bazı ahbabı huzurunda mağazasını açtırarak ne kadar evrak, defter, senet, akçe, emanet vesaire varsa hepsini alıp mühürledikleri sırada Beyoğlu'nun en meşhur modacılarından birisinin büyük bir aileye mensup kız için yapmış olduğu fistanın parasını tamamen aldığına dair bu büyük ve muteber aile adına vermiş olduğu makbuz da evrak arasında çıkmıştır.

Halil Sûri'yle hiç münasebeti olamayacağı ilk bakışta akla gelen bir ailenin bu kadar özel masrafının makbuzunun kendi odasında çıkması dostlarının fevkalade dikkatini çekmiştir. Garipsemelerini Müstantik Osman Sabri Efendi'ye bildirdiklerinde anılan memur, zabıtanın sırlarını ifşa etmemek için asla ses çıkarmamıştır. Bu belgenin hiçbir ehemmiyeti olamayacağını gösterecek şekilde kayıtsızca davranmışsa da Halil Sûri'nin dostları ikna olmamış, zabıta memurunu senedin verilmiş olduğu modacı mağazasına kadar beraber gitmeye mecbur etmişlerdir.

Oraya varıp da mağaza sahibine senedi gösterdiklerinde ne cevap alsalar beğenirsiniz? Kendilerine denilmiş ki:

– Evet, bu senet bizden verilmiştir. Hem de bir fistan hesabı olarak verilmiştir. Bundan bir ay kadar önce Beyoğlu müstantiklerinden olup isminin Osman Sabri Efendi olduğunu tahkik ettiğimiz şu efendi daha sonra o fistanın müthiş bir cinayetten dolayı zabıta eline geçmesi nedeniyle mağazamıza müracaat

etmiş, bu konuda bazı tahkikat da yapmıştı. İşte bu senet bugün zabıtanın elinde bulunması gereken ve orada bulunduğu malumumuz olan bir fistanın parasının alındığına dair mağazamızdan verilmiş bir belgedir.

Bunun üzerine Osman Sabri Efendi'nin beti benzi kül kesilmiş. Her ne kadar hal ve tavrıyla mağaza sahibine bu sırrı ifşa etmemesini sezdirmeye çalışmışsa da Frenkler öyle sezdirmeden filandan dolayı durumu gizlemeye mecburiyet görmemiş, bilakis demişler ki:

– Bu gerçekleri örtmek için bizim hiçbir mecburiyetimiz yoktur. Burası modacı dükkânıdır. İyi adamlar da gelir, fena adamlar da gelebilir. Bildiğimiz şeyleri gizleyecek olursak o zaman canilere yandaşlık etmiş oluruz. Namusu olan ve kanunların, nizamların hükümlerini takdis eden insanlar öyle fesat erbabını, canileri asla kayıramaz.

Modacı mağazasında söz konusu fistanın hangi aile için yapılmış olduğu gerek senette gerek mağaza defterinde kayıtlıdır. Gazetemizce bu isim biliniyorsa da şimdilik meydana koymaya lüzum göremedik.

* * *

Gazetede bu ayrıntılı yazı çıktıktan bir gün sonra bir de şöyle bir tekzip yazısı neşredildi:

... Gazetesine

Bugünkü nüshanızda Halil Sûri'nin asılması meselesinin âşıkane bir intikam olduğuna, bu konuda yapılan tahkikat esnasında asılan kişinin odasında çıkan bir modacı makbuzuna dair makale neredeyse baştan sona denilecek kadar yanlıştır, garez üzerine dayanır. Durumun aslı tarafımdan raporla mutasarrıflık makamına arz edilmiştir. Bu raporların birer suretleri gazetenize gönderilmek üzere mutasarrıflık tarafından tahrirat odasına emredilmiştir. Anılan evrak elinize geçinceye kadar böyle gareze dayanan haberleri önemsememenizi, bunlara gazetenizde yer verilmemesini içtenlikle hatırlatır, rica ederim.

Beyoğlu müstantiklerinden
Osman Sabri

Gazeteci bu belgeyi aynen aldıktan sonra altına şunları eklemişti:

Değerlendirme

Gazetelere gönderilen resmî evrakı aynen yayımlamak matbuat nizamnamesi uyarınca gazetecinin borcuysa da bir gazeteci yazdığı şeylerin garezden uzak, kesin gerçekler olduğuna şüphe etmediği zaman, yer vermeye mecbur olduğu resmî evrakın altına görüşünü, değerlendirmesini yazmaktan çekinemez.

Şimdi okurlarımıza güvence veriyoruz. Halil Sûri meselesine dair dünkü nüshamızda vermiş olduğumuz malumatın tümü garezden uzak ve cidden doğru, gerçek olan şeylerdir. Gerçi bildiklerimizi tamamı tamamına yazmadık. Ancak bu ihtiyatımızı da okuyucularımıza bildirmiştik. İhtiyaç görülürse malumatımızın tümünü yazmaktan da geri durmayacağız.

Müstantik Osman Sabri Efendi'nin meşhur maharetine diyeceğimiz yoksa da bir müstantik ne kadar mahir olursa olsun bir gazeteciyi aldatamaz. Bu faziletse gazetecinin kendi iktidarından, kendi maharetinden kaynaklanan bir şey değildir. Gazete sayfaları toplumun baktığı yer olup kamuoyunun görüşüyse ne bir müstantiğin hatırı, ne de büyük bir ailenin keyfi için gerçeklerin örtülmesine mecburiyet hissetmez.

Osman Sabri Efendi'nin raporları, suretleri gazetemize ulaştığı anda ilk çıkacak nüshamıza almaya mecbur olacağız. Fakat Öreke Taşı meselesine dair raporlar gibi bunların da en ruhlu yerleri çizilerek, kalemden geçirilerek öyle gönderileceklerse, söz konusu evrak elbette bir garez üzerine bu hale konulmuş olacağından keyfiyetin o tarafını da okuyucularımıza hatırlatmaktan geri durmayacağız.

Aradan iki gün geçti. Gazetede hiçbir şey görülememişti. Üçüncü günü şu yazı görüldü:

Halil Sûri'nin intihar veya suikastı meselesine dair Beyoğlu müstantiklerinden Osman Sabri Efendi tarafından gazetemize

gönderileceği vaat edilen raporlar henüz gönderilmemiştir. Diğer yandan bazı dostlarımız tarafından aldığımız haberlere göre maharetli müstantik Osman Sabri Efendi nasılsa bize darılmış; söz konusu evrakın gönderilmesini engelledikten başka gazetemiz aleyhine dava açacakmış.

Şimdiye kadar yazdığımız şeylerde kanunen neşrine cevaz olmayan bir yazı bulunmasına ihtimal veremiyoruz. Eğer Müstantik Efendi, Öreke Taşı cinayetine dair suretleri matbaamıza gönderilmiş olan yazılarının eksik olarak gönderildiği hakkındaki sözümüze gücenmişlerse, bu sözümüz doğrudur. İspatına muktedir olduğumuz bir şeyden dolayı da kanunen sorumlu olamayacağımızı bilmeliydiler. Kendilerinin şöhretlerine bakılırsa, kanundan bu kadar bihaber olmamalıydılar.

Neyse; ortaya bir de böyle bir dava ve muhakemenin çıkması zaten cinayetlerin sırlarını merak edip duran kamuoyu için rahatlatıcı bir eğlence oluşturacağından aleyhimizde açacağı davadan dolayı mahir ve meşhur müstantik Osman Sabri Efendi Hazretlerine minnettar bile kalacağımızı arz ederiz.

* * *

Aradan iki üç gün daha geçti. Gazetede şöyle bir yazı daha görüldü:

Firuzağa taraflarında oturan muharrirlerimizden biri, dün gece matbaamızda gecikerek gece iki sularında evine giderken gazla aydınlatılan bir sokaktan fenersiz geçmek kabahatiyle (!) çevrilip Beyoğlu Zabıtası'na götürülmüştür. Meşhur müstantik Osman Sabri Efendi Hazretlerinin gazlı sokaklarda adam çevrilemeyeceğini bilecek kadar nizamşinas olması gerekirken muharririmizi sabaha kadar Galatasaray'da tevkif etmiş, beş çeyrek para cezası vermesine de sebep olmuştur.

Tanınan bir muharriri beş çeyreklik bir para cezası için tevkif nizamen caiz midir? Bari şu beş çeyreği derhal tahsil edip de muharririmizi niçin tahliye etmemiştir?

Fakat işin doğrusu mahir müstantik Osman Sabri Hazretleri Halil Sûri'nin intihar ve diğer adıyla suikastı meselesinden dola-

yı gazetemiz aleyhine dava açacakken bazı kanunşinas kişilere müracaatla böyle bir davadan hiçbir şey kazanamayacaklarını anlayarak mecburen vazgeçmiştir. Şimdi aleyhimizde yapacak başka iş bulamadıkları için bu gibi hareketlerle bizi rahatsız etmeye çalışıyor.

Halbuki kendi şöhretlerine layık olan bu değildir. Öreke Taşı'nda bir Osmanlı kızı ile iki Kefalonyalının naaşları bulundu. Beyoğlu'nda bir adam kendi yatak odası içinde asıldı. Bu iki cinayetin birbiriyle kesinlikle bağlantılı olduğu ise ortada mevcut eşyayla sabittir. Söz konusu eşya belirtilen cinayetlerin daha nerelere kadar uzanacağını da gösteriyor. Eğer Osman Sabri Efendi kazandığı şöhret kadar mahir bir adli zabıta memuruysa bu sırları meydana çıkarmaya gayret etmelidir. Yoksa bir gazete muharririni nizama aykırı olarak bir gece tevkif ve beş çeyrek para cezası kestirmek o kadar iftihar edilecek şanlardan değildir.

Bundan önceki beşinci bölümümüzün sonlarında Osman Sabri Efendi'nin gazete muharririnden pek müteşekkir görünmesine karşın gazetenin aksine Müstantik Efendi aleyhinde husumet etmiş olması garipsenmez mi?

Hele hele bu hal gazetecilerin çoğunda mevcuttur. Bugün bir adamın methüsenasını göklere çıkardıkları halde yarın o adamı yerin dibine kadar indirirler.

Şaşılması gereken bu noktadaki gerçekleri anlamak için Hafiye Necmi Bey ile Osman Sabri arasında geçen şu konuşmaya dikkat edelim ki gazetenin son yazısı yazıldıktan üç gün sonra geçmişti. Necmi demişti ki:

— Arkadaş, iş sarpa sarıyor. Bu karı ilk götürdüğüm elmaslardan birkaç parça şeyi iade ettiyse de kalanı ile ikinci götürdüğüm elmaslar henüz geri verilmedi. Güya parasını verecekti ama henüz öyle bir hareket de yok. Elmasların teslimine dair bir makbuz senedi filan da almadık. İnkâr ederse neyle ispat edeceğiz? Bunları ise hep senin talimatınla yaptık. Sonra işin bir pürüzü çıkarsa bana kabahat bulmayacaksın ha!

— Necmi! Sen pek akıllı, cesaretli adamsın ama biraz ziyadece meraklı olmasan!

— İyi ama senin de işlerine akıl sır ermiyor ki. En büyük dostun sandığım gazeteciyi de darılttın.

— Darıldığına sen de inandın ha?

— Nasıl inanmayım? Her gün senin aleyhinde herif sütunlar dolduruyor. Sen de onun adamlarını hapsediyorsun.

— Gerçekten inandınsa pek memnun olacağım.

— Salt ben değil, cihan inandı.

— Öyleyse mutasarrıfımız Mecdeddin Paşa Hazretleri de inanmış, artık şüphem kalmasın.

Biraz düşündükten sonra Osman Sabri dedi ki:

— O İsmet Beyefendi'yi gözetim altına aldın ya? Bir tarafa savuşamaz ya?

— Her ne zaman istersen kaptığım gibi önüne koyarım. Lakin Sabri! İsmet ne de güzel bir çocuk. Hani ya insan güzeli demezler mi? Ta kendisi. Ne senin gibi bir insan keleği ne de benim gibi erkek ile kadın arasında bir şey. Aferin şu Hediye Hanım'a! Bulmuş ama değerlisini bulmuş.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SIR İÇİNDE ESRAR[1]

1 Orijinal nüshada Üçüncü Bölüm başlığı "Sır İçinde Esrar/Kalpazan Mustafa" olarak yazılmışsa da "Kalpazan Mustafa" Dördüncü Bölüm başlığı olduğundan buraya alınmamıştır.

1

... gazetesinin güya Müstantik Osman Sabri Efendi aleyhine yazdığı şeyler ve Osman Sabri Efendi'nin de söz konusu gazete muharrirlerinden birini gereksiz yere hapis ve para cezasıyla cezalandırması yolunda gösterdiği hareketler sadece aralarındaki ittifakı Mecdeddin Paşa'ya gösterip de Mutasarrıf Paşa'nın Osman Sabri aleyhinde bir şekilde husumet ve garazına meydan vermemek için gazeteci ile müstantik arasında "danışık dövüşük" tabirince tertiplenmiş bir tedbir olduğu anlaşılmıştır.

Gerçi Mutasarrıf Paşa Hazretleri bir ara gazeteci ile müstantik arasındaki düşmanlığın ciddiyetine inanarak Osman Sabri'yi gazeteci aleyhinde daha ciddi bir şekilde kışkırtmaya dahi davranmışsa da Osman Sabri husumette daha ileriye varmak istememişti. Mecdeddin Paşa her ne kadar gazeteciyle henüz ittifakları olmasından şüphelenmeyerek Osman Sabri'nin bu halini korkusuna verdiyse de Müstantik Efendi'nin korkuya dayanan ihtiyatı hoşa gider bir şey olmadığından biçare Osman Sabri'yi yine gözden düşürmeye başlamıştı.

Halbuki Osman Sabri'nin Hafiye Necmi vasıtasıyla yürüttüğü inceleme öyle bir dereceye varmıştı ki artık Mutasarrıf Mecdeddin Paşa Hazretlerinin gözünden düşmek Müstantik Efendi'nin pek de umurunda olmuyordu. Bir gün Hafiye Necmi ile hasbıhal ederken Müstantik Efendi şöyle bir söz bile söylemişti:

— Benim Mecdeddin Paşa'dan korkacak hiçbir mecburiyetim yok. Eğer Mutasarrıf Paşa Hazretlerinin birazcık

akılcağızı varsa o benden korkmalıdır, anladın mı Necmi? O benden korkmalıdır!

Bu "O benden korkmalıdır" sözü ilk defa söylendiği zaman o kadar ehemmiyetli bir tavırla söylenmişti ki olur olmaz adamların yüreklerini titretmek için yalnız bu ehemmiyet kâfiydi. Halbuki yumruk kadar Osman Sabri'nin tandır kadar kafası, gereği gibi kızarak gözlerinden ateşler fırladığı halde bu sözü ikinci defa tekrar ettiği zaman Hafiye Necmi'nin de yüreği oynamıştır.

Beyoğlu Mutasarrıfı ile Müstantik arasındaki münasebet yalnız şu gördüğümüz dereceden de ibaret kalmadı. Ne dereceye kadar vardığını göstermek için ikisi arasında bir gün geçen konuşmayı buraya almalıyız.

Bir sabah Mutasarrıf Paşa her zamankinden daha erken Galatasaray'a gelerek Osman Sabri'yi huzuruna çağırttı. Dedi ki:

— Öreke Taşı'ndaki cinayet sizin pek ziyade dikkatinizi çekmişti. Nasıl bari incelemeye devam ediyor musunuz? Bir ipucu bulabildiniz mi?

— Evet efendim. Pek ziyade dikkat çektiğinden incelemeye devam ediyorum. Bazı ipuçları varsa da henüz sonuçlarını elde etmek mümkün olamadı.

— Bu cinayetin Halil Sûri meselesiyle de ilgisi vardı, değil mi?

— Ona hiç şüphe yok. Hatta Halil Sûri, Öreke Taşı meselesinde zalim miydi yoksa mazlum mu? Burasını da anlamak için çok merak ettiğim halde güç halle anladım ki Öreke Taşı'nda zalim değil, mazlummuş.

— Ya Hediye Hanım, zalim mi yoksa mazlum mu?

— Hediye Hanım'ın Öreke Taşı'ndaki ziyanı kendisince pek büyük bir ziyan sayılmaz sanırım.

— Demek oluyor ki hâlâ Hediye Hanım'ın Öreke Taşı'ndaki cinayette parmağı olduğuna inanıyorsunuz ha?

— Cinayette parmağı vardır demiyorum. Fakat bu cinayette hanım yabancı değildir. Zarar görmüştür. Bence zararı pek mühim, pek müthiş, pek feci bir zararsa da bu zararın

kendisine o kadar büyük tesiri yoktur diye ettiğim bir zannı efendimize arz etmiştim.

Paşada gözler başkalaştı. Her zaman görülen hiddet alametleri daha dehşetle kendilerini göstermeye başladı. Dudakları titreyerek dedi ki:

— Sabri, Sabri! Sen bu Hediye Hanım sözünden vazgeçecek misin? Yoksa...

— Yoksa?..

— Vay! Bana karşılık mı veriyorsun?

— Estağfurullah efendim. Vazgeçmeyecek olursam ne olacağımı anlayım da ona göre davranayım.

— Demek istiyordum ki yoksa kovulmayı mı göze alıyorsun?

— Kovulma mı? Kanunen, nizamen kabahati olmayan adam kovulur muymuş?

— İstifasını vermeye mecbur ediliyor ya! Bu da kovulmanın nazik şekli demek değil midir?

— Bendeniz bulunduğum memuriyetten hiçbir vakit istifamı veremem efendim. İstifa adeta nankörlük demektir. Gördüğüm hizmet beğenilmeyecek olursa azledilirim ama o hizmetin de beğenilmeyecek bir hizmet olduğu ortaya çıkmış olmalıdır. Hele vicdanım önünde beni kabahatli gösterecek kötü bir hareketim olmadığı halde kovulmayı hiç kabul etmem; hepimizin en büyüğü olan kutsal halifelik makamına kadar müracaat ederim.

— Zat-ı şahaneye değil, zaptiye müşirine kadar bile müracaat edemezsin. Senin en büyük zabitin, en büyük merciin benim. Amirin ben olduğum sürece elbette emrime itaat edeceksin.

— Efendim, hangi emrinize itaat etmediğimi bir türlü anlayamıyorum. Hediye Hanım hakkında tahkikat yapıyorsam davacı olarak tahkikatımın neticesini ortaya koymuyor muyum?

— Hayır, şu kadından bütün bütün el çekeceksin.

— Kadın benim ne elimi görmüştür ne ayağımı.

— Sen öyle diyorsun ama o da tahkikatsız bulunmuyor. O da seni tahkik ettiriyor. Senin kendi hakkındaki düşüncelerini biliyor. "Şu Osman Sabri benden ne istiyor?" diyor da gözünden ateşler fırlıyor.

— Vay! Hediye Hanım ile efendimizin arasında ne münasebet var ki ağzından çıkan sözleri, gözünden çıkan ateşleri efendimiz görüp işitebiliyor?

Bu soru üzerine Mecdeddin Paşa birdenbire dilsiz kesildi. Fakat birkaç dakikalık sessizliği esnasında hiddetinin son dereceye vardığı renginin mosmor kesilmesinden anlaşılmıştı. Nihayet öfkeyle dedi ki:

— İstifanızı verecek misiniz efendim?

— Ben istifa veremem efendim.

— Tekrar soruyorum. İstifanızı verecek misiniz? Yoksa şimdi sizi istifasız, izinsiz kovayım mı?

— Her ne meramınız varsa yapabilirsiniz. Zira siz devletin büyük bir zabitisiniz. Bense âciz bir adamım.

— Âcizsen aczini bilsene!

— Aczimi biliyorum ama haklarımı da biliyorum.

— Hakların da var ha? Kalk şuradan, defol git! Şimdi Galatasaray'dan çıkmalı! Şimdi!

"Baş üstüne efendim" diye Osman Sabri aşağıya, odasına indi. Çalışma masasında ne kadar evrakı varsa bir çantaya koyup hemen kapıdan dışarıya çıktı.

Eski müstantik Osman Sabri Efendi kapıdan çıkarken Hafiye Necmi içeriye giriyordu. Osman Sabri o kadar metanet sahibi bir adamdır ki böyle bir vaka üzerine tavrına asla değişiklik gelmediğinden Hafiye Necmi arkadaşının gerekçesiz ve zulümle kovularak polis merkezinden çıktığını hiç anlayamamıştı. Sordu:

— Nereye gidiyorsun Sabri Efendi? Halbuki ben seni bir dakikacık görmek istiyordum. Hediye'den geliyorum.

— Şuraya Kuron Gazinosu'na gel.

Gazinoya vardıklarında Osman Sabri hâlâ mutasarrıfla olan macerasını anlatmayarak sordu:

— Ne haber getirdin?

— Bizim Mecdeddin Paşa Hazretleri, Hediye Hanım'ın yalnız muhbiri, casusu değil, adeta her emrine tabi bir kuluymuş. Bu sabah Çerçi Ziynet kıyafetiyle hanımın konağına gittim. Güya sizin harem tarafından almış olduğum bazı haberleri kendisine arz etmek istedim. Şimdiye kadar sana dair götürdüğüm haberlere teşekkür ederek bundan sonrası için dedi ki:

— Artık zahmetinize lüzum kalmadı Ziynet Hanım Valide. Zira Sabri dedikleri çapkın bugün azledilecek.

Ben inanmak istemedim. Fakat kâhya kadın şimdiye kadar hiç etmemiş olduğu hafiflik ve aceleyi ederek dedi ki:

— Evet, Mecdeddin Paşa bu sabah buradaydı. Hanımefendimiz emrettiler ki...

Hediye Hanım'ın cellatça bakışı kâhya kadının yarı sözünü ağzında bıraktı.

Osman Sabri dedi ki:

— Evet, Hediye Hanım da doğru söyledi, kâhya kadın da. Zira işte kovulduk azizim.

— Kovuldun mu?

— Evet, baksana, evrakımı da aldım. Fakat sen hiç merak etme. Bu kovulma bizi işimizden alıkoymak şöyle dursun, aksine işimize daha âlâ yardım ve hizmet eder.

Osman Sabri'nin ağzından her ne söz çıksa Hafiye Necmi canıgönülden inanır idiyse de ilk defa Osman Sabri'nin bu sözüne inanmakta tereddüt etti. Osman Sabri Köse Necmi'nin yüzünün fazlaca değişmiş olduğunu görünce dedi ki:

— Hiç merak edilecek bir şey yok. Birkaç ay beni idare edecek kadar param da var. Lakin şu elmasları kurtarmak hususunda artık dakika geçirmeyelim. Zira kovulma haberini dostlar duyar duymaz bizde asla itibar kalmayacağından elmasların sahipleri üzerimize hücum eder.

— Ben elimden geleni yapmaktan geri durmam azizim. Sen nasıl hareket edileceğini daima bana hatırlat. Yapılacak işte benden hiç kusur görmezsin.

Gerçekten de kovulma ve azilden Osman Sabri'nin tahmin ettiği en büyük bela hiç gecikmeksizin geldi çattı. Zira Hediye Hanım'ın evine göndermek için tedarik ettiği elmas-

ları kendi komşusu Hacı Sadullah Efendi isminde bir yağlıkçının aracılığıyla kaldırmıştı. Daha o akşam Hacı Sadullah Efendi, Osman Sabri'nin kovulma haberini alır almaz doğruca evine gelmiş ve azlinden dolayı geçmiş olsun dileklerini söyler söylemez demişti ki:

— Efendi birader, düğünler için takımlar salı veya çarşamba günü alınırsa, cumartesi ve nihayet pazartesi günü yerlerine iade edilir. Sizin aldığınız takımlarsa bir aya yakındır iade edilmedi. Yağlıkçı esnafının size güvenmemesine yalnız bu kadar gecikme yeterdi. Yalnız mühim bir memuriyette bulunmanız dolayısıyla ne edeceklerini bilemiyorlardı. Şimdiyse memuriyetinizden kovulduğunuzdan ve esnafa karşı kefiliniz ben olduğumdan bu işte güvence sebebi olacak bir tedbirinize muhtacım. Beni de ayıplamayın kardeşim, insanlık hali bu ya.

— Hayır Sadullah Efendi, sizi neden ayıplayayım? Fakat elmaslarınız için ne gibi bir temin çaresi düşündüğünüzü söyleyin de ona göre icabına bakalım.

— Tedbir çaresi ne gibi olabilir? Elmasları isteriz vesselam. Satılmış alınmış bir şey değil ki kefil filan düşünelim.

— Elmaslar aynen burada mevcut olsa, hemen şimdi iade ederdim, fakat mevcut değil.

— Halbuki kural olarak mevcut olması gerekiyordu. Çünkü siz onları ödünç olarak kaldırdınız. Gelin takımı olmak üzere kaldırdınız. Öyle değil mi birader? Ama rica ederim kusura kalmayın.

— Estağfurullah birader, neden kusurunuza kalacakmışım, hakkınız var.

— Size emniyetim tamsa da üzerinizde kayıtlı elmasların toplam kıymeti dört yüz liraya yaklaşır. Sizinse ev, dükkân gibi emlak ve akarınız bulunmak şöyle dursun, tahminim yanlış değilse azledildikten sonra bir ay yiyecek ekmeğiniz bile yoktur. Fakat bu da ayıplanmaz, zira namuslu bir memur zengin olamaz.

— Güzel zannınıza teşekkürler ederim efendim. Gerçekten de zengin değilim.

— Ee, şu elmasların çaresi?..

— Ben de onu düşünüyorum ama şu anda elmaslar burada değil. Biliyorsunuz ki ben onları kendi düğünüm için kaldırmadım.

— Düğünüm demeyin, düğünlerim deyin. Zira bir düğünlük elmas değildir.

Hacı Sadullah Efendi üzüntüsünü gizlemek için olanca kuvvetiyle kendini tutsa da şu son sözü söylediği zaman sesi çatallı çıkmıştı ki bu da üzüntünün fazlalığından başka hiçbir şeye delalet edemez.

Osman Sabri de öyle Mutasarrıf Paşa'nın huzurunda kovulduğu zamanki gibi hemen tümüyle fütursuz değildi. Koca kafasını mini mini elleriyle kaşıyarak düşünüyordu. Hacı Sadullah Efendi'nin son sözüne cevap olarak dedi ki:

— Evet, kendi düğünlerim için almadım. Alsaydım şimdi elmaslar burada bulunurdu. Ben de onları bazı dostlar için aldım ki teslimleri hususunda vuku bulan gecikmeden dolayı benim mesul olmamam lazım gelirken işte hem mesul hem de rezil oluyorum.

— Bunda rezil olacak bir şey yok. Elmasları meydana...

— Nasıl rezil olacak bir şey yok? Şu anda öyle bir halde bulunuyorum ki size bir kefil göstermekten âcizim.

Hacı Sadullah Efendi gülümsedi. Ama bu tebessümlerin manası malum ya?.. Garipseme ve yakıştıramamaya hem de küçümseyici yakıştıramamaya delalet eder. Dedi ki:

— Kefil mi? Eğer elmaslar başka bir adamda bulunsaydı da kefilin bir faydası olsaydı, o adam için size kefil olurdum. Fakat sizde olan elmaslar için başka kefili ne yapayım?

Osman Sabri düşünceyi derinleştirdikçe derinleştiriyordu. Hacı Sadullah Efendi bunu görünce dedi ki:

— Mal kendi malım olsa, Allah bilir, bu kadar üzülmez, sizi de böyle üzmezdim. Fakat malın içinde benim kendimin bir kırık küpem bile yoktur. Dolayısıyla şimdi siz ne kadar mahcubiyet ve sıkıntı halinde iseniz, ben esnafa karşı daha büyük mahcubiyet halindeyim.

Osman Sabri düşündü, düşündü; nihayet başını kaldırarak dedi ki:

— Hacı Sadullah Efendi birader, size bir şey söyleyeyim mi?

— Buyurun birader. Siz akıllı ve hakşinas bir adamsınız. Görüşünüz her şeyde işe yarar.

— Hem de bu işteki görüşüm kendimin en mühim bir işteki görüşüm kadar mühim ve ciddidir.

— Teşekkür ederim birader. Buyurun, söyleyin.

— Hazır daha fazla vakit geçirmeden kalkar sizinle beraber Galatasaray'a gideriz. Mutasarrıf henüz oradadır. Siz macerayı anlatıp beni tevkif ettirirsiniz. Sonra ben de...

— Allah esirgesin birader!

Hacı Sadullah Efendi'nin bu sözü canıgönülden söylenmiş bir söz gibi telaşla söylense de Hacı Efendi'nin zaten zihninden geçen de buydu. Lakin bunca zamandan beri komşuluk ettiği bir adamı emniyeti kötüye kullanmak suçuyla itham etmeyi birdenbire ne insafına yedirebilirdi ne de gözüne kestirebilirdi.

Osman Sabri Efendi gayet nadir görülen tebessümlerinden birini de Hacı Sadullah'ın yüzüne fırlatarak dedi ki:

— Hayır birader, özür dilemeye hacet yok. Siz benim dediğimi dinleyin. Söylediğim şey zaten kanunca da hakkınızdır.

— Hakkımdır ama...

— Aması yok. Ben tevkif edildiğim takdirde elmasların emanet olduğu dostlarıma artık borcuma riayet kalmayacağından malları kendilerinden şiddetle talep eder, geri alırım.

Hacı Sadullah düşünmeye varır. Fakat malum ya, düşünceleri hep Osman Sabri'nin tasdikinden ibaretti. Şu kadar ki bu kararı takdir ve beğeniyle kabulde acele etmeyi edebe uygun görmüyordu.

Nihayet Osman Sabri'nin birkaç teklif ve tekrarından sonra dedi ki:

— Siz lüzum gördüğünüz ve ısrar ettiğinizde ben ne diyebilirim? Buyurun birader, gidelim.

İki komşu kalktı, Galatasaray'a geldi.

Gerçekten de saat beşi geçmiş olduğu halde Mutasarrıf Mecdeddin Paşa Hazretleri henüz memuriyet mahallinde bulunuyordu.

Nasıl? Gayretli memur değil miymiş?

Hatta Sabri'den alamadığı öfkesini Sabri'yi sevenlerden almak için Hafiye Necmi Bey'i azarlamakla meşguldü.

Bir de Sabri'nin tekrar huzuruna girdiğini görünce hiddeti artmaya ramak kaldıysa da yanında yağlıkçı Hacı Sadullah Efendi'yi de gördü. Söze Hacı Sadullah başlayınca onu dinlemeye mecbur oldu.

Hacı Sadullah sözünü bitirdiği zaman Mutasarrıf Hazretlerinin ne kadar memnun olduğunu tarif mümkün olabilir mi?

Gözlerinde ok olsa Osman Sabri'yi vuracakmış gibi biçarenin yüzüne bakarak dedi ki:

— Vah, meşhur müstantik Osman Sabri Efendi Hazretleri! Sizde marifet çokmuş ha? Bu arada dolandırıcılık marifeti de...

Bu sözü Osman Sabri'den evvel Hacı Sadullah reddetti. Dedi ki:

— Hayır efendim, öyle bir şey yok. Zaten gelişimiz Sabri Efendi biraderimizin de görüşüne dayanıyor.

Mutasarrıf Paşa dedi ki:

— Siz bilmezsiniz Hacı Sadullah Efendi. Fakat Osman Sabri Efendi kendisi de bilir ki suçlu adamlar yakayı kurtarabileceklerine akıl erdirdikleri zaman ne kadar cesur ve cüretli olurlarsa, yakayı kurtaramayacaklarını anladıkları zaman da o kadar zayıf ve itaatli olur. Yalvarıp yakarmaktan başka bir şey yapamazlar.

Osman Sabri buna hiçbir cevap vermedi. Hafiye Necmi de orada hazır bulunarak dostu hakkında şu sözleri işitince köse suratı pancar gibi kızardı, gözlerinden iki damla yaş aktı.

Sonuçta Beyoğlu Mutasarrıfı Mecdeddin Paşa Hazretleri meşhur müstantik Osman Sabri Efendi'yi kendisine gös-

terilen emniyeti kötüye kullanarak dolandırıcılık yapmak suçuyla itham ederek derhal tevkif ettirdi. O akşam Hacı Sadullah Efendi kendisine bin lira kazandırsa veya paşa hazretlerine müşirlik rütbesi verilse belki de bu kadar memnun olmazdı.

Gazetelere geceden gönderilen resmî ilanlar ertesi gün gazetelerde okundu. Sureti şudur:

> Beyoğlu Zabıtası müstantiklerinden Koca Kafa denilen Osman Sabri Efendi bazı yağlıkçılardan güya gelinler için olmak bahanesiyle elmas kaldırmayı âdet edinerek bu yolda iki bin liralık kadar elmas dolandırdığı, anılan esnafın itibarlılarından Hacı Sadullah Efendi tarafından yapılan şikâyet üzerine derhal memuriyetinden azledilerek daha sonra sorgulama ve muhakemesine bakılmak üzere tevkif altına alındığı ve adı geçenin zimmetinde kimlerin alacağı veya şikâyeti varsa Beyoğlu Zabıtası'na müracaatları lazım geleceği ilan olunur.

Her gazete bu ilanı aynen yayımlamakla yetindiği halde söz konusu ... gazetesi bu ilanın altına şu değerlendirmeyi de eklemişti:

> Bu resmî ilanı aynen yayımlamak borcumuz ve vazifemiz olduğundan işte borcumuzu eda ve vazifemizi ifa ettik. Fakat adı geçen Osman Sabri Efendi'nin şimdiye kadar namusuna asla halel gelmemiştir. Şu anda bile namusu halelden uzaktır. Dolayısıyla hakkında edilen ithamın mutlaka bir yanlışlıktan kaynaklandığını belirtmekten geri duramayız. Bu işin içindeki hakikatin neden ibaret olduğunu yakında ilan edeceğimizi vaat ederiz.

Birkaç gün evveline gelinceye kadar ... gazetesi Osman Sabri Efendi'nin aleyhinde yazılar yazarken şimdi resmî ilanın altına yazdığı şu değerlendirme haddinden fazla lehindeydi ve dikkat sahiplerinin ziyadesiyle ilgisini çekmişti.

2

Bu resmî ilan gazetelerde yayımlandığı gün ... gazetesinin başmuharriri yanına bir de gazete alarak Beyoğlu'na Galatasaray'a geldi. Tutuklu Osman Sabri ile görüşmek isteyince kendisine dediler ki:

— Mutasarrıf Paşa Efendimizin özel emirleri uyarınca Osman Sabri Efendi ile görüşmek yasaktır.

— Görüşmek yasak mı? Niçin? Dolandırıcılık suçu görüşmeye engel mi olurmuş? Özellikle resmî ilanın içeriğine göre Osman Sabri Efendi hakkında dolandırıcılık suçu tahakkuk bile etmemiş. Zira her kimin daha ne davası varsa, gelip hükümete beyan etmesi hatırlatılıyor.

Gazeteci bu sözleri biraz da hiddetle söylerken zaptiyeler, müfettişler, hafiyeler telaşla selam durmaya davrandılar. Meğer paşa geliyormuş.

Muharrir Efendi de Mutasarrıf Paşa'yı karşıladı.

Paşa hazretleri muharrir hakkında dostça bir duygu beslemese de gazeteci öyle müstantik, müfettiş gibi bir Beyoğlu mutasarrıfının hiddetlerine, gazaplarına hedef olabilecek adamlardan değildi. Bu yüzden paşa hazretleri ister istemez güler yüz gösterdi.

Gazetecinin de Mecdeddin Paşa'nın lehinde olmadığı malumdur. Fakat bir gazeteci, aleyhinde bulunduğu adamlarla da dostça görüşebilir. Böylece o da paşanın sahte tebessümlerine sahte tebessümle mukabele etti. Osman Sabri hakkındaki görüşme yasağını bir türlü anlayamadığını belirtti.

Bu yasağın Osman Sabri için hiç münasebeti olamayacağını herkesten çok takdir eden bir adam varsa o da Mecdeddin Paşa idi. Zira bir dolandırıcı için görüşme yasağını gerektirecek bir şey olsa olsa o da kendisi inkâr ettiği halde suçun ispatına yardımcı olmak için bir tedbir olabilirdi. Buysa her şekilde pek uzak olmasından başka Osman Sabri suçu inkâr etmek şöyle dursun, tevkifine de kendisi gerek görmüştü.

Dolayısıyla Mecdeddin Paşa gazeteciye karşı koyamadı. İşin arkasının belli olmaması için dedi ki:

— Canım, görüşme yasağı filan sizin için midir ya?

— Hayır efendim, görüşme yasağı konulacaksa herkesten çok benimle görüşmesi yasaklanmalıdır. Zira böyle bir işte hükümetin en çok dikkat edeceği adam ancak muharrir olabilir.

— Hayır efendim, hayır! Bazı uygunsuz adamlar Osman Sabri Efendi ile görüşmek isterse, onlara müsaade edilmesin demiştim. Buyurun, bir kahve içelim de görüşürsünüz.

— Teşekkür ederim efendim. Vaktim müsait değil. Şöyle geçerken bir görüp de geçmiş olsun demek istedim. Gazetemiz Müstantik Efendi'nin pek lehinde değilse de âcizlere yumuşak davranmak insanlık gereğidir. Bu gece gönderdiğiniz resmî ilanın altına yazdığım teselli edici bir değerlendirmeyi de göstereceğim. İşte bu kadarcık bir müsaade istiyorum.

— Buyurun efendim, istediğiniz kadar görüşün.

Zavallı Osman Sabri'yi ta kanlı katillerin tutulduğu murdar bir yere koymuşlardı. Muharrir Efendi oraya girerken suratında birtakım ekşimeler göründü.

Osman Sabri, gazete muharririni bayağı bir güler yüzle karşıladı. Müstantik Efendi'de bu halin ender olarak görüldüğü malumdur.

Muharrir Efendi gazeteyi Osman Sabri'ye verdiği zaman Müstantik Efendi gerek resmî ilanı gerek değerlendirmeyi dikkatle okudu. Yanlarında bir de müfettiş var idiyse de Osman Sabri'nin kimseden pervası olmadığı için dedi ki:

— Muharrir Efendi! Bu resmî ilanda birçok yanlış var. Ben elmas kaldırmayı âdet edinmiş değilim. Zira âdet diye bir adamın tekrar tekrar kabul ve icrasına döndüğü hareketlere derler. Bu yaşıma gelinceye kadar elmas kaldırmanın ne olduğunu bilmezdim. Bir lüzum üzerine hem de Hacı Sadullah Efendi'ye danışarak onun yardımıyla kaldırdım.

— Demek oluyor ki size bu âdeti isnat etmek bir iftiradır.

— Evet, ikincisi kaldırdığım elmas iki bin liralık değildir. Kıymetinin dört yüz liradan aşağı olduğunu Hacı Sadullah Efendi söylüyor.

"Pekâlâ, durun şunları bir kurşunkalemle kaydedeyim" diye kurşunkalemini, cüzdanını[1] çıkarıp kaydetti.

— Üçüncüsü burada ben Hacı Sadullah Efendi'nin şikâyeti üzerine tevkif edilmedim. O adam benden hiç şikâyet etmedi. Kendisini temin için başka çare bulamadığımdan tevkifi ben hatırlattım, diye Osman Sabri dün akşam Hacı ile olan konuşmasını anlattı.

Muharrir Efendi Osman Sabri'nin şu âlicenaplığına hayran olarak bunları da kaydetti.

— Dördüncüsü, ben memuriyetten azledilip kovuldum ama dolandırıcılığım için değil. Zira ben kovulduğum zamandan beş altı saat sonra Hacı Sadullah'la beraber buraya geldik de kendi iridemle tevkif edildim. Benim kovulmam Öreke Taşı cinayeti ve Halil Sûri'nin intiharı meselelerinde istediğim gibi tahkikata girişmemin paşa efendimizin hoşuna gitmemesinden kaynaklandı.

Hazır bulunan müfettişin rengi başkalaşmaya başladıysa da Osman Sabri'yi bu ifadelerden alıkoymadı. Yapacağını sonra yapma kararıyla sabrediyordu.

Osman Sabri hâlâ fütursuzluk haliyle sözüne devam ederek dedi ki:

— Zimmetimde hiç kimsenin bir tane alacağı olmadığı gibi benden hiç kimsenin de şikâyeti olmadığını herkese temin edebileceğimden resmî ilanın bu fıkrası külliyen gereksizdir.

Bu ifadelerin tümünü gazete muharriri cüzdanına kaydediyordu.

Değerlendirmeyi bir daha gözden geçirerek Osman Sabri dedi ki:

— Namusum için ettiğiniz güzel tanıklığa teşekkür ederim. Fakat sizin de bir yanlışınız var. O da tevkifimi bir hataya vermenizdir. Tevkifim hata değildir. Namuslu bir yağlıkçıyı temin için lazımdır.

Muharrir Efendi Osman Sabri'yi teselli ve temin için birkaç dostane söz daha söyledikten sonra veda ederek hapis-

1 Not defteri.

haneden çıktı. Tam Galatasaray Zabıtası'nın taşlığına geldiğinde doğruca kapıdan çıkmaya davrandıysa da yanındaki müfettiş elini muharririn omzuna koyarak dedi ki:

— Efendi hazretleri, cüzdanınıza yazdığınız şeyleri paşa efendimize göstermeksizin çıkıp gidemezsiniz.

— Ben de mi tevkif ediliyorum?

— Estağfurullah. Fakat siz nizam ve kanunun ne olduğunu bilir adamlardansınız. Bir müfettişin vazifesi!

— Pekâlâ, pekiyi kardeşim. Haydi paşa hazretlerine gidelim. Bize bir kahve teklif etmişti. Kısmet olduğu için içmeksizin gidemeyeceğiz demek oluyor.

Muharrir Efendi müfettişin önü sıra Mecdeddin Paşa'nın huzuruna vardığı zaman müfettişe meydan vermeksizin geliş sebebini kendisi anlattı. Cüzdanını da çıkarıp gösterdi.

Mutasarrıf Hazretleri birincileri, ikincileri, üçüncüleri okudukça renkten renge giriyordu. Sordu:

— Bunları kaydetmekten maksadınız?..

— Maksadım ne olacak? Resmî ilanda olan bu hataları düzelteceğim de onun için yazdım. Fakat ondan evvel zatıâlinize bir şey arz edeceğim. Osman Sabri Efendi'nin dolandırmış olduğu söylenen elmaslar dört yüz liralık kadarmış. Velev ki iki bin liralık olduğu hakkındaki rivayet doğru olsun; bizim matbaada üç makine vardır ki üçü bin lira kadar eder. Harfler, kasa ve diğer edevatla mefruşat da bin liradan fazla kıymet keser. Şunları rehin ve kefalet yollu Hacı Sadullah Efendi'ye arz etsem ve Osman Sabri'nin kendisi için ben kefil olsam, biçarenin tevkifine hiç lüzum kalmazdı.

— Güzel söylüyorsunuz ama dolandırılan elmasların bedeli bu şekilde ödense bile Osman Sabri kanuni cezadan kurtulamaz. Neyse, fakat şu kayıtları gazetenizle ilanın sebebini anlayamadım.

— Bunda anlaşılmayacak ne var efendim? Bir adam hakkında bir ilan yayımlanıyor ki içinde büyük büyük hatalar vardır. Hataların her biri o adama isnat edilen suçun artmasını gerektirecek şekildedir. Bunları o adam çürütüp tekzip ederek gerçeği ortaya koyarsa hakkı yok mu?

Mutasarrıf Paşa Hazretleri düşünmeye vardı. Muharrir Efendi ise sözüne devam ederek dedi ki:

— Fakat benim arz ettiğim kefalet de kanunen reddedilemez. Bu kanuni ceza affedilsin veya edilmesin demiyorum. Muhakemesi görülünceye kadar...

Mutasarrıf, muharririn sözünü keserek ve fakat kendi sözüne cevap olarak değil, yine resmî ilan maddesine gelerek dedi ki:

— Eğer gerçek Osman Sabri Efendi'nin dediği gibiyse hakkı vardır. O halde ya ilanı yazan kâtip yanlışlık yapmış veya Hacı Sadullah Efendi ifadesini yanlış vermiş olacak. Rica ederim bu günlük şu kayıtları ilan etmeyin de işi bir tahkik edelim.

— Yine tahkik edilebilir efendim. Eğer hata Osman Sabri'de çıkarsa bir tekzip yazısı daha gönderilebilir. Bununla kanaat hâsıl olmayacaksa gazete aleyhine dava da açılabilir.

Bu söz paşayı daha fazla düşündürmeye başladı.

Bazı adamlar vardır ki kanun ve nizam yalnız kendi düşüncelerinden ibarettir zannıyla pek cesur olurlarsa da bu zanlarının doğru olmadığını anlayınca o cesareti külliyen kaybederler.

Hele her istediğini yapabileceği bir adama karşın pek cüretli görünen bazı kimseler, karşılarında öyle her istediklerini yapamayacakları bir adam gördükleri zaman ne kadar mütevazı olurlar!

Dünyada bir adamı en fazla kuvvetli ve cüretli eden şey evvela masumiyet, ikincisi kanunca, nizamca haklı olmak nimetine nail olmaktır. Bir adam kabahatsiz olduğuna veya kanun ve nizam kendisini itham edemeyerek bilakis hakkı kendine vereceğine vicdanen ve kalben kanaat getirdi mi, o adamın artık hiç korkusu, telaşı olamaz.

İşte şu iki tarifimizden birisi Mecdeddin Paşa'nın ve diğeri de gazete muharririnin tarifleridir. Dolayısıyla Mecdeddin Paşa'nın muharrir hakkında yapabileceği hiçbir şey yoktu; muharrirse dediklerini tümüyle yapabilirdi. Zira paşa hazretleri kendi aklına, kendi keyfine göre iş görmek istemişti.

Gazeteciyse kanunen, nizamen icrasında haklı olduğu şeyi yapmak gayretinde bulunuyordu.

Nihayet Mutasarrıf Paşa yelkenleri tümüyle suya indirerek dedi ki:

— Osman Sabri Efendi'ye benim de yüreğim acıyor. Pek zeki, pek önde gelen bir memurdur. Fakat ne çare ki insanların haklarını da korumaya mecburuz. Beyan ettiğiniz kefalet sizin için pek büyük bir âlicenaplıksa da Osman Sabri Efendi'ye o kadar büyük bir faydası olamaz. Nihayet matbaanızı elinizden çıkartıp sizi de zarara sokar. Zayi olan elmaslardan ne kadarı meydana çıkarılabilirse sahipleri alır; geri kalanları için de Osman Sabri'nin hapis cezasıyla yetinilir. Fakat resmî ilandaki hatalara gelince, bunları düzeltmeye lüzum yoktur. Çünkü biz resmen düzeltirsek daha güzel tesiri olur.

— Siz resmen düzeltecek misiniz?

— Öyle ya; bir kere Sadullah Efendi'den soralım da alacağımız cevaba göre resmen düzeltme işine girişiriz.

— Öyleyse emrinize uyarak biz de tekzipte acele etmeyiz.

Muharrir Efendi gelen kahveyi içti. Bir sigara yakıp onu da yolda içmek üzere Mecdeddin Paşa'ya veda ederek yola düzüldü.

Okurlarımız hikâyenin akış şekline elbette dikkat buyurduklarından kendilerine hiç ihtar etmeyiz ki Sadullah Efendi'nin Mutasarrıf Paşa'ya ifadesi resmî ilanın yazıldığı şekilde değildi. Hatta Osman Sabri hakkında "dolandırıcılık" sözlerini bile kabul etmeyerek reddetmişti.

Şimdi biz de haber verelim; resmî ilanda kâtibin hatası yoktu. Zira resmî ilan Mutasarrıf Paşa'nın bir kâtibe diktesi suretiyle yazılmıştı. Dolayısıyla ne kadar hata varsa hepsi hata değil garazdı. Zaten resmî bir ilanda Osman Sabri Efendi gibi ismi kendisine şöhret olan bir adama "koca kafa" diye bir de tanınmışlık vermek lazım gelmediği halde bu kayıttan anlaşılması gerekir ki resmî ilan sırf bir husumet ve garaz eseri olarak kaleme alınmıştır.

Gazete muharriri, Mecdeddin Paşa'ya verdiği vaat üzerine gerçekten de iki gün hiçbir şey yazmadı. İkinci gün akşamüzeri Hafiye Köse Necmi gelip dedi ki:

— Osman Sabri Efendi selam etti. Resmî ilanı düzeltme yolunda hiçbir şey yazmamanızı rica ediyor.

— Biz yazmayacağız ama Mutasarrıf Paşa bir düzeltme gönderecekti.

— Hayır, Mutasarrıf Paşa düzeltme filan göndermeyecek. Aksine siz huzurundan çıktığınız anda Osman Sabri Efendi'yi sorguya başladı. Yağlıkçıya da haber gönderdi. Elmasların Hacı Sadullah Efendi'nin olmadığı malumunuzdur. Asıl sahipleri geldi. Böyle işlerde dört bin liralık zayiat dava edilmezse dört yüz liralığı ele geçirilemeyeceğinden herifler iki bin liralık değil, dört bin liralık elmas davasına kalkıştı.

— Acayip! Bu iftiralara karşı Osman Sabri ne halde bulunuyor?

— Halini biliyorsunuz ya. Güya tertiplenen oyun bir facia[1] değilmiş de bir komedya imiş gibi külliyen fütursuz davranıyor. Yalnız Beyoğlu müstantikleriyle sorguya rıza göstermeyerek Bâb-ı Zaptiye'den bir soruşturma komisyonu talep edildi. Komisyon bugün saat bir buçukta toplandı. Henüz sorgu devam etmektedir.

— Pekâlâ, öyleyse işin bu derecesini yarınki gazeteye yazmalı.

— Hayır, hayır. Gazetenin hiçbir şey yazmamasını arzu ediyor. Yazmak gerekirse kendisi size haber gönderecekmiş.

Gazete muharriri işin almaya başladığı şekilden memnun olamadı. Hatta Osman Sabri hakkındaki tam güvenini bile biraz değiştirdi. Kendi kendisine dedi ki:

— Düzeltme yazılmasını istemiyormuş. Acaba işin doğrusu diye bana söylediği sözler mi işin yanlışıdır? Mecdeddin Paşa bir düzeltme gönderecekti, göndermedi. Bu cüreti nereden buldu? Besbelli resmî ilanın doğru olduğuna şüphesi kalmadı da onun için düzeltmeyi göndermemeye cesaret edebildi.

Geçekten de yarınki gazete için o akşam hiçbir şey yazmadı. Ertesi akşam hiç tanımadığı bir adam kendisine zarflı,

---

1 Trajedi.

mühürlü bir mektup getirdi. Mektubu açıp da bakınca Osman Sabri tarafından olduğunu gördü ama okumadan önce mektubu getiren adama sordu:

— Şifahen de bir haber gönderdi mi?

— Hayır efendim. Kendisi de bugün tevkif edildi.

— Kim, seni buraya kim gönderdi?

— Köse Necmi Bey.

— Bu kâğıdı sana Köse Necmi Bey kendisi mi verdi?

— Evet efendim, kendisi verdi. Bugün onu da tevkif ettiler. Bendeniz de hafiye zabıtası mensubuyum. Bendenize emniyeti olduğundan bir ara mektubu bana verip size teslim etmemi rica etti.

— Pekâlâ yavrum. Kendisini görürseniz selam edin.

Necmi'nin Sabri ile olan ittifak halindeki münasebetini gazete muharriri bildiğinden onun tevkifi üzerine muharririn merakı arttı. Kendi kendine dedi ki, "İş fenalaşıyor. Osman Sabri taraftarları birer birer tevkif ediliyorlar. Dur bakalım, mektubunda ne yazmış?"

Muharrir Efendi mektubu hızla gözden geçirdi. Fakat çehresi öyle umutsuzluğa delalet edecek alametlerden uzaktı. Mektubu bitirdikten sonra şaşkınlık ve garipsemeyle biraz düşündükten sonra başmürettibi[1] çağırdı. Sordu:

— Abdullah, gazete doldu mu?

— Efendim, son tahminimde topu yarım sütun kadar eksik buldum.

— Haydi koş, doğru bir tahminle gel.

Başmürettip koştu gitti. Beş dakika sonra dönerek dedi ki:

— Efendim, gazete dolmuş da artmış bile.

— Yok, bir buçuk sütunluk yer isterim. Mühim ve acele bir mesele var. Ehemmiyetsiz şeyleri çıkar. Eskimeyecek havadisleri yarınki nüshaya ertele. Haydi göreyim seni. Ben bir yandan yazıp parça parça gönderiyorum.

Gazetelerin hallerine, işlerine vâkıf olanlar için sözü uzatmaya hacet yoksa da okurlarımızın çoğu bu sanatı bilmez.

---

1 Başdizgici.

Onların bilgilenmesi için arz edelim. Gazeteciler bazı kere gazetelerine ne yazacaklarını bulamaz. Gelen misafirlere varıncaya kadar herkesten havadis sordukları halde bazı kere de işte böyle havadisleri taşarak yeniden yazacakları şey için gazetelerinde yer aramaya mecbur olurlar.

Akşamüzeri acilen yazacakları şeyler için kâğıtları ufak ufak keser, bunlar birkaçar satırla doldukça çalışma masasının bir tarafına dizerler.

Halbuki mürettiphanede[1] başmürettip ne kadar çalışanı varsa ellerindeki işleri bıraktırıp birinci, ikinci, üçüncü diye tümünü sıraya koyar. Birinci mürettip[2] Muharrir Efendi'nin yanındaki bir numaralı kâğıdı, ikincisi iki numaralıyı ve aynı şekilde herkes kendi numarasını alıp dizmeye başlar. Son mürettip ilk aldığı kâğıdı bitirince bırakıp diğerini alır. Böylelikle iş o kadar hızlanır ki Muharrir Efendi yazacağı bir buçuk sütunluk yazıyı yazıp bitirdiği zaman onun bir sütundan fazlası dizilmiş olur.

İşte bizim ... gazetesinin başmuharriri bu akşam yazdığı yazıyı şu şekilde yazıp dizdirdiğinden yazının bitmesi üzerine bir sigara yakmıştı. Henüz yarıya kadar içmemiş olduğu halde yazının provası yani düzeltme için adi bir kâğıt üzerine basılmış nüshası geldi. Düzeltmesi derhal yapıldı.

3

Beyoğlu müstantiklerinden Osman Sabri Efendi'nin bir dolandırıcılık isnadıyla tevkif edildiği geçen nüshamızda yer alan resmî ilanda gösterilmiş, söz konusu ilanın altında bazı âcizane değerlendirmelerimiz de bulunmuştu.

Osman Sabri Efendi hakikaten namus ve iffet sahibi bir adamdır. İlk davacısı itibarlı yağlıkçı esnafından Hacı Sadullah Efendi'dir. Osman Sabri Efendi için bir kefil aransa hâlâ Sadullah Efendi'nin kefalet edecek derecede davalı hakkında

---

1 Dizgi bölümü.
2 Dizgici.

emniyet ve itimadı tamdır. Ancak bir iki düğün münasebetiyle Osman Sabri Efendi'nin muteber kefaletle kaldırdığı elmaslar dört yüz lira kıymetinde iken sözü konusu mücevheratın sahibi olan yağlıkçılar dört bin liralık kadar mal dava etmekle işin muhakemesine ehemmiyetle başlanmıştır.

Her neden dolayıysa Osman Sabri Efendi Beyoğlu'ndaki müstantik ve hâkimlere güvenemediğinden Bâb-ı Vâlâ-yı Zaptiyeden[1] bir reis, dört üye ve iki müstantikten ibaret bir inceleme ve araştırma komisyonu oluşturularak Beyoğlu'na gönderilmiş ve iki günden beri inceleme ve araştırmalar devam etmekte bulunmuştur.

Dün akşam aldığımız güvenilir malumata göre Beyoğlu hafiyelerinden olup bu işte Osman Sabri Efendi'nin istihdam ettiği Necmi Bey de komisyon huzuruna getirilmiştir. Osman Sabri Efendi'nin düğün için yağlıkçıdan kaldırıp kendisine teslim ettiği elmasları ne yaptığı sorulunca, Hediye Hanım adlı muteber bir kadına teslim ettiği ve elmasların hâlâ bu hanımda bulunduğu cevabını vermiştir. Bu sözündeki doğruluk veya yalan ortaya çıkıncaya kadar Necmi Bey'in de tutuklanması gerekmiştir. Zira "Elmasları Hediye Hanım'a teslim ettim" demesi Osman Sabri Efendi'den bunları teslim almış olmasının itirafı demektir. Bu itiraf üzerine sonuç alınıncaya kadar tutuklu bulunması komisyonca zorunlu görülmüştür.

Hafiye Necmi Bey'in verdiği ifade üzerine derhal Hediye Hanım'ın da getirilmesi için özel memur gönderilmişti. Giden memur geri döndüğünde bu hanım, Necmi adında bir hafiye tanımadığı ve böyle bir adamdan ne düğün için ve ne de başka bir lüzum üzerine elmas veya para gibi hiçbir şey almadığı cevabını vermiştir. Hatta biraz da yaygarayla zabıta memurunu kovduğu haberini getirmiş, böyle kaba bir cevap araştırma ve soruşturma komisyonunun garipsemesine yol açmıştır. Anılan hanımın bu yoldaki cevapları komisyon huzurunda da vermesi için derhal tevkifine karar verilmiş, bu kararın uygulanması için İstanbul'da bulunan konağına memur gönderilmiştir.

---

1 Zaptiye kapısı, emniyet müdürlüğü.

Bu durumda Hediye Hanım'ın bu akşam misafir olarak tutuklu olduğu ortadadır. Kendisinin beraat edip etmemesine dair şimdiden hiçbir şey denilemez. İşin bu yönünün yüksek komisyonun incelemeleri neticesinde anlaşılacağı ortadaysa da muhakeme usulünce sabıka denilen şeyin müstantik ve hâkimler nezdinde pek büyük ehemmiyeti vardır. Bu işte Hafiye Necmi Beyefendi ile Hediye Hanım'ın sabıkaları dikkate alınacak olursa, Necmi Bey'in ifadesinin doğruluğuna ve Hediye Hanım'ın telaşla inkârının ehemmiyetsizliğine daha şimdiden kanaat getirilebilir.

Necmi Beyefendi Osmanlı hafiye zabıtasının en sözüne güvenilir memurlarındandır. Şimdiye kadar doğrudan doğruya yaptığı ihbarlarının bile hiçbirisinde yalanı çıkmamış, hiç kimse hakkında iftirası ve yalan tanıklığı görülüp işitilmemiştir. Bu geçmişine bakılarak Hediye Hanım hakkındaki haberinde de zihinler derhal doğruluğuna ihtimal verir.

Hediye Hanım ise iki bin beş yüz kuruş maaşlı bir adamın zevcesi iken ayda on bin kuruşla idare edilemeyecek bir daire ve debdebe sahibiydi. Bir zamandan beri kocasından ayrıldığı halde debdebe ve varlığına asla halel getirmek şöyle dursun, daha da artırmıştır. Kendisinin borçlu olmadığı esnaf yoktur fakat ödemeleri tamamen kesilmiş değilse de hakkında edilen rivayetler pek dikkate değer. Bunlardan birisini hikâye edelim.

Bundan bir sene kadar önce bir gece Hediye Hanım'ın konağına hırsızlar girer. Hem de doğruca hanımın sandığının koyulduğu odaya kadar varırlar. Sandık içinde elmas, inci, altın, gümüş her ne varsa tümünü alırlar.

Hırsızlar çalıntı eşyayla çıkarlarken Hediye Hanım elinde şamdanla sandık odasına geliyormuş. Hırsızları görünce korkusundan hay diye düşer bayılır. Bir cariye, hanımın imdadına koşar, hırsızlar vakit kaybetmeksizin merdivenden aşağıya paldır küldür kaçar. Sokak kapısından çıkmaya davrandıkları sırada bir uşak bunların yolunu kesmeye çalışır. Uşağın göğsüne bir yumruk vurarak geçip giderler.

Uşaksa cesaretini kaybetmeyerek bunların arkasından bir tabanca boşaltır.

Silah sesi üzerine bazı komşular da koşar. Diğer uşaklar kalkar. Aramaya başlanır. Sokak kapısı yanında bir mermer üzerinde birkaç damla kan izi görülür. Atılan silahın hırsızlardan birini yaraladığı hükmolunursa da dikkatli bir komşu kan lekelerini inceleyince safi kan olmadığını, tükürükle karışık olduğunu görür. Adeta bir kimsenin kasıtlı olarak dişlerini emip kanattıktan sonra o lekeleri yapmış olduğunu anlar. Şu kadar ki bu dikkatinden kimseye malumat vermez.

Uşağın birisi kapı yanında, duvar dibinde birkaç parça kurşun bulur. Atılan tabancanın kurşunla değil, kesme kurşunla dolu olmasına bakılarak bu parçaların hırsızı yaralayandan başka parça olduğu ileri sürülür. Dikkatli dediğimiz komşu kurşunları inceler. Yeni atılan kurşunların barut isiyle simsiyah olmaları lazım gelirken getirilen kurşunların parçalarının tertemiz olmasına bakarak bunun da bir hile olduğunu anlar. Bu durumda konağa hırsızların girişinin bir hileden ibaret olduğunu hükümde tereddüt etmez.

Meğer o gece Hediye Hanım'ın odasından çalınan eşya arasında emaneten saklı tutulan dört beş parça mücevherat da varmış! Kıymetleri iki yüz elli liradan fazlaymış. Anılan mücevheratın sahipleri yanar yakılırsa da kaza denilen şeye rızadan başka ne denilebilir?

O zaman bahsi geçen dikkatli komşu bu keyfiyeti bize imzalı, mühürlü bir kâğıda yazmış, gazetemizde yayımlanması için her mesuliyete hazır bulunduğunu temin etmişti, ancak biz keyfiyetin ilanını münasip görmemiştik. Halbuki o zamandan beri Hediye Hanım hakkında buna benzer başka rivayetler de işitmiştik. Bu defa Necmi Bey'den aldığı elmasları inkâra kalkışmasından hanımefendinin bu konudaki sabıkasını meydana koymaktan geri duramadık.

Bu meselenin bir soruşturma komisyonuna havale edilmesi bu konuda gereken soruşturmanın mükemmel olarak yapılmasını sağladığından, komisyon erkânına halk adına teşekkürlerimizi sunar, bu meselede genel güvenliğe edecekleri hizmetten dolayı kendilerini şimdiden tebrik ederiz.

... gazetesinin yazısı burada son buldu.

Bu yazı üzerine dikkatli okuyucular iki şeyi garipseyebilir. Evvela Hafiye Necmi tevkif edilirken, üzerinde bulunduğu getiren adam tarafından ifade edilen bir mektupta kendisinin tevkifinden sonra olan bazı vukuatın –yani Hediye Hanım'ın tutuklanma meselesinin– nasıl yer alabileceği noktası garipsenebilir.

Fakat birisi Osman Sabri, diğeri Necmi gibi Beyoğlu'nun iki mühim memuru ayrı ayrı tutuklu iken bile Osman Sabri Efendi'nin yazdığı bir mektubu Necmi'ye ve onun vasıtasıyla gazeteye ulaştıramayacağına inanarak düşünmek daha çok garipsenmez mi?

Garipsenecek diğer şeyse Muharrir Efendi'nin nasıl olup da Hediye Hanım'ı böyle açıktan açığa itham edebildiği meselesidir.

Gerçekten de Hediye Hanım dolandırdığı iddia edilen birtakım elmaslardan dolayı bir mahkemeye çağırıldığı halde dahi bir gazetecinin onu itham edebilmesi haklı olamaz. Hele mahkemeye davet edilmesi gereken işten başka şeylerden bahsetmesi ve bu sırada sabıkasını anlatmaya girişmesi hiç caiz olamaz. Bunlar hep mahkemenin hakkı olan şeylerdendir. Gazeteciyse ancak mahkemenin kesinlik derecesine vardırdığı şeyleri anlatabilir.

Fakat biz bu görüş üzerine gazete muharririni ayıplayamayız. Çünkü onun da bu konudaki görüşünün ne olduğunu biliyoruz. Hediye Hanım hakkında yazdığı şeyler doğru mudur, değil midir? Doğru olduğu surette bunları yazmak lazım mıydı? Buralarını bize vukuatın ilerisi öğretecektir.

4

Osman Sabri ile Necmi ve Hediye'nin tevkiflerine dair ... gazetesinde yayımlanan yazı İstanbul ahalisi nezdinde o kadar ehemmiyetle karşılandı ki o günkü gazeteden hiçbir nüsha kalmadı. Asıl fiyatı kırk paradan ibaret olan gazete üç

kuruşa ve bazı meraklıları arasında beş kuruşa kadar alınıp satıldı. Başka gazeteler de bu yazıyı aynen nakletti. Türkçeden başka lisanla basılan bütün gazeteler bu yazıyı aynen tercüme ve neşrettiler.

Halbuki iki gün sonra gazetede bundan daha mühim, daha garip bir yazı yayımlandı. Aynen sureti şudur:

> Evvelki günkü nüshamızda Müstantik Osman Sabri Efendi'den başka Hafiye Necmi Bey ile Hediye Hanım'ın da tevkiflerini yazmıştık.
>
> O nüshamızın yayımlandığı gün Beyoğlu'nda, araştırma ve soruşturma özel komisyonu huzurunda gayet acayip bir yüzleşme yapıldı. Şöyle ki:
>
> Hediye Hanım, Hafiye Necmi Bey adlı bir adamdan ne elmas ne de başka hiçbir şey almadığı hakkında inkâr edici ifadesini komisyon huzurunda ısrarla tekrar edince komisyon reisi beyefendi hazretleri yüzleşme için Hafiye Necmi Bey'i huzuruna çağırdı. Hediye Hanım Necmi Bey'i gördüğü zaman bu adamı asla ve kat'a tanımadığını ifade edince herkese hayret gelmişti. Necmi Bey dedi ki:
>
> – Hanımefendinin ifadesi yüksek komisyonu şaşırtmasın. Gerçekten de Hediye Hanımefendi beni şu halde tanımaz. Bense şimdi kendimi kendilerine tanıttırırım; yalnız bendenize on dakika müsaade buyurulsun.
>
> Komisyondan aldığı on dakika izin süresi dolunca odanın kapısı açılarak içeriye bir kocakarı girdi. Bu kadını komisyon erkânı tanımadığından ne için geldiğini sormaya davranmışlardı. Yalnız komisyon hizmetinde bulunan bir iki çavuş ile nefer gülümsemekteydi.
>
> Kocakarı, Hediye Hanım'ın yanına sokulunca Hediye Hanım dedi ki:
>
> – Vay, Ziynet Hanım! Sizin burada ne işiniz var?
>
> – Sizin hakkınızda tanıklık için çağırıldım. Hani ya şu size getirdiğim elmaslardan dolayı.
>
> – Ha, evet. O elmasları siz Hafiye Necmi Efendi adlı biri tarafından mı getirdiniz ki şimdi o herif burada benim aleyhime dava açıyor?

— Evet efendim. Hafiye Necmi Bey tarafından getirmiştim. Siz de ne elmasları geriye verdiniz ne de paralarını saydınız. Rica ederim aslanım, beni şu dertten kurtarın. Zira hiç suçum günahım olmadığı halde başım derde uğradı.

— İş bundan ibaretse pek kolaydır. Bugün yarın bir çaresini buluruz. Fakat ben Hafiye Necmi'yi tanımam.

"Öyle ya efendim. Tanımamakta haklısınız" diye kocakarı başından yaşmağı,[1] sırtından feraceyi çıkardığı gibi meydanda evvelki kocakarıdan eser kalmadı, yalnız Hafiye Köse Necmi kaldı.

Hanımdaki hayret! Komisyon erkânındaki kahkaha!

Nihayet herkes susarak araştırma ve sorguya devam edildi.

Bu Hediye Hanım dedikleri kadın, konağına gelen Ziynet Kadın'ın bir erkek, bir hafiye olduğunu asla anlamadığı gibi komisyonda yüzleştirildiği köse hafiyenin kendi konağına gelen kocakarı olabileceğine hiç ihtimal vermemişse de bu hal hanımın ahmaklığından değil, Necmi'nin hal ve tavrını değiştirme hususundaki olağanüstü maharetinden kaynaklanmıştır.

Yoksa Hediye Hanım aslında şeytana külahını ters giydirebilecek zekâ sahiplerindendir.

Kendisi otuz beşini atlatmış ve artık orta yaşlı unvanına hak kazanmışsa da bazı orta yaşlı kadınlar vardır ki adeta yenini yakasını salıvererek ihtiyar görünürler. Hediye Hanım bunlardan değildir.

Çekidüzeni yerinde olduğu gibi çekiye düzene de liyakati vardır. Bazı kadınlar gibi süsü, ziyneti üstünden kaçıp gitmez. Boyda boyludur, vücutta vücutludur, beyazdır. Kaş göz sahibi dilber bir kadındır. Hele o kadar güzel konuşur ki söz söylediği zaman herkesi tatlı diline hayran eder.

Hediye Hanım, Ziynet Kadın sandığı çerçinin Hafiye Köse Necmi olduğunu görünce kendisini istila eden ilk hayreti üstünden attıktan sonra olanca dil becerisini toplayarak dedi ki:

---

1 Yaşmak: Eskiden kadınların feraceyle (mantoya benzer, arkası bol, yakasız, çoğu kez eteklere kadar uzayan, pelerine benzer üst giysisi) birlikte kullandıkları gözleri açıkta bırakan, biri yukarıdan, biri aşağıdan gelen iki parçadan ibaret ince yüz örtüsü.

— Efendiler, ben büyük bir düzenbazlığa uğratılmışım. Şimdi öğrendim. Binaenaleyh davalı sıfatıyla buraya çağırıldığım halde şimdi davacı sıfatıyla söz söylememi garipsemeyin. Söyleyeceğim sözlerin önemle dinlenip kaydedilmesini rica ederim.

Meclis reisi dedi ki:

— Buyurunuz efendim, söyleyin. Her ne söylerseniz aynen kaydedilir. Sonra siz de ifadenizi okuma yazma bilmezseniz dinleyip mühürleyeceksiniz.

— Okuma da bilirim yazma da efendim. İfadem şudur: Gerçekten de ben birçok elmas alırım. Hem de ticaret ayıp değil ya! Hem alır hem satarım. Necmi Efendi olduğunu şimdi öğrendiğim bu efendi demincekki kocakarı kıyafetiyle konağıma gelerek birtakım elmaslar getirmişti. Bu dava meydana çıkalı anlıyorum ve bazı gazetelerin neşriyatından malumatımı tamamlayarak öğreniyorum ki Osman Sabri Efendi isminde bir adam ile bir de şu Necmi Efendi bazı yağlıkçılardan dolandırdıkları elmasları şuraya buraya dağıtıp sattıkları sırada bir miktarını da bana getirmişler.

Necmi:

— Bir miktarını değil efendim, hepsini.

— Hayır! Benim aldığım iki yüz liralık bile değildir. Halbuki dava edilen mücevherat dört bin liralıkmış. Her neyse ben gerçi elmasları bir aydan aşkın ve iki aya yakın bir zamandan beri yanımda alıkoydumsa da hiçbirisi zayi olmayıp mevcuttur. Eğer bunların parasını vermiş olsaydım, o zaman dolandırıcılık yerini bulacak yani bunlar aldıkları parayı yiyecekti. Hatta düğün vesilesiyle yağlıkçıdan kaldırdıkları elmasları satmaya hiç hakları olmadığı halde bana getirmeleri sırf satılığa çıkarmak demektir. Bu da kendilerinin nasıl adam olduğunu ispata yardımcı olur. Şimdi bu dolandırıcılıktan dolayı davacıları kimlerse onlar dinlensin. Bana gelince bendeniz başka bir şey dava ediyorum. Ben kendi halimde yaşar bir dul olduğum halde bu Necmi Efendi ne salahiyetle kıyafetini değiştirerek konağıma geliyor?

— Ben kendim gitmedim. Beni gönderdiler de onun için gittim.

— Gönderen kimdir? Ve o ne salahiyetle gönderiyormuş? Ben zabıtaca zanlı bir kadın mıyım ki benim evime hafiyeler

gelip duruyor? İşte buraları namusumu çiğneyip berbat ettiğinden namus davası ediyorum.

Hediye Hanım'ın bu ifadesi üzerine komisyon üyeleri Hafiye Necmi'nin yüzüne baktı, sonra birbirlerinin yüzlerine bakıştı. Reis Efendi tarafından sorulan soru üzerine Hafiye Köse Necmi dedi ki:

– Efendim, bendenizi Hediye Hanım'ın konağına gönderen Müstantik Osman Sabri Efendi'dir. Fakat oraya elmas satmaya göndermedi. Elmaslar hanımın konağına girmeye bir vesile olmak içindi.

Reis:

– Ee, hanımefendinin konağına ne maksatla gittiniz yahut gönderildiniz?

– Bazı müthiş cinayetlerden dolayı hanımın ilgi derecesini araştırmak maksadıyla gittik ki bu da vazifemize tamamıyla uygundu.

Hediye (telaşla):

– Nasıl cinayet? Neden dolayı vazifenize uygun oluyormuş bakayım?

Necmi:

– Evet efendim, vazifemize uygundu. Zira ben kılık değiştirip hanımın konağına gitmekle namusuna halel getirmiş olmadım. Cidden bir kocakarı, hanımın konağına gitseydi namusuna mı dokunacaktı? Benim de cidden bir kocakarı olduğuma işte o kadar inanmış ki Hafiye Necmi adını tanımadığı gibi huzuruna çıktığım zaman şekil ve simamı da tanımadı. Sonra kılık değiştirerek geldiğimde bana Ziynet Hanım diye hitap etti. Ben cidden ve hakikaten bir kocakarı olarak kendimi kabul ettirebilmişsem bunun hanımefendinin namusuna hiç dokunmaması gerekir.

Hediye Hanım biraz daha yaygaralıca müdafaa etmek istediyse de komisyon reisi kendisini susturarak Hafiye Necmi'ye sordu:

– Pekâlâ, o dediğiniz müthiş cinayetlerden dolayı hanımın evinde bir iz, işaret bulabildiniz mi?

– Bulduk efendim. Bir değil, birçok şey bulduk.

Hediye Hanım:

– İspat edin.

Reis:

– Hanımefendi! Siz müsterih olun. Burada söylenecek söz bu değildir. (Necmi'ye) Siz bana söyleyin hafiye efendi. Bakalım ne gibi iz ve işaret buldunuz?

– Bunları size bile söyleyemem efendim. Beni Müstantik Osman Sabri Efendi memur etmişti. Ona söylemiştim. İsterseniz siz de kendisine sorun.

Komisyon beş dakika kadar görüştü. Sonra bir hafiye memurunun yaptığı araştırmayı kendi amirinden başka hiçbir kimseye söylememekte isabet edeceğine hükmederek soruşturmanın bu tarafında Osman Sabri Efendi'yi muhatap almaya karar verdi. Lakin vakit geçmiş olduğundan Necmi'yi de Hediye Hanım'ı da tutuklu oldukları mahallere göndererek müzakereyi ertesi güne bıraktı.

Hediye Hanım tevkifhaneye götürülmek istenince, her ne kadar gitmek istemedi ve oraya dolandırılmış birtakım elmaslardan dolayı çağırıldığına göre elmasları iade ederek şu beladan kurtulmak için evine gönderilme iznini istediyse de reis beyefendi "İşin içinde başka işler bulunduğu görülüyor. Dolayısıyla siz bize biraz daha lazımsınız" diye hanımefendinin yaygarasına bakmadı; kendisini biraz da zorlar gibi bir şekilde tevkifhaneye gönderdi.

İşte gazetenin bu yazısı da bitti. Fakat bu yazıdan sonra bir de şu fıkra vardı:

Geçen günkü nüshamızda bundan bir sene önce Hediye Hanımefendi'nin konağına giren hırsızlara dair yazıyı adı geçen hanımın kendisine dolandırıcılık isnadı gibi bir maksada yorarak aleyhimizde dava açmaya karar verdiğini işittik. Yazımızın içeriğini ispata muktedir olacağımızı iyi bilmeden böyle mühim bir yazıyı yayımlayacak kadar ihtiyatsız bulunmadığımızdan aleyhimize açılacak davayı gönül rahatlığıyla karşılayacağımızı Hediye Hanımefendi Hazretlerine arz ederiz.

Bugünkü gazetede bu yazılar da görüldükten sonra artık İstanbul içinde küçük büyük herkesin ağzında bir Hediye Hanım sözüdür yayılmıştı ki cihanda ne kadar büyük kötülük varsa önem derecelerini tayin için sırf Hediye Hanım'a layık şeyler olduğu beyan ediliyordu.

Necmi Bey ile Hediye Hanım'ın yüzleşmelerinden bir gün sonra Osman Sabri Efendi soruşturma komisyonu huzuruna çağırıldı. Gerek Hediye Hanım gerek Necmi Bey hazır değildi. Reis beyefendi Hediye Hanım'dan şüphe edilen cinayetin ne gibi bir şey olduğunu, neden dolayı hanımın konağına hafiye gönderilerek tahkikat yapmaya lüzum görüldüğünü, tahkikatın neticesinde ne gibi delillere ulaşıldığını sormaya başladı.

Osman Sabri Bey dedi ki:

— Bu sorguda vereceğim cevapların harfi harfine yazılmasını özel olarak rica ederim. İfadelerim kaydedildikten sonra tekrar ve tamamını okuyarak ondan sonra imzalayacağım.

Reis:

— Komisyona güvenmiyor musunuz?

— Hayır efendim, komisyona güvenmesem serbestçe bu güvensizliğimi arz edebilirdim. Sadece dikkat çekmek için böyle istiyorum. Bir de yüksek komisyona delil olacak bazı evrak ve eşya takdim edeceğimden sorgumda bunların da eksiksiz olarak kaydedilmesini arzu ediyorum.

Bir sanık kendi ifadesini eksiksiz olarak yazdırmak hakkına doğal olarak sahip olduğundan Osman Sabri'nin isteği kabul edildi. Dolayısıyla sorgu kaydedilmeye başlandı.

5

Reis beyefendi tarafından soruşturma usulünce ilk sorunun sorulmasını beklemeksizin giriş yollu olarak Osman Sabri Efendi dedi ki:

— Efendim, bundan üç ay kadar önce Öreke Taşı, diğer adıyla Kanlı Kaya'da iki Kefalonyalı Rum ile bir Müslüman kızın naaşlarının bulunduğunu elbette haber almışsınızdır.

Reis:

— Evet, işitmiştik.

— Bundan iki ay kadar evvel de Halil Sûri isminde bir adamın kendi odasında intiharını veya bazı düşmanlar tarafından asıldığını da işittiniz ya?..

— Evet, devam edin.

— Bu iki cinayetin ikisinin de ilk tahkikatını yapmaya bendeniz gittim. Olay yerinde gördüğüm alametlerden mevcut naaşların dışardan hücum eden bazı düşmanlar tarafından katledildiklerini anladım. Ne kadar eşya bulunduysa hepsini getirip koruma altına aldım. Mevcut eşya arasında bir de şöyle bir mektup vardı...
diye acayip bir şifreyle yazılmış olan ve okuyucularımızın bundan evvel görüp bildiği mektubu reis efendinin önüne koydu. Reis bu mektuptan bir şey anlamayınca Osman Sabri dedi ki:

— Halli pek kolaymış efendim. Evvela kelimelerin harfleri ters olarak yazılmış. İkincisi mektubun son kelimesi ilk olmak üzere kelimeler de tersine dizilmiş.

Reis bu tarif üzerine mektubu zabıt kâtibine vererek o da özel bir itinayla kekeleyerek mektubu şu şekilde okumaya başladı:

— Ben Peri için verdiğim izne pişman oldum. Çünkü Mustafa işitmiş, hasedinden hepimizin canına kastetmeye yemin eylemiş.

— Bu yazı Hediye Hanım'ın kendi el yazısıdır.

— Nereden bildiniz?

— Bendeniz evvela zannettim ki nasıl olup da Hediye Hanım'dan şüphelendiğimi ve bu yazının onun yazısı olduğunu nasıl tahkik ettiğimi soracaksınız. Fakat beis yok efendim. Evvela bu sorunuza cevap vereyim. İşte şu mektup da Hediye Hanım'ın başka bir mektubudur, yazılar birbirinin aynıdır. Hediye Hanım tutuklu olduğundan kendisine bir satır yazı yazdırıp onunla da karşılaştırabilirsiniz.

Reis Efendi bu mektubu da zabıt kâtibine verdi. Kâtip efendi bunu da yüksek sesle okudu:

— İki gözüm Mecdeddin. Osman Sabri midir, ne köpektir, hâlâ şunun hırıltısını kesemeyecek misin? Bizim Çerçi Ziynet gittikçe gözüme giriyor. Benim aleyhimde o koca kafalı çapkının kurduğu tertibattan beni daima haberdar ediyor. Bu habise meydan verecek olursan bize pek çok fenalıklar yapabilir. Bana kalırsa herifi yalnız kovmakla kurtulamayız. Trablusgarp'a mı olur, Yemen çölleri mi münasip görülür, nereye ise sürgün etmeli, anladın mı paşacığım? Dostunuz Hediye.

Bu mektup okunduğu zaman reis, üyeler, müstantik, kâtip hepsi hayretle birbirinin yüzüne bakıştı. Osman Sabri dedi ki:

— Bu mektubun bir sureti sorgu dosyasına alınmalıdır.

Reis:

— Pekâlâ. Hediye Hanım'dan ilk nasıl şüphe ettiniz ve ne yolda tahkike girişerek bu kâğıtları ele geçirdiniz?

— Maktul kızın üzerinde bir fistan vardı. Fistanın yakasına "Mil Lüks" diye bir çeşit işleme yazılmıştı. Mağazaya gidip bu fistanın kimin için yapıldığı cevabını aldımsa da bu cevap senet olamayacağından Hafiye Necmi'yi saldırdım. Necmi kulunuz istidatlı bir memurdur. Çerçi Ziynet kıyafetiyle ve bendenizden dava edilen elmasları göstererek evvela kethüda kadına, ikincisi Hediye Hanım'a çatmış. Peri'nin naaşını evvelce gördüğünden salonda birtakım kadın ve erkek resimleri arasında bir resim görmüş. Evvela kızlara bazı resimler üzerine sorular sormuş. Bu resmin sahibinin isminin Peri olduğunu anlayınca bir diğer defa gidişinde bir şekilde resmi çalıp bana getirdi. İşte efendim, resim budur.

Koynundan resmi çıkarıp Reis Efendi'nin huzuruna koydu. Komisyon erkânı resme baktı. Olağanüstü güzelliğine hepsi hayran oldu. Osman Sabri dedi ki:

— Bendeniz de tanıdım ki resim, naaşını gerek Kanlı Kaya'da keşfettiğim gerek nisa hastanesinde otopsisini yaptırdığım maktul kızın resmidir. İsmi de Peri'dir. Hediye Hanım'ın şifreli mektubunda kendisine verdiği izinden pişman olduğunu yazdığı kız budur. Yalnız bir kusurum oldu. Eğer

o zaman naaşın fotoğrafını çektirmiş olsaydım şimdi yüksek komisyon iki resmin karşılaştırılmasıyla Kanlı Kaya'da maktul olan kızın bu kız olduğuna şüphe etmezdi.

— Keşke naaşın fotoğrafını çektirseydiniz.

— Fakat bu kusurumu bertaraf ettirmenin yolunu buldum. Otopsiyi yapan cerrahlara resmi gösterdim. İki cerrah ve üç tabiptiler. Beşi de resmin evvelce otopsisi yapılan kızın resmi olduğunu tanıdı. Ondan başka, modacı dükkânına girip fistan yapıldığı zaman kendisi için yapılan ve onun vücudunda provasını yapmaya giden kızı buldum. Resmi gösterdim. O da tanıdı. Resmi tanıyanlar daha vardır ki sonra söyleyeceğim.

— Devam edin.

— İstidatlı Necmi, hanımefendinin güvenini hakkıyla kazandıktan sonra hâlen mutasarrıfımız olan Mecdeddin Paşa'ya ağızdan birtakım haberler gönderdi. Necmi ise Paşa ile hanım arasında bir münasebet bulunduğunu anlayınca hanımdan getirdiği haberleri paşaya bizzat tebliğ etmeyip başka bir kocakarı vasıtasıyla tebliğ etti. Böylelikle kendi kocakarılığını gizledi. Nihayet geçen gün şu takdim ettiğim ikinci mektubu paşaya teslim etmek için Hediye Hanım Necmi'ye verir, o da bana getirir.

Sabri'nin tahkikatta olan bu derece dikkat ve mahareti komisyona hayret verdi. Sabri sözüne devam ederek dedi ki:

— Tahkikatın işbu birinci kısmını ikinci kısmı da teyit etti. O ise Halil Sûri'nin intiharı, daha doğru bir deyişle suikastı meselesine dair tahkikattır.

Reis:

— Demek oluyor ki iki cinayet arasında gerçekten bir münasebet vardır.

— Cinayetin ikiye bölünmesi yalnız zaman bakımındandır efendim. Yoksa aslında cinayet bir maddedir.

Osman Sabri Halil Sûri hakkındaki tahkikatını baştan sona kadar tümüyle komisyona arz etti. Bunlar zaten malumumuz olduğundan burada tekrar yazmaya hacet yoktur. Sonra dedi ki:

— Burada emanette tutulan eşyanın Halil Sûri'nin eşyası olduğunu hizmetçi kızın tasdik etmesi Öreke Taşı cinayetine Halil Sûri'nin de dahil olduğunu ve göğsündeki yarayı orada aldığını ispata fazlasıyla yeter ya? Fakat bendeniz tahkikatın daha ilerisine vardım. Hizmetçi kızla dostluğu ilerlettim. Birbirimizin neredeyse sırdaşı olduk. Öğrendim ki efendisi Halil Sûri'nin sırlarının çoğuna bu kız vâkıftır. Bir ara Peri'nin resmini ona da gösterdim. Dedim ki, "Şu resmi tanıyor musunuz?" Kız resmi derhal tanıdı, "Peri" dedi. Kendi evlerinde bu kızı başka tanıyanlar da bulunup bulunmadığını sordum. Halil Sûri'nin validesi de kızı da hep tanırlarmış. Peri'nin bir muteber Osmanlı ailesine mensup cariye olduğunu, Halil'in kızı matmazelle görüşmek için bazı bazı evlerine bile geldiğini kız hep haber verdi. Bu kız elde olduğundan yüksek komisyon kendisini getirterek sorabilir. Fakat bu kızdan haberi aldıktan sonra artık Halil Sûri'nin validesine ve kızına müracaata hacet görmedim. İşi o kadar dallandırmamak için onlara hiçbir şey söylememesini de hizmetçiye tembih ettim. Bununla birlikte yüksek komisyon Halil Sûri'nin validesine de kızına da keyfiyeti sorabilir.

Komisyonun hayreti arttıkça artıyordu. Osman Sabri sözüne devam etti:

— Halil Sûri'nin odasından çıkan şu makbuz (onu da reise takdim etti) Peri'nin üstündeki fistanın parasının mutlaka Hediye Hanım adına kendi tarafından verildiğini gösterir. Hele Bükreş postasından gelen şu mektup daha fazla dikkat çeker, diye koynundan Fransızca yazılmış bir mektup çıkarıp onu da reis beyefendinin önüne koydu.

Reis bey her ne kadar Fransızca bilirdiyse de anılan mektuptan bir şey anlamayınca Osman Sabri dedi ki:

— Hediye Hanım'ın mektubu gibi ters yazılmıştır efendim. Ona göre okursanız anlaşılır.

Mektup okununca tercümesinin şundan ibaret olduğu görüldü:

Azizim Mösyö Sûri! Gönderdiğiniz liralar burada tamamen harcandı. Hiç kimse şüphe bile etmedi. Hatta bunların kalp[1] olduğunu bir sarraf dükkânında ben iddia ettiğim halde sarraf gerçek olduklarını iddia ederek iddiasını kazanabildi. Zira her kime gösterildiyse hepsi gerçek İngiliz lirası olduğunu söyledi. Bunlardan ne miktar varsa beherini on ikişer buçuk franga satmaya hazırım.

Osman Sabri dedi ki:

— Bu mektup postadan çıktığı gün Marsilya postasıyla şu mektup geldi ki yine bu usulde yazılmış ve hatta Halil Sûri sağ olsaydı Bükreş mektubuna ne cevap yazacağını da bize anlatacak şekilde görülmüştür.

İkinci mektup okununca tercümesinin şundan ibaret olduğu görüldü:

Mösyö Halil Sûri! Söz konusu İngiliz liralarının ayırt edilemez olduğuna şüphe yoksa da beher kıtasının size onar franga mal olduğunu ve on şilinden aşağıya satılamayacağını söylüyorsunuz. Bu halde sürümleri bizim için güç olur. Malumunuzdur ki bir lirayı bozdurmak için bize hiç lüzumu olmayan eşyadan birkaç franklık şey almak lazım gelir. Gerçi daha sonra eşyayı satmak yolu varsa da beş franga aldığımızı bir buçuk franga bile satamayız. Eğer şu İngiliz liralarını bize on franga mal ederseniz birkaç bin tanesini sürmeyi üstleniriz.

Bu iki mektup komisyonun merakını daha da uyandırdı. Osman Sabri'nin böyle her elini koynuna soktukça esrâr-ı cinâyâttan bir sırrın perdesini kaldırıyormuşçasına acayip bir şeyi meydana çıkarmasından dolayı ne diyeceklerini şaşırmışlardı.

Osman Sabri dedi ki:

— İşte efendim, şu hissettiğim alametlerin tümü Hediye Hanım'ın Öreke Taşı meselesinde büyük bir dahli olduğunu

---

1 Sahte.

ispata kâfidir. Yani Kanlı Kaya'da katledilenlerden biri kendi cariyesidir. Bu cariyesi için verdiği izinden pişman olması kendisinin cinayet ortağı olmadığını gösteriyorsa da o mektubun Halil Sûri'den yazılmış olduğu da Halil Sûri adına Fransızca olarak gelen mektupların öyle ters usulle yazılmasından anlaşılır. Bir de yapılan elbisenin parasının verildiğine dair makbuzun Halil'in odasında çıkması ve Peri'nin Halil Sûri'nin ailesi tarafından tanınması, sonuçta bütün alametlere, emarelere bakılırsa Peri'nin Halil Sûri'ye emanet edilerek Kanlı Kaya'ya gönderildiği ve orada Halil'in yaralanması ve iki Rum ile kızın maktul olmaları şifreli mektuptan anlaşıldığına göre Mustafa denilen herif tarafından işlenmiş bir cinayet eseri olduğu şüpheden uzak görünüyor.

— Evet.

— Fakat Halil Sûri'nin sağlam bir ayakkabı olmadığı da gayet mahirane imal olunan İngiliz liralarını Bükreş'te ve Marsilya'da sürdürmeye çalışmasından anlaşılıyor. Böyle bir adam Hediye Hanım'ın sırdaşı olursa Hediye Hanım hakkında zabıta memurlarının dikkatini çekmez mi?

Bütün komisyon heyetinin tavrından tasdik alametleri görüldü.

— Kaldı ki Öreke Taşı'nda parmakları kınalı bir Müslüman kızın maktul bulunduğu havadisi bütün gazetelere yazılarak ve herkes ağızdan ağıza bu havadisi naklederek dünyanın malumu olduğu halde Hediye Hanım katledilen kızın kendi cariyesi olduğunu zabıtaya haber vermemiştir. Eğer kendinden şüphesi olmayan bir hanım olsaydı, kızın naaşı bulunduğu halde dahi sırf kaybolması üzerine zabıtaya koşup feryatlar etmeliydi. Hal ve zaman müsait olsaydı belki tahkikatı daha ileriye götürür, belki o Mustafa'nın da kim olduğunu meydana çıkarırdım. Fakat bu kadarcığını tahkik edebildiğim halde kovuldum, sonra da tevkif edildim.

Osman Sabri buraya kadar bizim yalnız bir kısmını yazıp Halil Sûri'nin intiharı kısmına kaydetmediğimiz hikâyeleri o kadar ağır ağır anlattı ki üç dört saat zaman geçti. Çünkü her şeyin harfi harfine yazılmasını istemişti.

Komisyon heyeti epeyce yorulmuş olduğundan hem teneffüs hem de bazı hususi müzakereler için Osman Sabri'yi dışarıya çıkardılar. Yarım saat sonra tekrar içeriye davet ettiklerinde Osman Sabri'ye sordular:

— Pekâlâ, bu kadar cinayeti ve bunların emarelerini tahkik ettin, meydana çıkardın da amirine niçin malumat vermedin?

— Verdim efendim. Fakat Hediye Hanım'ın Mecdeddin Paşa Hazretlerine yazmış olduğu bir mektup yanınızdadır. Paşa hazretleriyle aralarında bu kadar yakın münasebet varken verdiği malumata ehemmiyet verilir mi? Aksine Hediye Hanım hakkında tahkikat yapmamak için paşa hazretleri beni birkaç defa tehdit etti. En nihayet kovulmam da yine Hediye Hanım hakkındaki tahkikattan vazgeçmediğim için oldu. Bütün Galatasaray heyeti bilir ki ben bir gün sabahleyin kovulduğum halde yağlıkçı Hacı Sadullah Efendi ile buraya akşamüzeri gelip kendi kendimi tevkif ettirdim. Paşa ise Hacı Sadullah Efendi'nin elmasları meselesini bir vesile edindi. Kovulmamın, tevkif edilmemin sebebinin bundan ibaret olduğunu söyledi ve Bâb-ı Zabtiye'ye resmen o şekilde yazdı. Hatta ... gazetesi muharriri resmî ilanda bu konudaki hataları düzeltme yollu bir yazı yazacakken ben mahsus yazdırmadım.

— Niçin yazdırmadın?

— Mutasarrıf Paşa, Bâb-ı Zabtiye'ye keyfiyeti yanlış bildirerek mesuliyeti artsın diye yazdırmadım. Zaten kendi irademle kendimi tevkif ettirişim bu sebebe dayanıyordu. Zira Hafiye Necmi'yi Hediye Hanım'a çattırabilmek için elmasları kaldırıp da sonra yerlerine iade edemeyince bir ara çok korkmuştum. Sonra elmaslar Hediye Hanım tarafından gasp edilse dahi bence bir fenalık olamayacaktı. Üstelik bilakis hanımı hükümetin adalet pençesine teslim için benim hakkımda edilecek iftiranın da yardımı olacağını düşündüm.

— İşte bu görüş biraz uzak görünüyor. Kendinizi böyle bir ifadeyle aklamaya çalışıyorsanız pek o kadar faydası olamaz.

— Olur efendim. Zira elmasları gerçekten de düğün için değil, Hediye Hanım için kaldırmış olduğum anlaşıldı ya. Hediye Hanım'a Necmi Bey'i ne gibi bir cinayetin tahkiki için gönderdiğim de tahkikatın sonuçlarıyla anlaşıldı. Dolayısıyla bu elmas işinde benim kendi gayrimeşru istifademin düşünülmediği muhakkaktır.

— İyi ama siz raporunuzu her yere takdim edebilecek bir müstantik olduğunuz halde Hediye Hanım'ı hükümetin adalet pençesine teslim hususunda yardımı olabilmesi ümidiyle kendi kendinizi nasıl tevkif ettirebilirsiniz? Bu söz mantığa uygun düşmüyor.

— Efendim, adli düzenlemeler tamamlanmış olsa da ortada savcılar bulunsa, yani adli kuvvet bağımsız olsaydı, hakkınız vardı; sözümü istediğim yere duyurabilirdim. Şimdiki adli usulle amirim olan mutasarrıfa sözümü duyuramadığım halde zaptiye müşirine hiç duyuramam. Zira raporumu yine Mutasarrıf Paşa'ya havale ederdim; o ise beni istediği gibi ezerdi. En büyük bir suçla itham edilerek yüce komisyonunuz gibi adil ve muktedir bir komisyon huzurunda sorgulanırsam ifadelerim hem yukarıdakilerin kulağına kadar varır hem de bana hiçbir kimse zulmedemez. İşte bu mütalaayla yağlıkçı Hacı Sadullah Efendi'yi kendi aleyhimde dava açmaya kendim teşvik ettim. Hatta meseleyi herkes bilsin diye olayların akışını daima gazeteyle de ilan ettirdim.

Artık akşam olduğu için hava karardığından araştırma ve sorguya devam edilemedi.

İfadenin buraya kadar imzalanması Osman Sabri Efendi'ye teklif edilince, Osman Sabri yazılan şeyleri tümüyle bir daha okumadıkça imzalayamayacağını söyledi. Bu kadar yazıyı tümüyle okumaya vakit müsait olmadığından o gece evrakın Osman Sabri Efendi'nin yanında kalmasına karar verildi. Zaten biçare adamcağız tutuklu olduğundan kâğıtları onun yanında bırakmaktan ne endişe olabilecek?

Bu karardan Osman Sabri ziyadesiyle memnun oldu. Galatasaray'da nadir olmayan dostlarından bir kurşunkalemle bir de kâğıt alarak ifadeyi yukarıdan aşağıya kadar

aynen kopya etti. Bir hafiye çağırıp bu kâğıdın ... gazetesi idarehanesine gönderilmesini tembihledi.

Ne fayda ki gece vakit geç olup hafiye ise kâğıdı ancak ertesi sabah götürebilmiş olduğundan o günkü gazeteye alınamadı.

6

Osman Sabri için kendi ifadesinin ertesi günü, dünkü ifadenin gazetede yayımlanarak komisyon üyeleri tarafından görülmesini istemekte büyük bir hikmet vardı. O da Mecdeddin Paşa'nın da tevkifine lüzum göstermekten ibaretti. Zira Hediye Hanım gibi bir kadınla o kadar sıkı fıkı münasebeti olan bir zat kanundan mümkün değil kendisini kurtaramaz. Ancak komisyon üyeleri Mecdeddin Paşa hakkında bir ayıplamadan başka hiçbir husumet hissinde bulunmamıştır.

Komisyon saat bir buçukta bir araya geldi, akşam beş buçuğa kadar devam etti. O gün ne işle meşgul olduğunu komisyonun dağılmasıyla beraber Osman Sabri tutuklu olduğu mahalde haber aldı. Bu toplantıyı da kurşunkalemle derhal yazarak saat yedide gazeteye ulaştırabildi.

Buna dayanarak ertesi gün çıkan ... gazetesi ilan sayfasındaki ilanları çıkardı, günlük önemli havadisten başka sütunlarının tümünü bu muhakemeyle doldurdu. Osman Sabri'nin bir gün evvel verdiği ifadelerden başka komisyonun ertesi günkü tahkikatına dair şu yazı da ekte yer alıyordu.

> Yüksek komisyon dün toplanınca her şeyden önce Osman Sabri Efendi tarafından imzalanmış olan dünkü ifadeyi okutturarak dinlemiştir. Okuma üzerine aşağıdaki maddelere karar verdi:
>
> Birincisi, Hediye Hanım'ı getirterek kendisine sorulacak şeylerden önce bir satır yazı yazdırıp elde bulunan mektuplarla karşılaştırmak ve Peri'nin fotoğrafı gösterilip adı geçen hakkında malumatını talep etmek.
>
> İkincisi, nisa hastanesinde Peri'nin naaşını otopsi etmiş olan cerrahlarla tabiplere celpname göndermek.

Üçüncüsü ... mağazasında Peri'nin resmini tanımış olan kızla Halil Sûri'nin validesine, kızına ve hizmetkârı olan kıza celpname göndermek.

İşbu celpnamelerin yazılması müstantik efendilerden birine havale edilerek komisyon heyeti Hediye Hanım'ı tutuklu olduğu mahalden getirtti.

İlk önce hanımefendiye bir satır yazı yazması teklif edilince evvelce yazıp okuması bulunduğundan bahseden Hediye Hanım yazı sanatında o kadar nasibi olmadığından bahisle nazlandıysa da komisyonun emrine muhalefet mümkün olamayacağından ister istemez bir satır yazı yazdı.

Bu yazıyı yazarken hanımefendi kalemi o kadar eğmiş bükmüştü ki gerçek yazısını göstermemek için kasıtlı bir ihtiyat olduğu anlaşılmıştı. Bununla birlikte yazının esasta belirtilen mektuplardaki yazıya pek benzer olduğu aşikârdı.

Mektuplar Hediye Hanım'a gösterilince ikisini de katiyen inkâr etti. Hatta şifreli mektubu görünce zoraki bir kahkaha koparıp dedi ki:

– Aman aman! Bu ne acayip şey! Çerkesçe midir nedir?

Fakat hanımın aşüfteceye pek benzeyen bu hareketi komisyon erkânında manidar bir tebessümden başka kendi menfaatine yarayacak hiçbir tesir yaratmadı.

Reis beyefendi ince eleyip sık dokuyan bir zat olduğundan ufak bir kâğıt üzerine birkaç kelime yazarak ve Hediye'nin Mecdeddin Paşa'ya yazmış olduğu mektubu da iliştirerek ikisini bir zarfa koydu. Zarfın üzerini yazıp bir çavuş çağırdı. Çavuşun kulağına bir iki söz fısıldayıp zarfı eline verdi. Çavuş gitti. Sonra Hediye Hanım'a Peri'nin resmini gösterip sordu:

– Hanımefendi, şu resmi tanır mısınız?

Hediye Hanım'ın rengi bir anda bembeyaz olduysa da duygularına hükmü geçecek kadar metin olan bu kadın derhal kendisini toplayarak ve şu birinci an ile ikinci an arasında vereceği cevabı hazırlayarak pervasızca bir tavırla dedi ki:

– Evet efendim, tanırım. Cariyem Peri'nin resmidir.

– Şimdi bu kız nerededir?

— Mısır'dadır efendim! Ticaret ayıp değil ya? Böyle genç kızları acemi iken ucuzca alır, terbiye ettikten sonra pahalıca satarak istifade ederim.

Peri'nin naaşı otopsi salonuna kadar gitmiş olduğu halde hanımın bu yalanı komisyonca kendi lehinde değil, aleyhinde bir hissi gerektirdiyse de hiç renk verilmedi.

Reis beyefendi sordu:

— Halil Sûri isminde bir Hıristiyan Arap'la tanışıklığınız var mıdır efendim?

— Halil Sûri mi? Öyle bir ismi işittiğim hatırıma geliyorsa da sahibiyle hiç tanışıklığım ve münasebetim yoktur.

Bu gibi itham edilenler bazı itiraflardan medet umdukları halde kendi kendilerini hükme ne kadar yaklaştırırlar? Keza bazı inkârlardan daha fazla menfaat umdukları halde kendilerini daha çok zarara soktuklarını bilmezler. Evvelki itiraf Hediye Hanım'ı komisyon nazarında ne kadar mahkûm etmişse, şu ikinci inkâr ondan fazla mahkûm etmişti.

Bu aralık Mecdeddin Paşa komisyon odasına girdi. Rengi ölü çehresinden daha dehşetli olup ekseriya kibir ve gururundan başını dik tutan mutasarrıf hazretleri bugün miskinlik ve tevazuundan neredeyse burnunu yere dokunduracak haldeydi.

Bununla beraber yerden edeceği temennayı icra için yere indirdiği elini kaldırmayıp ve temennayı etmeyip aklınca komisyon heyeti kendisine hürmeten kalkacak diye ümit ediyordu. Halbuki reis beyefendi kanunların, nizamların en ince gereklerine riayet eder bir adam olduğundan asla yerinden kımıldanmadı. Zira bir şahsın zatına olacak riayet başka, yine o şahsın tahkik ve sorgulama için bir adliye komisyonu huzuruna getirilmesi de başka bir haldir ki o halde şahsi riayete hiç lüzum kalmaz.

Mecdeddin Paşa, reis beyefendinin ta yanına kadar sokularak kulağına bir şeyler fısıldadı. Reis bey, Mecdeddin Paşa'yı kurtarmak gayretinde bulunsa ihtimal ki bu fısıltıyla yetinebilirdi. Ancak kanun ve nizam mutaassıbı olan bu zat babası, kardeşi olsa onların hakkında bile kanun hükmünü bozanlardan olmadığı için gözlerini Hediye Hanım'ın gözlerine dikerek Mecdeddin Paşa'nın gelişinin hanımda ne tesir bırakacağına dikkat ediyordu.

Gerçekten de büyük bir tesir uyandırdığını gördü. Öyle bir tesir ki Hediye Hanım'ın gözlerinde sanki Mecdeddin Paşa'nın oraya gelişi kendisini tamamen kurtarmaya yetecekmiş gibi bir güven parıltısı belirmişti.

Reis bey, Mecdeddin Paşa'ya dedi ki:

– Paşa Hazretleri! Sizi yalnız bendeniz sorgulayacak olsam komisyon benden ibaret olurdu; şu üyelere, kâtiplere ihtiyaç kalmazdı. Kusuruma kalmaksızın soracağım şeylere cevap vermenizi rica ederim.

Mecdeddin Paşa'nın rengi daha da atarak Hediye Hanım'ın yüzüne bakıyordu.

Reis beyefendi sordu:

– Size demincek bir mektup göndermiştim. O mektubun yazısının kimin olduğunu tanır mısınız?

– Evet efendim, imzası da var ya. Hediye Hanım'ın mektubudur.

– Hayır paşa hazretleri. Mektubu, imzayı sormuyorum. Yazının kimin yazısı olduğunu soruyorum. Olabilir ki yazı başkasının olduğu halde Hediye Hanım...

– Evet efendim, yazı da kendi yazısıdır.

– Hediye Hanım'ın yazısını bundan önce gördüğünüz oldu mu?

– Oldu efendim.

– Öyleyse şu mektubun yazısını da tanımanız gerekir, diye söz konusu şifreli mektubu Mecdeddin Paşa'ya gösterdi.

Paşa dedi ki:

– Evet efendim. Bu yazı da Hediye Hanım'ın yazısına pek benziyor.

– Benziyor ne demek? Onun yazısı değil mi demek?

– O değil efendim. Mektup Türkçeden başka bir lisanla yazıldığından kelimelerin konumu değişmiş de... Fakat yazı mutlaka Hediye Hanım'ın yazısıdır.

– Hediye Hanım'ı şahsen görseniz tanır mısınız?

– Tanırım efendim. İşte şu ayakta duran hanımdır.

– Bu hanımla aranızda ne gibi bir münasebet bulunduğunu sormayacağım efendim. Orası bize ait değildir. Maksadımız yalnız şu yazının Hediye Hanım'ın yazısı ve Hediye

Hanım'ın da şu kadın olup olmadığını öğrenmekti. Dolayısıyla makamınıza dönebilirsiniz.

Reis efendinin son sözü Mecdeddin Paşa'da bir sevinç eseri uyandırdı. Bundan anlaşılabilirdi ki reis beyefendinin kulağına söylediği söz, kadınla olan münasebeti itirafı mümkün olamayacak gayrimeşru münasebetlerdendir.

Mecdeddin Paşa gittikten sonra reis bey Hediye Hanım'a dedi ki:

– İşittiniz ya hanımefendi, mektupların sizin olduğunu dostunuz Mecdeddin Paşa Hazretleri söyledi. Hâlâ mektupların sizin olduğunu inkâr edecek misiniz? Ederseniz bu inkârdan fayda yerine zarar göreceğinizi size içtenlikle hatırlatırım.

Hanım biraz düşündü. Hal ve tavrı pek fena idiyse de duygularını bastırmak için olanca kuvvetiyle kendini tuttuğu anlaşılıyordu. Nihayet cüretli bir tavırla dedi ki:

– Ne inkâr edeyim efendim, mektuplar benimdir.

– O halde bize söylemelisiniz; cariyeniz Peri için verdiğiniz izin ne izniydi? Sonra neden o izinden pişman oldunuz? Yani Mustafa dediğiniz adam kimdi? Hepinizi ölümle ettiği tehdidi icraya kadir miydi ki korktunuz da bu mektubu yazarak pişmanlığınızı belirttiniz? Ve bu mektubu kime yazdınız?

Hediye Hanım put gibi donup kaldı. Bazı kadim putların içine papazlar girip halka söz söyledikleri halde Hediye Hanım'da o suretle olsun söz söylemeye iktidar kalmamıştı.

Biraz kendisini toplayarak en evvel en son soruya cevaben dedi ki:

– Mektubumu kâhya kadınıma yazmıştım.

– Hediye Hanım! Böyle sorgulamalarda inkârın, yalanın, söz dolaştırmanın hiç faydası olamaz. Bizce mektubun kime yazıldığı da o mektup üzerine daha neler olduğu da hepsi adeta malumdur. Doğru söylerseniz...

– Sizce malumsa bana niçin soruyorsunuz?

– Sorgu usulü, muhakeme usulü böyledir. Hâkimler zanlılardan daima cinayetin en müthiş suretini zannederler. Sorgu ve muhakemelerse zanlıların doğru ifadelerinden cinayetin derecesini gerçek mertebesine indirmek içindir. Sizin menfaat ve se-

lametiniz için ihtar ve rica ederim, bu mektubun Halil Sûri adında bir Hıristiyan Arap'a yazılmış olduğunu nafile gizlemeyin.

Hanımın hali daha da fenalaştı. Adeta ayakta duramaz oldu. Reis beyefendi bir sandalye getirilmesini emretti. Hediye Hanım bu sandalyeye oturunca dedi ki:

– Evet efendim, Halil Sûri'ye yazılmıştır.

– Öyleyse Halil Sûri'yi tanıyorsunuz.

– Evet efendim.

– Ee, sizi korkutan Mustafa kimdir?

Hediye daha da fenalaştı. Ağzından "Kalpazan Mustafa" diye bir söz çıktıysa da bu sözün ardından kendisinden geçerek bayıldı.

Zaptiyeler derhal hanımın yüzüne su serperek aklını başına getirmeye çalıştı.

Hediye Hanım her ne kadar otuz beşini geçmiş, kırka yaklaşmışsa da kendisini iyi koruyan kadınların bu yaşta hiç de ihtiyar sayılamayacağı hakkında edilecek bir davada delil olarak gösterilecek kadar latif endamlı, latif vücutlu olduğundan yüzüne gözüne su serpenler bu kadındaki letafete adeta hayran oldu.

Hanım ayıldıktan sonra reis beyefendi dedi ki:

– Maksadımız size azap çektirmek değildir efendim. Mademki rahatsız oldunuz, haydi tevkifhanenize gidin, istirahat edin. Size tabip de getirsinler. İfadenizi önümüzdeki oturumda tamamlarsınız.

İşte yüksek komisyonun dünkü oturumu bundan ibaret olup alacağımız malumatı yazmakta yine devam ederiz.

... gazetesinin eki burada son buldu.

Bugün gazete diğer günlerden iki kat fazla basılmış olduğu halde hiçbir nüshası kalmayacak kadar satılmıştır.

Ertesi gün herkes ... gazetesini aramışsa da esrâr-ı cinâyâta dair hiçbir şey göremeyince adeta üzülmüşlerdi. Dostlardan birisi gazetenin muharririne dedi ki:

— Taze havadis yoksa bile yine müthiş cinayetlere dair görüşlerinizi olsun yazsaydınız da halkı üzgün bırakmasaydınız.

Gazeteci zarifçe bir gülüşle dedi ki:

— Affedersiniz efendim. Temcit pilavı gibi bir şeyi tekrar tekrar yazmak bizim gazetenin işi değildir. Doğru havadis ne zaman gelirse onu yazarız. Görüşlere gelince, bu gibi işlerde görüş bildirmek mahkemenin zihnini karıştırır. Biz yalnız havadis vermeye mecburuz. Mahkeme ne mütalaada ise hükmü verdiği zaman anlaşılacağından onu da o zaman yazarız.

Bir gün daha geçtiği halde gazetede yine bir şey görülemedi. Nihayet üçüncü gün şu yazı yer alıyordu. Halk şimdiye kadar yazılanların tümünden daha büyük bir ehemmiyetle bu yazıyı okudu.

Yüksek komisyon Hediye Hanım'a bir gün istirahat için izin verdikten sonra dün hanımı getirterek sorgusuna devam etti.

Bu sorguda Hediye Hanım bazı önemli itiraflarda bulunmuştur.

Ezcümle Peri'nin Öreke Taşı'nda maktul olduğunu, Halil Sûri'nin de orada yaralandığını, yaralayan ve katilin Kalpazan Mustafa olduğunu ve Mustafa'nın firarda bulunduğunu söylemiştir.

Yalnız Halil Sûri'nin ne gibi işlerle ne yolda ticaret eder bir adam olduğunu bilmediği hakkındaki ifadesinde ısrar ettiği gibi kendisi ile Halil arasındaki münasebete dair hiçbir şey söylememiştir. Yalnız bir zaman, yani kendisi pek gençken, pederiyle beraber Sur şehrine gittiğinde orada Halil Sûri'yi tanıdığını, İstanbul'da da görüşerek ahbap olduklarını, bu ahbaplıktan dolayı cariyesi Peri'yi de arada bir Halil'in evine gönderdiğini beyan etmiştir.

Bundan başka nisa hastanesinde Peri'nin naaşını otopsi edip inceleyen tabip ve cerrahlar da kızın resmini tanımışlarsa da artık bu şehadetin ehemmiyeti kalmamıştır. Hediye Hanım'ın itirafları üzerine Halil Sûri'nin validesi ve kızı ile hizmetçisinin sorguda ettikleri ikrarların, itirafların da o kadar büyük bir ehemmiyeti kalmamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KALPAZAN MUSTAFA

1

Beyoğlu'nda inceleme ve soruşturma yapmakla görevli olan komisyonun görevini yürütüş şekli ... gazetesiyle peyderpey yayımlandıkça İstanbul ahalisinin merakı o kadar arttı ki bu derecelere kadar genel merakı uyandıran şey birçok seneden beri görülmüş değildi.

Bir aralık komisyon tahkikatına ara verdi. Bu ise halkın merakını daha da artırdı. Bazı kimseler Osman Sabri ve Hafiye Necmi'den başka Hediye Hanım'ın bile beraat edeceklerine kanaat getirir, bazılarıysa aksine Mecdeddin Paşa'nın bile ilk tahkikat komisyonu tarafından itham edilerek tutuklandığını rivayet ederdi.

Halbuki bu söylentilerin, bu dedikoduların hiçbiri işin aslına benzemiyordu. İşin en doğrusu, söz konusu komisyon o zamana kadar icra etmiş olduğu ilk tahkikat üzerine mükemmel ve ayrıntılı bir rapor kaleme almakla meşgul oluyordu.

Bir haftadan fazla zaman zarfında ... gazetesinde cinayetlere dair hiçbir satır yazılmaması kamuoyunda merakın arttıkça artmasına neden olduğu halde bir gün bu gazete, komisyonun tahkikat sonucunu içeren raporun hazırlanmasıyla meşgul olduğunu bildirince herkes bu rapora dair haber alma merak ve beklentisine düştü. Halbuki bu rapordan ziyade kamuoyunun merakını giderebilecek bazı belgeler gazete sütunlarını işgal etti.

Bu evrak Kalpazan Mustafa tarafından gönderilmiş altı kıta mektuptur. Numara ve tarih sırasıyla tümü ... gazetesinde nasıl yayımlanmışsa, aynen buraya aktarılacaktır.

Birinci Mektup

Bükreş'ten, ... tarihinde, ... yılında

İstanbul'da ... gazetesine

Muharrir Efendi Hazretleri!

Bükreş'ten size bir muhbirin Osmanlıca mektup yazmasını garipsemeyin. Vatanında barınamayan bir adam başını alıp gurbetlere düşmekten başka nerede sığınak bulabilir?

Ben adıyla sanıyla Kalpazan Mustafa'yım. Ne fena lakap! Öyle değil mi? Hatta yiğit lakabıyla anılır denildiği halde benim lakabım anılamayacak kadar pis, cinayetle murdar bir lakaptır. Onu size arz edişim ise her şeyden önce bildirdiklerim hakkında dikkatinizi çekmek içindir.

İğrenç cinayetini uğursuz lakabıyla itiraf eden bir cani başka haller arasında yalnız sizin değil kâinatın dikkatini çekebilir. Zira gazetenizde bunca sütunu işgal eden Öreke Taşı cinayetiyle Halil Sûri'nin intiharı meselelerinin tertipçisi ve faili ancak o adamdır.

Size şu mektubu yazmaktan maksadım aklanmamı sağlamak gibi imkânsız bir hayal değildir. Ben kendimi aklamıyorum. Kendim yine kendimi itham ediyorum. Firardan başka selamet semti bulamadığım için kaçmışım. Şu halde bir gazete vasıtasıyla aklanma nimetini elde etmeye çalışmanın ahmaklıktan başka bir şey olmadığını bilirim. Bense o kadar ahmak değilim.

İsmimin Kalpazan Mustafa olduğunu bildirdim. Fakat bu isim sonra kazandığım isimdir. Evet, kalpazanlık, hırsızlık, katillik birer sıfat, birer lakapsa da insanlar analarından doğduğu zaman bu sıfatlarla doğmazlar. Bu lakapları birer mahlas gibi pederlerinden almazlar. Sonra nice vukuat ve değişiklik olur ki bir zaman temiz pak olan isimler birtakım iğrenç lakaplarla kirlenir.

Bununla beraber iğrenç lakapla kirlenen her biçarenin kalbini simsiyah kararmış zannetmemelidir. Akıl sahiplerinin nezdinde makbul olamamakla beraber bunlardan her birinin birtakım özürleri vardır. Hiç olmazsa biçareleri insanlık defterinden tümüyle silmemek ve hallerine acımak için bu özürlerin yardımı olabilir. Hele hele maceraları, kendilerinden sonra

hemcinslerinin cinayetlerin müthiş kuyusuna düşmemesi hususunda yol gösterici ışık olarak görülebilir.

Ben ki Kalpazan Mustafa'yım, bir zamanlar adım Hezarfenzade Mustafa Bey'di. Pederim Hezarfen Mehmet Çelebi adıyla bilinirdi. Hem de hakikaten hezarfen[1] idi. Saatçilik, kuyumculuk gibi ince sanatlar, fizik, kimya gibi nazik ilimler bütün kuralları, kanunlarıyla pederimin adeta bir türlü eğlencesine hizmet ederdi.

Bir ahbap cemiyetini eğlendirmek için ergin kardan mum yapıp yakmak veya çeşmeden getirdiği bir bardak suyu gaz gibi yakıp hayret bakışlarını patlatmak babam için sıradan hünerlerden sayılırdı. Bilindik kibrit çeşitlerinden başka benim bildiğim sekiz türlü kibrit yapmıştır ki yandığı zaman allı yeşilli renk verenleri, güzel koku yayanları, fişek gibi patlayanları veya hiç sesi, alevi çıkmayarak yalnız kaplandığı çırayı yakanları vardı. Kısacası her biri ayrı ayrı hayret bakışlarını kendine çekerdi.

Pederimi daha fazla anlatmaya devam edersem "Bu herif babasıyla iftihar ediyor!" diye bir de kaba kuruntuyla beni ayıplarsınız. Fakat ayıplamayın. Hezarfenzade olmak dolayısıyla nasıl bir adamın oğlu olduğumu şu kadarcık bir tarifimle görüp anladıktan sonra babamın adına ne kadar layık olduğumu şimdi göreceksiniz.

Ben çok küçük olduğum zamandan beri hacıyatmaz gibi Eyüp oyuncaklarını asla tanımadım. Pederime hezarfen unvanını kazandırmış olan türlü türlü alet ve edevat benim oyuncağımdı. Babam yalnız bunların ne gibi şeylerde kullanılacağına zihnimi yatıştırmakla kalmaz, kullanılış şekillerine ellerimi alıştırmak için çok uğraşırdı. Sekiz yaşında var mıydım yok muydum bilemem; bir guguklu saati tümüyle söküp yine toplayarak oynadığımı pekâlâ bilirim. Fındık, badem, ceviz gibi meyvelerin alçıyla kalıbını çıkardığım, içlerine tekrar sulu alçı döküp vücuda getirdiğim alçı yemişleri tabiatı taklit ederek boyadığım, kırıp bana yedirmesi için valideme verdiğim, biçareyi aldatarak

1 Çok yetenekli olup elinden çok iş ve sanat gelen, çok şey bilen ve yapabilen (kimse).

ağzını alçı parçalarıyla doldurduğum zaman dokuz yaşımdan aşağı değilsem de on yaşımdan da yukarı değildim.

Fiziğe, makineye, kimyaya, fenlere ve diğer sanatlara dair pederimde birçok Fransızca kitap vardı. Bunları Fransızca bilen biri okusa benim kadar anlayacağına ihtimal veremem. Fakat henüz Fransızca bilmediğim için bunları anlamıyordum. Resimlerini görüp merak ederek pederimi bin türlü soruyla sıkıştırdığım için kitapların içeriğini adeta tamamıyla öğrenmiştim. Sonradan Fransızca öğrenip de bunları tekrar okuduğum zaman bazı düstur ve denklemlerin çözümünden başka yeniden bir şey öğrenmiş olduğumu söyleyemem.

Meraklarımın tümünün pederime hezarfen lakabını kazandıran meraklar olması dolayısıyla babam beni yaratılışın elinden kendi vücudunun ikinci nüshası olarak çıkmış diye telakki etmiş. İşte baba oğul muhabbetini bir de kendi muhabbetiyle artırmış, her merakıma yol açmıştı. Aslında Mekteb-i Tıbbiye'ye yazıldığım halde Bahriyeliler ve Harbiyelilerle de dost olduğumdan tatil zamanlarında ya Marmara'nın Adalar Denizi kısmında sandallarla volta vurur veya Zincirlikuyu, Feriköy taraflarında alabildiğime at koşturmak, nişan talimi yapmakla vakit geçirirdim. Hele telgrafhane zihnimi en çok meşgul eden yer oldu. Artık orada edindiğim dostlarla bazı kullanılmayan telgraf makinelerinin elektrik bataryalarında yapay şimşekler, yıldırımlar meydana getirip eğlenirdik.

On sekiz yaşıma gelinceye kadar fikrimin olanca kuvvetini fen gariplikleri, sanayi acayiplikleriyle meşgul ettiğimden sevda duygusu asla kalbime yol bulamamıştı. Fakat bu kadar gecikme o yola girdiğimde yaşıtlarımın hiçbirisinde derecesi görülemeyecek kadar şiddetli geçmesini gerektirdi.

Peri yüzlülere ilk dikkatimi resim merakı çekti. Resim meşklerini kopya etmekten artık zevk alamamaya başlayınca doğal nesneleri kopya etmeye koyulmuştum. Çehrelerini resmettiğim komşu kızlarının ense ve gerdanlarını da hülyaya başladım. Göğüslerinden ayaklarına kadar endamlarındaki latifliği, vücutlarının tatlılığını düşünmeye başlayınca o kadar perişan bir kadın düşkünü oldum kaldım ki tarif kabul etmez.

Hem de güzellerin tümünü beğenir, tümünü severdim. Nihayet bu sevdalarımın nasıl helak edici, müthiş bir afette toplandığını arz etmekten evvel şunları da bildireyim:

Yaranmak istediğim kızlara, kadınlara paradan başka ne olursa olsun hediye ve takdim etmeye muktedirdim. Bir kadının resmini yapmanın kendisi için ne kadar büyük bir gönül alma olacağını anlatmaya hacet yoktur. Bense Avrupa'dan gelmiş resimlerde bir hotoz,[1] bir çiçek, bir gerdanlık, hâsılı herhangi şeyi seçtiğim kadın beğenirse onun aynını mutlaka meydana getirip sunmaktan âciz kalmazdım. Elimin hüner eseri olan şeyleri satacak olsam epey para da kazanabilirdim. Fakat pederim henüz sağ olduğundan idarem derecesinde beni parasız bırakmazdı. Zaten aşk işlerinde paraya ihtiyacı âcizlik alameti olarak gördüğümden maşukalarıma paramla değil, hüner ve marifetimle kendimi beğendirmeyi şan sayardım.

Bu merakla bu gayretle hakikaten hüner sahibi bir adam oldum. Kuyumculuktaki maharetim Kuyumcu Çarşısı'nda bile kabul edilmişti.

Birçok yalancı taştan ve fakat bunların kolay kolay fark edilemeyecek haslarından bilezik ve gerdanlık gibi şeyler donatmak için bazı mühim kıymetli edevata ihtiyacım beni Kuyumcu Çarşısı'na müracaat mecburiyetinde bırakmıştı. Orada donattığım şeyler, maharetler yine en mağrur olan üstatları bile öyle veya böyle utandırırdı.

Yaptığım elmaslar yalancı şeyler olsa da bunların taşları gerçeğe pek yakın olduğu gibi zeminleri de halis altına pek yakındı. Bakır gibi, antimon gibi, çinko gibi madenler elde iken bunlardan uygun bir malgama[2] yapıp bir de kuvvetlice yaldız vurunca en halis altınlara eyvallah mı ederim?

Her şeye aşırı merak hüner ve marifetimi o kadar artırdı ki bir zaman "hezarfen" denilince derhal hatıra pederim gelirdi. Sonraları bu lakap söylendikçe herkes bunun bir kelimesinin eksik olduğu ve tamamının "hezarfenzade" olması gerektiği

---

1 Kadınların süs için saçlarının üstüne taktıkları, çeşitli renk ve biçimde yapılmış küçük başlık.

2 Cıvanın metallerle karıştırılmasından elde edilen alaşım.

kanısıyla maksadın ben olduğumu zannederlerdi. Yani bu yoldaki şanım pederimin şanını kat kat geçmişti.

Şöhretimin en mesudane olanının kadınlar nezdindeki şöhretim olacağı pek de uzun uzadıya izaha lüzum göstermez.

Yirmi yaşımı az geçmiştim ki pederim vefat etti.

O kadar fenni ve sınai tecrübeyle meşgul olan adamda birikmiş para bulunmayacağı aşikârdır. Kitap ve alet olarak bıraktığı şeylerin kıymeti beş bin lira kadar tahmin edilebilirdi. Ancak bunları satıp paraya dönüştürmek bence mümkün mü? Onlara meftun olmakta ben de pederimden aşağı değildim.

Ondan sonra bir sene kadar müddet zarfında hüner ve marifetimden nakden yararlanmaya mecbur oldum. En iyi kronometreleri bizdeki saatçilere vermenin tamamen bozdurmak demek olacağını fark edenlerin en güvenilir saatçisi ben oldum. Sileceğim bir saat için ücret belirlemezdim. Müşterilerim dört beş mecidiyeden aşağı ücret vermezdi.

Felemenk taşlı elmaslarının foyaları bozulmuş olan hanımlar yenileme ve temizlenmelerini yine benden rica ederlerdi. Bu rica evvelkileri gibi karşılıksız olmayıp işine göre birkaç mecidiye veya birkaç lirayla hatırımı sorarlardı. Bir madamın sevgili finosunun veya bir hanımın pamuk kedisinin resminden ibaret bir levha yapıp takdim edecek olursam madamdan âlâ bir düzine mendil ve hanımdan bir bohçalıkla hal hatır sorma şerefini başkaca bir istifade sayardım.

Nihayet çiçek sevdasıyla şeyda olan kelebek gibi rengârenk yüzlerce, belki binlerce çiçeği dolaştıktan sonra Beyoğlu'nda Galatasaray Zabıta Merkezi'nde özel bir komisyon huzurunda sorgusunu muteber ve övgüye değer gazetenize yazdığınız Hediye Hanım'a tutuldum.

Muharrir Efendi! Hediye Hanım ilk tahkikat komisyonunda kendini gösterdiği zaman kâtiplerin hayretlerinden nasıl olup da kalemleri düşmedi? Nasıl olup da gözlükleri burunları üzerinde zıp zıp sıçramadı?

Gerçi Hediye Hanım kırk yaşına gelmiştir. Ama henüz pek çok kıymetbiliri akıldan çıkaracak kadar güzeldir. Eğer kendisini görmüşseniz bu sözümü, bu hükmümü tasdik ve teslim edersiniz.

Ama şu suretle kalem yürütüşüme bakıp da sanmayın ki ben de kendisine dair olan şu satırları titrek bir elle yazıyorum.

Hayır, yalan söylemeyeyim. Ellerim titremiyor değil, fakat aşkın şiddetinden değil, gazap şiddetinden. Çünkü âlemde ne bela çektimse bana o gaddar çektirmiştir. Onu gördüğüm güne kadar namusuma asla leke gelmemişken beni en rezil bir cani eden, gerek doğrudan doğruya ve gerek dolayısıyla hep odur.

Bakın beni yoldan çıkarmak için ilkin nasıl başarılı oldu.

Bir gün gazetenin birinde okumuştum. Ressamın biri lokantaya gitmiş. Yemek yemiş. Bir franktan ibaret yemek parasını verecek parası olmadığından tabağın üzerine bir frank resmetmiş. Kalkmış yürümüş. Resim o kadar mükemmelmiş ki lokanta uşağı bunu uzaktan aynı frank sanmış, ressam yemek parasını bıraktı zannederek lokantadan çıkıp gitmesine mani olmamıştır.

Ben bu yazıyı okudum ama inanmadım. Buna inanmak için ressamlığın gerçeklerine vâkıf olmamak gerekir. Ressam o tabağın üzerine yaptığı frank resmini alelacele kurşunkalemle yaptıysa ne rengini ne parıltısını franga benzetemeyeceğinden lokanta uşağını aldatamaz. Yok eğer boyalarını çıkarıp fırçayla nakşettiyse öyle gerçekten frank sanılacak bir resmi birkaç dakika içinde yapmak mümkün olamayacağı gibi bu işlem lokanta uşağının gözünden kaçırılamaz.

Fakat bu hikâyeyi okumakla bana bir fikir geldi. Hediye'ye hoşluk sunmak istedim. Bir gece saat üçlere dörtlere kadar sohbet ettikten sonra kendisi uykuya dalmıştı. Yaz sabahı ne kadar latif olur! Bu letafete hayranken aklıma okuduğum yazı geldi. Cebimde bir küçük üstübeç[1] taşıdığımdan gereken boyaları çıkarıp Hediye'nin aynası üzerine bir köşesinden sokulmuş bir banknotun resmine başladım. Hem de banknot kolayla yapıştırılmış gibi dümdüz durmuyor. Ben o kadar âciz bir sanatkâr mıyım? Bir köşeciğinden iliştirilmiş olan banknot aslında dörde bükülmüş olduğundan ayna üzerinde o büküntüler, çukurlu ve kabarıklı olarak görünüyor.

1 Boya işlerinde kullanılan kurşun karbonat ve kurşun hidroksitten oluşan zehirli madde.

Marifet bundan da ibaret değil. Bundan başka banknot aynaya akis dahi etmekle bir banknot aynanın üzerinde görüldüğü gibi bir diğeri de yansımış olarak aynanın içinde görülüyor.

Ne o Muharrir Efendi? İddia ettiğim mahareti biraz uzak mı görüyorsunuz? Bu resim sonradan parçalanmış olan o aynanın bir parçası üzerinde hâlâ mevcut ve o zaman Mecdeddin Bey iken şimdi Mecdeddin Paşa olan zatın konağında bir yaldızlı çerçeve içinde asılıdır. Tam on beş senedir saklanması ressamlık maharetinin fevkaladeliğine delalet eden nefaseti içindir. Kulunuz biraz iddialı sanatkârlardanım.

Neyse sonra söylenecek şeyleri de şimdiden söylemeliyim.

Saat dörtten gündüz saat bire kadar Hediye uyumaya ve ben resim yapmaya devam ettik. Resim Hediye'nin değil, benim de gözümü aldatacak kadar mükemmel oldu.

Biraz sonra sevdiğim uykudan uyandı. Kahveden evvel bir sabuh,[1] daha sonra kahveler, kahvaltılar...

Sefalar tamam olduktan sonra kalkıp işime gitmem gerekti. Acil bir işim de yok ya. Fakat tertip ettiğim vazife böyle bir işin var olmasını gerektirdi.

Tam vedalaşıp gideceğim esnada dedim ki:

– Hediye, benim gibi züğürtten ne çıkabilir? Ne çıkabilmesi mümkünse aynaya astım.

Hediye aynaya baktı. Banknotu görünce pür gazap kesildi.

"Ben seni paran için mi?.." diye hemen aynaya koşup banknotu kopararak suratıma çarpmaya davrandı. Bereket versin ki ayna kalın ve kuvvetli olduğundan elinin darbesine dayanabildi.

Saniyelerce mümkün değil işin aslına akıl erdiremedi. Zira resme birkaç defa daha hamle ederek, el uzatarak kopartmaya çalışıyordu. Nihayet işi anlayınca hayran hayran yüzüme baktı da dedi ki:

---

1 Sabahları mahmurluk gidermek için içilen şarap.

— İlahi Mustafa! Hezarfenzade hezarfenmişsin. Bana bu resimden büyük hiçbir yadigârın olamaz.

Ah, müthiş kadın! Ah helak edici aşüfte! Benim de o resimden daha büyük bir felaket sebebim olamadı.

Muharrir Efendi, kaç kâğıt doldurduğuma dikkat buyurur musunuz? Ben yazıcı değilim ki bir defada bundan fazla yazı yazabileyim. Siz bile gazetenizde söz uzadıkça "arkası yarın" diyorsunuz. Ben de "arkası gelecek posta" demeye mecburum.

2

... gazetesinde Kalpazan Mustafa'nın ilk mektubunun yayımlandığı gün İstanbul içinde birçok çevrede görülen hale vâkıf olsaydınız adeta hayrette kalırdınız.

"Yiğit lakabıyla anılır" sözü gereğince Mustafa kendisini kalpazan diye tanımladığı zaman bu Kalpazan Mustafa'nın kim olabileceğini henüz hiç kimse anlayamamıştı. Öyle ya! Kalpazan olan adam sanat ve sıfatını âleme ilan mı eder ki kim olabileceğini herkes derhal anlasın?

Fakat Hezarfenzade dediği anda kendisini İstanbul içinde yüzlerce ve hatta binlerce adam derhal tanıdı. Eğer "zade" kelimesini katmamış olsaydı yine tanınırdı. Belki daha kolay tanınırdı. Çünkü daha pederi sağken Mustafa'nın şöhreti onu birkaç kat geçmişti.

Mustafa'yı yalnız akıllara durgunluk veren hüner ve marifetiyle şöhret kazanmış sanmayın. Bu adam hovardalığıyla daha çok meşhur olmuştur denilse bile abartılmış sayılmaz. İşret, kadın düşkünlüğü, kumarbazlık, dövmek, dövülmek Mustafa için günlük vukuattan ve belki de günde birkaç defa tekrarlanan hallerdendi. Hiç şöhret kazanmadığı bir şey varsa o da kalpazanlıktı. Bununla beraber ... gazetesine yayımlattığı mektupta kendisini her şeyden önce bu ad ve sıfatla teşhir etmiş olmasında ne hikmet olabileceğini henüz biz de anlayamadık. Kendisini tanıyanlar da bizim gibi anla-

yamamış olmalı ki söz konusu mektup hangi çevrede okunmuşsa hepsinde "Acayip! Mustafa'da kalpazanlık da varmış ha?" diye hayret uyandırmıştı.

Bizce asıl önemli olan bir şey varsa o da Hezarfen, diğer adıyla Kalpazan Mustafa'nın mektubunun Mecdeddin Paşa ile Hediye Hanım'a nasıl tesir etmiş olduğunu anlama meselesi olabilir. Fakat Mecdeddin Paşa nasıl etkilendiğini herkese hem de kolay kolay gösterebilir mi? Hediye Hanım ise zaten tahkik komisyonu huzurunda birçok itirafta bulunduğundan Mustafa'nın yeniden yeniye ortaya daha başka sırları dökebileceğini ümit etmemiştir ki büyücek bir teessürle etkilenmiş olabilsin.

Halbuki Mustafa'nın mektubunun herkesten ziyade bizim meşhur Müstantik Osman Sabri Efendi'ye tesir ettiğini okurlarımıza söyleyebiliriz. Bu mektubu okuduğu zaman yanında bulunan Hafiye Necmi'ye demişti ki:

— Necmi, dediğim çıktı mı? Bu herifin her halinin beni şüphede bıraktığını sana bin defa söyledim de seni bir türlü ikna edemedim. Öreke Taşı vakasını tahkike gidip de Peri'nin naaşıyla beraber döndüğüm gün Hezarfen Mustafa hep Galatasaray'ın önünde dolaşıp vukuata dair benden ayrıntı bile istiyordu. Yalnız kendisinden böyle bir katilliği ummadığım için aklıma bir şey gelmemişti. Fakat kalpazanlık işlerinde şu herifi gözümde bin defa zanlı durumuna düşürmüştür.

İstanbul halkının verdiği olağanüstü önem gazetecinin de dikkatini çekmiş, Varna postasının geleceği gün postanede mahsus adamlar bekletip eğer Bükreş'ten mektup varsa derhal getirmelerini emretmişti.

Gerçekten de bekledikleri mektup varmış.

Mektup matbaaya gelir gelmez hemen mürettiplere verildi. Zira ayrıntılı bir şey olduğundan akşama kadar dizilip tashih edilerek ertesi günkü nüshaya girmesi gerekiyordu. Ertesi günse İstanbul halkı Kalpazan, diğer adıyla Hezarfen Mustafa'nın ikinci mektubunu aşağıdaki gibi okudu:

Viyana'dan, ... tarihinde, ... yılında

... gazetesine

Muharrir Efendi Hazretleri,

Bu defaki mektubumu size Viyana'dan yazıyorum. Zira benim gibi bir cani için Bükreş şehrini pek de emin göremediğimden Viyana'ya taşınmaya mecbur oldum.

Size bu mektubumda Hediye Hanım'la üç buçuk sene devam eden aşk ilişkimize dair daha fazla ayrıntı vermeyeceğim. Ayna üzerine resmettiğim banknot meselesini dikkatle okumuşsanız yalnız şu kadarcık bir ihtarım yeter ki işte her biri o mesele kadar tuhaf ve sanatkârca haller içinde pek mesut ömür sürmüştük.

Üç buçuk seneden sonra Hediye hakkındaki muhabbetim tavsadı. Zaten bir muhabbette üç buçuk sene devamıma şaşmış olsanız da yeri vardır. Beni bu kadının ele geçirdiği kadar hiçbir kadın ele geçirmemiştir diyebilirim. Zira sonradan Peri'ye bağlılığım Hediye hakkındaki duygularımdan, bağlılığımdan daha fazlaydıysa da Peri benim için bir kadın değil, adeta bir melekti.

Bununla birlikte muhabbetim tavsadıktan sonra da Hediye ile münasebetimiz kesilemedi. Nasıl kesilebilsin? Ben Hediye'nin her sırrına vâkıf olduğum için benden ayrılmak kendisini ya âlemin dilinde rezil etmek yahut kanun pençesine düşürmek demekti.

Hediye'nin ne gibi sırlarına vâkıf olduğumu sormakta acele etmeyin. Onları siz sormamış olsanız da yeri geldiği zaman anlatacağım. Şimdilik yalnız şu kadarını haber vereyim ki Hediye'nin kedi gibi dokuz canı olsa, dokuzunu da birer birer çıkarmak için dokuz ölümle idam etmeli, sonra karşısına geçip o kadar güzel bir vücuda nasıl kıyılabilmiş olduğuna hüngür hüngür ağlamalıdır.

Üç buçuk sene nihayetinde muhabbetim tavsadıktan sonra da Hediye'ye devam ederdim. Şöyle ki o zamana değin Hediye suçlarının sırlarından hiçbirisini benden saklamadığı, belki bazılarında beni kendisine yardımcı ve suç ortağı olarak kullandığı halde yalnız aşüftece sırlarını benden gizlerdi. Hem de o kadar maharetle gizlerdi ki birçok zamana kadar

Hediye'nin gerçekten benden başka hiç kimseyi sevmediğine, sevemeyeceğine cidden inanmıştım. O birçok zamandan sonra Hediye'nin sadakatinden şüphe etmeye başlamam üzerine Hediye aklanmışlığını, sadakatini, muhabbette sebatını bana o kadar mahirane ispat ve temin ederdi ki pek çok defa kendisine adeta zulüm ve haksızlık ettiğime inanırdım. Lakin muhabbetim çökmeye yüz tuttuktan sonra şüphelerimin beni evvelki gibi üzmemeye, gücendirmemeye başladığına o zeki ve uyanık Hediye dikkat etti, evvelki gibi kaçınmaya mecburiyet görmemeye başladı. Filanca efendiden ve filanca beyden kendisine bir aşk mektubuyla şu hediye geldiğini bana da gösterirdi. Özür olarak derdi ki:

— Mustafa! Dünya bir araya gelse ben hep senin değil miyim? Bana ilan-ı aşk eden ahmakların şöyle pahalı hediyelerini kabul ediverirsem ne olur sanki? Zaten her menfaatte seninle müşterek değil miyiz?

Kaçınmalar azala azala Hediye'nin cüreti artmaya başladı. Önceleri nereye gitse, ne yapsa bana hesap vermeye kendisini mecbur görürdü. Sonra konağına geldiğim bazı zamanlarda hanımın konakta bulunmadığına dair haber alırdım da güya cariyeler hakkında bir şüphesini çekmemiş olmak için selamlıkta[1] yatmaya kendim razı olurdum. Dikkat buyuruyor musunuz Muharrir Efendi! Tabiatımdaki fazilet nasıl bir alçaklığa dönüşmeye başlamış.

İşte bu şekilde bir üç buçuk sene daha devam ettik. Bense artık elimin hüneriyle para kazanmaz oldum. Hediye benim her ihtiyacımı karşıladığından, benim ona hizmetim ise arı, namusu, hatta iffeti, insan haklarını, kanunlara, nizamlara riayeti ayaklar altına almak zahmetine katlandıktan sonra başka hiçbir zahmeti gerektirmediğinden ilkin Hediye'nin gönüllü esiri iken şimdi adeta satın alınmış kölesi olmuştum.

Eğer olayların akışına nispetle yaşımı hesap ediyorsanız, yaşımın yirmi sekizi geçmiş olduğunu anlarsınız.

---

1 Eskiden konak, köşk ve evlerin erkeklere ayrılan bölümü; hariciye de denirdi. Genellikle evlerin ön tarafında yola bakacak biçimde yapılır, kapısı doğrudan ana yola açılırdı.

Bu sıradaydı ki Hediye bir cariye satın aldı. Dokuz nihayet on yaşında bir kız ki ismi kudretin eliyle alnına yazılmış biri vesselam.

Ne kadar kadın yüzü gördüm, ne kadarını resmettimse bu kız kadar güzel, masumane, zeki ve kavrayışlı bir çehre daha görmedim. Gözlerinde parlayan zekâ ışıklarıyla dudaklarındaki melek tebessümü ne garip bir tablo oluşturuyor!

Peri'yi görür görmez Hediye'ye "Bu benim!" dedim. O da bana "Evet senindir. Terbiyesini sana havale etmek üzere aldım" dedi. O günden başlayarak artık Peri dizlerimin üzerinden bir an bile kaybolmadı.

Peri henüz hiç Türkçe bilmez acemi bir kızdı. Türkçe öğrettim, okuttum. Arapça ve Farsçadan başka epeyce Fransızca da öğrettim. Piyano, keman, ud olmak üzere üç sazda mahir bir sazende olup kendiliğinden peşrevler, şarkılar besteleyecek kadar da musikide nasip sahibi oldu.

Tam beş sene Peri'nin ilk öğretmeni oldum. Çocukluğunun hamisi olarak kendisini melekten başka hiçbir şey olmamak üzere terbiye ve talime çalıştım. Gerçekten de kendime göre başarılı oldum. Zira Peri benden hiçbir kötü kelime işitmediği gibi başka bir kimseden işitmesine de meydan vermediğimden fenalık denilen şeyler hakkında cüreti şöyle dursun bir fikri bile yoktu.

Düşünün Muharrir Efendi! Düşünün ki Hediye gibi bir kadının konağında Peri'yi o melek masumiyetiyle muhafaza edebilmek için ne kadar özen göstermiş olmam gerekir.

Her kız için tabii olan kadınlık vakti geldiği zaman artık Peri benim kızım olma derecesinin üst tarafına çıktı. Maşukam mı oldu zannedersiniz? Daha kendisini ilk gördüğüm günden beri maşukamdır. Fakat o zamana kadar maşuka kızım iken ondan sonra maşuka dostum, maşuka kardeşim, kısacası dünyada bir kimsem varsa, o da maşukam Peri'den ibaret bir şey oldu. Şimdiye kadar bildirmediğim için şimdi bildireyim. Pederimin vefatından sonra dünyada yalnız anasız babasız değil, hiçbir kimsesiz kalmıştım. Zira pederimin benden başka hiç evladı olmadığı gibi öyle amca, dayı, hala, teyze gibi de akrabam yoktu.

Peri'nin benim hakkımdaki hissini de soruyor musunuz? Asıl sorunun en mühimi bu olacaktır.

Peri beni seviyordu diye asla iftihar edemem. Bir çocuk babasını, bir öğrenci hocasını nasıl bilirse Peri de beni öyle biliyordu. Çıkışmalarımdan utanır, azarlamalarımdan korkar, yüzüm güldükçe yalnız selamette bulunduğuma kani olarak rahatlardı. Hakiki babası değilim ki öpüp okşayıp gönlünü alabileyim. Yeni geldiği zaman yani gerçek çocukluk halinde bu saadetle bahtiyar olur idiysem de biraz sonra kendisinde muhafazasını emel edindiğim melek masumiyeti tavrına halel vermemek için o buse ve okşama âdetini külliyen terk ettim. Kadın olduktan sonraysa buselerine müştak bir çılgın âşığı değildim ki kendisine o yolda muameleyi uygun göreyim. Hatta bazı kere Peri'nin elbette bir kocayla evleneceği aklıma geldikçe o kocanın ben olabileceğimi hayalimden bile geçiremez, genellikle Peri'nin gelin olması ihtimalini engellemek için elimden gelse çocukluğuna döndürmeye çalışırdım.

Benim gibi Hediye'nin kirli aşkı uğrunda ve sonraları kendi namertçe menfaati yolunda her rezaleti, her alçaklığı kabul etmiş olan bir habis için bu kadar safça muhabbeti çok mu görüyorsunuz?

Muharrir Efendi! Bunu garipsemeyin. Eğer insanlık meziyetlerim evvelki gibi mükemmel olsaydı, ben Peri'yi mümkün değil böyle tapınma derecesinde saf bir muhabbetle sevmezdim. Her iyi özelliğimi bir şeyle meşgul ederdim. Âşıkane hissim de yalnız göstermelik ve tabii bir aşktan ibaret kalırdı. Halbuki ben kendimde hiçbir insani meziyet görememe derecesine düşmüştüm. Tabiatımda ne kadar güzel ve kutsal özellik varsa tümü masum Peri'nin muhabbeti noktası üzerinde ikinci defa olmak, yeniden genişlemekle bu saf muhabbet benim için adeta yaradılışımın parçası olmuş kalmıştı.

İşte bu sıradaydı ki Hediye Hanım Halil Sûri ile tanıştı. Yalnız Halil Sûri ile tanışmasını "Bu sıradaydı ki" diye tayin edemem. Daha doğrusunu söyleyeyim; hemen tamamı tamamına bundan üç sene önce o tanışma gerçekleşmiştir.

Hediye Hanım evvela Halil'i bana Sur ahalisinden gayet zengin bir tacir diye tavsiye ve takdim etmiş, sanatının mücevhercilik olduğunu söylemişti. Gerçekten Halil Sûri'nin züğürt adam olmadığı ortaya çıktı. Ancak kazandığı paraları elinin hüneri, alnının teri karşılığında değil, hilekârlığıyla kazandığını pek kolay anlayabildim.

Halil Sûri'nin yalnız bir odası ve odasında iki kasa ile bir çalışma masası vardı; mala, metaya dair bir çöpü bile yoktu. Fakat o kadar zeki, o kadar hilekâr bir adam ki faize verilecek parası olanların kendisinden daha emin adam tanımadıkları için mücevherat vesaire kıymetli eşyalarını ona saklatması kendisine hem sarraf hem bedestenli gibi bir sanat vermişti.

Daha sonraları anladım ki Halil Sûri en meşhur yankesicilerin, en mahir hırsızların yatağıdır. Her nerede kıymetli bir şey çalınsa Halil Sûri onları İstanbul'da satmak mümkünse satar, bu imkânı gerçekleştirmek için elmasları bozmak, şekillerini değiştirmek gibi değişikliklere lüzum görürse onu da yapar. Nihayet İstanbul'da satamayacağı şeyleri Avrupa'ya gönderir. Avrupa'dan da İstanbul'a çalıntı mal getirtir. Kısacası Halil Sûri umumi bir acentadır; hiçbir para, sermaye koymaksızın birçok para kazanır.

Ben Halil Sûri'nin bu hallerini anladığım zaman Hediye Hanım'ın bu sırlara vâkıf olduğunu bilmiyordum. Hediye benim eski maşukam olmaktan ziyade Peri'nin hanımı olması dolayısıyla her şekilde kendisiyle bir irtibatım olduğundan Halil'in durumunu öğrendiğim zaman dostluk nedeniyle kendisine de bilgi verdim.

Verdiğim bilgiyi ilkin çehresi bozularak karşıladıysa da ben sözde ilerledikçe onda da çehre bozukluğu bertaraf oldu; yerine cüret alametleri geçmeye başladı. Nihayet sözü bitirdikten sonra adeta fütursuzca dedi ki:

– Yanlışın var Mustafa. Halil'i henüz anlayamamışsın. Halil evvelce dediğim gibi mücevhercidir. Ondan başka en büyük sanatı bazı meşhur davaları desteklemektir. Avukattır demiyorum. Halil avukat değildir. Ancak davalarla ilgilenen bütün beylerin, paşaların en büyük dostu olduğundan bir davada

bin avukata müracaat etmektense bir Halil Sûri'ye müracaat etmek kâfidir. İstanbul içinde hemen hemen tanımadığı adam bulunmadığından her tarafa başvurarak muhafaza etmek istediği hakların kaybını engeller.

Halil Sûri hakkında benim Hediye Hanım'a verdiğim bilgiden onun ne kadar istifade edebilmiş olduğunu bilemem, fakat bu adam hakkında Hediye'nin bana verdiği malumattan ben çok istifade ettim. Zira o malumat üzerine tahkikatı bir kat daha ileriye götürdüm. Gördüm ki Hediye'nin haberleri tümüyle doğruymuş ama Halil Sûri insanların hakkının kaybolmasını engellemek için her tarafa başvurmuyormuş; ancak insanların haklarını yok etmek, gayrimeşru ve haksız garazları desteklemek için her tarafa başvuruyormuş.

Hırsızın birisi yakayı ele vermiş. Kaç para koparabilmek mümkünse Halil Sûri o hırsızın kurtulmasını sağlar. Herifi mutlaka kurtarır. Fakat ondan istifadesi yalnız kopardığı beş on paradan ibaret değildir. Belki ondan sonra hırsızı kendisine pençikli esir[1] ederek çaldıklarından herife cüzi bir şey kazandırdıktan sonra tümünü kendisi kazanır.

Katilin birisi bir adam öldürmüş. Halil Sûri onu idamdan kurtaracaksa mutlaka üç insan diyetine karşılık bir meblağ alır, on beş sene prangadan kurtaracaksa iki diyet karşılığı alır. Eğer herif prangaya atılmışsa müebbet olduğu halde kaçırabildiği zaman iki diyet ve on beş sene mahkûmiyetten kaçırabildiği zamansa yalnız bir diyet bedeli alır. Bu diyet tabirleri Halil Sûri'nin kendi tabiri olup miktarları da kendisince o kadar kesin ve belirli bir tarife hükmündedir. Halis gümüş dirhemleri üzerine hesap edilerek bir para eksik ve hatta fazlayı da kabul etmez.

Memurlardan birisi rüşvet almış veya âşar mültezimlerinden[2] biri zimmetine para geçirmiş. Onların hamisi Halil Sûri olur. Ne yapar yapar, herifi tamamen kurtarır veya kendisinden on kuruş tahsil edilecekse iki kuruşla kurtarmaya muvaffak olur.

---

1 Vergisi ödenmiş köle.
2 Öşür vergisi toplayan memur.

Hâsılı bu yolda da Halil Sûri'nin burun sokmadığı hiçbir iş yoktur. Fakat işlerinden kazandığı bütün parayı yalnız kendi zimmetine geçirir zannetmeyin. Kim bilir nerelere kadar para yetiştirir? Burasını siz düşünün.

İnsanlardan bazılarını ilk karşılaşmada sevmek ve bazılarından hoşlanmamak insanın yapısında vardır. Halbuki ben Halil Sûri'yi ilk gördüğüm zaman yalnız hoşlanmamakla kalmadım, sebep ve hikmetini bir türlü anlayamadığım halde daha ilk görüşte bu adam hakkında intikama yakın bir düşmanlık hissine kapıldım. Sonra durumunu öğrendikçe düşmanlığım arta arta onu vücudunun yok edilmesi gereken kötü bir insan olarak değerlendirdim.

Halil Sûri bana hiçbir şey yapmamış olduğu hatta beni saygıyla kabul ettiği halde benim ona böyle bir düşmanlık duygusunda bulunuşum garipsenirse de ben mektuplarımda hikmetten bahsetmek niyetinde değilim; olanı biteni anlatıyorum.

Yalnız eğer Halil'e olan düşmanlığım Hediye'yi kendisinden kıskandığıma verilmek istenilirse, kesinlikle derim ki bununla bana büyük bir iftira edilmiş olur. Ben Hediye'yi Halil'den değil, hiçbir kimseden kıskanmamayı çok zamandan beri havsalama alıştırdım. Hatta yalnız Peri ile meşgul olarak Hediye'nin fuhuş meşguliyetinden tamamen kurtulabilmem için meydana bir de Halil çıkmasından memnun bile olmuştum.

Dikkat buyurulmalıdır ki Halil hakkındaki düşmanlığım yavaş yavaş Hediye'ye de geçti. Zira çok zaman geçmeksizin haber aldım ki Hediye ile Halil arasındaki münasebet yalnız âşıkane bir münasebetten veya yalnız Halil'den hem de yüklüce para koparmak münasebetinden ibaret değildi. Adeta hem zaten istidatlı hem de bilfiil uğraştığı dolandırıcılık, hırsızlık filanlık gibi şeylerde Halil ile ittifak ve ortaklık için birleşmiştir.

Hediye aslında bir Hediye kuvvetine sahipken Halil ile birleşmesinden dolayı kuvveti on Hediye kuvvetine çıkmıştır. Sûri de aslında yalnız bir Sûri kuvvetine sahipken Hediye ile ittifakından sonra kuvveti on, hayır, Halil öyle yarı yarıya intikam için hiç kimseyle ortak olmaz; belki Halil'in kuvveti Hediye ile ittifaktan sonra elli misli artmıştır.

Muharrir Efendi! Bir şeyi izah etmek ve herkesin ibret gözünde gereken ayrıntısıyla canlandırmak öyle bir fendir ki ben hezarfen olduğum halde yalnız bu fende mahir olamadığımdan Hediye ile Halil'in hallerini size pek kısa olarak yazabilirim. Siz işin ayrıntısını güzelce düşünün. Hem de şöyle düşünün: İstanbul içinde kocasından memnun olmayarak boşanmak isteyen kadınların başvurduğu ve nasihatçi olmaktan başlayarak en büyük rüşvetlere, en büyük hırsızlıklara, en büyük katillere varıncaya kadar bu iki melunun girişmediği iş kalmazdı; bu yolda en rezilce mihnetlere katlanmaktan geri durmazlardı.

Halil Sûri'nin pek güzel bir karısı vardı. Hem görünüşçe güzel hem yaradılışça... Elçilerden birisinin balosu olur. Hangisi olduğu hatırıma gelse belirtirdim. Onun da bir başkonsolosu vardır ki kançılaryahanede[1] mühim bir miras davasından dolayı Halil'in konsolosla münasebeti varmış.

Konsolos, Halil'in karısına abayı yakar. Kur yapmaya başlar. Kadıncağız öyle kurdan, muaşakadan anlayan şeytanlık erbabı olmadığı için konsolosun yaltaklıklarından çok sıkılır. Durumu Halil'e söyler. Halil "Sen alafranga âdetleri bilmiyorsun. Onun sana yaltaklanması benim için bir şereftir. Herife surat asma" diye nasihat eder.

Kadın iyiden iyiye şaşırır. Konsolosa yine iltifat etmez. Birkaç gün sonra Halil Sûri kendi evinde konsolosa bir ziyafet verir. Fakat misafir gelmeden önce, eğer bu akşam da herife güler yüz göstermeyecek olursa, şöyle darılacağını, böyle tekdir edeceğini söyledikten başka şu sözü ağzından çıkarıp der ki:

– Senin bu ahmaklığın bana dört bin liraya mal olacak.

Konsolos gelir. Yemekten önce, yemek sırasında ve yemekten sonra zavallı kadıncağızı o kadar bezdirir, bu haller kadının o kadar namusuna dokunur ki hemen o geceden bir hastalığa tutulur; sekizinci gün biçareyi Feriköy'e defnederler.

Şimdi Halil Sûri'nin kim olduğunu anladınız mı? Halil Sûri'nin kim olduğunu anladıysanız, Hediye'nin de ne mal olduğuna dair bir fikir sahibi olursunuz.

---

1 Konsolosluklarda vatandaşlara ait işlerin yapıldığı ve noterlik işlemlerinin yürütüldüğü yer.

Halil Sûri ile Hediye Hanım arasında kurulan münasebet ilerledikçe benim sevgili Peri'nin terbiyesinde, tavrında da garip belirtiler, önemli bir değişim görülmeye başladı. Ben bu değişimden hoşlansam da işin hakikat ve hikmetine akıl erdiremiyordum.

Peri artık evvelki gibi hocasından çekinen, babasından kaçınan ve daima korku ile umut arasında bulunan Peri değildir. Bana samimi bir dost, vefakâr bir dost gözüyle bakıyor; yüzüme güldüğü de oluyor.

Beni kendisine can dostu edinen Peri'nin bu hallerinden hoşlanmakla beraber karşısında kendimi bayağı mahcup görürsem şaşar mısınız?

Elimde büyüyen kızın nesinden mahcup olacağım? Bilir miyim ben nesinden mahcup olacağım? Fakat sebebini bilmediğim bir mahcubiyet aydan aya, günden güne artıyordu.

Bir gün Peri'ye yeni bir takım elbise yapmışlar. Giyinmiş, yanıma geldi. Elbisenin kendi endamına nasıl yakıştığına dair beni bahse çekti. Bu gibi bahislerde bülbül gibi şakıyan Hezarfen Mustafa'nın yalnız "Pek güzel, pek güzel!"den başka söyleyecek söz bulamamasını beğenir misiniz?

Besbelli ben Peri'yi henüz çocuk veya cidden bir melek olarak telakki ederken Peri'nin adeta bir kadın gibi konuşmasından şaşkınlığa uğradığım için bana bu tutkunluk, bu durgunluk gelmiş olmalı.

Halbuki zaman geçtikçe Peri tavrındaki cüreti artırırdı. Az olmayacak bir şey için yasaklasam "Hatırım için" diye o yasaklamamı değiştirmek isterdi.

Hatırı için mi? Acayip! Masum bir çocuğun ne hatırı olabilir? Önceleri emrimi de yasaklamamı da itirazsız, karşılıksız kabul ettiği halde Peri şimdi ne cüretle görüş bildirebilir? Hatırı neymiş ki ona dayanıyor?

Nihayet Peri hatırına dayanarak birtakım yakarışlarda bulunmaya başladı.

Suphanallah! Bir zamandan beri benim kendisine emirlerim, yasaklarım kesilmişken şimdi o bana emretmeye, yasaklamaya başlasın! Gerçi henüz iş yalvarma derecesindeyse de ilerde mutlaka emir ve yasak derecesine varacak.

Vardı da! Bir gün Tophane fabrikalarını gezmeye gidecektim. Bir dost vasıtasıyla izin alabildiğimden bu izinden istifade için o günkü fırsatı kaybetmek benim için imkânsızdı.

Halbuki Peri "Hatırım için bugün bir yere gitmeyin" demesin mi?

Yalnız hatırı için gitmemek olur mu? Başka bir sebebi varsa onu da söylemesini teklif ettim. Meğer o gün endamına göre prova edilecek iki kat elbisesi gelecekmiş de benim mutlaka hazır bulunarak görüş bildirmemi istiyormuş.

Böyle manasız bir şey için Tophane fabrikalarını gezmek gibi bence pek mühim olan bir arzudan vazgeçer miyim?

Evet, vazgeçtim. Zira yalvarışını kabul etmemek istediğimde bana o kadar mahzun bir tavır gösterdi ki gözlerinden yaş dökmesine bir şey kalmadı.

Bir ara acaba Peri terbiyesini mi bozdu, yoksa ben budala olduğum için bir çocuğun heveslerine uymaya mecbur mu oluyorum diye düşünmeye başladım. Hele kızla aramızda acaba âşıkane bir münasebet oldu da ben mi haberdar değilim diye daha da düşündüm. Bir adam benim şu hallerime karşı kahkahalarla gülse yeridir. Fakat herhalde işin doğrusu bu âşıkane münasebetten ibaretmiş.

Evet, ben Peri'ye çıldırasıya âşık olmuşum da haberim yokmuş. Meğer insan böyle her daim gözü önünde bulunan bir kıza âşık olursa bir ayrılıkla aşkının derecesini kendi gözünde tayin etmeyince kendi aşkından kendisi de haberdar olamıyormuş. Hikâyenin bu tarafı sonra söylenecek bir şey. Biz şimdi Peri'nin benim üzerimdeki nüfuzunun ne dereceye kadar vardığını anlatalım. Onu da bu mektup lüzumundan fazla uzadığı için ilerdeki mektubumuza erteleyelim.

3

Hezarfen Mustafa yazma sanatında aczini itiraf ederek her ne kadar yazdığı mektupların terkip ve ifade şeklinden şikâyet ediyorsa da birinci ve ikinci mektupları okuyanlar Mustafa'nın bu fende de o kadar acemi olmadığını görmüş-

tür. Eğer en acemi olduğu sanat buysa en çok maharet iddiasında bulunduğu sanatlarda gerçekten nasıl bir maharete sahip olduğunu düşünmelidir.

Gerçekten de Mustafa'nın bu iki mektubunda verdiği haberleri daha münasip bir yolda ele alarak birkaç yüz sayfalık bir romanı yalnız söz konusu malumattan çıkarmak mümkündür. Ancak bu şekil Mustafa'nın mektuplarını kötülemeye neden olamaz, aksine övgüye neden olur. Zira Jean-Jack Rousseau'nun, hem de şu laf kalabalığından hoşlanmama iddiasında bulunan Jean-Jack Rousseau'nun *İtiraflar* diye yazdığı kendi serüveninde yaptığı gibi vereceği haberlerin her kelimesini uzun uzadıya muhakemelerle cilt doldurmak bir nevi zenginlik sayılmaz, adeta züğürtlük sayılır. Yazılan şeylerde malumat ve haberler az olup da yalnız muhakemeler ve görüşlerle işi laf kalabalığına getirmeye züğürtlük denilir. Tümüyle kısa kesmeye de laf kıtlığı denilir ki Mustafa'nın mektupları bu iki kusurun ikisinden uzaktır ve her kıymet bilenin beğeneceği biçimdedir.

Hele İstanbul ahalisi gerek edebi bir nüshayı, gerek bir hikâyeyi öyle kolay kolay beğenemeyip hemen eleştirmeye eğilimli iken bu mektuplar halk tarafından o kadar beğenildi, övüldü ki eğer Mustafa kendisine kalpazan lakabını layık görmeyip de "ünlü edip" unvanı iddiasına hak kazansaydı, onu da tasdik edecek olanlar bulunurdu.

Bu ikinci mektubu bizim meşhur Müstantik Osman Sabri Efendi okuduğu zaman yanında bulunan Hafiye Köse Necmi'ye dedi ki:

— Gerek birinci gerek ikinci mektuptan ne anladığımı biliyor musun?

— Ne bileyim ben. Söylersen ben de bilmiş ve anlamış olurum.

— Anladığımı uzun uzadıya anlatamam. Fakat büyük bir adam olsam da aklıma geleni icraya muktedir bulunsam derhal Mecdeddin Paşa Hazretlerini tutuklardım.

— Mecdeddin Paşa'yı mı?

— Evet, onu da tutuklardım. Daha Mustafa kimlerin ismini verirse tümünü tutuklardım.

— Hediye Hanım'ın tutuklu olması yetmez mi? Çünkü benim kendi araştırma ve görüşüme göre her sırrın ipucu Hediye'nin elindedir. Eğer Halil Sûri sağ olsaydı, o daha fazla işe yarardı.

— Ah Necmi! Eğer Halil Sûri'yi bir haftacık dünyaya iade için benim beş sene ölü kalmam gerekse beş senelik ömrümü feda ederdim.

— Ama şu sorgulamaları, muhakemeleri bitirdikten sonra ölüme razı olurduk. Öyle değil mi? Çünkü sen meydanda bulunmazsan Halil Sûri'yi diriltmenin ne faydası olur?

Bir tarafta Sabri ve Necmi arasında bu sözler söylendiği gibi diğer taraftan Mecdeddin Paşa da en aziz dostlarından biriyle sohbet ederek diyordu ki:

— Şu Osman Sabri'yi darılttığımıza hata ettik. Zira onu darılttıktan sonra gazeteciyi de darıltmış olduk. İkisi elde olsaydı Hezarfen Mustafa'nın mektuplarının ilan edilmesi engellenebilirdi.

— Sanki o mektuplardan ne çıkar?

— Şimdiye kadar henüz bir şey çıktığı yoksa da bundan sonrasından korkuyorum. Zira Hezarfen Mustafa yabancı ülkelere firar ederek vatanından ayrı düşmüş bir bedbaht olduğundan kimlerin yüzlerine kara süreyim diye düşünmüş, en evvel aklına gelense ben olmuşum. Hangi cehennemden o ayna parçasını almış bulundum.

— Canım bunda endişe edilecek ne var? Ayna parçasını yok edersiniz, biter gider.

— Yok ettim bile. Fakat o parça beni Mustafa'nın hatırına getirdi mi getirmedi mi? Artık bundan sonra daha fena isnatlara da göğüs germeli.

— Canım siz de öyle köpeklerin sözlerinden endişe mi edeceksiniz?

— Sinek pis değilmiş ama mide bulandırırmış. İşin içinde bir gazeteci ile bir de Osman Sabri bulunmasa hepsi kolaydı. Lakin bu ikisi varken ittifakla habbeyi kubbe edebilirler.

— Merak etmeyin efendimiz, Allah doğruların yardımcısıdır.

Mecdeddin Paşa Hazretleri bu son söze hiçbir cevap vermedi. Belki kalbinden vermiştir. Belki demiştir ki: "Allah doğruların yardımcısıysa eğrilerin de en büyük intikam alıcısıdır."

Hezarfen Mustafa'nın ikinci mektubu ile üçüncü mektubu arasında geçen günlerde merak edenlerin o kadar canı sıkılmadı. Zira Mustafa'yı İstanbul'da pek çok kimse tanıyordu. Durumu hakkında herkesin bildiği şeyse güzel bir hikâye oluşturacak kadar renkli ve garip olduğundan herkes bildiğini hikâye ede ede mahfillerde, meclislerde bitmez tükenmez bir eğlenceye yol açılmıştı.

Nihayet bir posta sonra Mustafa'nın üçüncü mektubu geldi. Ertesi gün gazetede yayımlandı. Ahali mektubu aşağıda olduğu gibi okudu.

Viyana'dan, ... tarihinde, ... yılında

... gazetesine

Muharrir Efendi Hazretleri,

İkinci mektubumun sonlarında Peri ile olan münasebetimizin ne dereceye vardığını söylemiştim. Sözü daha fazla uzatmaya hacet bırakmaksızın haber vereyim. Aradan pek az bir zaman geçtikten sonra Peri beni cin gibi çarparak aklımı fikrimi başımdan aldı. Delisi divanesi oldum kaldım.

Ben bu kızı melek gibi büyütmüş olduğum halde bu kadar işvebazlığı nereden öğrenmiş olduğu şaşılacak bir şey değil mi? Eğer sonraki vukuat olmasaydı hakikaten ben de şaşardım. Fakat son olaylar üzerine buna da şaşmaya lüzum kalmadı. Sırası gelince siz de durumu anlarsınız.

Asıl maksada girişmeden önce size şunu da haber vereyim. Ben her ne kadar Peri'nin perişan halli âşığı oldumsa da gözümde Peri yine bir melekten başka bir şey değildir. Gül yanaklarını kendi dudaklarımdan bile kıskanıyorum. Ateşli dudaklarımı o yeni açmış goncalara değdirecek olursam derhal solacak zannediyorum.

Bence vuslat denilen şey Peri'nin yanımda bulunmasından, hem de güler yüz göstermesinden ibarettir. Yanımda bulunma-

dığı zamanlar sanki dünyanın öteki ucuna giderek hem de bir girdaba düşüp mahvolmuş gibi bir zanla çıldırmak derecelerine varırım. Yanımda bulunup da bana alnını kırıştırdı mı? Bunu da dayanılmaz bir ayrılık, bir hicran sayarım.

Benim için artık Peri'nin hocası, babası, amiri olmak ne kadar uzakta kaldı! Peri benim amirim oldu. Ben onun kulağı küpeli kölesi, esiri oldum. Bir emrini iki defa tekrar ettirmek mümkün mü olur?

Peri benimle sohbet etmeye de tenezzül ederdi. Benim de en büyük bahtiyarlıklarım bu sohbetlerle hâsıl olurdu. Bir gün bana dedi ki:

– Ah Mustafa Bey, dünyada yalnız bir emelim var. Ondan başka hiç emelim yoktur. Fakat gerçekleşmesi imkânsız olan bir şey varsa o da bu emelimdir.

Aklım başımdan gitti. Dedim ki:

– Gerçekleşmesi imkânsız olan bir şey mi? Senin için gerçekleşmesi imkânsız şey ne olabilirmiş?

– Dur söyleyeyim de bak. Ben bu konağın debdebesinden, hara güresinden hoşlanamıyorum. Gönlüm istiyor ki senin bir evin olsun da orada yalnız ikiciğimiz yaşayalım. Mesut olalım.

Kız henüz "ikiciğimiz" lafını söylerken bilmem ne hale geldim. Pek mi mesut oldum? Yoksa mahcubiyet mi beni mağlup etti? Hâsılı gözlerim kararmaya başladı. Başım döndü. Sandalye üstünde oturduğum halde kendimi tutamayarak sandalyenin arkasına doğru yaslanmış kalmışım.

"Ne oluyorsun Mustafa?" diye Peri imdadıma koştu. Olanca cüretimi toplayarak dedim ki:

– Hayır, hiçbir şey olduğum yok. Sen söyle gözüm, söyle. Dinliyorum. Sözlerin bana pek tatlı geliyor.

– Hayır, sana bir şey oldu.

– Belki safradan olmalıdır. Söyle kuzum, söyle. Ne diyordun?

– Yalnız seninle bir evde yaşasak diyordum.

– Yaşasak! Hayat ha? Demek oluyor ki sen hayatın ne olduğunu, nasıl yaşamak gerektiğini de öğrenmişsin, öyle mi?

– Hem de pek âlâsını öğrenmişim. İki gönlü bir ederek yaşamanın ne mutluluk olduğunu hayalimde o kadar büyüt-

müşüm ki adeta hanımefendinin yaşayışının hiç kabilinden olduğunu da anlamışım. Kendisi kırk yaşına gelmiş, dünyayı görmüşse de hiçbir şey öğrenememiş.

— Ee, sen neyi öğrenmişsin bakayım?

— Ben öğrenmişim, âlemde para denilen şey insanı aç öldürmemek ve soğuktan dondurmamak derecesinde geçindirecek bir madendir. Yoksa elmaslar, giysiler, atlar, arabalar insanın mutlu yaşamına pek az bir bahtiyarlık ekleyebilir. Hele o pek az bahtiyarlık için pek çok külfete, meşakkate katlanmak gerekirse, aklı başında olan o bahtiyarlıktan da vazgeçer.

Zeki kız. Sanki kalbimin içine bakıp da orada nakşedilmiş olan felsefi sözleri okuyordu. Dedim ki:

— Gerçekleşmesi imkânsız bir şeyi arzu ediyorsun ama bunun gerçekleşmesi için başka bir yol var.

— Nedir? Çabuk söyle Allahı seversen, nedir?

— Öyle rahatça yaşamak için seçeceğin arkadaşı değiştirmek. Sen her kime...

— Allah esirgesin! Seninle beraber olursam mesut olacağım. Sen olduktan sonra benim için ha burası ha cennet, ikisi de birdir.

— Babadan kalma küçük bir ev vardı. Onu da Hediye Hanım istedi, verdim. Sattı. Parası da bitti. Şimdi elimde mal olan beş on parça çekiç, eğe, testere filandan başka bir şey kalmadı. Bunlar da kaç senedir atıl olan harem[1] mutfağında çürüyor. Ümidini benim üzerime bina etmek, işi hakikaten imkânsızlaştırmaktır.

— Hayır, bence imkânsız olan taraf bu değil. Sende para olmaması benim emelimin gerçekleşmesini hiç engellemez. Sen istersen beni hanımefendiden satın alabilirsin. Bir ev, bir konak satın alarak döşetip dayatabilirsin. Her şeyi yapabilirsin.

— Rüya mı görüyorsun Peri?

— Hiç rüya görmüyorum. Şu anda olduğu kadar gözümün açık olduğu hiçbir zamanı hatırlamıyorum. İhtimal ki bundan

---

1 Eskiden saray, konak ve evlerde yabancı erkeklerin giremediği yalnız kadınlara mahsus bölüm.

önceleri uyanık olduğum zamanlar da gözlerimin açık olduğuna şüphe edebilirdim. Halbuki şimdi hem uyanığım hem de gözlerim pek açık.

– Pekâlâ, şu her şeyi yapabileceğimi bana da anlat bakayım. Elden gelen bir şeyse...

– Elinden pekâlâ geleceğine hiç şüphem yok. Eğer sen de benimle beraber ömür geçirmeyi istemiş olsan tereddüt etmeden, beklemeden dediğimi yapardın.

– Seninle beraber ömür geçirmek mi? Doğrusunu istersen bunu şimdiye kadar aklıma bile getirmemişimdir. Zira daha ölmeden cennet nimetine nail olabileceğini kim aklına getirir ki ben getireyim?

– Pekâlâ, işte ben şimdi senin aklına getireyim. Eğer benim zatımı, şahsımı bir ömür benimle beraber geçirmeye layık görürsen...

– Buralardan bahse hacet mi var Peri? Fakat şu sözlerin beni hayrete düşürdü. Ne diyeceğimi bilemiyorum. Eğer bu kadar mutluluğa kendimi nail etmek ve daha doğrusu, daha mühimi seni arzu ettiğin bir nimete ulaştırmak benim elimdeyse hiç tereddüt etme, söyle, icabını düşüneyim.

– Ben bu fikrimi hanımefendiye bile açtım. Geçen gün en önemli emelinin benim bahtiyarlığım olduğunu söylüyordu. Ben de bahtiyarlığım için düşündüğüm şeyi söyledim. Fakat o zaman beni bahtiyar etmenin senin elinde olduğunu ben de bilmiyordum. Hanımefendi esas emelimi onaylayıp beğendikten sonra bana maksadıma nasıl ulaşabileceğimi de anlattı. Gerçekten benim de aklım erdi.

– İyi ya işte, söylesene.

– Lakin tereddüt ediyorum. Biraz taassup edecek olursan, hem umduğum hâsıl olmayacak, hem de senin nezdinde sonsuza kadar mahcup kalacağım.

Peri gibi entrikanın ne olduğunu hiç kimseden öğrenmemiş hatta ismini bile işitmemiş olan bir kızın böyle konuşabilmesi şaşırtıcı değil mi?

Muharrir Efendi! Şimdi keyfiyeti ben size hikâye ederken bu entrikaların içinde Hediye Hanım'ın nasıl parıl parıl parladı-

ğını görüyorsunuz ya? Fakat o zaman ben Peri'nin sevdasıyla adeta aklımı, fikrimi, kavrayışımı, zekiliğimi, hâsılı benliğimi kaybetmiştim. Peri'nin ağzından her ne çıkarsa mutlaka kalbindeki duygunun tercümesi olarak algılardım.

Hatta bakın ne kadar saflık ki kendisi Hediye'ye yalnız benimle yaşama emelini arz etmiş ve bu emeli pek masumane ve meşru bir şey olduğu için Hediye de kabulden geri durmamış. Yalnız emeline nasıl ulaşacağını öğretmiş. O yolsa benim taassubuma dokunacağı için kızcağız doğrudan doğruya onu bana söylemekte tereddüt ediyor.

Kızcağızı bu tereddütten vazgeçirmek için bilahare ben yalvarmaya başladım. Nihayet dedi ki:

– Sen bu kadar hezarfen bir adam olduğun halde bir darphane işletmeye muktedir olamaz mısın?

– Darphane mi? O nasıl söz?

– Adeta darphane. Eğer sen lira kesecek olursan darphanede kesilen liralardan daha çok para eder. Daha çok sürülürdü.

Bu söz gözlerimin önünde şimşek gibi bir alev parlattı. Düşünmeye başladım.

Ama neyi düşünüyordum biliyor musunuz Muharrir Efendi? Kalpazanlık utancını kabul etmemeyi değil, Peri ile beraber yaşama saadetini de değil. Zira bende artık namus kalmamıştı ki kalpazanlıktan utanayım. Peri'yse işte beraber yaşamam için emre hazır bekliyor. O da zihni o kadar meşgul edemez.

Düşündüğümün ne olduğunu bakın size anlatayım da siz de şaşın.

Birkaç ay önce bazı kalpazanların tutulmuş olduğunu haber almıştım. Muhakemeleri yapılırken gittim ben de seyrettim. Bu habisleri kalpazan diye hapse değil, adeta eşek diye ahıra tıkmalı.

Alçıdan murdar kalıplar yapmışlar. Mecidiyeleri, liraları bu kalıpların arasına sıkıştırıp nakışlarıyla çıkarmışlar. İçine de kurşun, kalay gibi şeyler dökmüşler.

Eşek herifler! Halkı da kendiniz gibi budala mı zannediyorsunuz?

Bunun üzerine Hediye ile aramızda bir konuşma geçmişti. Hediye'ye demiştim ki:

– Şimdi dünyada kurşunu, kalayı gümüş ve özellikle altınla tutacak hiçbir ahmak kalmadı. Kalpazan diye ona derim ki yapacağı paraları sarraflar bile tanıyamasın.

Hediye'nin bu kadar hüner ve marifetin insan evladı için mümkün olup olamayacağını sorması üzerine demiştim ki:

– Eğer dört paralık kalayı bir lira diye sürmek isterseniz elbette sarraflar değil, hamallar bile aldanmaz. Fakat beş kuruşluk madeni yirmi kuruşa ve kırk kuruşluk şeyi yüz kuruşa sürmeye razı olunca öyle paralar yapılabilir ki sarraf değil a, görünüşüne bakarak darphane ustaları bile tartmadıkça, kimyayla halletmedikçe fark edemez.

İşte Peri'nin sözü üzerine aklıma bunlar geldi; onun için gözlerim önünde bir alev parladı, yani ümit alevleri parladı Muharrir Efendi, ümit alevleri! Derhal anladım ki eğer ben bu hüneri göstermeye razı olursam Hediye Hanım Peri ile evlenmemizi canına minnet bilecek.

Kıza dedim ki:

– Evet, ben gerçi bir darphane işletebilirim ama bazı cinci hocalara isnat olunduğu gibi kâğıttan para yapmak mümkün olamaz ki bizim darphane sermayesiz işlesin. Buna sermaye lazımdır. Hem de epeyce sermaye lazımdır.

– Hanımefendi de öyle söyledi. Hem de tek beni mesut ve bahtiyar etsin diye gereken sermayeyi bulacağını söyledi.

– Gerçek mi?

– Pek gerçek.

– O halde ben de hazırım. Hanımefendiye söyle, eğer bu teklifi ciddi bir şeyse bir kere de benimle konuşsun.

"Baş üstüne. Hemen şimdi gider, söylerim!" diye kız yerinden fırladı. Fakat oda kapısına doğru bir kere koştuktan sonra tekrar gelip boynuma sarılarak "Ah benim Hezarfen Mustafacığım!" diye yanaklarımı öpmeye başladı.

Nasıl oldu da bayılıp şak diye yere düşmediğime ben de şaşıyorum. Zira zannettim ki koca bir elektrik bataryası üzerime yüklenerek beni elektrikle doldurmuştur.

Kız hanımın yanına gitti. Bense düşünmeye başladım. Ama Peri'nin bana gösterdiği durumu düşünüyordum. Belki aklıma gelmiş olan kalpazanlığı nasıl uygulayacağımı derleyip toparlamak için düşünüyordum.

Biraz sonra Peri geldi. Hanımefendi hazretlerinin teşrifimi rica ettiğini bildirdi. Kalktık, Hediye'nin yanına gittik. Aman Yarabbi! Hediye ne kadar güler yüzlüydü! Oturduğu yerden fırladı kalktı. Boynuma sarılarak beni öpmek istedi.

Ben tereddüt edince dedi ki:

– Hakkın var Mustafacığım. Peri gibi bir kıza kendini sevdiren ve onun da gönlünü avlayan bir Mustafa'nın benim gibi ihtiyar bir kadına öpülmek istememesi doğrudur, lakin gel bir kere de seni kardeş gibi öpeyim.

Neyse, kendimizi bir de kardeş gibi öptürdük. Hediye:

– Mustafa, Peri'nin zaten senin olduğuna şüphe etmezdik ya... Bu kızın gözü, gönlü senin felsefelerinle açılmış. Senden başka bir kimseye meyledebilmesinin mümkün olamayacağını elbette sen de biliyordun. Yalnız kızcağız seni tanıdığı, seni beğendiği, seni sevdiği halde senin ona ne gözle bakacağını bilemeyerek üzülüyordu. Nihayet halini anladığımda senin dikkatini çekmek için elinden gelebilen işvebazlıkların tümünü yapması yolunda teşvikte bulundum. Meğer yavrucuk benden de çekiniyormuş. Benden bu müsaadeyi alınca gücü yettiği kadar senin kalbini kazanmaya çalıştığını gördüm. Sonunda başarılı da olmuş. Zira sen de ona tutulmasaydın belki bugün teklif ettiği şeyi kabulde naz ederdin.

Görüyor musunuz Muharrir Efendi? Hep Hediye söylüyor. Ben yalnız dinliyorum. Söze yine kendisi devam etti:

– Mustafa, Peri'nin teklif ettiği şeyi yapmak dünyada hiçbir kimseyi zarara sokmadan milyonlar kazanmak demektir. Her akçe ayarca saf olamaz ya. Metalik akçeler de karışık değil mi? Sen istemiş olsan öyle bir karışım vücuda getirebilirsin ki...

Burada sözü ben aldım, dedim ki:

– Zaten söylenmiş şeyleri tekrara ne lüzum var? İşte bir kalpazanlıktır edeceğiz. Fakat Hezarfen Mustafa'ya layık olan bir derecesini yapalım ki bir zaman gördüğüm kalpazanlara

benim dediğim gibi halk bana "Ama ne eşekmiş!" demesin. Bunun içinse sermaye ister.

— İstediğin kadar sermaye hazırdır. Fakat bu işte Halil Sûri ile de müzakere gerekiyor.

— Halil Sûri mi? Halil Sûri'nin bu işte ne lüzumu varmış?

— Sen pekâlâ para kesmeye muktedirsen de sürme yolunu onun kadar bilemezsin.

— Ha, gerçekten öyle. Pekâlâ. O da gelsin de bir müzakere edelim.

Akşam Halil Sûri geldi. Müzakeremizi ettik. Halil Sûri bana sordu:

— Bir beyaz mecidiyeyi kaç kuruşa mal edebilirsiniz?

Ben biraz düşünüp dedim ki:

— Şimdilik diyebilirim ki beş kuruşa kadar mal olur. Bir lira ise ancak otuz kuruş, belki daha fazlaya mal olur. Zira bunları terkip edeceğim madenlerle süreceğim yaldızlar...

— Onu biliyorum efendim. Hediye Hanım zaten bana biraz tarif etmişti. Herkes kendi hesabını tutacak değil mi? Düşünün; bu mecidiyeleri veya liraları yalnız ben sürecek değilim. Bu işte istihdam edilecek aracılar da bir istifade ister. Halbuki kalp paraları sarrafa götürüp de bozduracak değiliz ya. Bazı eşya satın alarak değiştireceğiz. O eşyayı sonra satarken bir hayli zarar olacaktır. Dolayısıyla bu zararları ve bu yolda edilecek istifadeleri hep çıkardıktan sonra size ve bize bir istifade hissesi çıkabilmesi için mümkün mertebe akçeleri ucuz çıkarmaya gayret etmelidir.

— Hakkınız var efendim. Benim söylediğim hesap şimdilik öylesine yapılan bir hesaptır. Onun en doğrusunu isterseniz, bir hamuru maya alarak bir miktar şey yapalım da sonra bir hesap edelim. Her parçanın kaça mal olacağını görürüz.

İşte daha birçok sözden sonra yine kararımız böyle bir deneme yapılması şeklinde sonuçlandı. Fakat o denemeye başlamak için de bir masrafa muhtaç olduğumuzdan Hediye Hanım ile Halil Sûri her şeyden önce o masrafı karşıladı. Buysa gereken araç gereci tamamlama masrafıydı.

Bakın, benim yapacağım kalpazanlık nasıl olacaktır. Öyle adi alçıdan kalıp yapıp da sikkelerin yazılarını berbat etmek be-

nim hezarfenliğimin şanına yakışır mı? Ben kalıpları galvanoplasti usulünce bakırdan yapacağım. O kadar güzel ki onların içinde vücuda getirilecek olan sikkelerin yazıları gerçek sikkelerin yazılarından fena olmak şöyle dursun, hiç farksız olacaktır.

Daha sonra bu kalıpların içine dökeceğim erimiş maden de yalnız kurşundan, çinkodan filandan ibaret olmayacak. Çünkü kalp akçeyi insana tanıttırma hususunda ilk müracaat edilecek şey akçenin ağırlığını yoklamaktır. Halbuki bütün cihan en ağır madenin kurşun olduğuna inanarak "filan şey kurşun gibi ağır" der. Altına, gümüşe, hatta bakıra bile oranla kurşun ve kalay daha hafif olduğundan kalp akçeyi altın veya gümüş ağırlığına yaklaştırmakla beraber taş üzerine atıldığı zaman bunlar gibi çınlattırmak da lazımdır. Bu halde ben beyaz mecidiyeleri bakır ile çinko madenlerinden yapacağım. Üzerlerine gayet kuvvetli gümüş yaldız süreceğim ki mihenge vurdukları zaman gümüş olduklarına şüphe kalmasın. Hele altınlar için malgamanın içine elbette bir dirhemden fazla gümüş katacağım. Başka türlü olursa ağırlığını altına yaklaştırabilmek mümkün olamaz. Onun da üzerine kuvvetli bir altın yaldız süreceğim.

Muharrir Efendi! Kalpazanlığı nasıl yapacağımı, hatta yaptığımı biraz daha izah edersem, korkarım ki halka fena bir ders vermiş olurum. Dolayısıyla teşebbüslerimizin neticesini arz edeyim. İki yüz adet beyaz mecidiye ile elli adet Osmanlı lirası yaptık. Gerçekten de Halil Sûri bunları gerçek sikkelerden ayırt edemedi. Birkaç sarrafa müracaat ettiğinde onlar da ayırt edememiş. Lakin mecidiyelerin her tanesi yüz on paraya, liraların her biri yirmi ikişer kuruşa mal oldu.

Halil Sûri bana sordu:

– Bunların beheri için siz kaçar para işçilik ücreti istersiniz?

Ben düşündüm taşındım. Çok isteyecek olsam, imalat masraflarının artmamasını evvelce ihtar etmiş olduklarından çok isteyemedim. Zaten bu gibi alışverişlerin inceliklerine akıl erdiremem ki isteyeceğim miktarı da fark edebileyim.

Yalnız bir şey hatırıma geldi. O ise Peri ile mesut yaşamak için bana ne kadar para lazımsa onu istemekten ibaretti. Bu durumu Halil Sûri'ye açtım. Dedi ki:

— Demek oluyor ki götürü pazarlık etmek istiyorsunuz.

— Evet.

— Bana on bin tane Osmanlı, on bin İngiliz, on bin Fransız altınıyla on bin Rus pulu ve bunlardan başka iki yüz bin mecidiye yapmak için toptan ne istersiniz? Hem de her masrafı bizden olduğu halde ne istersiniz?

— Siz ne verirsiniz?

— Dikkat ediyor musunuz, istediğim kırk bin parça altın ile iki yüz bin parça gümüştür. Bunları yapabilmek hayli iştir.

— Kaç sene lazımsa çalışır yaparım.

— Altınların her parçası için ikişer kuruş, gümüşlerin her parçası için yirmişer para hesap ederseniz yüz seksen bin kuruş eder. Bununla güzel bir ev donattıktan başka bin lirayı güzelce faize verirseniz ayda size bin kuruş getirir ki onunla da pekâlâ yaşayabilirsiniz.

Artık benim için bundan âlâ hesap mı olur? Derhal razı oldum. Bir kontrat yaptık. Şu kadar ki kontrat hükümlerince altınların bir çeyreğini hazırlamadıkça bana para vermeyeceklerdi. Çeyreği hazırlandığı zaman iki yüz liralık bir ev alacaklar, yarısı hazırlandığı zaman Peri ile evlenmemi sağlayacaklar, nihayet hepsi alınınca alacağım bin lira kalmış olacak, onu da bir yere faize yatıracaklardı.

Şimdi siz böyle bir kontrat üzerine bir muhakeme gerekirse hangi mahkemeye müracaat edebileceğimizi sorarsınız. Öyle değil mi? O zaman bu da benim aklıma geldi fakat bir mahkemeye müracaat iki taraf için imkânsız olunca şartın bu yönünde eşitlik var demekti. Özellikle onlar benden fazla masraf ve tehlikeyi göze aldıklarından benden fazla onların korkması gerekecekti.

Sonuçta biz işe başladık. Öncelikle kalıpların tümünü yaptık. Halil Sûri sanki bana çırak olmuş gibi her işte yardım ederdi. Osmanlı liralarından başlayarak birçok altın akçe meydana getirdik. Altınların bir çeyreği yapılmış olduğundan bize gerçekten iki yüz liraya güzel bir ev satın aldılar. Biz de memnun olarak işlerde daha ziyade devama başladık.

Yaptığımız altınlar o kadar güzel olmuş ki bunları sürmek için öyle lüzumsuz eşya almaya da çokluk gerek kalmazdı.

Halil Sûri birçok altını banknotla değiştirdi. Birtakımını da faizle şuraya buraya borç vermeye başladı. Artık bu yüzden Hediye ile birlikte ettikleri kazancın derecesini siz hesap edin.

Şu kadar ki iş ileriye vardıkça Peri'nin sevinci artacağına Peri'de bize karşı bir soğukluk görülmeye başladı. Ama bu soğukluk pek aşikâre bir şey değil. Gayet hafif, gayet gizli. Lakin benim anlamamam mümkün olur mu?

Kızı bazen sorgularım. Kalbinde hiçbir gıllıgış olmadığına beni ikna eder. Hatta gözleri sulanarak gözyaşlarıyla da davasını teyide muvaffak olur. Biz yine çalışıyoruz. Kızsa günden güne bize yabancı olur.

Nihayet sözleşme uyarınca altınların yarısını imal ederiz. Artık düğünümüz olacak diye bizde memnuniyet cinnet derecesine varırsa da Peri'de böyle bir sevincin eseri bile yok.

Bir gün Hediye bizi yanına çağırır. Der ki:

– Mustafacığım, sana bir şey söyleyeceğim ama rica ederim canın sıkılmasın.

– Neymiş o?

– Çocuk alışverişi işte böyle olur. Sen ne yaptın ki Peri'yi darılttın?

– Peri'yi darılttım mı? Bu nasıl söz?

– Vallahi bilmem. Adeta Peri'nin yüreği senden soğumuş.

– Ne diyorsun Hediye?

– Kendiliğimden hiçbir şey demiyorum. Fakat düğününüzün zamanı yaklaştıkça kızda durgunluk olmaya başladı. Hele geçen gün artık düğün hazırlığına başlamak gerektiğini söyleyince ağlayarak bana dedi ki: "Ben bu düğünü istemem." Benim de aklım başımdan gitti.

Bana bir hayret geldi. Söyleyecek söz bulamadım. Boynumu büküp daireme geldim.

Elimde olmadan çok ağlamışım. Fakat bu ağlayış iyi geldi. Aklımı başıma alarak düşündüm ki Peri'yi çağırayım da açıklama isteyeyim. Lakin bu görüşten derhal vazgeçtim. Benden soğumuş olan bir kızı sorgulamanın faydası ne olacak? O beni istemiyorsa ben de onu istemem vesselam.

Bu sözü dedim ama gönlüme meram anlatmak mümkün mü? Gönlüm emrime isyan ediyor. Mutlaka bu işin içinde bir entrika vardır, onu öğren diye beni teşvik ediyor. Ben de gönlüme mağlup olmamak için olanca kuvvetimi toplayarak çalışıyorum.

O gün, ertesi gün hep bu nefis mücadelesiyle geçti. Ondan sonra gönlüm epeyce müsterih oldu, daha serinkanlılıkla halimi düşünmeye başladım.

Peri mümkün olduğu kadar bana görünmemeye çalışıyorsa da bazı kere benden kaçamayacak kadar sıkışık bir halde bulundukça sanki tavrında halinden hiçbir renk göstermemeye azmetmiş gibi görünüyordu.

Lakin kızcağızın gözleri kan çanağına dönmüştü, renginin de solduğu meydandaydı. Evvelce kendisine dar gelen fistanların şimdi pek büyük geldiğini de fark ettim.

Şu kadar ki ne o bana halinden bir şey çıtlatıyor ne de ben ona bir şey soruyorum.

İşte her dakikası bir cehennem azabı olan bu zamanlar bir ay kadar daha devam etti. Bense içimden ateşli seller aktığı halde yine işimi bırakmayarak aralıksız İngiliz liraları kesiyorum.

Muharrir Efendi! Her ne kadar mektubumu daha uzatacak vaktim varsa da hissiyatım o kadar kabardı, gözlerim o kadar yaşardı ki daha fazla kalem oynatmaya bir türlü muktedir olamayacağım. Dolayısıyla bu haftalık şu kadarıyla yetinelim.

4

Hezarfen, diğer adıyla Kalpazan Mustafa'nın üçüncü mektubu okurlar tarafından önceki iki mektuptan daha büyük bir dikkat ve önemle okundu.

Peri hakkındaki hissiyatının neden ibaret olduğunu tarif ettiği sırada kıza âşık olmadığını temine çalışması Mustafa'nın daha evvelden Peri hakkında büyük bir sevdası olduğunu ispat eder. Zira en şiddetli bir aşkın en büyük alameti âşığın maşukasını kendi gözünden bile kıskanması, maşukasını cidden ve hakikaten bir melek olarak telakki etmesi,

cisme bürünmüş ismet olma şanına hiçbir şeyin halel vermemesini arzu etmesidir.

Bu gibi hissiyatını tanımlarken Mustafa'nın tek kelime yalan söylemesi şöyle dursun, cüzice mübalağada bile bulunmadığını anlamak için kendi kalpazanlığını ne kadar sade bir şekilde anlatmış olmasına dikkat etmek kâfidir. İlk mektubunun başında bu suçun ne kadar büyük olduğunu anlatan kendisi değil miydi? Bu defa ise o suçu işleyişine neredeyse hiç önem vermemiştir. Sadece Peri'nin hatırı için bunu yapmış olmasının kendisini cihan nazarında mazur göstereceği şüphesizdir gibi bir tavırda bulunmuştur.

Sevdasını itiraf etmek gerektiği zaman Mustafa bu itirafta bahane aramamış, ilk umutsuzluğu baş gösterince onu da saklayamamış, hatta hüngür hüngür ağladığını bile söylemiştir.

Şimdi bu kadar saflıkla söz söyleyen bir adamın gerek Hediye Hanım gerek Halil Sûri hakkında haber verdiği şeylerde de hiçbir kelime mübalağası olmadığını söylemek en doğru hükümlerden sayılır. Hatta bizim meşhur Müstantik Sabri Efendi bu mektubu okuduğu zaman yanında hazır bulunan Hafiye Köse Necmi'ye meselenin bu yönünü hatırlatarak demişti ki:

— Hâkimler kendi karşılarında bulunan suçlunun söylediği sözlerin yalnız lafızlarına, manasına dikkat etmekle kalmaz, bir de onun ne gibi adam olduğunu, o sözü nasıl bir tavırla söylemiş olduğunu düşünürler. Bazı suçlular kendi savunmaları için bazen o kadar güzel ve düzgün bir söz söyler ki bu sözün hâkim üzerinde hiçbir tesiri olmaz. Zira söz ne kadar güzelse onu söyleyenin kalbi ve fikri o kadar fenadır. Bazen de başka bir suçlunun kalbi çarpıntılı, dudakları titrek olduğu halde hemen saçmalama türünden söylediği söz hâkimler üzerinde pek büyük tesir uyandırır ve çarpılacakları cezanın bayağı hafifletilmesine kadar hüküm gösterebilir. Zira hile hurda ve şeytanlığa asla ihtimal verilmeksizin sırf kalp temizliğiyle söylenmiştir.

— Ee, sanki bu sözlerden maksat ne olabilir?

— Maksat şudur: Hezarfen Mustafa'nın her ne kadar Hediye Hanım'a ve Halil Sûri'ye düşmanlığı varsa da bunlara dair söylediği sözler, verdiği haberler düşmanlığından dolayı söylenmiş yalanlar veya mübalağalı şeyler değildir. Dolayısıyla Halil Sûri'yi ipte gördüğüm zaman biraz acımış olduğuma şimdi pişman olduğum gibi Hediye Hanım hakkında her ne yapmış olsam asla acımamak gerektiğini de şimdi hatırlıyorum. Böyle âlemin başına belalar açmak için dünyada bulunan şirretlerin vücutları tümüyle ortadan kalkmalıdır ki âlem rahat yüzü görebilsin.

— Evet Sabri, evet, hakkın var. Sen mektubu okurken ben de dikkat ediyordum. Hediye, kalpazanlığın hiç kimseyi zarara sokmaksızın milyonlar kazanmanın mümkün olacağı bir sanat bulunduğuna inanmış. Hay hınzır aşüfte hay! Âleme milyonlarca kuruşluk kalp para yayarak insanların alışverişini boz da yine bundan bir kimse için zarar oluşmayacağına inan! Bu ne kadar büyük alçaklık!

— İyi ama onlar şimdiye kadar dolandırmak, halktan çalmak, hakkını gizlemek ve iptal etmek veya canına kıymak gibi göz göre göre halkı zarara sokacak muamelelerde bulunmuşlardır. Onlar doğrudan doğruya bir adamın veya birçok adamın canını yakma karşılığında insanların alışverişini bozacak bir vasıtayla zengin olmayı nispeten daha hafif görürler. Fakat ben asıl Hezarfen Mustafa'ya şaşmakta ve kızmaktayım.

— Neden?

— Neden olacak? Kendisi yalnız iki kuruş kazanacak diye âlemi yüz kuruş zarara uğratacak bir altın yapmayı insafa sığdırabilmek için insanda pek zayıf bir insaf bulunmalıdır.

— İyi ama onun kazanacağı şey yalnız bir altın yapıp ondan alacağı iki kuruştan ibaret değildir. Binlerce altın ve gümüş yaparak, yüz seksen bin kuruş da kendisi kazanacak.

— Söylediğimi anlayamadın Necmi. Bu yalnız iki kuruş kazanacak demiyorum. Toplam yüz seksen bin kuruş kazanacağını da bilmiyor değilim. Ben bütün kalpazanlar hakkında söylüyorum. Mustafa bunların en ustası olduğundan dilerse yirmi beş kuruş masrafla bir altın yaparak onu yüz

kuruşa sürebilecekmiş. Diyelim ki her kalpazan böyledir. Fakat insan bir günde yirmi beş kuruşla adi satıcılık gibi bir iş yapacak olsa, yetmiş beş değilse de bir yirmi beş daha çıkarabilir. Hem de ne kendi vicdanından mahcup olur ne de kanunun ceza pençesine kendisini layık etmiş sayılır. Yalnız kalpazanlar değil, her türlü suçlu hep böyledir.

— Yine hikmet ha! Söyle kardeşim, söyle. Senin söylediklerin hep kitabın kenarına yazılacak şeylerdir.

— Ama öyle değil mi Necmi? Mesela bir hırsız düşün; halkın malını kolay kolay çalıyor ama hükümet korkusu, zindan belası gibi ne büyük iç üzüntüleri o malı ne kadar güç çalınmış hükmüne koyuyor. Bununla beraber haydi bakalım bana belli başlı zengin bir adam göster ki hırsızlık sanatıyla o servete sahip olmuştur. Keza katilin birisi güya nefsine güç giden bir söz üzerine varıp dağ gibi bir adama kıyar; sonra prangaya atılınca işitmediği tekdir, uğramadığı rezillik ve hakaret kalmaz. Demek oluyor ki cinayetlere insanı sevk eden şey başlangıçtaki düşüncesizlikten başka hiçbir şey değildir. Ah şu insanlar muhtaç oldukları kadar düşünce sahibi olsalar da binlerce yiğit zindanlarda çürüyeceğine topluma yarayacak hizmetlerde bulunsalar olmaz mı?

Osman Sabri sözü bu dereceye getirince Necmi de Müstantik Efendi'nin yüzüne bakakalmıştı.

Müstantik Efendi sözü bitirdikten sonra da Necmi kendisini toplayamadı, Sabri'nin yüzüne bakakaldı. Bunun üzerine Sabri:

— Neye daldın gittin be?

Bu soruya Hafiye Köse Necmi tereddütsüz ve gecikmeden, hemen irticalen şu cevabı verdi:

— Dünyada insanlar hapishaneleri boş bırakacak kadar terbiye ve eğitim görmüş olsalar sonra senin de benim de hizmetimize ihtiyaç kalır mıydı? Biz ne yapardık?

Necmi'nin bu sözü Osman Sabri'yi elinde olmadan güldürdü. Çok tebessüm etmesi nadir olan Sabri için gülüşten bile biraz fazla ve adeta kahkahaya yakın olan bu tebessüm hakikaten ender sayılabilirdi.

Hezarfen Mustafa'nın üçüncü mektubunda Mecdeddin Paşa'dan bahsetmemiş olması da Osman Sabri'nin dikkatini çekti, hatta buna biraz da üzülmüştü. Ancak bir şeyin sonucunu başından keşfe muktedir olan o zeki müstantik elbette Hezarfen Mustafa'nın bildirimlerinin sonucunda Mecdeddin Paşa'ya ait birtakım sırları da meydana koyacağından şüphesi olmadığından bu ümitle üzüntüsünü yenebildi.

Aradan birkaç gün geçtikten sonra Mustafa'nın dördüncü mektubu ... gazetesinde yayımlandı. Bu mektup da aşağıda olduğu gibiydi.

Viyana'dan, ... tarihinde, ... yılında

... gazetesine

Muharrir Efendi Hazretleri,

İlk üç mektubum benim için aşk kıskançlığının da suçların da pek az olduğu bir zamanki halimin tarihçesi sayılabilir. O müddet zarfında ben Peri için aşk kıskançlığıyla pek az yanıyordum. Yine asıl sebebi Peri olmak üzere cinayet işleme cüretimin de henüz başında bulunuyordum. Ondan sonra yani dördüncü mektubumun anlatacağı zamandan başlayarak ben artık çıldırasıya bir âşık kesildim. Yine o aşkın icabından olarak dünyada kan dökmeye kadar insanlar aleyhinde her şeyi mübah gören, katli vacip, yok edilmesi elzem bir cani, bir melun kesildim gitti. Bakın işte size de hikâye ediyorum. Siz de adalet gözünüzde durumu muhakeme ederek gereken hükmü verin.

Hediye'nin rivayetine göre gerek kendisi gerek Halil Sûri benimle yaptıkları sözleşme hükümlerine uymada kusur etmeyeceklerse de her ne sebebe dayanıyorsa Peri bana darıldığı için sözleşme doğal olarak bozulacakmış.

Peri'nin çocukluğu üzerine ben de bir çocukluk, daha doğrusu budalalık etmeyip kızla bir konuşmuş ve kendisine gereken cüreti vermiş olsaydım, ihtimal bazı sırlara vâkıf olurdum. Böylece ne Öreke Taşı meselesine ne de Beyoğlu'ndaki intihar ve diğer adıyla suikast meselesine lüzum kalmazdı. Benim alçaklığım da yalnız kalpazanlık derecesinde kalır, böyle üst üste cinayetlerle büyük bir cani olup kalmazdım. Lakin bir türlü cesaret edip de Peri'yle konuşamadım.

Bir gün bilmem ne izni için hareme girmiştim. Zira selamlıkta eski bir mutfak vardı. Orayı darphane haline çevirmiştim ve orada çalışmaktaydım. Ayaklarımda aba terlik bulunduğu için yürüdüğüm zaman hiç ayaklarımın patırtısı çıkmıyormuş. Bundan haberim yok ya! Fakat Hediye'nin oda kapısına gelinceye kadar kimsenin gelişimden haberdar olamadığını oda içinde Hediye'nin Peri ile dik dik konuşmasından yani bu sözü kesmeye lüzum görmemiş olmasından anladım.

Oda kapısının perdesini bayağı kaldırmıştım. Peri'yi Hediye'nin karşısında boyun bükmüş bir halde ve Hediye'nin de bana ve Halil Sûri'ye dair birtakım konuşmalarda bulunduğunu görüp işitince epeyce kaldırmış olduğum perdeyi indirerek dinlemeye başladım.

Konuşmanın başını işitememiş olduğuma çok üzülmüştüm. Zira ondan sonra dinlediğim şeyler Hediye'nin Peri'yi hep Halil Sûri'nin aşkını kabule teşvik yolundaydı.

Halil Sûri'nin ne kadar terbiyeli ve işgüzar bir adam olduğunu, cebinde bir parası olmasa yine ayda yüz liradan ziyade harcayabilecek kadar güzel yaşayabileceğini, Hezarfen Mustafa'nınsa filozofların bir başka türlüsü olduğunu, dünya kaydında bulunmadığını, bir lokma ekmek bulsa memnun kalacağını anlatıyordu. Hezarfen Mustafa bakırı altın yapmaya muktedir olsa bile kendisinin hepi topu iki kuruş kazanabilecek kadar budala olduğunu, Halil Sûri'ninse böyle bir hünere sahip olmadığı halde işte Mustafa gibi bir hezarfeni adeta amele gibi çalıştıracak kadar dirayet sahibi olduğunu gösteriyordu. Sonuçta kıza demeye getiriyordu ki öyle şair, filozof, hünerli olan adamların en büyük bahtiyarlığı kendi fikir ve zekâ mahsulü olan şeylerin mükemmelliğini görmekten ibarettir, yoksa dünyada yaşamak ve hem de güzel yaşamak gibi asıl bahtiyarlığın ne demek olduğunu bilmezler.

Zeki aşüfte bu muhakemesini, bu değerlendirmesini, bu mukayesesini o kadar mükemmel yürüttü ki ben de adeta bir Hezarfen Mustafa olacağıma bir Halil Sûri olsaydım diye kendi benliğimden istifa derecelerine vardım. İş henüz bu derecedeyken tabiatımda bayağı hiddet vardı. Hatta birkaç defa hemen

perdeyi kaldırıp içeriye girmek ve bir edepsizlikte bulunmak bile istedim. Fakat konuşmanın sonraları bu cüreti de kırdı.

Hediye bir de güzellik ve cemal bakımından Halil Sûri ile benim aramda bir mukayese yapmaya başlamıştı. Halil Sûri'nin nasıl kara gözlü, tombulca, beyaz tenli, yakışıklı bir adam olduğunu, hele Arap şivesince söz söyleyişine doyulamayacağını pek tatlı bir şekilde tasvir ettikten sonra Hezarfen Mustafa denilen herifin yalnız sipsivri bir boyu olduğunu, bütün kemiklerinin üzerini kazımış olsalar bir köftelik kıyma çıkmayacağını, çehrece de herhangi bir letafeti olmadığını, gençliğinde biraz tabiatı hoştuysa da yaşlandıkça tabiatına da bir kabalık geldiğini, sonuçta insanları tanıyan bir kadının Mustafa'da beğenecek ve sevecek hiçbir şey bulamayacağını kıza anlattı.

Şimdi bu söz üzerine perdeyi kaldırıp da içeriye nasıl gireyim? Muharrir Efendi Hazretleri! Benim birçok çirkinliğime ek olarak biraz da kibrim vardır. Biraz değil, epeyce, hatta fazlacadır bile. Hediye'nin bu sözü üzerine odaya girecek olsam sırf hakkımdaki aşağılayıcı eleştirilere tahammül edemediğim için girmiş olduğum sanılacaktır. Bense bunu mümkün değil kibrime yediremem.

Bundan başka Hediye'nin Halil ile benim aramda yaptığı mukayese doğrudur da. Bu mukayeseyi ben bile onayladığım halde Peri'nin tasvip etmeyeceğini nereden bileyim? Gerçi Peri bana bir ara muhabbetinden filanından bahsetmiştiyse de sonra gösterdiği tavrıyla evvelki bahsinin hükmünü feshetmiştir. Ya o da gerçekten Halil Sûri'yi tercih etmekteyse? O halde odanın içine girip de öfke ve kızgınlıkla bağırıp çağırışım "Evet, Halil Sûri benden daha güzelse de sen yine onu sevmeyip beni seveceksin" gibi gülünç bir davadan ibaret kalmaz mı?

Nihayet Hediye nasihat yollu sözlerini bitirdikten sonra dedi ki:

— Kızım, bununla beraber ben sana filanı sev de filanı sevme demek istemiyorum. Gönlün kimi isterse onu sevmekte özgürdür. Fakat senin gibi bir kız erkekleri parmağının ucuyla veya bir göz işaretiyle istediği gibi oynatmalıdır. Hem de hangisinde faydamız çoksa ehemmiyeti ona vermelidir. Liraları

yaptırıncaya kadar faydamız Hezarfen Mustafa'daydı. Şimdi onlar yapıldı. Sürmek için çıkarımız Halil Sûri'dedir. Hem de yalnız bu paraları sürmek faydası değildir ki bizi Halil Sûri'ye döndürür; ondan başka daha bu kadar işimiz var. Dolayısıyla Halil'in arzu ettiği iltifatlarda asla inat etmemelisin. Zaten bu dünyada benim senden başka kimim var? Ahiret evladımsın. Ne kadar zengin olsam hepsi senin için demektir. Sözlerimi güzelce anladın mı?

– Anladım efendim.

– Ee öyleyse arzu ettiğim gibi hareket edeceğine dair bana söz verir misin?

– Emirlerinizi harfi harfine dinliyorum efendim. Hepsini de yaparım.

– Aferin Peri. Öyleyse ben de sana Mil Lüks mağazasından bir takım âlâ fistan yaptırırım.

Dikkat ediyor musunuz Muharrir Efendi Hazretleri? Hediye'nin şu son sözleri içinde en ziyade dikkat çekenin hangi söz olduğunu görüyor musunuz? Filanı sev de filanı sevme diye Peri'ye emir ve hüküm edemeyecekmiş. Bundan anlaşılıyor ki Peri'nin Halil Sûri'yi hiç de sevdiği yoktur. Yalnız iş bitinceye kadar herifin yüzüne gülmeliymiş. Hani ya şu kalp paraları yaptırıncaya kadar benim yüzüme güldükleri gibi.

Ben izin alacağım şeyin ne olduğunu da unuttum. Ne yapacağımı da şaşırdım. Orada birkaç dakika divane gibi kaldıktan sonra yine darphaneme döndüm.

Hayretimin ne derecede olduğunu şununla değerlendirin: O akşam yaldızlanacak bazı paralar vardı. Mecidiyelere gümüş yaldız sürülecekken altın yaldız sürmüşüm. Hatta ertesi gün Halil Sûri görünce "Beşi bir yerde Osmanlı lirası mı yaptınız?" diye bunları aynıyla lira sanmıştı.

Hediye'den işittiğim sözler artık olanca dikkatimi toplamaya lüzum gösterdiğinden neredeyse geceleri de uykumu feda ile hasımları, rakipleri kollamaya başlamıştım.

Bu sırada garip bir şey gördüm. Her ne kadar hikâyemle doğrudan doğruya ilgisi yoksa da sırf Hediye ile Halil Sûri'nin nasıl insanlar olduğunu göstermeye yarayacağı için anlatayım.

Bir akşam Halil Sûri acayip kılıklı bir herif getirdi. Hem de bu herifi benden gizlemek için çok itina ediyorlardı. Bu itina dikkatimi çektiğinden ben de kendi entrikama zemin hazırlamış olmak için bir keyifsizliği bahane ederek o akşam ayrıca yemek yiyeceğimi söyledim. Keyifsizliğim mide fenalığı olduğundan bir çorba ile bamya filan gibi hafif şeylerden istedim.

Yemeğimi getirdiler. Hediye filan için hazırlanan sofra da kuruldu. Her akşam sofrada biri Arap, diğeri beyaz iki cariye hizmet ederken bu akşam onların affedilmesiyle beraber Peri'nin de bu misafirden kaçırılmak istenilmesi bir kat daha merakımı uyandırdı. Herkes yemeğe çekildiği zaman kalktım. Halil Sûri ve Hediye ile yabancı herifin yemek yediği odanın kapısına vararak anahtar deliğinden hem baktım hem de kulak verdim.

Herif epeyce sarhoş görünüyordu. Halil Sûri diyordu ki:

– Seni Mecdeddin Paşa sayesinde prangadan kurtarmak mümkün olduğu halde senden istediğimiz işi gördükten sonra da seni saklamak veya istediğin bir memlekete aşırmak bizim için imkânsız mı olur? Ama diyelim ki kaçıp buraya kadar gelmeden yakayı ele verdin. Mecdeddin Paşa sağ olsun. Başka dostlarımız sağ olsun. Yine kurtarırız.

Halil Sûri'nin bu sözünü onaylayarak Hediye diyordu ki:

– Mecdeddin Paşa pek büyük bir adamsa da size göre büyüktür. Yoksa şu eteğimi kaç defa öpmüş olan bir adamdır. Hem bende onun gibi daha birkaç tane Mecdeddin Bey, Mecdeddin Efendi vardır ki her ne emretsem, derhal yapmayı cana minnet bilirler. Senden istediğimiz iş ise zaten acemisi olduğun şey değildir.

Halil Sûri dedi ki:

– Bak sana şimdiden haber vereyim; bize gösterdiğin muvafakat yalnız prangadan çıkıncaya kadar adam aldatmak cinsinden bir şeyse sonra sen pişman olursun. Yerin dibine geçsen seni buldurup tekrar hapse tıktıktan sonra istersen bir kanlıyı da senin üzerine memur ederek her nerede bulunacak olsan canını aldırmak bizim için imkânsız değildir.

Herif dedi ki:

— Canım niçin bu kadar merak ediyorsunuz? Bir ihtiyarın arkasına bir kama sokmak bu kadar güç bir şey mi? Evvel Allah siz olmasanız da ben kendimi kurtarabilirim. Benim hapse girişimse zaptiyelere karşı kabadayılık taslamak gibi bir eşeklikten ileri gelmişti. Yoksa ben o zaman da kaçıp kendimi kurtarabilirdim. İstanbul içinde saklanmak güç bir şey mi? Hemşerilerden bu kadar hamal, kayıkçı, mavnacı, arka satıcısı filan var. Hele Mecdeddin Paşa gibi arkamız olup o sayede ya zaptiye veya gümrük kolcusu filan gibi bir yere yazılmak mümkün olursa iş bitti gitti. Siz hiç merak etmeyin. İki güne kadar görürsünüz ki...

Şimdi işi anladınız mı Muharrir Efendi? Bu katilin sözleri içinde en tuhafı umut veren "Evvel Allah" sözüdür. Herif bunu ne kadar güvenerek söyledi. Bir zaman da Rum hırsızlarından birisinin hırsızlığa gideceği gece eğer umduğu gibi muvaffak olursa Hazreti Meryem tasviri önünde bir mum yakacağı adağında bulunduğunu duymuştum. Bu geceki katilin evvel Allah'ı da işte öyle bir şey oldu.

Gerçekten de iki gün sonra ... mahkemesi üyelerinden ... Beyefendi'nin Galata'dan geçerken sarhoş bir Yunanlının hücumu ve bıçak darbesiyle vefat ettiği gazetelere yazıldı. Bu Yunanlı işte bir akşam Hediye'nin konağında yemek yiyen kılık değiştirmiş herifti. ... Beyefendi'nin vefatından sonra da onun görevli olduğu mahkemede Halil Sûri bir ticaret davası kazandı ki yalnız kendi hizmetine karşılık aldığı para iki bin beş yüz liradan fazlaydı.

Bu hususu belirtmemden yalnız bir fayda elde edilmez ve o da Halil Sûri ile Hediye'nin işte böyle iki bin beş yüz lira kazanılabilecek olan bir davada kendilerine mani olacak bir üyenin canına kastetmeye kadar varacaklarını göstermekten ibaret kalmaz. Bir fayda daha elde edilir ki o da benim aleyhimdeki entrikalarına vâkıf olmak için araştırma ve incelemelerimde nasıl muvaffak olacağımı göstermektir. Yani ben onların en gizli işlerine bu kadar vâkıf olabilmişsem kendi işlerimde ne derecelere kadar muvaffak olabileceğimi bundan kıyas etmek mümkün olur.

Konakta Peri'den başka Hediye'nin işlerine vâkıf bir de kâhya kadın vardı. Peri'nin bizden yüz çevirmesi üzerine kâh-

ya kadın da bayağı yüz çevirmişti ama onun değişmesi Peri derecesinde değildi. Gerektiğinde "efendi oğlum" diye bizi iltifatlarından yine mahrum etmezdi. Dolayısıyla ben kibrimi kıracak olsam kâhya kadınla sohbet eder ve bu sohbetimden fayda elde edebilirdim. Lakin kâhya kadının benden ziyade doğal olarak Hediye ile dost olduğu meydandayken "Bana onlar merhamet etmiyor, bari sen merhamet et" diye düşmana eyvallah etmek kibir ve inadıma sığar mı?

Kâhya kadından sonra Hediye'nin bir de Nazik isminde kart bir cariyesi vardır; kendisine "kilerci kalfa" derler. Daha doğrusu "hazinedar kalfa" demelidir. Zira Hediye'nin yalnız kileri değil, sandık odası da bu kadının elindedir. Benim için herkesten fazla dost olabileceği ümit edilen yalnız oysa da mademki kalpazanlık işinde sandıkkârlık hizmetini o ifa ediyor, mademki Peri'yi birkaç defa Halil Sûri'nin Beyoğlu'nda bulunan evine götürmüştür, ona da güvenmemeye, onunla da iki çift sözle sohbet etmemeye mecburum.

Sonuçta konak içinde, bu kadar entrikaya karşı tek başıma kaldığım halde yine muvaffakiyetten ümidimi kesmeyerek çalışıyordum.

Peri'nin Nazik Kalfa refakatiyle birkaç defa Halil Sûri'nin evine gitmiş olduğunu haber vermem üzerine biraz daha izahat vereyim mi?

Halil Sûri'nin Peri'nin aşkıyla cidden yanıp tutuştuğunu hatta Peri ile emeline nail olmak için gerekirse din değiştirip Müslüman olmayı göze aldığını sonradan öğrenmiştim. Böyle bir adamın hak dini batıl mezhepten fark ve tercih ederek Müslüman olduğuna inanılabilir mi? Demek oluyor ki din değiştirme sözü sırf Hediye'yi aldatmak için ortaya çıkmış bir sözdür. Gerçi Hediye kolay kolay aldatılan kadınlardan değildir. Peri'ye gizlice vermiş olduğu nasihatlerden anlaşılacağına göre Halil Sûri'yi de Hediye aldatıyordu. Hilekârlar aldatıldıklarını asla hatıra getirmeyerek daima aldatıyorum zannında bulunduklarından Halil Sûri de bu zanla din değiştirme sözünü ortaya çıkarmıştı.

İşte Peri'nin Beyoğlu'ndaki evine götürülmesi yine bu din değiştirme meselesinden ileri geliyordu. Güya validesi ve kızıyla

Peri arasında evvelden bir münasebet kurarak hem din değiştirmesi hem de bir Müslüman kızını alması gibi iki uzak şeyi birdenbire yapmamış olmamak için bu münasebete lüzum görmüştü.

Muharrir Efendi Hazretleri! Bu kadar gerçeğe vâkıf olduğum halde nasıl olup da henüz sabrımı tüketemediğimi garipsiyor musunuz? Biliniz ki sabrı, tahammülü fazla olan adam mutlaka işin neticesinde dünyayı hayrette bırakacak kadar şiddetli bir şeyi göze almak için cesaret toplamak üzere bu sabırda, bu tahammülde bulunur. İlk gördüğü hal üzerine hemen hiddetleniveren adamlardan hiç korkmayın. Zira onlar her gördükleri hal üzerine bir kere hiddetlenir, daha sonra öfkesine hâkim olur, gözlemlenen duruma yavaş yavaş uyum sağlar ve işin sonunda yenilir, boyunlarını büküp savuşmaya kadar varırlar.

Benim artık sabrımı tüketmeye başlayışım bakın ne gibi bir vaka üzerine vuku bulmuştu.

Bir akşam işi erkence paydos ederek darphaneyi kapamış, selamlık tarafına çıkmıştım. Dikkat buyuruluyor mu? Ben hâlâ kalpazanlık sözleşmesi hükümlerine uymaktan ayrılmayarak imali kararlaştırılan bu kadar bin parça sikkeyi yapmakta devam ediyorum.

Selamlığa geldiğimde tam benim yattığım odada iki kişi arasında konuşmaya, mücadeleye, hatta pehlivanlığa benzer bir gürültü beni karşıladı. Kapı önünde durdum. Odamda Halil Sûri ile Peri olduğunu anlamayım mı?

Kanım fena halde galeyan etti, vücudumdaki dolaşımına sürat geldi. Gözlerimle şaşı adamların bakışları gibi burnumun ucuna bakınca suratımın pancar kesildiğini anladım. Bir dakika kadar sabredebilmiş miydim bilemem, fakat bu bir dakika zarfında bazı hareketlere delalet eden patırtılardan ve konuşulan sözlerden anladım ki Halil Sûri, Peri'yi öpmek istediği halde Peri müdafaa ederek "Siz imana gelmeyince, nikâhımız kıyılmadıkça elinizi elime değdirmeye gönlüm rıza göstermez. Hanımefendi de bu cüreti tasvip etmez" dedi.

Ah çocuk! Şu son sözü niçin söyledin? Engel oluş yalnız kendi tarafından olsaydı da gözlerimde bir kat daha büyüseydin ne olurdu? Demek oluyor ki hanımefendi buseleri tasvip

edecek olsa onları da esirgemeyeceksin. Bunca senedir benim gibi sana tapan, senin için zihnine ve kalbine hiçbir fena düşünce, fena bir his gelmemiş olan bir dostun nail olamadığı nimeti Halil gibi bir herife saçacaksın. Of, artık tahammüle imkân kaldı mı?

Hemen kapıyı açıp odaya girdim. Ben girerken Halil Sûri "Hanım nasıl tasvip etmezmiş? Etmemeye gücü var mı?" diyordu.

Beni görünce Peri put gibi dondu kaldı. Halil Sûri ise fütursuz davrandı. Dedi ki:

– Bizi mi takip ediyordunuz?

– Hayır. Burası benim odamdır. Fakat siz muaşakanızı bile bile bana göstermek için mi odama kadar geldiniz?

Peri sessiz sedasız ağlamaya başladı.

Halil Sûri verecek bir cevap bulamayınca dedim ki:

– Siz imzanızı ve imzanız altında olan sözleşmenizin hükmünü böyle mi tutarsınız? Aşk ve muhabbet Peri tarafından gelmiş ve o size vuslat teklif etmiş olsaydı bile siz bu kadar zamandır ettiğim hizmetin mükâfatının bu kız olacağını ve olduğunu dikkate alarak reddetmeliydiniz. Halbuki aksine taarruzu sizin tarafınızdan görüyorum.

Halil Sûri epeyce bir süre cevap bulamadı. Nihayet yine evvelki kayıtsız ve fütursuz tavrıyla dedi ki:

– Gönül meselelerinde imzanın, sözleşmenin hiç hükmü olamaz. Herkes kalbinin hissiyatında mazurdur.

– Öyledir, fakat bu mazurluk her şeyden önce bende vardır. Hele şimdilik belanın daha fazla büyümemesi için şu odadan çıkmanızı nezaketle ikinize de ihtar ederim. Zira burası benim gecelemem için tayin edilmiştir.

Halil Sûri odadan çıkmaya davrandı fakat gözünü gözümden ayırmayıp yan yan yürüyerek çıkıyordu. Aklınca aklımda fikrimde olanları gözlerimden anlamaya çalışıyordu. Fakat ben kendimi Halil'e de Hediye'ye de mağlup ettirecek şeyin mutlaka aklımda, fikrimde olan şeylere onların vâkıf olmasından ibaret bulunacağını öngördüm. Ben de kendimi tuttum, hareket tarzımda kalbimde olup bitenden hiç renk göstermemeye son derece gayret ettim.

Halil çıktı gitti. Peri odada kaldı. Ona da çıkıp gitmesini emrettiğimde dedi ki:

– Bir dakika sabredin ve bana müsaade edin de size bir söz söyleyeyim.

– Bana hiçbir lüzumu yoktur kuzum. Sana lüzumu varsa söyle.

– Evet, bana lüzumu var. Söyleyeceğim. Evvela size sorarım; benden gördüğünüz vefasızca muamele üzerine dahi sizden bir şey rica etsem kabul eder misiniz? Yapar mısınız?

Muharrir Efendi, eğer Peri şu sözünün içinde "benden gördüğünüz vefasızca muamele üzerine dahi" cümlesini katmamış olsaydı hiçbir ricasını kabul etmeyeceğime siz şüphe eder misiniz? Lakin bu cümleyi katmasıyla Peri bana anlatmış oldu ki kabahatinin ne olduğuna kendisi vâkıftır ve o kabahat üzerine ricasını kabul etmemekte ben haklı olduğum halde yine benim kendi hakkındaki muhabbetime de saygıma da itimadı olduğu için benden bir şeyin yapılmasını rica ediyormuş. Şimdi bunun üzerine Peri'nin ricasını nasıl reddedebilirim? Dedim ki:

– Söyle gözüm. Yapabileceğim bir şeyse...

– Siz benim için evvelki hocam, evvelki dostumsanız her neyi rica etsem yapamamazlık etmezsiniz.

Şeytan kız her söylediği şeyi öyle bir tarz ve tavırla söylüyor ki mutlaka mukabeleye insanı mecbur ediyor. Bu sözü üzerine mecburen dedim ki:

– Ben senin için yine evvelki muallim, yine evvelki dost olduktan fazla daha başka bir şey oldum ki onu da sen ettin. Dolayısıyla söyleyeceğin sözleri yerine getirmeye evvelkinden daha fazla mecbur olduğumu da biliyorsun.

– Öyleyse rica ederim bu konaktan çıkıp gidin.

– Bu konaktan mı?.. Şey mi edeyim?..

Kızın emri üzerine boş söz edecek kadar şaşırmış kalmışım. Peri dedi ki:

– Evet, bu konaktan çıkıp gidin. Zira şimdi görülen hal üzerine ben işin sonunu pek fena görüyorum.

– Kimin için fena olacakmış? Fenalığı kimler ediyorsa onlar düşünsün.

— Bu dünyada fenalık edenler fenalık bulsalar sözünüzü tasdik ederdim. Fakat fenalığı daima iyiler bulur. Siz bu konağı benden iyi bilirsiniz. Beni daha fazla söyletmeyin de rica ettiğim şeyi yapın.

Gerçekten de kızın dediği doğrudur. Konağı ben ondan iyi bilirim. Ben bu hakikati daha Hediye'nin Peri'ye nasihat verdiği gün anlamalıydım. Kalp paraları yapıp bitirdikten sonra benim Hediye'ye ne lüzumum kaldı? Aksine varlığım zararlı oldu. Zira her ne zaman olsa bir hiddetle bunca suçu meydana koyacak ben olacağım gibi kalpazanlığı da meydana koyabilirim. Hediye ise faydası, lüzumu kalmayan adamları gerekirse ölümle de defedebilir. Bu durumda bu konaktan varlığımın defi için görülen lüzum adeta canıma kastetmek demektir.

O gün Peri huzurunda bu görüşler söylendiği gibi ondan sonra da anladım ki meğer Halil Sûri'nin Peri ile bizim odada bulunmaları sırf benim kovulmam için yine Hediye tarafından tertiplenmiş bir ön hazırlıkmış.

Neyse biz hemen o anda iş elbiselerini arkamızdan çıkarıp gündüzlük elbiselerimizi giydik. Hemen konaktan çıktık.

İşte Muharrir Efendi Hazretleri, Hediye'nin konağından çıkışımız bu çıkış oldu.

Lakin nereye gideceğim? Ne iş tutacağım? Senelerden beri ben adeta dünyadan el çekmişim. Benim dünyam Hediye'nin konağı, oradaki varlığım da Peri olmuştu. Param yok. Ciddi bir dostum yok. Sanatım yok. Memuriyetim yok.

İlk işim benim için satın alınan evi satmak oldu. İki yüz liraya alınan evi altmış liraya verdik. Sözleşme hükmünce Halil ve Hediye'den alacağım paraları artık ümit bile etmeye imkân kaldı mı? O paralardan evvel Peri'yi alacaktık. Peri hakkındaki ümidimiz nasıl mahvolduysa, paralar hakkındaki ümidimiz ondan fazla mahvoldu gitti.

Konaktan çıktıktan sonra Halil Sûri ile Hediye'nin ve Peri'nin ne tavır takındıklarına dikkat ettim. Tavırlarına hiçbir değişiklik gelmemiş. Bir fark varsa o da Halil Sûri ve Peri arasındaki muaşakanın evvelkinden daha serbestçe bir şekil

almasından ibaretti. Benim ayrılışım sonbahara rastlıyordu. Sonbaharda Peri alafranga kıyafette, Halil Sûri'nin kızıyla birlikte Kâğıthanelere[1] filanlara gider oldu. Bir defasında ben de tesadüf ettim. Baş işaretiyle bana bir selam verdi. Mukabele etmemeyi kurdumsa da düşündüğümü yapmaya muvaffak olamadım.

Kış geldiği zamansa tiyatrolarda localar içinde Peri ve Matmazel Sûri ile Halil Sûri görünmeye başladı. Daha sonra karnaval gelince maskara kıyafetleriyle balolara gider oldular. Hezarfen Mustafa'dan çekinmedikten sonra kimden çekinecekler?

Lakin serbestlik bu dereceyi bulduğu zaman bizde de sabırsızlık son dereceye vardı. Halil'e bir mektup yazdım. Bunda Peri hakkındaki muamelesi bana rağmense artık bunu yapabileceğini, yok eğer bir Müslüman kızını baştan çıkarmaksa ona ihtimal olamayacağını anlattım. Mektubun bir suretini çıkartmadım ki neşredeyim. O halde görürdünüz ki gayet halim selim yazılmış bir mektuptu. Aldığım cevapta Halil Sûri Efendi kimsenin kendi keyfinin kâhyası olmadığından dem vurarak köy yanından geçen yolcuyu olur olmaz köpeklerin havlamasının yolundan alıkoyamayacağını bildiriyor.

Nasıl? Bir zamanki terbiyeli, edip, iltifatçı Halil Sûri'yi şimdi görüyor musunuz?

Bu mektup bana ulaştıktan üç gün sonra büyücek bir zat beni konağına çağırdı. Ya Halil Sûri'ye hiç saldırmamamı veya İstanbul'dan çıkıp gitmemi nasihat etti. Biraz düşündüm. Gerekirse İstanbul'dan çıkıp gideceğimi söyledim. O zat bu sözümden asıl manayı anlayamadı. Nasihat kabul eder, itaatkâr, boyun eğer bir çocuk olduğuma teşekkürle beni ağırlayarak kapıya kadar gönderdi.

Bu nasihatten tam on beş gün sonra Öreke Taşı vakası oldu ki ileriki mektubumda anlatacağım.

---

1 Özellikle ilkbahar mevsiminde gidilen Kâğıthane, o dönem İstanbul'unda halkın rağbet ettiği eğlence yerlerinin başında gelirdi. Çok sevilen bir mesire olmanın yanı sıra resmî ziyafetler, toplantılar ve düğünler de düzenlenirdi.

5

Hezarfen, diğer adıyla Kalpazan Mustafa'nın mektuplarına verilen önem derece derece artıyordu. Yukarıya alınan dördüncü mektubuna verilmiş olan önemin daha önceki üç mektubuna verilenden daha fazla olduğu da biz söylemeksizin okurlarımızın kendi kendilerine düşünüp bulabileceği bir şeydir.

Mektupta halkın dikkatten asla uzak tutmadığı şey Mustafa'nın gayet sade ve içtenlikli bir üslupla gerek kendi lehinde gerek aleyhinde sayılabilecek şeyleri anlatması meselesidir. Bu sadelik ve içtenlik anlattıklarında yalana, mübalağaya benzer hiçbir şey bulunmadığını ispat için ikna edici delillerden sayılabilir.

Dördüncü mektubunun yayımlanmasından iki gün sonra Mustafa'nın beşinci mektubu da yayımlandı. Beşinci mektup esrâr-ı cinâyâta bizim de vâkıf olmaya başladığımız şeylere ait olduğundan okuyanlar tarafından daha başka bir merakla karşılanmıştır.

İşte mektup şudur:

Viyana'dan, ... tarihinde, ... yılında
İstanbul'da ... gazetesine
Muharrir Efendi Hazretleri,

Gönderdiğim dört mektup üzerine beşinci mektubumun gelmesi belki okurlarınız tarafından aceleyle beklenir diye mümkün olduğu kadar vakit kaybetmeksizin yazıp gönderdim.

Bu mektubumda size Öreke Taşı vakasını anlatacağımı vaat etmiştim. İşte o vaadimi yerine getiriyorum.

Halil Sûri benden çekincesini şiddetlice bir tehditle men edebildikten sonra cesaret ve cüretini o kadar artırdı ki benim gibi Peri'nin âşığı, dostu, hocası, babası sayılabilen bir adamın değil, kalbinde zerre kadar insanlık gayreti olan kimsenin o kadar küstahça cürete dayanabileceği düşünülemez.

Bugün Halil Sûri nerede?

Maslak'ta!

Bugün Halil Sûri nerede?

Belgrat Ormanı'nda!

Kısacası Halil Sûri Kâğıthane'de, Halil Sûri Davutpaşa Çayırı'nda, Halil Sûri Bağlarbaşı'nda, Kadıköy'de, Büyükada'da... Halil Sûri her yerde.

Ama Halil Sûri denildiği zaman Peri de bu ismin içindedir. Herif Peri'ye "Canım" demiş, hakikaten can tenle nasıl beraber gezerse Peri de Halil Sûri ile öyle geziyor. Düşündüm taşındım, kendi kendime "Bari gönlüme meram anlatayım da şu Peri ve Halil Sûri ile tamamen ilgimi keseyim. Kendim için selamet sebebi olacak şekil bundan ibaret olduğu gibi, Peri için de selamet ancak bu şekilde olur" dedim, fakat işi hangi açıdan inceledimse bir türlü gönlümü ikna etmek mümkün olmadı.

Gerçekten benim için Peri'ye edilebilecek en büyük dostluğun ondan el çekmek, hani ya düşmanlık elini, intikam pençesini ihmal cebine sokma şekli olduğuna gönlüm de şüphe etmiyor. Fakat bu dostluğa nispetle kızcağızı Hediye ile Halil Sûri'nin evinde bırakmanın pek büyük düşmanlık olduğunu da gönlüm zihnime ispat ediyor.

Bunlardan el çek! Kancık Halil bunu mutlaka korkaklığıma verecek.

Peri'den el çek! Hediye'nin gözünde bundan büyük hiçbir muvaffakiyet yoktur. Bunca vakitten beri beni ahmakçasına bedava çalıştırmış ve kalpazanlık gibi bir suçun mükâfatını yalnız kendileri almış olacaklar.

Peri'den el çekmek benim için dünyadan el çekmek demektir. Dünyadan el çekmek lazım gelince dünyada taş taş üzerinde kalmasını reva görebilir miyim?

Muharrir Efendi Hazretleri!

Dünyada birçok hissin insana bahşettiği zevkleri pek çok defa tecrübe etmiştim ama intikam hissinin zevkini bu zamana kadar asla tecrübe etmemiştim.

Halil'den, Hediye'den intikam alacağımı, onları kahrımın pençesinde perişan ederek üstünlüğümü hem kendilerine gösterip hem de kendim göreceğimi düşündükçe bu intikamı çoktan almışım kadar zevk duymaya başladım. Sadece evvela

intikam pençeme Hediye'yi mi, yoksa Halil Sûri'yi mi geçirmek gerektiğini tayin etmekte birdenbire muvaffak olamadım.

Ben bu hayret içindeyken bir gün haber aldım ki Halil Sûri İstanbul mesirelerinin tümünde gezindikten sonra bir de Karadeniz'in gözlere, kalplere heybet veren şairane azametine karşı bir gezintiye karar vermiş. Hemen o gün büyük bir sandala binerek Boğaz ağzında yer alan Öreke Taşı'na doğru gitmiş.

Bu haberi aldığım zaman birdenbire inanamadım. Böyle çılgınca bir harekete kim inanabilir? Fakat Halil Sûri'nin âleme rağmen bir cüretle hareket etmesi beni bu habere de inandırdı.

Kendi kendime dedim ki, "Gider miyim? Giderim."

Yalnız bu sözü söylediğim zaman henüz sadece bir intikam hissine tabi değildim. Hatta Öreke Taşı'na gidersem ne yapacağımı da belirlememiştim. Bu kararsızlıkla Köprü'de bir vapura binmek için Beyoğlu'ndan Karaköy'e inerken yolda bir dosta rast geldim. Nereye gittiğimi sordu. İhtiyatsızca, çekinmeden durumu kendisine söyledim. Dedim ki:

– Bizim Halil Sûri sevdiği Peri'yi arz ve takdim etmedik seyir yeri bırakmamış. Nihayet Karadeniz'e de prezante etmek için Öreke Taşı'na gitmiş. Varıp şu çılgınca gezintiyi uzaktan olsun seyredeceğim.

Bu sözümüzü dinleyen dost birdenbire sarardı. Bana dedi ki:

– Dostluğuma itimadın varsa sana bir nasihat vereceğim.

– Nedir o nasihat?

– Öreke Taşı'na gitmeyeceksin.

– Bunun sebep ve hikmeti?..

– Evet, bunu da söyleyeceğim. Halil Sûri adeta sana meydan okuyor. Öyle her gün bir seyir yerinde Peri ile beraber görünmesi seni bir belaya davet demektir. Sen şayet rekabet edecek olursan ya canına kastetmek veya sen ona bir zarar eriştirecek olursan seni prangalarda çürütmek için böyle yapıyor.

– Pekâlâ, inşallah muvaffak olur.

– Hayır, ben onun muvaffak olmasını istemem. İstemediğim içindir ki sana da gitme diye nasihat veririm.

– Ben de bu nasihati kabul ederek gitmem kardeşim.

Dostum pek memnun oldu. Kendisiyle birlikte geriye döndük. Onun bir işi varmış. Pangaltı'ya doğru gidecekmiş. Ben Mevlevihane yanında kendisinden ayrılıp o gün ayin günü olduğundan dergâh-ı şerife girdim.

Şimdi şu hale bakarak zannedersiniz ki ben kararından, azimetinden çarçabuk döner bir adamım. Fakat hata edersiniz.

Dostuma niçin bu muvafakat yüzünü gösterdim, biliyor musunuz? Beni engellemek için nasihati uzatarak vaktimi zayi ettirmesin diye. Zira Halil Sûri'nin hakkımdaki kastını haber vermekle bana da intikamı hatırlatmış oldu. İntikam yalnız kalbimi değil, gazabımın kanını kaynatarak bütün vücudumu istila etti.

Mevlevihane'ye girer girmez yine çıktım. Hani ya Kulekapısı'nda bir silahçı dükkânı vardır; önünde devlerin kullanmasına uygun düşebilecek kadar büyük bir tüfekten ibaret nişanesi de vardır. Bu dükkâna girdim. Altıpatlar tabancalardan iki tanesiyle bir paket yani elli tane de hartuç[1] aldım. Bunları cebime yerleştirip dükkândan çıktım. Sonra bir bakkal dükkânına girdim. Kumanya olmak üzere yalnız bir okka sucuk aldım. Zira ekmek gibi kaba şeyler yükümü çoğaltmaktan başka bir şeye yaramazdı.

Koşa koşa Köprü'ye vardım. Yenimahalle'ye giden Rumeli vapuruna binip Yenimahalle'ye geldim ki saat henüz akşamın yedisi değildi.

Sahil boyunca yukarıya doğru yürümeye başladım. Epeyce gittikten sonra deniz kenarında harapça bir çeşme buldum. Yolda giderken bir hayli sucuk yemiş olduğumdan hâsıl olan hararetimi bu çeşmeden giderdikten sonra bir de sigara yaktım.

Gözlerim bir kayık arıyordu. Fakat iskele olan mahallerden kayık kiralamayı ihtiyata uygun bulamadım. Zira ben izimi kaybetmek ve şayet bir intikam almaya muvaffak olursam arkamda bir şahit bırakmamak görüşündeydim.

Yukarıdan aşağıya inen bir kayığı çağırıp beni Öreke Taşı'na götürmesini kayıkçıya teklif ettim. Hava lodos olduğundan kolayca gidebilirse de dönüşte zahmet çekeceği için teklifimi kabul etmedi.

---

[1] Mermi

Aşağıdan yukarıya giden bir kayıkçı kayığı buldum. Beni Öreke Taşı'na bırakıvermesini ona da teklif ettiğimde kayıkta bulunan iki Rum dikkatle yüzüme bakıp dedi ki:

— Sen belanı arıyorsan başka yerde ara.

— Neden belamı arayacakmışım?

— Seni Öreke Taşı'na götürdükten sonra neyle döneceksin? Demek oluyor ki orada kendini ya denize atma veya başka bir şekilde belaya düşürme kararındasın.

Anlaşılıyor ya, balıkçı Rumlar beni karasevdaya uğramış zannetmiş.

Gerçi hakları da var. Denizin oporta yerinde bulunan bir kayanın yalnız üzerine kadar gitmekle yetinip dönüşü düşünmeyen bir adamın niyetinin orada kalmak olduğu aşikârdır.

Öreke Taşı ise üzerinde yaşanacak bir yer olmadığından insan oraya gitse gitse ancak kendini öldürmek için gidebilir.

Bir ara aklıma geldi; Öreke Taşı'nda bir ziyafet verildiğini, benim de davetli olduğumu Rumlara haber vereyim. Fakat bu durumda balıkçıları bu gece orada vuku bulması muhtemel olan bir cinayetten haberdar etmiş olacağımı düşünerek vazgeçtim.

Muharrir Efendi Hazretleri! Dikkatinizi rica ederim. Öreke Taşı'nda vuku bulacak vakayı henüz ihtimale veriyorum. Zira her ne kadar silahlanmışsam da bu silahlarla henüz ne yapacağımı kesin olarak bilmiyorum. Halil Sûri ne yapmaya lüzum gösterecekse öyle hareket edeceğim.

Suskunluğum üzerine balıkçılar çektiler gittiler. Ben çeşmeden bir su daha içip bir sigara daha yaktıktan sonra yukarıya doğru yürümeye devam ettim. Güneşin batışından sonra sular kararmaya başladı. Revolverlerin birini çıkarıp birkaç kere boşa çakarak tecrübe ettim, sonra doldurup cebime koydum. Diğerini de tecrübeden sonra doldurup öteki cebime indirdim.

Hem yürür hem bu işi yapardım. Tahminen saat dokuz buçuğu bulmuştu ki tam Öreke Taşı karşısına vardım.

Roman yazanların çoğu başları sıkıştıkça tesadüften istifade eder. Burada bir tesadüf de bana vaki oldu ama gazetenize yazdığım bu mektup bir roman olmadığından vaki olan

tesadüf romancıların tesadüfüne benzemez. Zira ben size ilk mektubumda haber vermiş olduğum gibi gemiciliğe heves ettiğim ve Büyükada taraflarında Mekteb-i Bahriye[1] öğrencileriyle volta vurduğum zamanlar yüzmeyi pekâlâ öğrendiğimden, sahilden Öreke Taşı'na kadar değil, Boğaz'ı bir yakadan öteki yakaya kadar yüzerek geçebilirim.

Bu gece de bu hünerimden istifadeyi kurmuştum. Elbisemi Rumeli sahilinde bırakıp yalnız silahlarımı başıma bağlayarak Öreke Taşı'na kadar yüzdükten sonra Halil Sûri ile ne yapacaksam yapıp sonra yine yüzerek dönmeyi kurmuştum. Mevsim kış, hava soğuk değil ki endişe edebileyim.

Fakat yukarıda haber verdiğim tesadüf beni bu külfetten kurtardı. Zira Kanlı Kaya'nın karşısında iki büyücek kayanın arası bir limancık, daha doğrusu doğal bir kayıkhanecik teşkil etmiş ve semti oraya pek yakın olacağı tabii bulunan bir balıkçının büyücek kayığını bu kayıkhane içine sokup bağlayarak evine gitmiş olduğunu gördüm.

Gerçi ilkin bu tesadüften memnun olmadım. Çünkü koskocaman kayığı Kanlı Kaya'ya kadar yüzdürmek beni oraya kadar yüzmekten daha fazla yorabilirdi. Lakin cascavlak denizden çıkıp da Halil Sûri'nin mesire meclisine varmak, o gece de riayetine lüzum gördüğüm edebe aykırı düşeceğinden kayığa binmek zahmetini tercih etmek lazım geldi.

Balıkçı kayığına atladık. Evvela boyna[2] ile dayanarak limancıktan dışarıya çıkardıktan sonra kürekleri takıp fakat Rum sandalcılarının siya ederek[3] kürek çektikleri gibi yüzüm Kanlı Kaya semtinde olarak kayaya yaklaşmaya başladık.

Henüz dolunay halinde bulunmayan ay küresi Anadolu sahili üzerinden ışık saçmaktaydı. Hava o kadar açıktı ki en küçük bir bulut parçası bile en küçük bir yıldızı gözlerden gizlemiyordu. Gerçi mehtabın parlaklığına karşın yıldızların ışığı rekabetten âciz kalsa da topluluk halindeki parlak yıldızlar her şekilde gök kubbeye ziynet veriyordu. Üçüncü, dördüncü de-

---

1 Deniz Harp Okulu.

2 Sandalı kıçtan yürüten kısa kürek.

3 Kürekleri tersine kullanarak sandalı geriye yürütmek.

recedeki küçük yıldızlar da kendi varlıklarını ispattan tümüyle âciz değildi.

Gecenin, denizin, mehtabın letafeti o kadar hoşuma gitti ki adeta ne kadar müthiş bir intikam hissiyle kayığa girmiş olduğumu unutma derecesine yaklaştım. "Medet!" diye bir çıkıp deniz üzerini çın çın çınlattırmaya ramak kaldı. Sırf düşmana yaklaşmamı belli etmemek için arzumu engelledim.

On dakikadan evvel varılabilecek olan bir mesafeyi aheste kürekle yirmi dakikadan fazla müddette kat ettim.

Kanlı Kaya'ya varınca kayığın çımasını iki kaya aralığına sıkıştırıp kayığı bağladım.

Halil Sûri'nin orada varlığını ispat edecek surette hiçbir taraftan hiçbir seda gelmiyordu. Bir kayanın üzerine çıktım. Oradan daha yüksek bir kaya görüp ona tırmandım. Etrafa bakındığımda Kanlı Kaya'nın kuzey yönünde bir ateş ve yedi sekiz kadar insan hayali gördüm. Burada Halil Sûri ile arkadaşlarından başka kimse bulunmayacağı için bu cemiyetin o cemiyet olduğunu anlayarak yavaş yavaş yaklaşmaya başladım.

Bunlar tam manasıyla işrete, zevk ü sefaya koyulmuştu. Yüz elli adım kadar yaklaştığım halde beni göremediler. Ama ben de kendimi gösteriyor muyum ya? Avcılar gibi yüzüstü yerlere sürünerek gidiyorum. Yaklaştığımda cemiyetin konuştuğu sözleri de işitmeye başladım.

Halil Sûri yalnız Peri ile Türkçe konuşuyordu. Peri alafranga kıyafette olup dikkatli gözlerim kızın çehresini bile teşhis edebiliyordu. Peri'den başka Türkçe konuşan yoktu. Halil Sûri kim olduğunu sonra da anlayamadığım bir adamla Arapça, diğerleriyle Rumca konuşuyordu.

Peri'den başka kadın yoktu. Erkeklerse Halil Sûri'den başka sekiz kişiye varıyordu. Bunların çoğunun çehrelerini gözlerim fark ediyordu ama zaten tanımadığım adamlar olduğu için kendilerini teşhis edemiyordum.

Olduğum yerde gözlemlerimden hâsıl olan ilk heyecanımı atlatarak düşünmeye başladım. Halil Sûri pek rahat ve neşeliydi. Sevincinden Arapça şarkı söylemekte, arada bir "Ah mabudem Peri!" diye naralarla ilan-ı aşk ve muhabbet etmekteydi.

Yemin ederim ki bu anda bile oraya kadar gelişimi beyhude bir geliş hükmüne koymak için kalkıp boynumu bükerek dönmek aklıma gelmişti. Akacak kan damarda durmayacağı için mi? Yoksa ecel geldiği için mi? Her ne içinse Halil'in bir sözü bütün ihtiyarımı elimden aldı.

Halil, Peri'ye dedi ki:

– Hanımın olacak ahmak karı Hezarfen Mustafa'nın şiddetinden ürküp az kaldı bizi şu sefadan men edecekti. Mustafa gibi rezil bir korkağın nesinden korkmalı? Onun gibi sekiz yüz Mustafa'dan bir tabur teşkil edip üzerime sevk etseler yalnız bir narayla tümünü çil yavrusu gibi dağıtırım.

Bizde her şeye merak olduğu gibi biniciliğe ve silahşörlüğe de merak olduğunu haber vermiştim ya. Gerek tabanca gerek tüfekle kurşun atmaktaki maharetim de kalpazanlıktaki maharetimden aşağı değildir. Hele gece yarısı ateş üzerine kurşun atmak o kadar kolaydır ki yüz kurşun atılsa ikisi boşa gitmez.

Halil Sûri tam ateşin karşısında bulunduğundan en güzel nişan tahtasından daha güzel nişan alınabilirdi. İki kaşının ortasına tabancayı doğrultup ateş ettiğim zaman yukarıda naklettiğim sözünün son kelimesi henüz ağzından çıkmıştı.

Tabanca patladı. Halil Sûri bir takla attı. Cemiyet birbirine girdi. Bense bulunduğum noktadan hücum edip yirmi beş adıma kadar yaklaştım ve elimdeki revolveri önüme kim rast gelirse doğrultup ateş ederdim ki tabancanın her patlayışında bir adam ya sendeleyip sallanarak yere düşer veya bir takla atıp yine kalkardı.

Ah gaddar Halil! Kurşunu ta alnının ortasından yiyip de kımıldanmaya mecali olmasaydı ne güzel olurdu! Yarayı daha tehlikesizce bir yerinden yemiş olmalı ki yerinden fırlayıp kudurmuş köpek gibi uluyarak elinde çıplak hançer olduğu halde Peri'nin üzerine yürüdü. "Dünya bana kalmayınca Peri de dünyada kalmaz" diye kıza sapladı.

Ben "Yiğitliği bana göster alçak! Günahsız kızdan ne istiyorsun?" diye cemiyetlerinin ortasına kadar hücum ettim. Büyük şapkalı ve sakallı dört Maltız koca saldırma bıçaklarla

hücumuma direnmek istedi. Diğerleriyse sahilin güneydoğu tarafına doğru alabildiğine kaçıyordu. Dört Maltızdan birisi daha yere düştü. Diğer üçü yıkılmış olanlardan bir adamı sırtlayıp hem bıçaklarla beni tehdit ederek hem de güneydoğuya doğru geri çekiliyordu.

Meğer cemiyet halkında ateşli silahlar varmış ama birdenbire hayrete düşerek bunları kullanmaya meydan bulamamışlar yahut ateşli silahlar ihtimal ki kayıktaymış. Çünkü kayığa binip açıldıktan sonra benim bulunduğum tarafa doğru cüzi aralıklarla on on beş el silah boşalttılar. Fakat kurşunlar benden pek uzak geçiyordu.

Ben bir kişi olduğum halde on iki ateşimle dokuz kişiyi tarumar ettiğimden biraz iftihar etsem belki layıktır. Ancak sözün doğrusunu söyleyeyim ki ben bu muharebedeki cesaretin ve nişancılıktaki maharetimin derecesini takdir edebilecek halde değildim.

Çıldırmış mıydım? Onu da bilemem. Hatta bir ara aklımı başıma aldığım zaman evvelce rüyadaymışım da şimdi uyanmışım gibi hayrete düştüm.

Hemen Peri'nin yanına koştum. Kızcağız henüz ruhunu teslim etmemişti ama can çekişme halinde bulunduğundan konuşacak hali yoktu. "Ah Periciğim! Seni böyle al kanlar içinde görmek için mi o kadar mükemmel terbiye edip büyüttüm?" diye üzerine kapanıp hüngür hüngür ağlamaya başladımsa da kızda bir kelime söyleyecek hal yok ki bana cevap versin. İhtimal ki söylediğim sözleri işitip anlamaya bile gücü yok.

Boğazında hırıltılı bir soluk vardı. İki dakika sonra kesildi. Ellerinde, ayaklarında kasılma hareketi vardı. O da kesildi. Artık anladım ki Hakk'ın rahmetine kavuştu.

Ağlamak istedim, ağlayamadım. Ağlamak melekesini de kaybettim. Alık gibi etrafıma bakınmaya başladım. Yanımda iki Maltız naaşı daha gördüm. Halbuki bana karşı müdafaa edenler dört kişiydi. Yalnız birisinin düşerek üçünün kaçtığını, kaçarken ya maktul veya yaralı olan birini daha alıp kaçırdıklarını açıkça görmüş olduğumdan yerdeki naaşların iki olmasını hayli garipsemiştim.

Yemek takımı, işret takımı tamamen meydandaydı. Bense evvelce yemiş olduğum sucuğun hararetinden ziyade gazap hararetiyle yanmakta olduğumdan etrafımda içecek su aranmaya başladım. Su bulamadım. Bir şişe rakı elime geçti. Üç dört yudum içtim. Hararetime teskine yardım etmediyse de aklımı başıma getirme hususunda pek büyük tesir etti.

Birdenbire gecelik hali gündüze dönmüş gibi gözlerim nurlandı. O zaman Peri'nin naaşını daha dikkatle, daha gönül huzuruyla seyredip inceleyebildim.

Zavallı kızcağız! Ölüsü dirisinden daha güzel olmuş. Ölümün sessizliği o melek çehresi, o gül dudakları üzerinde ne kadar manidar bir tavır peyda etmiş ki bunu tarif gerekse ciltler doldurmak mümkün olur.

İşte bu halde ağlama melekesi dönerek gözlerimden kaynar yaşlar akmaya başladı. Fakat bu ağlayışa hüngür hüngür sıfatını veremem. Bir çeşmeden akan sıvılar o çeşmenin çehresinde buruşmadan ve lülelerinde şamatadan eser olmaksızın kendi kendine akıp gittikleri gibi gözlerimden akan ateşli yaşlar da yüzümde ağlama tavrından eser olmaksızın ve hiç sesim çıkmaksızın akıp gidiyordu.

Tabancalarımın ikisi de boşaldığından bir ara bunları tekrar doldurdum. Hatta bu ihtiyatlı harekette geciktiğimden dolayı kendi kendimi ayıplamak bile hatırıma gelmişti. Ancak o halde diğer bir hatıra az kaldı ki ruhumu Peri'nin ruhunun peşine takacaktı.

Kendi kendime dedim ki, "Hain gaddar Halil Sûri 'Dünya bana kalmayınca Peri de dünyada kalmaz' dedi. Ya Peri dünyada kalmayınca ben dünyada kalır mıyım?"

Tabancanın namlusunu sağ şakağıma dayadım. Tetiğe dokunmak üzereyken hatırıma Hediye geldi. Kendi kendime dedim ki, "Hediye'yi dünyadan kaldırmadıktan sonra ben nereye gideceğim?"

Birazcık daha düşünerek Halil Sûri'yi hatırladım. Kurşunu yediği zaman melun herif taklayı attı ama sonra yerinden fırlayıp Peri gibi uğrunda canlar fedası layık olan bir cana kıydı.

Acaba bu gaddarlığı yaptıktan sonra habis tekrar düşüp canını cehenneme ısmarladı mı? Acaba üç Maltızın dönüşte yerden kaldırıp götürdükleri ceset Halil Sûri'nin naaşı mıdır?

Hatırıma Hediye'nin gelmesinin ardından bu görüşün de gelişi intihar düşüncesini benden uzaklaştırdı. Bu fikir tekrar hatırıma gelince gerek Hediye'nin gerek Halil'in cezaları verilmeyince kendi cezamı belirlemenin akıllı adam işi olmayacağını düşündüm; intihar gibi bir çocukluğu külliyen hatırdan çıkarmak lüzumunu kendi kendime kabul ettim.

Nihayet Peri'nin naaşı üzerinde ağlama melekesine daha çok uygun gelecek bir surette tekrar ağlamaya başladım. Hem de bu sefer hüngür hüngür ağladıktan fazla nevvaha[1] denilen Arap karıları gibi üzüntüyü artırmak için Peri'nin faziletlerini, meziyetlerini sayar, saydıkça ağlar, ağladıkça sayardım.

Kim bilir ne vakit sonra artık dönmeye lüzum görmüşüm, kalkmışım, kayığıma kadar gelmişim. Kayığa binip Rumeli sahiline geçtim.

Bu hareketleri hikâye şeklinde yazışımsa hakikaten ne yaptığımı bilmeyerek böyle davranmaktan kaynaklanıyor. Bildiğim bir şey varsa şudur: Karadan ta Beyoğlu'na kadar gelmek için yola düştüğüm zaman şafak yeri ağarmaya başlamış, Sarıyer'e gelince güneş çıkmıştı. Hemen kuşluğun geçmiş olacağına şüphe edemeyeceğim bir zamanda Beyoğlu'na yetişip Amerikan Oteli'ne can atmıştım.

Öreke Taşı meselesi diye bütün gazetelere yazı sermayesi olan cinayetin faili bensem de Halil Sûri aldığı yaradan vefat etmemişti. Beyoğlu'nda gezip durmakta olduğu halde zabıtaya hiç müracaat etmemesi onu da sır saklamaya mecbur bir cani hükmünde bulunduruyordu. Dolayısıyla bütün dünya için sır olarak görülen bu büyük cinayet aslında birçok üyesi ortada dolaşırken yine sırların âlemi meraktan çatlatacak kadar gizli kalmış bulunması beni birkaç defa güldürmüştü.

Birkaç defa da hatırıma geldi ki Müstantik Osman Sabri Efendi'yi bir şekilde gerçeklerden haberdar edeyim. Lakin bu

---

1 Ölünün arkasından ağlamak üzere parayla tutulmuş kadın, ağıtçı.

zeki adamın yalnız benim ismimden başka şu cinayette tahkik edip öğrenmediği bir şey kalmadı ki ihbarlarımla kendisini yararlandırabileyim.

Bu adamın maharetini o zamanlar defalarca takdir etmiş olduğum gibi hâlâ da ederim. Hatta itiraf ederim ki Halil Sûri'nin asılmasından sonra bana İstanbul'u terk ettiren şey ne Hediye'nin intikamı ne Mecdeddin Paşa gibi dostlarının ikbali değil, belki Osman Sabri'nin şeytancasına tetkikleriyle elbette yakamı eline geçirebileceği ihtimalidir.

İşte Muharrir Efendi Hazretleri, Öreke Taşı cinayetinin gerçekleşme şekli bundan ibaret olup Beyoğlu'nda Halil Sûri'nin intiharı meselesini de ilerideki mektupta yazarım.

6

Hezarfen Mustafa'nın beşinci mektubunun henüz İstanbul çevrelerinde gereken tesirlerini gösterecek kadar zaman geçmeden yani ... gazetesinde yayımlandıktan iki gün sonra Galata'da basılıp neşredilen Fransızca bir gazetede diğer bir yazı çıktı. Dikkatleri çekme hususunda bu yazıda görülen tesirin şimdiye kadar hiçbir şeyde görülmüş olmadığını cihan teslim etti.

Söz konusu yazının tercümesi şudur:

Asıl lakabı Hezarfen iken kendi kendisine Kalpazan lakabını layık gören Mustafa'nın ... gazetesine göndermiş olduğu beş kıta mektuptan yalnız birinci mektup aynen alınmış, ikinci mektup epeyce değişikliğe uğradığı gibi üçüncü, dördüncü, beşinci mektuplar gereği gibi kalemden geçirilerek en mühim maddeleri üzerine birer çizgi çekilmiştir. Eğer belirtilen mektuplar Mustafa'nın kaleminden çıktığı gibi neşredilmiş olsalardı bugün itham altında bulunan Hediye Hanım'ın yanına daha birçok kimsenin de katılmış olması gerekirdi. Bu hakikati ortaya koyan zat, Mustafa'nın sırdaşlarından olup hatta Mustafa ... gazetesine gönderdiği mektupların bir kazaya uğramaları

ihtimalini evvelce öngördüğünden her mektubun birer suretini kendisine de göndermiştir. Eğer mahkemece belirtilen mektupların asıllarına lüzum görülecek olursa bu ihtarnamenin yayımlandığı gazeteye durum bildirildiği halde kâğıtların mahkemeye gönderileceği ihtar ve ilan olunur.

İmza
Hezarfen Mustafa'nın bir sırdaşı

Fransızca gazetenin bu yazısı İstanbul'da Türkçe ve başka dillerde çıkan gazetelerin tümüne alındı. Zira ... gazetesinin yayımladığı mektuplar zaten bütün gazetelere nakil ve tercüme ediliyordu.

Vay âlemdeki konuşmalar! Bazıları "Biz ... gazetesini doğruyu asla gizlemez, muteber bir gazete zannederdik" diye tenkit eder, bazılarıysa "Bu yazıyı Fransızca gazeteye yazdıran mutlaka Hezarfen Mustafa'nın kendisidir. Kendisi de mutlaka İstanbul'dadır. Gizlendiği yeri polise anlatmamak için mektuplarını kâh Bükreş'ten kâh Viyana'dan diye yazıp gönderiyor" yollu yorumlarda bulunur.

Bu kadar dedikodunun, bu kadar konuşmanın meydanını daha da genişleten şeyse Fransız gazetesinin belirtilen yazısı üzerine ... gazetesinin tasdik veya tekzip yollu bir şey yazması gerekirken ertesi ve daha ertesi günler bu gazetede hiçbir şey görülememiş olması meselesiydi.

Nihayet üçüncü gün gazetede bir fıkra görüldüyse de o fıkra da halkın merakını, dikkatini azaltacak şekilde değil, aksine artıracak yoldaydı. İşte fıkra budur:

Dört gün evvel Fransızca bir gazete tarafından yazılıp tercümesi bütün gazetelere nakledilen fıkra herkes tarafından okunduğu gibi biz de okumuştuk. Bu fıkrayı tekzip yollu tek kelime söylemek bunca seneden beri doğruluktan ayrılmama gibi sürekli gayretle kazandığımız şöhreti kaybetmek demek olur.

Evet, Hezarfen Mustafa'nın mektupları gazetemizce bazen tadilata uğramıştır.

Matbuat nizamnamesi hükümlerine vâkıf olanlar bunun hikmetini pekâlâ bileceği gibi vâkıf olmayanlara da biz öğreteceğiz.

Hezarfen Mustafa'nın bugün hiçbir şeyden pervası olmadığı için mektuplarında birçok müthiş cinayeti birçok yüksek dereceli memura isnat edebilir. Ancak anılan isnatları bir gazeteci neşre aracılık ederse o yüzden asıl müfteriye tayin edilecek cezanın yarısı da gazeteci hakkında tayin edilir.

Bu isnatların güvenilirlik derecesi bizce kesin olsaydı mektupları aynen ortaya koymaktan biz de geri durmazdık. Zira bir gazeteci ne kadar büyük memur olursa olsun, aleyhinde yazacağı şeyleri ispata muktedir olabildikten sonra onların neşrinden dolayı sorumlu olmaz. Çünkü devletin hak ve çıkarlarını bu şekilde korumaya hizmet etmiş olacağından takdire layık görülür. Lakin Hezarfen Mustafa'nın şunun bunun hakkında cinayetle ithama medar olacak şekilde ortaya koyduğu sırların kesin güvenilirliğinden yine emin olamadığımızdan o satırları mektuplardan atladık. Bu konudaki özrümüzün de mürüvvet sahipleri tarafından kabul edileceği şüphesizdir.

Bununla birlikte mektuplar bizde aynen mahfuzdur. Eğer bir mahkeme tarafından talep edilecek olursa derhal teslimine hazır bulunduğumuzu da ilan ederiz.

İşte ... gazetesinin yazısı da burada bitti.

Şimdi ortaya şöyle bir yazı daha çıkar da dedikodunun arkası kesilir mi? Yoksa bir kat daha mı artar?

Âlemin dili bu fıkralar üzerine her şeyden önce Beyoğlu Mutasarrıfı Mecdeddin Paşa Hazretlerini ithama başladı. Zira Mustafa'nın bazı mektuplarında Mecdeddin Paşa'nın Hediye Hanım'ı himayesi bir bakıma sezdirilmişti. Sonradan gazetecinin atladığı çizgilerde haber verdiği şeylerin herkesten çok Mecdeddin Paşa'ya dair olacağına kimsenin şüphesi olamazdı.

Mecdeddin Paşa'dan sonra birtakım kişiler daha halkın dilinde itham edilmeye başladı. Bunların ismi hikâyemizin hiçbir kısmında geçmemiştir. Bu isimlerse halkın kendilik-

lerinden ettiği yorumlar üzerine yine halk nezdinde malumdu. Mesela bir zamanlar filanca efendinin Hediye Hanım'a alakası söylentisi çıkmış. Bu defaki cinayetlerde o filanca efendinin de ortak olabileceği zihinlere geldi. Aynı şekilde aşüftelikle zanlı veya meşhur olan filanca hanım, Hediye'nin bir vakit içtikleri su ayrı gitmeyen dostuymuş. Bu defa o filanca hanımla onun tanıdığı beyler de halk tarafından zan veya şüphe altına alındı.

İşte cinayetler meselesi böyle İstanbulca büyüğü küçüğü öyle veya böyle meşgul ederken Hezarfen Mustafa'nın altıncı mektubu ... gazetesinde yayımlandı. Sureti aşağıda olduğu gibi aynen nakledildi:

Viyana'dan, ... tarihinde, ... yılında
İstanbul'da ... gazetesine
Muharrir Efendi Hazretleri,

Bu mektup size göndereceğim mektupların sonuncusudur. Bunda da Halil Sûri'nin intiharını ve daha doğrusu asılma ve idamını anlatacağım.

Bundan önceki mektuplarım dikkatle ve özellikle insafla okunmuşsa mutlaka inanırsınız ki eğer Halil Sûri bana emniyetsizlik göstermemiş ve kendi selametini temin için İstanbul'dan benim vücudumun kalkmasını arzu etmemiş olsaydı Öreke Taşı olayı meydana gelmeyeceği gibi Beyoğlu vakası da hiç olmazdı. Ben Peri'den de vazgeçerdim, hepsinden de. Lakin Halil beni intikam yolunda ilerlemeye mecbur etti.

Öreke Taşı'nda orta yerde iki maktul kalmıştı. Onların katilleri ben olduğum gibi Halil Sûri'yi yaralayan da bendim. Eğer kaçan Maltızların yüklenip götürdüğü adam Halil Sûri olmayıp başka birisi idiyse, o gece doğrudan doğruya dört yaralama ve cinayet suçu işlemişim demektir. Biçare Peri'yi Halil Sûri öldürdüyse de öldürme sebebi ben olduğumdan bu cinayetin manevi sorumluluğu da bana aitti.

Vicdanım önünde böyle beş kandan dolayı sorumlu olmak benim için elverip arttığı halde bir de Halil Sûri'yi ve mutlaka Hediye'yi öldürmek çok olacaktı. Sonradan ibret dersi çıkarıp

uyandım. Öreke Taşı'nda bunların da kesinlikle öldürülmesi hususunda verdiğim karardan adeta külliyen pişman olmuştum.

Lakin Halil Sûri, Peri sağ olduğu zaman bile kendisinin hiçbir şeyini affedemeyeceğime inanmıştı. Peri'nin ölümünden sonra başına olmadık belaları getireceğimi hesap ederek İstanbul'da ne kadar dostu varsa içlerinden sırrı bilmeye en çok layık olanları benim aleyhime gazaplandırmaya başlamıştı.

İşte bundan önceki mektubumun sonlarında dediğim gibi burada da tekrar edeyim. Öreke Taşı meselesi aslında birçok kimsenin malumuydu. Keyfiyet bir ara gazetelere de tartışma sermayesi olmuştu. Bunu örtülü cinayetler şeklinde halkın öğrenmesinden uzak tutmaya ancak Halil Sûri muvaffak olabilmiştir. O zeki Arap için bu kadar muvaffakiyet ise kendisini iyi tanıyanların garipsemelerini bile gerektirmeyecek sıradan işlerden sayılmıştır.

Halil Sûri herkesi benim aleyhime gazaplandırıyor diye verdiğim habere bakıp da beni bir zaman olduğu gibi büyüklerin birisi bir daha çağırarak hemen İstanbul'dan çıkıp gitmemi nasihat edecek sanmayın. Öreke Taşı'ndaki cemiyeti tarumar edenin Hezarfen Mustafa olduğunu Halil Sûri en büyük dostlarına, en muktedir hamilerine haber verebilirdiyse de bu iş mahkemeye taşınırsa hem kendisinin hem de Hediye Hanım'ın daha başka birçok kimseyle beraber kanunun pençesine düşeceklerini apaşikâre görüyordu. İşin birçok tarafını en yakın dostlarından da gizler, yalnız Hezarfen Mustafa denilen habisten asla emin olamadığını belirterek şunun İstanbul'dan uzaklaştırılmasını arzu ederdi.

İş bundan da ibaret kalsaydı ben yine korkmazdım. Zira İstanbul'da zabıtanın kahır pençesinden saklanacak ne çok yer vardır. Başını alıp dağlara kaçanlar bu kadar mükemmel gizlenmiş olamaz. Lakin biraz sonra Sûri beni de bir zulüm hançerine uğratmak ve bir köşede vurdurmak tedbirlerini kurmaya başlayınca artık dünyadan benden önce onun vücudunun kalkması lazım geldi.

Muharrir Efendi! Halil Sûri'nin kendi kendini asmayıp intikamcı bir elle asıldığını fark edebilen meşhur müstantik Osman

Sabri Efendi'nin bu maharetini kutlamalıdır. Eğer istediği gibi tahkikat yapmaktan bu adamı men etmemiş olsalardı bütün sırları meydana çıkarabileceğine asla şüphe yoktu. Kendisinin yalnız bir hatası varsa o da Halil Sûri'nin odasına kadar katilin nasıl girebilmiş olduğunu keşif hususundaki hatasıdır. Bakın Halil Sûri'nin idamı ne kadar külfetli oldu.

Onun aleyhindeki kararı verdikten sonra bir gece elli dirhem kadar yumuşak balmumunu yanıma alarak evinin kapısına gittim. Çubuk gibi uzattığım balmumunu anahtar deliğinden sokup mümkün mertebe bir anahtar kalıbı çıkardım. O kalıp üzerine bir gün uğraşarak kurşundan bir anahtar yaptım. Bir gece daha gidip anahtarı prova ettim. Fakat kurşun anahtarla kapı açılabileceği için değil, kilidin içinde anahtara dokunan daha hangi diller varsa onlar da kurşun üzerine yer etsin diye bir provaya muhtaçtım.

İki gün daha uğraşarak demirden bir anahtar yaptım. Bununla bir gece Halil'in kapısını açarak evine girdim. Dikkat ediliyor mu? Halil beni vurdurtmak için peşime saldığı adamlarla her tarafta beni arattırıyorken ben Halil'in kendi evi içindeyim!

Evin her tarafını keşfettim. Uşaklar nerede yatıyor, Halil'in validesi, kızı, kendisi hangi odalarda yatıyor, hepsini öğrendim. Ev içinde Halil'den daha korkak kimse yokmuş. Herkesin oda kapısı açık olduğu halde yalnız onun oda kapısı kilitliydi.

Bu kapının kilitli olduğundan emin olsam onun için de bir anahtar yapmak işten bile değil. Ya kapı kilitli olmayıp da sürmeliyse? İşte o zaman kapıyı dışarıdan açmak mümkün olmayacak. İlkin öbür odaların kapıları üzerinde ne kadar anahtar varsa tümüyle Halil'in kapısını birer birer yokladım. Hiçbirisi açmadı.

Düşmanımın evinde bu kadar serbestçe hareketimi garipsiyor musunuz? Ben bundan da serbesttim. Halil'in validesinin başı ucunda bir tabla içinde iki hazır sigara ile bir kutu kibrit vardı. Besbelli kocakarı ziyadece tiryakiymiş ki sabahleyin uyanır uyanmaz hazır olsun diye bunları oraya koydurmuş veya koymuş. Ben sigaranın birisini alıp kibriti çaktım. Kibrit yandığı zaman çatlayan kibritlerdenmiş. Umurumda bile olmadı. Kimse yerinden kımıldamadı. Böyle vakitlerde insan kendi-

sini duyurmamak için ne kadar korkar, ne kadar çekinerek hareket ederse o kadar tez duyulur. Serbest hareket ettiği zaman asla duyulmaz.

Bilmez misiniz, işitmediniz mi ki bir eve hırsızlar girer, kaba kacağa varıncaya kadar soyup hamal yükü sayılacak eşyayı yüklenip giderler de kimsenin haberi olmaz. Avamca sanıldığı gibi uyuyanların üzerine ölü toprağı serpiyorlar diye siz de inanmayın. Uykuda olanlar zaten yarı ölü değil midir?

Halil'in oda kapısına da balmumu sokarak kalıp çıkarmak istedim. Ne yazık ki mümkün olamadı. Meğer anahtarı iç taraftan yine kilidin deliği içine sokmuş. İhtimal ki öbür oda kapılarından alıp soktuğum anahtarların girmemesinin sebebi budur diye anahtarları tekrar denedim. Lakin anahtarların çentikleri ve kertikleri kilit deliğinin üzerine mıhlanmış olan pirinçten mamul ağızlığın uymaçlarına uymuyordu. Eğer bir anahtar uysa o anahtarın kilidi açabileceğine hükmedecektim.

Sonuçta Halil'in odasına anahtar uydurabilmekten umudumu kestim. Lakin validesinin odasında bir pencere var ki o pencere ile Halil'in oda penceresinin arası bir arşından az bir mesafedir. İki pencerenin ortasında da sağlam bir yağmur oluğu zemine kadar inmiş. Bu oluğu keşfettim. Bir değil, beş adam asılmış olsa hiç yerinden kımıldamayacak. Kâgir binaların şu sağlamlık faziletini takdir ettim.

İki gece sonra sabaha karşıydı ki elimde lüzumu kadar tel ve bir kıskaç ile bir küçük eğe vesaire birkaç aletle oluğun altına geldim. Bir adam boyu yüksekliğindeki yere bir teli oluğun arkasından dolaştırmak üzere halkavari bağladım. O halkaya da bağlanmak üzere terazi veznesi gibi birkaç da ayaklık yapmıştım. Birincisini ilk halkaya bağlayarak bir adam boyu kadar yere ikinci halkayı bağladım. Ona da bir ayaklık bağlayarak üçüncü halkayı bağladıktan sonra artık dördüncü halkanın geleceği yer Halil'in penceresi olabilirdi.

Lakin işlemin bu kısmını yapana kadar sabah açılmaya başladığından ayaklıkları çıkara çıkara aşağıya kadar indim. Oluğa bağlı kalan tel halkalar hiç kimsenin dikkatini çekip de merakını uyandırmazdı.

Ertesi gece gelip ayaklıkları birer birer takarak pencereye ulaştım. Halil Sûri pencerenin yalnız perdesini indirmiş, mandallarını çevirmemiş. Elimle ittiğim gibi pencere açıldı. Hoş mandallı olsaydı yine açacaktım. Mandalların dış taraftan görünen vidalarını sökerek kısaçlı bir tornavidayla birkaç kurcalayıp gevşettikten sonra pencere yine kolayca açılabilirdi.

Odaya girdim. Ne dersiniz Muharrir Efendi? Canına kastedeceğim herifin ta odasına girdiğim ve kendisini karyola üzerinde uyur gördüğüm halde kalbimde çarpıntıya filana benzer hiçbir şey yoktu. Öreke Taşı'nda daha gazaplı, daha heyecanlıydım. Besbelli can kıymaya artık alışmış olduğum için böyle serinkanlı bulunuyordum.

Oraya kadar girdiğim halde Halil'i henüz nasıl öldüreceğimi kesin olarak kararlaştırmamıştım. Yalnız hezarfenliğimi bu intikamda da göstermek azmindeydim.

Tavanda gördüğüm bir halka aklıma Halil'in asılma şeklini getirdi. Her şekilde uygulayacağım müthiş işlemin başlangıcı olmak üzere yanıma bir miktar kloroform almıştım. Onu Halil'in burnuna tutup iyice koklattım. O kadar bayıldı ki eğer kendisini asmasaydım, herifin baygınlıktan bir daha ayılabileceği ümit edilemezdi.

Sonra odasının kapısını açtım. Evin terasına kadar çıktım. Önceden evi keşfettiğim için terasta hem de yenice olmak üzere kaliteli çamaşır iplerini görmüştüm. Bir tanesini çözüp aşağıya indirdim. Tuvalet takımının koyulduğu taş masa üzerindeki eşyayı indirip tavandaki halkanın altına getirdim. İpi ilmek ederek halkadan geçirdikten sonra ilmeği Halil'in boğazından geçirdim. Halil yerinden bile kımıldamadı. Kolumu kafası hizasından omuzları altına sokup herifi gereği gibi kaldırdıktan sonra da Halil'de hiçbir hayat eseri yoktu. Dolayısıyla bir naaş demek olan Halil Sûri'yi istediğim gibi yakalayıp kaldırarak halkaya çektim, astım. İpin ucunu düğümleyerek bağladıktan sonra fazlasını kestim aldım. Bu halde Halil güya kendi kendini asmak için evvela ipi halkaya bağlamış da sonra ilmeği boğazına takmış gibi bir şey oldu.

Gönül huzuruyla bu işi gördükten ve oda içinde bozulmuş, karışmış ne varsa tümünü düzelttikten sonra Halil'in karşısına geçip haline ibretle baktım. Kendi kendime dedim ki, "Ey hilekârlık gücüyle dünyayı altüst etmeye muktedir olan Halil Sûri! Hilenin bu şekli hiç aklından hayalinden geçti miydi? Seninle Peri'ye selam gönderirdim ama Peri'nin ruhu cennetlere varmış olabilir. Sense hiç şüphe etmem ki doğruca cehennemin en altına gidiyorsun."

Nihayet kalbim intikam ve güven hissiyle emin, oda kapısını kapayarak pencereden indim. Yalnız ayaklıkları çıkarıp halkaları yine oluklar üzerinde bıraktım. Gerçi bunları da birer birer çıkarmaya vaktim ve gücüm vardı. Ancak yerlerinde kaldıkları halde bile tenekeci tarafından olukları sağlamlaştırmak için konulmuş gibi görüneceklerinden çıkarılmalarına hiç lüzum görmedim.

İşte Muharrir Efendi, Halil Sûri bu şekilde idam edilmiştir. Ondan sonra Hediye Hanım'ın da hakkından gelecektim. Müstantik Osman Sabri Efendi, Halil Sûri'nin intiharı meselesini o kadar şeytancasına incelemeye başladı ki yakayı onun eline veririm diye korkudan Bükreş'e kadar kapağı atmaya mecbur oldum. Ancak Hediye bugün hükümetin adalet pençesine düşmüştür. Bunca sırrın meydana çıkması üzerine yakasını kurtaramayacağı aşikârdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

EL-CEZAU MİN CİNSİ'L-AMEL[1]

1 Ceza amelin cinsine göredir.

1

İslam felsefesi eski milletlerin ve dinlerin felsefelerinin tümünden üstünlüğünü zihninde biraz ayırt etme gücü olan bütün akıl sahiplerine teslim ettirebilir.

İslam'a gelinceye kadar hiçbir millette felsefeden eser görülmemiştir diye iddia edemeyiz. Romalılarda, Yunanlılarda, Yahudilerde ve onlardan önce Hintlilerde, Çinlilerde ne kadar bilge ve enbiya gelmiş, ne kadar felsefe yazıya dökülmüştür. Bu konuda cüzi bir fikir sahibi olmak için en kısa açıklamaya girişecek olsak ciltler doldurmak gerekir. Kim üşenmezse o incelemeyi kendi kendine yapadursun. Biz de üşenmemek lazım gelen işlerde bu incelemeleri gücümüz derecesinde yaptık. Fakat burada fazla ayrıntıya girişmeye gerek kalmaksızın deriz ki felsefenin başı olması gereken "el-cezau min cinsi'l-amel" İslam'dan evvel mevcut olan bilgelerin nezdinde pek de yer tutmayan kesin hükümlerdendir.

Her cezanın onu gerektiren amel cinsinden olması yalnız dünya amellerinin ahiretteki mükâfatını tayin hususunda doğru olmakla kalmaz. "İhsanın ihsandan başka cezası var mıdır?"[1] sözünün dünya işleri için de tartışılmaz olduğu her zaman görülegelmektedir.

Maksadımız "iyiliğe kemlik"[2] sözünü hükümden düşürmek değildir. İnsanoğlunun tabiatı o kadar çeşitlidir ki insanlığın şanını iyiliğe kemlik derecesine düşüren alçaklar gerçekten de pek çoktur. Tıpkı mertçe kemliğe karşı iyilik

---

1 İyiliğin iyilikten başka karşılığı var mıdır?

2 İyiliğe karşı kötülük.

mürüvvetinde bulunan âlicenap insanların tamamen ender olmadığı gibi. Fakat bunlar her halükârda insanların kendi cibilliyetine göre hükmünü yürüten şeylerdir. Cezanın amel cinsinden olması ise Cenabıhakk'ın intikam alıcı adaletiyle ilgisi olan fevkalade bir meseledir. Hassaslığı, ehemmiyeti ve insanlar için ibret ve uyanıklığı gerektirmesi bakımından da bir o kadar önemli meseledir.

Siyasi kanunlar cezanın amel cinsinden olmasına her meselede harfi harfine uymuyorsa da o esastan tümüyle uzaklaşmıyor. İyi amel sahiplerini mükâfatlandıran kanunlara karşın kötü ameli mükâfatlandıran kanunlar bir bakış açısından telakki edilecek olursa "İhsanın ihsandan başka cezası var mıdır?" hükmü parlak güneş gibi insanın ibret gözünde parlayıp görünüyor. Kısas hususunda cezanın amel cinsinden olması birçok yerde bugüne kadar yürürlüktedir. Bazı yerlerdeyse insanı kısas yaparak öldürüp mezara tıkmak yerine, canlıyken zindana tıkma şekli tercih edilir. Böylelikle zindanın sağ insanların kabri olmasından ibaret bulunan bir teşbihe adeta hakikat rengi verdirilir. Lakin ne olursa olsun, kötülük ve fesat sahipleri kesinlikle cezasız kalmıyor.

Kötülerin cezalandırma pençesinden yakasını kurtarabilmesi görünüşte mümkün gibi olsa da hakikaten bu kurtuluş asla mümkün değildir. Mazlumun ilahi intikamdan başka sığınağı olmadığından zalimin her ne şekilde olursa olsun kanun pençesinden kurtulduktan sonra mutlaka ilahi intikam pençesine düştüğü görülüyor. Hemen ve hızla değilse bile bir zaman zarfında belasını bulduğu gözleniyor. Bu da mutlak adil olan Tanrı'da ihmalin olmadığı, olsa olsa mühlet vermenin bulunduğu görüşüne kuvvet veriyor.

Katil, haydut, hırsız, yankesici, kalpazan, fuhşu canlandıranlar gibi maddi manevi cezayı gerektiren bunca kötü amel sahipleri suç mahkemelerinin sicil ve defterlerini kendi uğursuz isimleriyle dolduruyorlar. Şüphe yok ki bunların tümü şu yolda kanuni akıbetini görmüyorlar. Güya kendilerini kanundan kurtarıyorlar. Fakat bir de toplumun genel durumuna bilgece bakın. Birçok adamın ikbale nail oldu-

ğunu, para kazandığını, dünyada mümkün olabilen mutluluğun son derecesine vardığını görürsünüz. Acaba bunların hangisi gerek yukarıda saydığımız suçlardan gerek bundan başka suçlardan birini veya birkaçını işlediği halde bu saadete nail olmuşlardır?

Gerçekten de bulundukları mevkie ve sahip oldukları servete liyakatini göremediğimiz bazı adamlar bulunabilir. Bunlar hakkında türlü türlü rivayetler de olabilir. Fakat bakalım hata bizim zannımızda mıdır yoksa gerçekten o adamlar sözümüzün başından beri dindarca bir içtenlikle belirttiğimiz görüşleri boş çıkaracak şekilde üstünü örterek saadete nail mi olmuşlardır? Bu noktayı çözmek için gereği gibi kafa yormak gerekir.

Evet, biz işi imkânsızlığa getirmek istemiyoruz. Kötülükle saadete kavuşmuş adam hiç yoktur demiyoruz, diyemeyiz. Lakin bunların saadetleri neye benzer biliyor musunuz? Biçare yolcuyu gaddar mermisine hedef ederek yere cansız serdikten sonra üzerinde olan malını gasp eden haydudun birkaç dakika için kendisini mesut zannetmesine benzer. O birkaç dakikadan sonra söz konusu melun, hükümetin kudret pençesine yakasını verecek, kanuni işlemi görmek için darağacına kadar gidecektir. Devletine, dinine, vatanına, milletine, hemcinslerine iyilik yerine kötülük ederek ikbal ve servete kavuşmuş adam varsa pek tez vakitte bunların evinin barkının harap ve adlarının berbat olacağına şüphe edenler, herkesin kendiliğince tecrübe ettiği birtakım haksız üstünlüğün akıbetini düşünsün.

Kötülük ve fesat sahiplerinin genellikle hayır hasenat sahiplerinden daha zeki olduğu muhakkaktır. Çünkü mevcut kanunlar, yönetmelikler, ahlak, âdetler ve görgü kuralları dışında birtakım gayrimeşru hareketlerde, girişimlerde bulunabilmek öyle sıradan akılla, dirayetle mümkün değildir. Birçok aklı aldatabilmek için onların hepsinden üstün bir akıl ister. "Esrâr-ı Cinâyât" başlığıyla yazmakta olduğumuz bu hikâyede kötülükteki zekâlarını tasvire çalıştığımız Hediye Hanım ve Halil Sûri gibi.

Acaba bunlar o fevkalade dirayetlerini kötülüğe değil de iyiliğe sarf etmiş olsalar kötülük ve fesat yolunda gayrimeşru şekilde nail olacaklarını ümit ettikleri ikbal, servet ve refaha haklı ve meşru bir şekilde nail olamazlar mı?

Dünyanın hallerine çevrilecek yüzeysel bir bakış bu soruya da onay cevabı verdirir. Zira dinine, devletine, vatanına, milletine, hemcinslerine sadık ve yararlı olan yüzlerce hatta binlerce dürüst insan görüyoruz. Kendileri sağ oldukları sürece sadakatlerinin semeresi olmak üzere onurlanarak yaşar; devletinin, milletinin teveccühlerine, teşekkürlerine mazhar olduktan sonra bu izzeti, bu yükselişi evlat ve torunlarına da kalıtım yoluyla geçirir.

İyi hallerini gördüğümüz bazı kimselerin geçici olarak bir belaya uğradığını görürseniz yine düşüncenizi değiştirmeyin. İyi hal sahibi olan adam yalnız sizin sevdiğiniz midir? Yoksa hakikaten iyi hal sahibi midir? Her şeyden önce bunu ayırt etmeye kafa yorun. Zira özü sözü doğru olan kâmil insan çok defa size kendisini beğendiremez. Sizin istediğiniz ve beğeneceğiniz gibi söz söyleyemez. Hareketleri, tavırları da tabiatınıza pek uygun düşmez. Âlicenaplığı uyarınca bildiğini, düşündüğünü dosdoğru söyleyerek takdirinizi değil, belki nefretinizi kazanır.

Ama belaya uğrayan adam kibir gibi, büyüklenme gibi iğrenç sıfatlardan, köpekçesine yaltaklanma, ikiyüzlülük ve yağcılık gibi yalancı tavırlardan, kısacası kusurlardan olabildiğince masun olup da iyi niyeti, iyi muamelesi cidden teslim edilmek lazım geldiği halde bu haklı hareketlerinin haksız olarak karşılığını görmüş olursa yine zihnimizi bozmamamız gerekir. Olanca teslimiyetle demelidir ki Cenabıhak o insanı daha büyük saadetlere kavuşturmak için böyle bir sınamaya çekmiştir.

Sonuçta kötünün sonunun kötü, iyinin sonunun iyi olması ilahi adalet kanununun gereğidir. Hiçbir şekilde istisna kabul etmeyen bu kadim ve sağlam kanun dışında göreceğimiz hallerden dolayı hatayı kendimizde bulursak hakikaten akıllıca ve bilgece düşünmüş oluruz. Ama bu görüşü bir

safdillikten ibaret sayarsak bu hükmümüz öyle bir şeytanlık fikrinin mahsulüdür ki o fikir pek çok akıllı insanın zekâsından üstün olduğu halde sahibini fesat yolundan başka bir yola teşvik etmediğini daha demincek yukarıda görmüştük.

Hikâyemizin beşinci kısmının girişinde fikrimizi bu değerlendirmelere sevk edişimiz Hezarfen Mustafa'nın ... gazetesiyle neşrettiği mektuplardan sonra Hediye Hanım hakkında tahkikata memur olan yüksek komisyonun işinin nerelere kadar vardığını okurlarımıza bildirme hususunda bir giriş yapmak içindir.

Okurlarımız hatırlar. Beyoğlu gazetelerinden birisinde yayımlanan Fransızca bir yazıda ... gazetesinin Hezarfen Mustafa'nın mektuplarını kısmen düzenleme yaptıktan sonra neşrettiğini beyan etmişti. Mustafa'nın asıl kendi kaleminden çıktığı zamanki mektupların mahkemece lüzum görülecek olursa teslim edilebileceği ilan olunmuştu. Bunun üzerine ... gazetesi de yayımladığı makalede mevcut cinayetlerin birçok kimseye kadar yayılmasını engellemek için mektupların bazen değiştirildiğini itiraf etmiş, herhangi bir mahkeme tarafından asıl ve doğru nüshalar talep edilecek olursa teslim edileceği ileri sürülmüştü.

Bizim meşhur müstantik Osman Sabri Efendi gazetelerde bu yazıyı görünce birisi Sadaret[1] makamına, diğeri zaptiye müşirliğine ve üçüncüsü her ne kadar bu meselede bir bakıma davalı sayılabilecekse de yine işin resmiyetten çıkarılmaması için Beyoğlu Mutasarrıflığına hitaben ortak bir rapor kaleme aldı. Bu raporda Hediye Hanım hakkında tahkikata lüzum görmesinin ne gibi durumlardan dolayı ne kadar gerekli ve mühim olduğunun Hezarfen ve diğer adıyla Kalpazan Mustafa'nın ... gazetesinde yer alan mektuplarından çıkarılabileceğini arz ederek dedi ki:

> Bu mektuplara dayanarak sırları ve gizli yanları meydana konulan cinayetler üzerine araştırma ve incelemeye gayret eden bir zabıta memurunun tetkiklerin göstereceği lüzum

1 Sadrazamlık.

üzerine emaneten bir miktar elmas kaldırıp da iade hususunda gecikti diye davalı ve suçlu sıfatıyla yargılanması padişahın adaletine aykırıdır. O memurun aksine hükümet tarafından vekil bir davacı sıfatıyla karşılanması her türlü muhakeme usulüne uygundur. Bendeniz henüz zanlı ve sanık sıfatıyla tutuklu olduğumdan âcizane savunmam için bu mektupların önemle dikkate alınmasını istirham ederim. Kaldı ki mektupların ... gazetesine aynen alınmayıp üzerinde oynanmak suretiyle yayımlandığı da gazete muharriri tarafından itiraf edilmektedir. Hükümetçe talep ettikleri anda aynen teslim edilecekleri de vaat olunmaktadır. Söz konusu mektupların belirtilen gazeteden talep edilmesini yüce padişahın adaleti adına istirham ederim.

Bu raporu üç nüsha olarak temize çekmiş, imzalamış, Hafiye Necmi Bey'e vererek takdim edileceği yere göndermişti.

Akşam Necmi Bey dönünce Osman Sabri ile arasında şöyle bir konuşma geçti. Osman Sabri:

— Mecdeddin Paşa raporu okuduktan sonra ne dedi?

— Ben Mecdeddin Paşa'ya en son gittim. Önce sadrazama müracaat ettiğimden orada gördüğüm hali anlatmalıyım.

— Ben onu biliyorum.

— Kerametin mi var? Nereden bileceksin?

— İşte bak, sana da söyleyeyim. Sadrazam hazretleri raporum üzerine "gereği Adliye Nezareti'nden" işaretiyle evrak odasına gönderdi.

— Sabri! Sadrazamın ne yazdığını harfi harfine söyleyebilseydin mutlaka kerametine hükmedecektim. Gerçi raporu bir işaretle evrak odasına gönderdi ama bak üzerine ne yazdı? diye yeleğin cebinden kurşunkalemle yazılmış bir kâğıt çıkarıp verdi. Osman Sabri bu kâğıdı aşağıda olduğu gibi okudu.

Söz konusu evrak derhal celp ettirilerek tetkikatın icrası için özel bir komisyon kurulmasına dair ilişiğiyle Adliye Nezareti'ne tezkire.[1]

---

1 Tezkire: Resmî daireler arasındaki yazışma pusulası, makamlar arasında gidip gelen kısa yazı.

— Gördün mü Sabri, gördün mü? İş başkalaşıyor.

Osman Sabri'de nadir görülen tebessümlerin birisi şimdi bu münasebetle görüldü. Dedi ki:

— Mecdeddin Paşa ne yaptı?

— Eğer sen bu aceleyi bırakmayacak olursan ben sana hiçbir şeyi haber veremem. Sadaret'ten sonra sıra zaptiye müşirine geldi. Ha bakayım zaptiye müşirinin de ne dediğini bilebiliyorsan alnını karışlarım.

— Lafı uzatma, çabuk söyle de Mecdeddin Paşa'ya gelelim.

— Zaptiye müşiri bir ara hiddetlenecek oldu. "Gazetelerin saçmaları üzerine iş mi görülebilir?" diye bize tafra satmak istediyse de ben "Efendim, sadrazam hazretleri kendilerine takdim ettiğim diğer bir nüsha üzerine şu işareti buyurdular" diye o elindeki pusulayı gösterince müşir paşa hazretleri şaşaladı. "Yapılacak olan şeyi işte sadrazam yapmış. Bakalım Adliye Nezareti'ne vuku bulacak bildirime göre hareket ederiz" diye zarfı çantasına attı. Ama öyle bir tavırla attı ki zarfın bir daha oradan ne zaman çıkabileceğini kestiremem.

— Şimdi Mecdeddin Paşa'ya geldik mi?

— Geldik zahir. Mecdeddin Paşa raporu baştan başa okudu. Fakat hiçbir şey anlayamadığını ben de onun suratından anladım. Zira suratı kâh yemyeşil kesiliyordu kâh mosmor. Kâğıdı okuyup bitirdikten sonra "Bu nedir?" diye bana sordu. "Efendim Osman Sabri kulunuzun bir istirhamnamesi" dedim. O zaman rengi bembeyaz oldu. Dedi ki:

— Necmi Bey siz bu ustalıkları kime satıyorsunuz? Zaten o kâğıtları yazan Osman Sabri Efendi ile ... gazetesinin muharriri değil midir? Hatta kâğıtlar güya aynen neşredilmiyorlar diye Fransız gazetesine yazı verenler de onlar değil mi? Bu ustalıkla beni itham ederek dünyanın gözü önünde rezil etmek istiyorlar.

Osman Sabri bir daha gülümsedi. Necmi sözüne devam ederek:

— O azametli Mecdeddin Paşa'nın bu sözleri söylerken gösterdiği tavra dikkat etmeliydi. Bir işaret etsem amana düşecek. Ben dedim ki buyurduğunuz şeyler ben kulunuzun ta-

mamen meçhulüdür. Yalnız bazı yönlerden merhamete layık olan biçare Osman Sabri Efendi kulunuzu başını kurtarmak için bu gibi teşebbüslerde mazur görmek insanlık gereğidir.

— Aferin Necmi be! Senin ağzın epeyce laf yapabiliyormuş.

— Hey kuzum hey, galibiyetin bizde kalacağına inandıktan sonra ağzım o kadar laf yapar ki en büyük avukatlar bile benim yanımda âciz ve mağlup kalır.

2

Köse Necmi ile ettiği latifeden sonra Osman Sabri Efendi'yi bir düşünme aldı. Tebessümden mahrumiyetiyle zaten daimi olarak çatık görünmesine neden olan çehresi bir kat daha çatıldı.

Necmi Bey sesini keserek Osman Sabri'yi incelemek için parlak gözlerini suratına dikmişti. Sanki Sabri'nin düşünce ve görüşlerini bozabilir korkusuyla elinden gelse nefes bile almak istemiyordu.

Bir çeyrek saat veya yirmi dakika sonra Osman Sabri başını kaldırıp Necmi'nin yüzüne baktıysa da bu bakış öyle soru soran, açıklama isteyen bakışlara benzemiyordu. Hani ya bazı insanlar dalgınlık halinde bir noktaya gözünü diker de yine o noktada hiçbir şey görmez olur ya... İşte Osman Sabri Efendi, Necmi'nin suratına böyle bakmıştı.

Fakat Necmi ilkin bu bakışın mahiyetini takdir edemeyerek "Ne istersin Sabri?" diye sordu. Bu soru ise Sabri'yi uyandırdı. Dedi ki:

— Ne mi isterim? Sadrazam hazretlerinin Adliye Nezareti'ne yazdıracağı tezkirenin bir an evvel yazılmasıyla asıl tetkik komisyonunun bir an evvel kurulmasını isterim.

— Sabri! Pek dalgın düşünüyordun da merak ediyordum. Bu işin sonunda bir fenalık mı görüyorsun?

— Haydi hey korkak sen de!

— Yok vallahi korkaklıktan değil. İşin içinde bir fenalık görüyorsan onun derecesini ben de bileyim, ona göre hareket edeyim, tedbir düşüneyim diye soruyorum.

— Öyleyse düşündüğümü söyleyeyim. Mecdeddin Paşa, Hezarfen Mustafa'nın mektuplarını biz uyduruyoruz zannetmiş. Fransız gazetesinde yayımlanan yazının da bizden çıktığını sanıyor. Bu zanların birinci kısmı yanlış, ikinci kısmı doğrudur. Fakat yanlıştan yanlışlığı derecesine göre istifade etmeyi, doğrudan da dosdoğru faydalanmayı düşünüyorum.

— Sözlerinden hiçbir şey anlayamadım.

— Senin anlayacağın şu ki Fransız gazetesinde çıkan yazıyı gerçekten biz koydurduk.

— Biz mi? Vay öyleyse ben bunu niçin bilmiyorum?

— ... gazetesi muharriri koydurdu.

— Ha, ona diyeceğim yok.

— Şimdi bu doğrudan istifade için gerektiğinde demeli ki: Mustafa'nın mektuplarını aynen yayımlamaya durum müsait değildi. En mühim parçalarının atlanması ise bu mektuplardan umduğumuz faydayı sağlamayacaktı. Bir Fransız gazetesine böyle bir itiraz yazdırmaya ve sonra bizim gazete aracılığıyla bir itirafla asıl mektupları meydana çıkarmak vesilesini tedarike aczimiz dolayısıyla mecburduk. Âciz kalan insan doğruyu ortaya çıkarma hususunda bile böyle birtakım hileye hurdaya mecbur olursa mazur görülür.

— Asıl mektupların uydurma mektup haline getirilmesine?

— Hayır, mektuplar uydurma değildir. Mektuplar gerçekten Mustafa'nın kendi kaleminden çıkmıştır. Hatta bizim gazeteci tarafından bazı yerleri çizilmiş olduğu halde hiçbir şey eklenmemiştir. Bu ihtiyatı özellikle gerekli gördük. Bir mahkeme huzurunda incelendiği zaman gazetecinin mektuplara ekleme yapmadığı, aksine kısalttığı görülsün de insaf edilsin dedik. Lakin...

— Lakin?.. Ee, bu lakinin alt tarafı?..

— Lakin gönlüm istiyor ki bu mektupların gerçekten Mustafa'nın kendi mektupları olduğunu yine Mustafa'ya itiraf ettireyim.

— Bunu nasıl itiraf ettirebileceksin?

— Mustafa'yı bizzat buraya getireyim.

— Amma yaptın ha! Hiç beş altı kanı olan bir adam boynunu cellada teslim edercesine buraya kadar gelir miymiş?

— İşte buraya kadar gelmesi imkânsız denilecek kadar zor olduğu için düşünüyorum ya!

— Bana kalsa öyle olmayacak şeylere hiç kafa yormazdım.

— Olacak şeylere kafa yormakta ne büyüklük var? Olmayacak şeyleri oldurmalı ki aferine hak kazanılsın.

— Ee, sanki Mustafa'yı İstanbul'a getirmenin mümkün olduğunu mu sanıyorsun?

— Kanunun bazı meseleleri var, henüz tamamıyla halledilmediği için birçok mümkün imkânsız oluyor. Birçok imkânsız da mümkün hükmüne giriyor. Mesela sen polis hafiyesi değilsin de sıradan bir adamsın. Kanunen idam edilecek bir herifi öldürmüş olsan böyle bir katili öldürdüğün için kanunen muaf mı olacaksın?

— Hayır, ummam.

— Evet, idam edemezsin. Zira adaleti uygulamak kimsenin hakkı değildir. Yalnız hükümetin, kanunun hakkıdır. Fakat yolda giderken bir katilin bir mazlumu öldürmek üzere bulunduğunu görsen ve sen de silahlı olduğundan o katili gebertebilecek halde bulunsan ne yaparsın? Çeker vurur musun?

— Vallahi ne bileyim? Şimdi dedin ki bu cezaların tayini devletin, kanunun, nizamın hakkıdır. Vurmayacak olsam da katil o biçareyi öldürecek.

— Ama sen vuracak olsan bir katlin gerçekleşmesinden evvel sen bir adam öldürmüş olacaksın.

— Öyle ya!

— İşte bunun gibi henüz halledilmeyen meseleler var. Hezarfen Mustafa'nın İstanbul'a getirilmesi de onun için güçtür. Eğer Mustafa İstanbul'a gelip de bildiği sırların tümünü ortaya koysa devlete, millete hıyanet eden ne kadar cani ortaya çıkar. Adalet kanunu bunların tümünü cezalandırarak hakkı almaya muvaffak olur. Lakin Mustafa böyle bir muhbirlik hizmetinden dolayı olsa olsa yalnız cezanın hafifletilmesi gibi bir mükâfata nail olur, yoksa tamamen yaka-

yı kurtaramaz. Şimdiyse yabancı ülkede bulunup kanunun pençesinden kendisini tümüyle kurtarmıştır.

— Gerçekten düşündüğün, dalıp gittiğin kadar varmış. Hangi yönü araştırılsa insanın karşısına güçlükler çıkarır bir işle meşgul oluyorsun.

Osman Sabri biraz daha düşündü. Sonra Köse Necmi'ye dedi ki:

— Adalet kanunları ve cinayet muhakemeleri usulü en mükemmel olduğu yerlerde bile o kadar garabetler gösterebilir ki bir suçlu eğer avukat olup da işleyeceği suç ve cinayeti güzelce işlemiş olsa kendi aleyhine hiçbir şey olmaz, kendisini kanunun pençesinden kurtarabilir. Bereket versin ki kanun bilenler arasında suç ve cinayet işleyenler pek nadir çıkıyor. Öbür canilerse güçlerini yalnız kendi suç mesleklerinde ilerlemeye harcıyor. Mesela Mustafa gibi bir kalpazan kendini gerektiğinde kanun pençesinden kurtarmak için avukatlık tahsil edeceğine hiç fark edilmeyecek kadar mükemmel kalp para yapmak için gereken sanatları tahsil ediyor. Bir yankesici, bir hırsız da böyledir. Bununla beraber yani suçlular ve caniler işleyecekleri suçları kanun ve nizam hükümlerine uygulamadıkları halde bile mükemmel ve mahir bir avukat bulurlarsa kendilerini kurtarabilirler. Geçenlerde gazetelerde buna dair ilginç bir de yazı okumuştum.

— Yazının naklini rica edebilir miyim Sabri?

— Evet, nakledeceğim. Hırsızın birisi bir saat çalmış. Mahkemede savunmasına tayin edilen avukat, herifi o kadar güzel savunmuş ki dünyada ondan namuslu, ondan uslu bir adam olamayacağına ve işlenen suçta hiçbir dahli bulunmadığına hâkimler kanaat ederek beraatına karar vermişler. İşin sonunda suçlunun avukata savunma ücretini vermesi gerekince "Avukat efendi! Bundan başka bir şeye sahip değilim ki takdim edeyim" diye çalmış olduğu saati avukata vermiş.

— Amma tuhaf ha! Sen de şu Mustafa için şöyle bir ustalık kullanabilsen.

— İşte onu düşünüyorum. Evvel Allah savunmada pek de âciz kalmam ama Mustafa'yı İstanbul'a getirmek zor.

Gerçi buna da çare bulunabilir. Muhakemenin gıyaben yapılması da mümkün. Ama vekâlete beni tayin etmezler. Ben her şeyden önce avukatlık yapmak için diploma almış değilim. İkincisi Mustafa'nın akrabasından da değilim. Üçüncüsü muhakemede ya elmas dolandırıcılığıyla davalı olabilirim veya müfterilikle suçlanabilirim. İstediğim yolda hareket edebilecek bir avukat bulsam belki işi yine gözüme kestirebilirdim. Neyse dur bakalım. Belki bir çaresini buluruz.

Osman Sabri Efendi ile Hafiye Köse Necmi arasında bu konuşma geçtikten sonra Köse Necmi'nin ... gazetesinde gazetenin muharririyle bir konuşması oldu.

Bu konuşmanın başlangıcı Osman Sabri'nin Kalpazan Mustafa'yı muhbir sıfatıyla İstanbul'a getirme hususundaki düşüncelerini Necmi Bey'in gazeteciye anlatmasından ibaretti. Gazeteci dedi ki:

— Dünyada hiçbir şey imkânsız değildir. Hele avukatlık hususunda hemen her şey mümkündür. Avrupa ileri gelenlerinden birisinin dediği gibi bir adam iki söz söylesin veya iki kelime yazsın. O adamın küfrünü isterlerse küfrünü, hıyanetini isterlerse hıyanetini ispat ederek mahvı mümkündür. İnsafı elden bıraktıktan sonra avukatlıkta her şey mümkündür. Lakin bana kalırsa Osman Sabri Efendi'nin Kalpazan Mustafa'yı ele alma derecesinde külfete girmesine hiç hacet yok. Zira Sadaret'e verdiği rapor gereken etkisini pekâlâ gösterdi.

— Aman gerçek mi? Söyleyin, Allahı severseniz söyleyin de bu akşam Osman Sabri'ye güzel güzel haberler getirmeye muvaffak olayım.

— Evet, hem de pek gerçektir. Adliye Nezareti'nden bize havadis getirmeye memur olan muhabir dün getirdiği haberler arasında dedi ki: Sadrazam adliyeye yazacağı tezkireyi ivedilikle yazmış. Bu işin bir dakika bile zaman kaybedilmeksizin hızla incelenmesini emretmiş. Hemen dünkü gün komisyon üyeleri seçilmiş. Fakat ben bunları gazeteye yazmakta biraz ihtiyatlı davrandım. Dün yazsam bugün gazetede görülürdü. Bense bugün yazacağım ki yarın herkes tarafından görülecektir.

— Bu yeni komisyon acaba Galatasaray'da kurulan komisyonun incelemeleri üzerine mi hareket edecektir?

— Ona dair henüz haber almadımsa da usulen dediğiniz gibi olmalı. Ve Galatasaray komisyonunun tevkif ettiği kişilerden başka daha kimlerin tevkifi lazım gelirse onları da tevkif eder.

— Mesela Mecdeddin Paşa'yı da tevkif eder mi?

— Edebilir ya! Padişah kanunlarının hükmü herkes için eşit olarak uygulanır. Kabahati varsa bulunduğu büyük rütbe, büyük mevki insanı kurtarabilir mi?

— Ah Mustafa burada olsa kim bilir daha kimler tevkif edilirdi.

— Tevkif edilecekler o kadar çok olmazlardı. Zira Mustafa her ne kadar bunların miktarını çok zannettirecek şekilde konuşmuşsa da bir suç kumpanyasında Hediye Hanım, Halil Sûri, Kalpazan Mustafa gibi üç büyük erkân bulunursa onlar için kudretlice bir, nihayet iki üç hami yeterlidir. Yasadışı işlerde istihdam edecekleri vasıtalar çok olabilirse de öyle hırsız, yankesici, yaralayıcı, katil takımından adamları Mustafa'nın meydana koymasından ne çıkar? Mustafa belasını bulmuş demektir. Halil Sûri de mezarında çürümüştür. Adalete çarptırılacak bir Hediye Hanım kaldıktan sonra meydanda bulunan kanıtlar onu da mahvetmeye yeter. Mecdeddin Paşa'ya ve varsa başkalarına gelince; bunlar olsa olsa yalnız irtikapla itham edilebilirler. Kendileri hakkında ne doğrudan doğruya hırsızlık ne de cinayet ve kalpazanlık gibi suçlar isnat edilebilir.

Bu aralık adliye kavaslarından[1] birisi Muharrir Efendi'nin odasına girdi. Elindeki zarfı muharririn önüne koydu.

Gazetelere de devlet dairelerinden türlü türlü ilanlar, tebliğnameler gelmesi olağan olduğundan Muharrir Efendi, Necmi ile olan meşguliyeti dolayısıyla bu zarfı sıradan evrak zannedip şöyle bir tarafa koyduysa da kavasın "Efendim mühim ve ivediymiş" demesi üzerine kâğıdı tekrar eline alıp

1 (Burada) Mahkeme hademesi, mübaşir.

zarfı yırttı. Adliye Müsteşarlığı tarafından imzalanmış bir tezkire olup aynen sureti şundan ibaretti:

> İzzetlü Efendim Hazretleri,
>
> Hezarfen, diğer adıyla Kalpazan Mustafa adlı kişi tarafından yazılarak gazetenizin malum sayılarında yayımlanan altı kıta mektup üzerine gereken incelemenin yapılması Sadrazamlık tarafından istenmektedir. Bu konuda Adliye Nezaret-i Celilesince özel bir komisyon oluşturulmuştur. Bu mektuplar hangi mahkeme tarafından ne zaman talep olunursa teslim edileceği de gazeteniz vasıtasıyla zaten ilan ve vaat edilmiş olduğundan özel komisyonun incelemelerine esas olmak üzere belirtilen altı kıta mektubun makam-ı acizîye gönderilmesi hususunda irade efendim hazretlerinindir.

Hafiye Necmi Bey her ne kadar resmî ve gayriresmî yazışmadan, yazı ve belagat bahislerinden tamamıyla haberdar bir adam olmasa da gazete muharriri, Necmi'nin tavırlarına bakarak buralara vâkıf adam olması zannıyla dedi ki:

— Mülkiye rütbelerinin birer özel alametle belirlenmiş olamaması ve herkesin rütbesinin yine herkes nezdinde bilinememesi dolayısıyla lakaplar hususunda ne kadar fenalıklar oluyor! İşte benim hiç rütbem yoktur. Adliye müsteşarı beyefendi hazretleri bize bir "izzetlü"yü layık bulmuş. Halbuki ona da kanaat etmemiş, bir de "hazretleri" ilavesiyle güya daha ziyade büyütmüşse de bakılsa işi bizim için alay sayılacak şekle koymuş.

— Ben bu kadar ince lakaplara, unvana akıl erdiremem. Tezkirede dikkatimi çeken şey yeni komisyonun müzakere esasının Kalpazan Mustafa'nın mektupları olacağı meselesidir. O halde Beyoğlu komisyonunun yaptığı incelemeler lüzumsuz mu kalacak?

— Hayır, hiç ümit etmem. Şu kadar ki diyelim, müzakerenin esası Mustafa'nın mektupları olsa sanki işimize daha az mı yarar? Mustafa'nın ortaya koymadığı sır mı kalmış?

— Gerçi orası da öyle.

— Siz bu akşam Osman Sabri Bey'i gördüğünüzde en büyük havadis olmak üzere kendisine bu haberi verin. Zira mektupları bir komisyonun dikkate alması demek Hediye Hanım'ın ve onunla beraber bazı cinayet ortaklarının da mahvı demek olur.

— Öyleyse ben hemen gideyim ha?

— Fena olmaz. Bizim de işimiz çok. Zira bugünkü gazeteye henüz dört satır yazı bile yazamadım. Ben de her şeyden önce şu mektupları adliyeye göndermeliyim.

Necmi Bey, Osman Sabri Efendi'nin yanına gidip haber götürmek için gazeteciye veda etti. Gazeteci de hemen sureti yukarıya alınan tezkireye bir cevap yazıp Hezarfen Mustafa'nın altı kıta mektubunu iliştirdi, henüz cevap beklemekte bulunan adliye kavasına teslim ederek gönderdi. Ondan sonra yazıya başladı ama bir insan zihninde ne varsa kalemiyle onu yazabileceğine göre Muharrir Efendi de Hezarfen Mustafa'nın evrakının Adliye Nezareti tarafından istenmesi meselesinden ibaret bir yazı yazmaya başladı. Bunu birçok muhakemelerle uzattıkça uzattı, adeta iki üç sütun doldurmaya kâfi bir sermaye yerine koydu.

Bu hikâyemizde tesadüfün garibi olmak üzere bakın ne oldu: Mektupların Adliye Nezareti'nden talep edildiğine dair yazı gazetede görüldüğü gün Hezarfen Mustafa tarafından bir mektup daha geldi. Ertesi gün bu mektup halkın ve hele hele özel komisyonun dikkatine sunuldu. Yazının aynen sureti şuydu:

İstanbul'da ... gazetesine

Viyana'dan, ... tarihinde, ... yılında

Muharrir Efendi Hazretleri!

Mektupları gazetenize aynen geçirmeyerek bazı yerlerine kalem sürmüş olduğunuz için ... adlı Fransızca bir gazetede yayımlanan yazıyı okudum. Bunun üzerine sizin de itiraf ederek hangi mahkeme tarafından talep olunursa mektupları aynen teslim edeceğiniz hakkındaki yazınızı da okudum.

Ben mektuplarımın üstünde oynandığını görmekteydim. Bu konuda size hiçbir şey yazmamamın, hiçbir serzenişte bulun-

mamamın da sebebi var. Bu da mektuplarımın inayet buyurulan derecede neşri beni minnettar ettiği halde fazla olarak bir de üzerinde oynanmasından dolayı serzenişe kalkışırsam nankörlük etmiş olacağımdan ibaret bir sebeptir. Hele mahkeme tarafından talep olunduğu halde mektuplarımın asıl ve doğru nüshalarının takdim edileceği hususu beni en ziyade mutmain ve müsterih ediyor.

Bu münasebetle size şunu da arz edeyim. Neşrettirdiğim mektupların gerçekten benim olduğuna İstanbulca itimat edilmiyorsa ben burada Viyana'da bulunan Osmanlı Başkonsolosluğu'na müracaat etmeye, mektupların birer nüshasını tasdik ettirerek göndermeye de muktedirim.

Muharrir Efendi Hazretleri! Zaptiye Nezareti mi olur, Adliye Nezareti mi yoksa Sadaret makamı mı olur, hangi daireden olursa olsun yüce hükümetimiz bana aman verecek olursa, bizzat İstanbul'a gelir, kendimi gösteririm. Suçluların muhakemesinden sonra hükümet yalnız bir hafta müsaade etsin, ben o bir hafta zarfında İstanbul'dan tekrar firar edebilirsem ne âlâ, edemediğim surette, yani beni tutabilirlerse ben de cezama razı olurum.

İşte şu kısa mektupçuğumun da gazetenizde yayımlanmasını ve fakat bundan bir harf değiştirilmeyerek aynen ilanını rica ederim.

Kalpazan Mustafa'nın bu mektubu bütün İstanbul'u hayrete düşürdü. Zira Mustafa bu mektubunda hem büyük bir safdillik hem fedakârca büyük bir cesaret gösteriyordu. Pek çok kimse meselenin içinde bir tuhaflık olmak üzere yüce hükümetin bu mukaveleye razı olmasını istemişti.

Mustafa'nın bu kısa mektubu bilhassa Osman Sabri Efendi'yi o kadar sevindirdi ki gazetede mektubu okur okumaz Hafiye Necmi Efendi'yi odasına çağırtıp gazeteyi eline verdi. Dedi ki:

— Mecdeddin Paşa'ya git, bu gazeteyi göster. De ki, Kalpazan Mustafa'nın mektuplarını bizim uydurduğumuzu zannedecek kadar gafil olursa, muhakemenin neticesinde hiç kârlı çıkmaz. İşte Mustafa bizzat İstanbul'a geleceğim

diyor. Eğer gelirse Mustafa'nın dilinden hiç kimse kendisini kurtaramayacağı gibi Mecdeddin Paşa da kurtaramaz. Dolayısıyla ne kadar kuvveti, kudreti varsa tümünü yalnız kendini kurtarmaya harcasın, Hediye'yi kurtarmak için çalışmasın. Zira kuvveti, kudreti, çalışması, gayreti ihtimal ki kendisini kurtarmaya da yetmez.

— Aman Sabri, ben bu kadar lafı nasıl söyleyebilirim?

— Unutacak mısın? Yoksa korkar mısın?

— Evvel Allah unutmam ama...

— Korkarsın ha! Be herif, Mustafa'nın bu mektubu da elde bulunursa artık bizim için korkacak ne kaldı? Başkaları korksun, başkaları! Ezcümle Mecdeddin Paşa Hazretleri.

— Mecdeddin Paşa neden korkacakmış? Koca bir paşayı hangi mahkeme cezalandıracak?

— Hangi mahkeme mi? Padişahın adalet mahkemesi cezalandıracak. Padişah hazretlerinin iltifatlarına, inayetlerine, ihsanlarına nail olmak iffet ister, dürüstlük ister, çalışkanlık ister, birçok şey ister. Bunlar kalmadığı zaman insan padişahın inayet ve iltifatına istihkakını kaybettikten başka merhamet istemeye bile hakkı, cüreti kalmaz.

— Ne kadar da çok şey biliyorsun Sabri!

— Haydi azizim, sen dediğim gibi şu gazeteyi götür, dediklerimi Mecdeddin Paşa'ya söyle. Aklı varsa belki bu nasihatlerimizden faydalanır.

Necmi daha fazla sözü uzatmaksızın gazeteyi alıp Mecdeddin Paşa'ya gitti.

Bizim meşhur müstantik Osman Sabri Efendi'nin bu hareketten maksadı Mecdeddin Paşa'nın gerçekten Hediye Hanım'ı kurtarmak için haber alınan bazı teşebbüslerini engellemekti. Paşa eğer Hediye'nin beraatını sağlarsa kendi beraatının da tamamen sağlanacağını düşünerek hareket ediyordu. Osman Sabri ise Hediye'nin beraatı halinde büsbütün mahvolacağını dikkate alıyor, o da Hediye'ye karşı açtığı savaştan mutlaka galip çıkmaya çalışıyordu.

Bir savaşta üstünlüğü sağlayan sebeplerin en başlıcalarından biriyse düşmanı kazanmış olduğu müttefiklerinden

ayırmaktır. Hediye pek zorlu bir düşman sayılabilirse de bu zoru dostları ve müttefikleri sayesindedir. Onlardan mahrum kaldığı zaman yüzüne tükürülecek bir aşüfte derecesine ineceği ortadadır.

Osman Sabri'nin bu tedbirinde ne kadar başarılı olduğu gelecek bölümlerin okunmasıyla anlaşılacaktır.

3

Esrâr-ı cinâyâta dair son neşriyattan sonra birkaç gün gazetelerde bir şey görülememesi bazı meraklıların merakını uyandırmıştı.

Bunlardan biri, ... gazetesine bir mektup yazarak meselenin ne aşamada bulunduğunu sorup bu konuda her gün bilgi verilmemesinin herkesi başka bir kanıya düşürdüğünü bildirmesi üzerine ... gazetesi özel bir yazı yayımladı. Hediye Hanım ve Kalpazan Mustafa meselesine Adliye Nezaret-i Celilesince özel olarak bakılmakta olduğundan ve sonucun mutlaka yayımlanmasının tabii bulunduğundan bahisle merak sahiplerinin bu işte acele etmelerine hiç lüzum olmadığı tavsiye edilmiştir.

Bir aralık Kalpazan Mustafa'nın yüce hükümete arz ettiği şartların kabul edilerek İstanbul'a gelmesi için durumun Hariciye Nezareti tarafından Viyana Sefareti'ne yazıldığı hakkında bir söylenti çıkmasın mı?

Bu söylentinin öyle bir çırpıda inanılacak şeylerden olmadığı malumsa da ... gazetesi buna dair yazdığı bir yazıda Mustafa'nın Dersaadet'e[1] celbi bazı mühim mahfillerde söylenmekteyse de buna dair henüz resmiyet derecesinde ciddi bir haber alınamadığını ilan edince halk buna da inanmak derecesini buldu.

Nihayet bir gün Adliye Nezareti tarafından bütün gazetelere şu ilan gönderildi.

---

1 "Saadet kapısı" anlamındaki kelime, Osmanlı döneminde İstanbul için kullanılmıştır.

Resmî İlan

İçinde bulunduğumuz ayın on yedinci perşembe günü meşhur Hediye Hanım'ın ceza mahkemesinde aleni muhakemesinin[1] yapılacağı, o gün muhakemeye son verilemeyecek olursa ikinci muhakemenin cumartesi gününe, o gün de bitmediği surette üçüncü muhakemenin pazartesine erteleneceği ilan olunur.

Bu ilanın gazetelerde yayımlandığı gün bir salı günüydü. Böyle aleni bir muhakemede bulunmak herkesin arzu ettiği bir şeydi. Akıllı ve ihtiyatlı olanlar hemen o günden Adliye Nezareti'nde bulunan dostlarına müracaat ederek aleni muhakeme günü kendisine bir yer bulunmasını ricaya başladı.

Gerçekten bunların hakkı vardır. Zira meşhur muhakemelerde mahkemelerin kapıları umuma açılınca o kadar kalabalık hücum eder ki genel dinleyici sınıfında bulunanlar genellikle ne bir şey görebilir ne de bir söz işitebilir. Mahkemelerde ise itibarlılar için başka ve gazeteciler için başka yerler bulunduğu gibi üyeler ve zabıt kâtiplerinin arka ve yan taraflarında da birtakım yerler bulunur. Bunlara da memurların dostları kabul edilir.

Vaat edilen gün olan perşembe günü gelince daha muhakemenin vaktinden bir iki saat evvel esrâr-ı cinâyât meraklıları mahkemede yer tutmak için müracaata başladı.

Halk denildiği zaman kimler anlaşılabilirse o sınıf henüz mahkemeye gelmeksizin dinleyicilere mahsus olan yerler tümüyle seçkinler tarafından zapt edildi. Seçkinlere ve gazetecilere mahsus yerler de hıncahınç dolmuştu. Hatta üyeler ve zabıt kâtiplerinin yanları da bazı itibarlı zevat tarafından işgal edilmişti.

Muhakemenin icra zamanı yaklaşınca divanhanede o kadar kalabalık oldu ki koca divanhanenin hemen çöküvermesinden korkuldu.

Bu muhakeme yapıldığı zaman henüz yeni adliye usulü ilan olunmamıştı. Bazı mühim cinayetlerde asıl davacı or-

1 Açık yargılanmasının.

tada bulunmayacak olursa, ya reis efendinin soruları savcılık vazifesini ifa etmiş sayılacak şekilde olur veya işin içinde kanun hakları ve devlet hakkı varsa üyelerden birisi geçici olarak savcı atanırdı. Bu muhakemenin ortada olan ehemmiyetine dayanarak üyelerden birisi davacı seçilmek istenilmişse de bizim Osman Sabri Efendi her ne yapmak lazımsa yaparak iddia makamına kendisini getirtmişti.

Osman Sabri Efendi'nin bu başarısı için "her ne yapmışsa yaparak" deyişimiz, iş aslında imkânsızken bazı fevkalade tedbirler alarak imkânsızı mümkün etmiş demek değildir. Kendisi yağlıkçılardan kaldırılan elmaslardan dolayı her ne kadar davalıysa da Hediye Hanım vesaire aleyhindeki tetkiklere göre ya davacı veya müfteri sayılabileceğinden Adliye Nezareti şimdiye kadar gazetelerle ilan edilen yazılara ve mektuplara bakarak Osman Sabri Efendi'ye müfteri unvanını vermekten çekinmiş, iddiacı unvanını vermekte bir beis görmemişti.

Muhakemenin yapılma saati gelince mahkemenin kapıları açılarak içeriye yalnız bir kadın ile bir erkek alındı. Boylu boslu, endamlı, yakışıklı hanımın Hediye Hanım olduğunu herkes derhal tanıdı. Erkekse kısa boylu, gayet nahif endamlı fakat pek kocaman kafalıydı. Bunu herkes derhal tanıyamadıysa da okurlarımız gibi bu kıyafeti görmüş olanlar dedi ki:

— Bu da meşhur müstantik Osman Sabri Efendi'dir.

Birçok tarafa uzanan bu cinayetlerde sanık sıfatıyla yalnız Hediye Hanım'ın getirilmiş olması bazı kimselerin dikkatini çekmişti.

Osman Sabri Efendi iddia makamına geldiği zaman gazetecilerin tarafına baktı. Malum a, böyle muhakemelerde davacı veya davalı gözlerini hangi tarafa çevirirse herkes o tarafa gözünü çevirerek davacı veya davalının kimin yüzüne bakmış olduğunu anlamak ister.

Osman Sabri Efendi'nin gülümsemesine yine bir tebessümle karşılık veren gayet zeki suratlı gazetecinin olsa olsa ... gazetesi muharriri olabileceğine dinleyiciler hemen ittifakla

hüküm verdi. Zira bu meseleyi diline dolayıp sonuna kadar uğraşan gazetecinin yalnız kendisi olduğunu âlem biliyordu.

Muharrir Efendi'nin elinde bir demet kâğıt bulunup ikişer ucu açılmış olduğu halde sekiz on kadar da kurşunkalem vardı. Zira böyle aleni bir muhakemeyi güzelce kaydedebilmek için mürekkep kalem işe yaramaz. Kurşunkalem daha güzel işe yararsa da onun da ucu körlendiği zaman çakıyla düzeltmeye vakit kalmayacağından birkaç kalemin ikişer ucunu birden açıp hazırlamak ve hangi uç körlenirse diğer uçla yazmak gerekir.

Aleni muhakemelerde dinleyicilerin en çok dikkat ve merak edeceği şey sanıkların yüzlerini görme ve tepkilerini yüzlerinden anlamaya çalışma meselesidir. Fakat hemen hiçbir muhakemede dinleyiciler bu emellerine tamamen nail olamaz. Zira kendi yerleri daima sanıkların arka taraflarındadır, sanıkların yüzleri reis ve hâkimler tarafına yönelik olur. Bu muhakemede ise dinleyiciler değil a, reis ve üyeler bile Hediye Hanım'ın tepkisini yüzünden anlayabilmeye pek muktedir olamazdı. Zira Hediye Hanım neredeyse kalın bir yaşmak tutunmuş olduğundan burnunun ucuyla gözlerinden başka bir yeri görünmezdi.

Bu konuya gazetecilerden biri ... muharririnin dikkatini çekti; aralarında şöyle bir konuşma geçti.

— Arkadaş, Hediye Hanım'ın kalın yaşmak tutmasına ne dersiniz?

— Siz ne demek istersiniz sanki?

— Öyle ince fikirli sanıklar genellikle çehrelerindeki değişiklikleri göstermemek ister. Kadınlar için bunun en güzel şekliyse yaşmaktır. Yani yaşmağı kalın tutmaktır.

— Bana kalırsa öyle değildir.

— Ya nasıldır?

— Ben demek isterim ki Hediye Hanım'ın yaşı artık epeyce geçmiştir. Birkaç zamandan beri Osman Sabri habisi de kendisini epeyce sıkıştırıp zayıflattığından suratında evvelki kadar güzellik parlaklığı kalmamış, bu eksikliği kendi güzelliğine âşık olanlara göstermemek için kalın yaşmak tutunmuştur.

— Amma yaptınız ha! Hâlâ Hediye güzellik iddiasında mı?

— Neden bu iddiada bulunmasın? Hatta gençlik bile iddia eder. Zira bir kadın büyüye büyüye ancak otuz beş yaşına kadar büyür. O yaştan daha fazla büyümesi lazım gelir de doğrusunu da söylemeye mecbur olursa altmışa atlamalıdır. Fakat Şişş! Suss! Reis efendi muhakemeyi açtı. Saate bakalım. Biri otuz sekiz geçiyor, diye Muharrir Efendi derhal muhakemenin hangi saat ve hangi dakikada açıldığını kaydetti.

Reis efendi dedi ki:

— Özel tetkik komisyonunun incelemesinden geçerek ithamnamenin tanzimine esas alınan evrakı aynen okumaya hacet göremiyoruz. Bu evrak davacı Osman Sabri Efendi tarafından verilen raporlarla bir de Hezarfen, diğer adıyla Kalpazan Mustafa tarafından neşrettirilen altı kıta mektup ve Beyoğlu Zabıtası'nda oluşturulan komisyonun tuttuğu ifadeler gibi evraktan ibarettir. Ancak düzenlenen ithamname belirtilen evrakın tümünden özetlenmiş olduğundan yalnız ithamnamenin okunması evrakın tümüyle okunması demek olacaktır. Şayet davalı bu ithamnamenin reddi için evraktan bazılarının veya tümünün okunmasına lüzum görecek olursa, mahkeme bu konuda hanımın talebini reddetmeyip evrakı yine okutturacaktır. Buyurun kâtip efendi, ithamnameyi okuyun.

Zabıt kâtibi ithamnameyi okumaya başladı. Bu belge beş tabaka kâğıt doldurmak mertebesinde kapsamlı bir şeydi fakat hikâyemizin buraya kadar geçen bölümleri ile okuyucularımızın malumları olan hallerden fazla hiçbir şeyi içermiyordu. Hatta ... gazetesi muharriri elindeki kurşunkaleme davranarak alesta durmakta ve ithamnamede fazla bir şey işitir işitmez yazmak için asla vakit kaybetmemek gayretinde idiyse de belgenin en sonunda "kılınmış olmağın olbabda..." ibaresine gelinceye kadar kayda değer hiçbir şey göremeyince yanında bulunan gazeteciye demişti ki:

— Acayip! Biz Hezarfen Mustafa'nın mektuplarını aynen niçin verdik? O mektupların hükümleri dikkate alınmış olsaydı, ithamnameye Mecdeddin Paşa'yı da sanık makamına getirecek birkaç madde yazılması gerekirdi. Demek

oluyor ki bu davada matbuatın hizmeti henüz bitmemiştir. Yazacak daha birçok şeyimiz olacaktır.

Yanındaki gazeteci arkadaşıydı.

— Meşhur müstantik Osman Sabri Efendi davacı tayin edilmiş diyorlardı. Onun davacı olduğu bir muhakemenin ithamnamesi böyle sizin de beğenemeyeceğiniz bir şekilde tanzim edilmiş olursa gerçekten matbuatın işi daha bitmemiş olur. Biz de sizi izlemekten geri durmayız.

— Teşekkür ederim arkadaş.

Gerçi iki gazetecinin değerlendirmesi pek haklıydı, ancak bu hususta Osman Sabri Efendi'ye kabahat bulmaya lüzum yoktur. Zira Osman Sabri Efendi kendi iddianamesini genel olarak herkesin ve özel olarak ... gazetecisinin beğenebileceği şekilde kaleme almıştı. Ne fayda ki ithamnameyi kaleme alan heyet iddianamenin birçok yerini Hediye Hanım için cömertçe bir iyilik olmak üzere hafifletmiştir.

Ezcümle, dolandırıcılık bahsinde Hediye Hanım'ın meydanda hiçbir davacısı bulunmadığını beyanla bu durum Hezarfen Mustafa'nın sözünde kaldığı gibi katillik meselesi de adı geçenin sözünde kaldığından onları muhakeme meydanına koymaya itham heyeti hiç lüzum görmemiş.

Hediye Hanım yalnız kalpazanlıktan dolayı itham edilmekteydi. Bunda da kalpazan doğrudan doğruya kendisi olmadığı gibi sürücü de kendisi olmadığından, sonuçta bu suça bir hami, bir yatak olmak üzere telakki edilmiştir. Öreke Taşı cinayetinde ise Hediye Hanım davalı olmak şöyle dursun, adeta davacı olmak lazım gelirken bu sıfattan vazgeçmiş bir mazlum şeklinde gösterilmiştir. Savcı makamına getirilen Osman Sabri Efendi'nin bu cinayet için dava edecekse Hediye Hanım'ı hiç bahse katmayarak bir bakıma müteveffa Halil Sûri ve bir bakıma firarda bulunan Kalpazan Mustafa aleyhine dava açmasına lüzum gösterilmiş.

İthamname okunurken bu maddelerin her biri Osman Sabri Efendi'de birer garipseme tebessümüne sebep olmaktaydı. Belge okunup bitince reis efendi, Osman Sabri Efendi'ye hitaben dedi ki:

— Bu ithamname dışında başka söyleyecek sözünüz var mı?

— Var efendim: Buna ithamname denileceğine Hediye Hanım'ın müdafaanamesi denilse daha münasip olurdu.

Sert çehreli Osman Sabri bu sözleri o kadar küçümseyerek söyledi ki reis efendiye adeta hiddet geldi. Dedi ki:

— İthamnameyi eleştirmek mi istiyorsunuz? Buna hakkınız var mı?

— Estağfurullah efendim; belki haddim olmayabilir, fakat hakkım vardır ve olmalıdır. Ben Hediye Hanımefendi hakkında kaç maddeyi itham makamına koymuşsam, bunlardan hanımın kendisi beraat etmelidir. İthamnamede adı geçeni savunma yollu muhakemelere ne lüzum vardı?

— Tetkik komisyonu istintak heyeti ve itham heyeti demek olduğundan tetkiklerinin göstereceği şekillere göre isterse muhakemenin men'i ile sanığın tahliyesine muktedir olabilir.

— Öyleyse efendim, bu ithamname dışında bendenizin söyleyecek hiçbir sözüm yoktur.

Sonra reis efendi, Hediye Hanım'a hitap ederek dedi ki:

— Bu ithamnamede beyan edilen maddeler üzerine savunmanız için gerek doğrudan doğruya sizin ve gerek avukatınızın söyleyecek sözünüz nedir?

Hanımdan evvel vekili bulunan Ermeni bir avukat söze başlayarak dedi ki:

— Efendim, müvekkilemin itham edildiği şey yalnız bir kalpazan hamisi veya ortağı veya yatağı olmaktan ibaret kalıyor. Halbuki bu kalpazanlığın da mahkemece hiç şüphe kalmayacak derecede tahakkuk ettiğini göremiyorum. Halil Sûri adında bir herifin vefatından hem de asılma ve idam suretiyle vefatından sonra şimdi davacı sıfatıyla meydanda bulunan Osman Sabri Efendi birkaç kâğıt bulmuş ve bu kâğıtlar Halil Sûri'nin kalp akçe sürücüsü olduğunu gösterirmiş. Diğer taraftan bu Kalpazan Mustafa'nın mektuplarında kendisinin kalpazan olduğu itiraf edildikten sonra bu işte Halil Sûri ile beraber Hediye Hanım'ın da dahil olduğu gösteriliyor. Bu yoldaki kâğıtlar müvekkilemi kalpazan or-

tağı diye itham hususunda makbul şehadet makamına geçebilir mi? Kalpazanlığa Hediye Hanım'ın iştirakini değil, hatta kalpazanlığın gerçekten vukuunu bile ispat edecek orta yerde hiçbir alamet, hiçbir emare yoktur. Kalpazan alet ve edevatı bulmuşlar, kalp paraları ele geçirmişler. Bunların hiçbirisi olmadığı halde Mustafa gibi kendi garazkârlığını kendisi itiraf eden bir adamın iftirasına kulak mı verilir? Mustafa itiraf ediyor ki dört beş kişinin kanından sorumlu bir katildir. Böyle bir katil için kalpazanlık ehven bir suç kalır. Dolayısıyla kendisi hiç kalpazan olmadığı halde kendine böyle iftirayı ederek başkalarına da bulaştıracağı her adil fikre mülayim gelecek bir meseledir.

Avukat efendi başlamış olduğu savunmayı daha ileriye götürmek için sözü uzatacaktı ama Hediye Hanım vekilini kolundan çekerek birkaç söz de kendisi söylemeye müsaade istedi. Dedi ki:

— Efendim, bendeniz kendimi kabahatsiz, kusursuz bir kadın olarak tavsiye edemem (Bu söz orada bulunanların tümünde şaşkınca bir tebessüme sebep oldu.) Fakat ne kadar garazkârlar içinde kalmış olduğumu adil mahkemenin insafına arz ederim. En büyük düşmanım Hezarfen Mustafa iken ithamımın esası onun mektuplarından ibaret oluyor. En şiddetli garazkârım Osman Sabri Efendi'dir. İthamım için kendi incelemeleri esas alınmakla kalmayarak şimdi de savcılık vazifesi ona havale ediliyor. Efendim, kalpazanlık işinden benim asla malumatım yoktur. Cariyem Peri vasıtasıyla Mustafa'ya kalpazanlık tavsiye ettirmiş olmam sırf yalandır. Hatta Peri'yle aralarındaki aşk da hayalden ibarettir. Halil Sûri'ye gelince, bu adamla tanışıklığım yok değildi. Aksine ahbabımdandı. Ama kendisinin nasıl bir alışverişle meşgul olduğunu asla bilemem. Peri benim manevi kızımdır. Halil'in de o boyda bir kızı olduğu için evlerine gitmesine müsaade ederdim. Halil genç ve güzel bir adam olduğundan o Peri'yi, Peri onu sevmiş olabilir. Bunu sonraları ben de biraz anladım ama Halil kızın iffeti hususunda beni temin etmişti. Nihayet kız öldürüldükten sonra muayene edilerek erkek eli değme-

miş bakire olduğu ortaya çıkmışken işte bu da Halil'in kötü bir niyeti olmadığını ispat eder. Halil, Peri'yi Öreke Taşı'na göndereceği zaman bana yalnız Büyükdere'ye götüreceğini söylemişti. Sonra Mustafa haber alarak kıskançlıktan ikisinin de canlarına kıyacağını kendisinin de benim de dostum olan bir adama söylemiş. O adamdan aldığım haber üzerine Halil'le aramızda belirlenmiş olan bir şifre usulünce kendisine bir ihtarname yazmıştım. Meydanda bulunan şifreli kâğıt işte budur. Peri'yi öldürdükleri halde hükümete müracaat etmeyişimse sırf cümlemizi dile düşürmeme görüşünden ileri gelmiş bir haldir. Zira Hezarfen Mustafa'yı hiç kimsenin ele geçiremeyeceği muhakkak olup hükümete müracaat etsek bile müracaatımdan bir netice çıkmayacaktı. Osman Sabri Efendi arkamızda biraz fazlaca dolaşmakta olduğundan musallat olmasını engellemek için Mecdeddin Paşa'ya yazdığım tezkire de şu ithamnameyi tanzime esas alınan evrak arasındadır. Osman Sabri Efendi bu tezkireden pek büyük hükümler çıkarmak istiyorsa da yüce mahkemenizin insafına arz ederim ki gerek bir kadının gerek erkeğin özel hayatına kimse karışamaz. Biz Mecdeddin Paşa ile bir âşıkane muamelede bulunsak bile mevcut kanunların hangisi gizli aşkı bir suç olarak değerlendirir? Bu durumda Osman Sabri Efendi bize ettiği iftiraları ispat edemeyecek olursa kendisinden adeta namus davasına bile hazırım.

Hediye bu sözleri o kadar serbest bir tavırla hem de o kadar dil düzgünlüğüyle söyledi ki gerek mahkeme heyeti gerek oradaki dinleyiciler hayret etti. Herkes birbirine diyordu ki:

— Hediye Hanım kendisini savunmaya bu kadar muktedirse avukata ne lüzumu varmış? Avukat onun yanında dilsiz oldu kaldı.

Hediye Hanım ifadesini bitirdikten sonra mahkeme heyeti müzakere odasına çekildi. Dinleyiciler birkaç dakika müzakereden sonra mahkeme heyeti gelip kararı açıklayacak sanmışlardı. Halbuki aradan yarım saat kadar zaman geçtiği halde mahkeme heyeti henüz yerine gelmeyince herkeste merak arttı. Ağızdan kulağa dedikodular çoğalmıştı.

Tam bir buçuk saat sonra mahkeme heyeti yerine geldi. Reis efendi dedi ki:

— Mahkeme bugünlük hükmünü taraflara tebliğ etmeyecektir. Zira üyelerin reylerinde muhalefet vardır. Reisin bulunduğu tarafın reyi galip sayılacaksa da bendeniz kesin reyde bulunamadığımdan müzakeremiz biraz uzunca zamana lüzum gösteriyor. Hâsıl olacak reyi taraflara bildireceğimiz gün aleni bir oturum yapacağımız gibi kararı gazetelerle ilan da edeceğiz. Bugünlük mahkemenin oturumu son bulmuştur.

Reis efendinin bu tebliği üzerine dinleyiciler mahkemeden çıkarak dağıldıysa da muhakemenin cereyan şeklinden hiç kimse memnun kalmamıştı.

Hele iki saat müzakereden sonra işe bir netice verilememesi mutlaka üyeler arasındaki görüş farkının pek şiddetli bir şey olmasından ileri gelmiş olacağında kimsenin şüphesi kalmamıştı.

... gazetesi muharriri kalabalık arasından sıvışıp giderken Hafiye Necmi yanına sokularak sordu:

— Siz bu hale ne mana verirsiniz? İşimiz nasıldır?

— Bana kalırsa işimiz âyinedir.

Necmi bu soruyu sorduğu zaman beti benzi kül gibiydi. Gazeteciden cevabı alınca suratında rahatlama tebessümüne benzer bir şey görüldüyse de rengi yine tam manasıyla eski halini bulamadı.

4

Cinayet mahkemesinin aleni muhakeme günü davaya bir netice verememesindeki mazereti pek meşruydu. Üyelerden birkaçının rey ve isteğine kalmış olsaydı, Hediye Hanım'a derhal bir beraat ilamı vererek daha sonra Hediye'yi Osman Sabri aleyhinde namus davası açmasına kadar haklı çıkaracaklardı. Lakin diğer üyeler başta düzenlenen ithamnameye ilişerek Beyoğlu'nda oluşan soruşturma komisyonunda Hediye Hanım'ın birtakım itirafları kendisini hem müteveffa

Halil Sûri'ye hem de Kalpazan Mustafa vesaireye ortak ve yardımcı olarak hükmettirecek derecelerdeyken ithamnamenin hanıma adeta beraatname gibi düzenlenmiş olmasını kabul edemediler.

Hediye'nin mahkeme huzurunda söylediği sözler cezasının hafifletilmesini gerektirecek şekilde olsa da bu sözlerin yalnız Hediye'nin zekâ ve kurnazlığının mahsulü değil, öğretilmiş şeyler olduğu ortadaydı. Hanımın genel durumunu kanunun dikkatinden gizlemeye medar olamayacaklarını Hediye'nin lehinde olmayan üyeler önemle vurgulamıştı.

Hele Osman Sabri Efendi'nin ithamnameyi dinlemesi üzerine adeta muhakemeden el çekme derecesinde gösterdiği garipseme, Hediye'nin lehinde bulunan üyeler tarafından Osman Sabri'nin itham sebebi olarak görülmek isteniliyordu. Onların muhalifi olan üyeler aksine meşhur müstantiğin bu tavrından korkulması lüzumunu ileri sürdüler. Reis efendinin kesin rey vermekte tereddüt etmesine sebep olan hal işte bu hal oldu.

Hediye'nin lehindeki üyelerden biri, reisin bu tereddüdünü yersiz görerek garipseyince reis demişti ki:

— Efendim, herkes kendi reyinde özgürdür. Fakat sizin de dikkatinize arz ederim ki böyle mühim, manidar, nazik bir muhakemede bizim ağzımızdan çıkacak olan söz bir daha geri dönmez sözlerden değildir. Bizden büyük bir temyiz mahkemesi var. Muhakemenin iadesi var. Daha neler var, neler var. Hediye Hanım'ın kendisi de sağlam ayakkabı olmadığını itiraf ediyor. Halil Sûri vesaireyle münasebetini gizlemiyor. Bu adamların genel durumu hiçbir mahkemenin üstünkörü geçemeyeceği derecededir. Dolayısıyla bendeniz Hediye'yi mutlaka cezalandırmak tarafındayım. Yalnız ceza tayini hususunda kesin bir hükümde bulunamıyorum.

Hafiye Köse Necmi ... gazetesi muharririnden mahkemeden çıkarken aldığı cevap üzerine o akşam her zamanki gibi Osman Sabri Efendi'yi görünce muhakemenin cereyan şekli hakkında onun da görüşünü sormuştu. Osman Sabri, Necmi'ye asla umutsuz görünmedi. Dava henüz kaybedilmemiş olduğu gibi edilmeyeceğini de temin ederek dedi ki:

— Yapılan muhakemelerde bu gibi yolsuzlukların çokluğu, yüksek makamlarda bulunanların fikrinde yer tutmuş olan adli düzenlememizin bir ayak evvel kuvveden fiile çıkarılmasını hızlandıracağı için bence pek memnunluk vericidir.

— Adli düzenleme mi? Ya o zamana kadar sen müfteri filan gibi bir isimle okkanın altına gidersen, bu da memnunluk verici olur mu?

— Padişahın yüce adaleti sayesinde ben kendimi öyle müfteri filan gibi bir adla okkanın altına attırmamaya muktedir olabilirim. Fakat şimdiki muhakeme usulümüzde olan yolsuzluklar bu gibi önemli muhakemelerle ortaya çıkıp da yüce hükümetimiz adliye usulünü ıslaha muvaffak olursa, bu mesut asrın en büyük iftihar kaynağı bu muvaffakiyet olur. Hepimiz padişah ekmeği yiyoruz. Yediğimiz ekmeğin hakkı olmak üzere tümümüz padişahımız efendimiz hazretlerinin büyüklüklerini yararlı icraatlarıyla dünyanın dört tarafına tanıttırmak için elden ne kadar âcizane olursa olsun hangi hizmet gelirse onu yapmaya mecburuz. Yorulmaktan filandan korkup da bu vazifeyi yerine getirmezsek, adeta nankörlük etmiş oluruz.

— Canım orası öyle ya. Fakat hizmet göreyim diye kendini bir belaya...

— Sus Necmi, sus! Devletine hizmet görmek isteyen hamiyetli bir memur hiçbir beladan korkmaz. Çünkü öyle hamiyetli memurların belaya uğraması kaza cinsinden bir şey olur. Sadakati her ne zaman olsa meydana çıkarak mükâfatına da ona göre nail olur. Senin asıl merak ettiğin şey, şu muhakeme değil mi? Biz onu padişahın adaleti sayesinde elbette kazanırız.

Aleni muhakemenin yapıldığı günden sekiz gün sonra gazetelere verilen bir ilan uyarınca dinleyiciler kararın açıklanması için ikinci bir aleni oturuma davet edildi. Bu oturumda ilk oturumda olan kalabalıktan fazla kalabalık vardı. Reis efendi mahkemenin hükmünü taraflara aşağıda olduğu gibi tebliğ etti:

— Mahkememizin kararı açıklama hususunda sekiz gün kadar gecikmesine sebep yalnız üyeler arasındaki görüş fark-

lılığından ibaret kalmadı. Mahkeme geçen oturumda okunan ithamnameyle Hediye Hanım'ın savunmasından başka ta Beyoğlu'nda teşekkül eden soruşturma komisyonunun yaptığı inceleme ve ifadeleri de dikkate aldı. Düzenlenen ilamda sebepleri açıklandığı üzere Hediye Hanım her ne kadar bazı öldürme işlerinde, kalpazanlık ve dolandırıcılık gibi suç hususlarında doğrudan doğruya suçlu sayılmadıysa da bunlardan tümüyle beraat etmiş görülemedi. Suçların birkaçında birden parmağı olması dolayısıyla kanunen en hafif ceza olmak üzere üç sene müddetle küreğe konulmasına hükmolundu. Yalnız bu hüküm temyiz divanı tarafından incelenmektedir.

Mahkeme tarafından tebliğ edilen hüküm üzerine dinleyiciler Hediye Hanım'ın veya vekilinin hoşnutsuz bir şey söylemesini bekliyordu ama aksine hanım "Şeriatın kestiği parmak acımaz. Elhükmü lillah.[1] Ne yapalım?" yollu razı olmuşça birkaç söz söyleyince herkesin garipsemesi bir kat daha arttı.

Dinleyiciler arasındaki bu garipsemeden dolayı meydana gelen ve mahkemeden çıkıldığı zaman gerek divanhanelerde, gerek sokaklarda, o gün akşamüzeri kahvehanelerde ağızdan ağıza aktarılan sözlerin sonu mu olur?

Herkes aklına ne gelirse söylediği halde bunların hepsi birer basit sözden ibaret kaldı, fakat yalnız bir söz vardı ki gerçeği bilen bir kaynaktan çıktığı için doğru olduğu kadar akla da yakındı. O söz ise Hediye'nin mahkeme hükmüne rıza göstermesinin hariçten dostları tarafından kendisine verilen bir nasihat neticesi olmasından ibaretti.

Hikâyenin muharriri olmak dolayısıyla gizlerine, sırlarına vâkıf olduğumuzdan şu kısa sözü izah için deriz ki:

Hediye Hanım ne kadar dostu varsa tümüne müracaat etmiş ve onların yardımıyla olabildiğince kendi lehinde sayılabilecek bir ithamname tanzim ettirmiş, cinayet mahkemesinde de bazı üyelerin reylerini kazanabilmişti ama mahkeme reisinin korkaklığı bu üyeleri reylerinde sebat ede-

---

1 Hüküm Allah'ındır.

meyecek kadar gevşetmişti. Artık Istanbulca dillerde destan olan bu hikâye yüksek makamlarda bulunan birtakım zevatın Mecdeddin Paşa'ya öğüt vermesine sebep oldu. Hediye'yi himaye için birtakım zevatı başını ağrıtma derecesinde sıkıştırmaktan vazgeçmeyecek olursa, sonunda kendisi için birçok tehlikeye yol açacağı anlatılmıştı.

Mecdeddin Paşa bu gibi inatlaşmalarda pek sebatlı bir adamdı ancak kendisine verilen nasihatler her sebat ve metanete halel verecek kadar tehdit ediciydi. Hediye Hanım'a nasihat vererek suç mahkemesi kendi hakkında her ne hükümde bulunacak olursa olsun hiç muhalefet etmemesini tembih etmişti. Muhalefet edecek olursa kendini kurtarmaya hiçbir dost muktedir olamayacağından hakkında daha büyük fenalıklara sebebiyet vermiş olacağını hatırlatmıştı.

İşte bu nasihatler, bu ihtarlar sebebiyle mahkeme reisliğinden tebliğ edilen hükme Hediye Hanım asla aykırı görüş bildirmemiştir.

Öğüt, ihtar ve yol gösterme yalnız Mecdeddin Paşa ile Hediye Hanım hakkında vuku bulmakla kalmamıştır. Osman Sabri Efendi'ye de bazı ileri gelenler tarafından ihtarlarda bulunulmuştu. Bu işlerde gösterdiği kanuna bağlılık gayreti ve dürüstlüğü her ne kadar pek ziyade övgüye layıksa da meselede fazlaca husumetkârane davranmasının sonradan Hediye Hanım veya onu koruyanlardan birisi aleyhinde şahsi husumet ve garezi olduğu şeklinde yorumlanabileceği, bu durumda girişimlerindeki takdirin kınanmaya dönüşeceği anlatılmıştı.

Osman Sabri Efendi bu gibi uyarılardan ürkecek adamlardan olmayıp son derece kanun ve nizam mutaassıbı bir adamdı, ama üst makamlara duyurmak istediği ahvali duyurabilmek öncelikli emeliydi. Bu maksadın gerçekleşmesinin yanı sıra Hediye Hanım'ın da az çok bir cezaya çarpılması, fikrinde sabit, teşebbüsünde ısrarlı olan o koca kafalıyı tatmine yetmiş, öğütlere ve uyarılara kabul cevabı vermişti.

Osman Sabri'nin selameti hususunda en ziyade tesir gösteren bir şeyin de ... gazetesi muharririnin görüş yollu verdiği

nasihatler olduğuna şüphe etmemelidir. Meşhur müstantiğin tahliye edilerek istediği adamlarla serbestçe görüşebilmesine izin verilmesi üzerine ... gazetesi muharririyle görüşmesinde şöyle bir konuşma geçmiştir. Gazeteci demişti ki:

— Sabri Bey! Size tebriklerimi bir nevi gaza tebriki yollu arz ederim. Zira kötülerin mahiyetini açığa çıkararak halkı büyük bir beladan kurtarmış oldunuz.

— Ne fayda? Muvaffakiyetin yalnız bu derecesine muvaffakiyet mi denilir? Şer kumpanyasına mensup olanların tümü adalet kılıcına uğramalıydılar ki o zaman tebriki hak edeydim.

— Hayır dostum. Muvaffakiyetin bu derecesi de pek büyüktür. Sizin arzu ettiğiniz derecesi dünyanın hiçbir tarafında mümkün olamaz. Bu gibi zalim bozguncular daima işlerini o kadar muntazam görürler ki gerektiğinde kendi aleyhlerinde bir şey yapabilmek pek müşkül olur. Kazandığınız neticenin daha parlak olması için Halil Sûri sağ bulunmalıydı. Kalpazan Mustafa firar etmemiş olmalıydı. Onlar elde edildikleri halde kendileri aleyhinde verilecek cezaya Hediye de doğrudan doğruya müşterek olabilir. O zaman ikinci, üçüncü derecede parmağı olanlar da ortaklığa daha ziyade yaklaşır, hep kanunun pençesine çarpılırlardı. Asıl cani olanlar elde bulunmadıktan sonra kazanılabilecek muvaffakiyet bundan fazla olamaz. Hem bende daha bazı malumat da vardır ki doğru çıkarsa bu muvaffakiyetin daha büyük olduğunu teslime mecbur olursunuz.

— Ne gibi malumat?

— Onu size söyleyebilir miyim ya?

— Acayip! Demek oluyor ki beni bir sırrı saklamaya bile muktedir göremiyorsunuz.

— Hayır, onun için demiyorum. Vukuundan evvel bir şeyi haber vermek... Neyse, size de söyleyebilirim. Gazetemizin esrâr-ı cinâyâta dair yazıları tümüyle önemli bir taraftan talep edildi. Hatta matbuatın hakikatin ilanı yolunda görülen bu cesaretinin o yüksek taraftan tebrik edildiği de bize bildirildi. Bize bir nişan bile ihsan olunacakmış. Yine bu

sırada haber verildi ki Mecdeddin Paşa da bu işlerde payına düşen cezayı görecekmiş.

— Onu ben de haber aldım ama resmen bir mahkeme huzurunda değil, gayriresmî olarak hususi bir şekilde görecekmiş.

— Ee, bu şekilde ceza görmesini yeterli görmüyor musunuz?

— Kanuna tatbik edilmiş olsaydı, daha tatlı olmaz mıydı?

— Ama artık arzunun bu derecesi de biraz ifrata verilebilir. Herkes yaptığının cezasını çeksin de gerek resmen çeksin gerek gayriresmî çeksin, hep adalete uygun sayılır. Bakın birader; size fikirlerimi dosdoğru arz edeyim. Tanzimat'tan önce ve hatta ondan sonra da bu gibi cinayetler üzerine gerek sizin gerek benim göstermiş olduğumuz cesaretler şöyle galibane bir netice göstermek şöyle dursun, yine bizim için felaket olabilirdi.

— Öyle bir ihtisap ağasının[1] adam asmış olsa sorumlu olamayacağı bir zamanda koca bir Beyoğlu mutasarrıfı paşa beni de asamaz mıydı?

— Otuz sene zarfında asrımızın ulaştığı ilerlemeye nasıl şükretmeyelim? Padişahın adaleti herkese üstün gelerek bizi şu derecelerde muvaffakiyetle kötülerin tepelenmesine muktedir edebilir.

— İşte beni teselli eden bu ümit değil mi? Padişah hazretlerinin sayesinde yeni adliye usulü koyulup da müstantikler, savcılar, yolunda ve nizamı dairesinde tayin edilirlerse o zaman bizden daha âciz olanlar bile bizden daha ziyade hak kazanabilir. O zaman bir Mecdeddin Paşa'nın bir Hediye Hanım'ı şimdiki kadar da himayesi mümkün olamaz. İmkân âleminde himaye denilen şey yalnız padişahın adaletinden ibaret kalır; padişahın adaleti kanun hükümleriyle sınırlı kalmakla her mazlumu her zalime karşı yalnız kanun himaye edebilir. Hiçbir zalimse hiçbir taraftan himaye ve destek göremez.

---

1 Zabıta amiri.

— İnşallah yeni adli düzenlemeleri de iftihar sütunumuzda ilana padişahın sayesinde muvaffak oluruz.

— İnşallah kardeşim. Bu duaya canıgönülden âmin demek her adaletseverin içtenlikli görevidir.

... gazetesi muharriri gibi bu kadar serbest fikirli, doğru sözlü bir adam tarafından bu şekilde beyan edilen görüşün Osman Sabri Efendi hakkındaki tesiri başka bir nasihatte, bir mülahazada bulunabilir mi?

Hediye Hanım'ın cezalandırılma derecesine rıza göstermesinin gerçek sebebi yavaş yavaş ağızdan ağıza aktarıldı; fikirlerinde ılımlı olanların tümü bu hali onaylamaya ve takdir etmeye başladı. Eğer bu aralık Kalpazan Mustafa tarafından yeni bir eser çıkmamış olsaydı, cinayet mahkemesinde reis efendi tarafından tebliğ edilen hüküm neredeyse bu hikâyenin sonu sayılacaktı. Halk da Hediye gibi bir suçlunun cezasını yeterli görmek suretiyle yavaş yavaş bu meseleyi mazinin unutulmuşluk kilidiyle saklı kalan vukuatı arasına koyacaktı.

Kalpazan Mustafa tarafından bu defa zuhur eden eser şimdiye kadar zuhur edenlerin hiçbirisine benzemiyordu. Bu eser bir telgraftan ibaretti. Telgraf Viyana'dan çekilmişti. Oraca Osmanlı harfleri bilinmediğinden Türkçe kelimeleri Fransızca harflerle Dersaadet'e ulaştırmışlardı. Telgraf ... gazetesine çekildiğinden gazetenin muharriri de onu Osmanlı harflerine çevirerek aşağıda olduğu gibi yayımlamıştır.

> ... gazetesi, İstanbul.
>
> Mektupların doğruluğunu ispat etmek için hemen İstanbul'a geliyorum. Benden evvel varması için postada mektubum vardır.

Tarih ve imzayla beraber bu telgraf tam yirmi kelime ediyor ki o zamanlarda telgrafların en küçük ölçütü yirmi kelimeydi. Bu telgrafın kısalığı okurların pek çoğu nezdinde Mustafa'nın meramını meçhul bırakabileceği mütalaasıyla ... gazetesi telgrafın altına şu açıklamayı ilave etmişti:

Mustafa'nın Dersaadet'e kadar gelerek ispatı vücuda mecbur olması hiç şüphe yok ki adı geçenin gazetemizde yayımlanan mektuplarına bazı kimselerin Hediye Hanım'ın düşmanları tarafından uydurulmuş şeyler diye hüküm verdikten başka bazı kimselerin de Mustafa gerçekten dünyada mevcut bir adam olmayıp bir zaman Hezarfen Mustafa diye tanındığı halde her ne sebebe dayanıyorsa ortadan kaybolmuş bir zata bir de kalpazanlık isnadından vücuda getirilmiş bir Mustafa olduğu zannında bulunmalarından ileri gelmiş olacaktır. Kendisinden evvel İstanbul'a gelmesi için postaya mektup vermesiyse mektupları getiren posta vapurlarıyla seyahat etmenin pek pahalı olmasından ileri gelir. Zira Avusturya'nın Tuna vapurları iki üç cinstir. Birincileri "posta vapurları" denilen ekspres mükellef ve muntazam vapurlardır. Bunlarla seyahat edebilmek zenginlere ve kibarlara mahsustur. Diğerleriyse yolcu ve yük vapurlarıdır. Yolcuya mahsus olan vapurlar bazı kere yük almak için iskelelerde uzun uzadıya vakit kaybeder. Yalnız yüke mahsus olan vapurlar ekseriya şilep denilen büyük yük mavnalarını da bağladıklarından bunlarla seyahat daha ağır fakat bedava derecesinde ucuzdur. Dolayısıyla Mustafa ucuzca İstanbul'a bir mektup yetiştirmek için postaya mektup vermiş oluyor. Mustafa'nın en mühim mektubunun bu mektup olacağında şüphe yoktur.

Bu hikâyemizi yazmaya zemin edilen cinayetlerin adeta tümünün doğrudan doğruya işleyeni olması dolayısıyla adaletin pençesine geçse idamı gereken bir caninin adalet kılıcına boynunu teslim edercesine İstanbul'a gelmesinin dünyayı ne kadar hayrete düşüreceği yoruma muhtaç kalır mı?

Fakat Mustafa gerçekten birçok bakımdan lanete layık olan bir cani, bir katil olduğu halde göze aldığı şu fedakârlığın cidden hayret edilmeye değer bir kahramanlık olduğu da inkâr kabul etmez. Bu kahramanlığın mükâfatı olarak herkes Mustafa'yı o kadar nefret edilecek biri bulmamaya başladı. Mustafa'nın cezalandırılması veya affedilmesi eğer kamuoyuna sorulmuş olsaydı, affı için rey verecek olanlar elbette cezası için rey vereceklerden fazla olurdu.

Yalnız Mustafa'ya mahsus değil, başka birtakım caniler hakkında da kamuoyu bu eğilimdedir. Bir cani işlediği cinayetin veya cinayetlerin dehşet derecesini takdir eder, ondan müteessir görünür, kendi halini insanlara önemli bir ibret olarak tavsiye eder ve bu tavsiyesinin ciddiyetini ispat edecek bir kahramanlıkla celladın adaleti uygulama eline rıza yakasını teslim ederse, kamuoyu o caniyi diğer canilerle kıyaslamaz, hakkında pek büyük bir teessürde, pek ziyade merhamette bulunur. İdam edilenin hayatının geri verilmesi gerekse affını düşünmekten adeta hiçbir rey sahibi geri kalmaz.

İşte kalpazan ve katil Mustafa da henüz İstanbul'a gelmeksizin herkes tarafından böyle bir teveccühe mazhar olmuştu. Bu münasebetle söylenen milyonlarca sözün özü Mustafa İstanbul'a geldiği zaman daha ne kadar caniyi ortaya koyacağından ibaretti.

Bu sözler halkın kulağını doldurduğu sırada ... gazetesinde bir de yazı çıkarsa halkın hayretinin nereye varacağı düşünülmeye değer. Söz konusu yazının başlığı "Hak meydana çıkınca batıl firar eder" cümlesiydi. Bu cümle altında gazetenin muharriri diyordu ki:

> Dün muhabirlerimizden biri, matbaamıza bir haber getirdi. Bu haber o kadar ilginçti ki ilkin doğruluğunu şüpheyle karşıladık. Fakat özel olarak araştırdığımızda kesin olarak doğruluğu ortaya çıktı. Okurlarımızın da garipseyen gözlerinin önüne sermekte acele ediyoruz.
>
> Öreke Taşı ile Halil Sûri'nin intiharı meselesi okurlarımıza birtakım isimleri tanıttırdığı gibi bunlar arasında bir de Mecdeddin Paşa ismini teşhir etmişti. Kalpazan Mustafa'nın mektupları Mecdeddin Paşa'yı bazı canilerin himayesiyle lekeliyordu. Ancak malum cinayetler üzerine inceleme yapmayı kendisine borç bilen meşhur müstantik Osman Sabri Efendi paşayı cidden itham edecek bir araştırma ve incelemede bulunmamış, mahkemeler de kendisini muhakemeye çekmeye lüzum görmemişti.

Halbuki Mecdeddin Paşa üç gün önce hareket eden Odesa vapuruyla Dersaadet'ten firar etmiştir. Bu firarına kendi şahsını kendi vicdanında suçlu görmüş bulunmasından başka ne mana verilebilir?

Firarın Kalpazan Mustafa tarafından çekilen telgraf üzerine halkın dilinde Mecdeddin Paşa isminin evvelkinden ziyade ve daha büyük ehemmiyetle söylenmeye başladığı zamana tesadüf etmesinin bu kayboluşun ehemmiyetini daha ziyade artıracağı tabiidir.

Mecdeddin Paşa'nın firarını yalnız bir suç ve kanun meselesi olarak ele almakla yetinmeyebiliriz. Bunu ahlakça önemli bir mesele olarak da değerlendirebiliriz. Yani deriz ki adı geçen gerçekten hiçbir suça müşterek olmayabilirse de halkın kendi hakkında velev haklı velev haksız görüş ve fikrine tahammül edemeyerek böyle dayanılmaz bir utançtansa firar utancını tercihte mecburiyet görmüş olması muhtemeldir.

Ancak bir savcı, Mecdeddin Paşa'nın firarının mutlaka canilerin ortağı olmasından kaynaklanacağını dava ederse adil bir hâkim paşaya davanın aksini ispat etmesini teklif eder, yoksa savcının davası gibi hükmetmekte adaleti uygulamış sayılabilir.

Bu meselede genel ahlak bakımından da bir hüküm verilebilir. Oysa devletçe büyük bir rütbeye, mühim bir memuriyete, çok kazançlı maaşa nail olan bir adamın Hediye gibi, Halil Sûri gibi, Kalpazan Mustafa gibi rezilleri himayeden istifade aramaya tenezzül etmesi veya etmemesi meselesidir.

Devletlerdeki kanunlar bu gibi çıkarcıları cezalandırmak için birtakım hükümleri içerir. Bu hükümler adi suçlulara tatbik edilecek şeyler değildir. Hatta cinayetin asıl ve gerçek mahiyeti hemen bir iken suçluların hal ve mevkilerine göre suçun adı hırsızlık ve zimmete para geçirme gibi birtakım şekillere dönüşür.

Mademki kanunlarda cezaları yer almaktadır, söz konusu cezaları gerektiren suçlar da imkân âleminde mevcut demektir. Hem de anılan cinayetleri işleyenler evvelce de belirtildiği gibi insanlık mertebelerinden büyük bir mertebeyi, o mertebeye göre mühim bir memuriyeti, ona uygun olarak yüksek bir maaşı kazanmış olarak suç işleme hususunda az çok duyulabilecek

hiçbir mazeretleri olamayacağı ortadayken o rütbenin, memuriyetin, maaşın kutsiyetini, kadrini takdir etmeyerek pintice ve gayrimeşru bir kazanç yolunda o şanı, o şerefi ayaklar altına atması en şiddetli cezaları gerektirse yeridir.

Güvenlik ve asayişi muhafaza, kaybedilen hakları geri alma veya hazine gelirlerini tahsil, kısaca toplum içinde insanları rahat ve mesut edecek işleri devletlerin büyük küçük birtakım memurlara vermesi böyle kimselerin güvenilir tanınmalarından ileri geliyor. Haklarında devletin emniyet ve itimadını kötüye kullananlar ne kadar ahmak adamlar olmalı ki böyle yapmaları dolayısıyla hem o rütbe ve memuriyetin şeref ve şanını kaybetmiş hem de kendilerini dünyanın gözünde rezil etmiş, adını kötüye çıkarmış olurlar.

Sıradan bir adam hırsızlık da etse, adam da öldürse, yalnız ismi kaç kişi arasında biliniyorsa o kadar yayılarak rezil olur. Şan ve şeref sahibi, dünyaca tanınan adamlarsa en küçük bir suçtan dolayı kâinatın dilinde destan olur. Bu durumda cezanın yalnız maddisi değil, manevisinin de ne büyük olduğu ortaya çıkar.

İşte Mecdeddin Paşa bu suçların bilinen sahiplerinin doğrudan doğruya ortağı olmasa bile bunları kanun pençesine düşürmeye memur bir zabitken görevini yapmamış, aksine onları himayesiyle müthiş bir suiistimalde bulunmuş, bunun maddi cezasına tahammül edemeyecek kadar hayâ sahibi iken cezanın daha büyüğüne sırf manevi bir ceza olmasından dolayı tahammülü göze alarak firar utancında bulunmuş, bunu kabul etmiştir.

Paşanın firarı adi bir katilin firarına birçok yönden benzer. Adi bir firari gibi o da velev ki umumi vicdandan ibaret olsun, adil bir mahkemede gıyaben mahkûmdur.

Kanun hükmüne uğrayan suçlular, insanların gözünde en etkili ibret olacağına göre en büyük ibreti Mecdeddin Paşa'dan almak daha doğrudur. İstanbul'dan firarıyla kaybettiği şeyler o kadar büyüktür ki şimdiye kadar Hediye Hanım ve ortaklarından gerek maddeten gerek keyfen elde ettiği kazançları o zayiatın binde bir kısmına denk gelemez.

Dünyada hiçbir kimse rütbesine, haysiyetine güvenip de zulmünün, kibrinin, gururunun, tahakkümünün cezasından kurtulabileceğini düşünmemelidir. Umumi şan ve şerefini gayrimeşru, cüzi tamah ve hırsıyla tehlikeye düşürmek ne büyük ahmaklıksa bu küstahlığının cezasını görmeyeceğinden emin olmak daha büyük ahmaklıktır. Cenabıhak devlet ekmeği yiyip hükümet hizmetinde bulunanların basiret gözünü daima açık bulundurarak bu gerçekleri hiçbir vakit ibret ve uyanıklık gözünden uzak etmesin. Âmin.

5

Hezarfen Mustafa'nın telgrafının yayımlandığı günden dört gün sonra postada bulunduğunu haber verdiği mektup İstanbul'a ulaşarak neşredildi. Bu mektubun da aynen sureti şudur:

İstanbul'da ... gazetesine

Viyana'dan, ... tarihinde, ... yılında

Muharrir Efendi Hazretleri!

Gazetenizle neşrettirdiğim mektupları İstanbul'da bazı kimseler Kalpazan Mustafa'nın gerçekten mevcut olup da onun tarafından yazılmış olmak üzere telakki etmediklerini bundan önce haber almış bulunduğumdan söz konusu mektupların benim tarafımdan yazıldığını ispata lüzum görmüştüm.

Muhakemenin cereyan şekline göre bu lüzum arttıkça arttı. Hediye Hanım aleyhinde şahit olmak sıfatıyla İstanbul'a gelmeyi arzu ettim. Bunun için bazı dostlar vasıtasıyla hükümete müracaat ettimse de cinayetleri asıl işleyen ve dolayısıyla genel davalı ben olduğumdan gelir gelmez tevkif ve muhakeme altına alınmaktan başka benim için bir nasip olmadığı cevabını aldım.

Öyleyse bu defa nasıl cesaret edip de İstanbul'a geldiğimi garipsersiniz değil mi? İşte size bu cesaretimin, daha doğrusu bu mecburiyetimin sebeplerini izah edeyim.

Tecrübelerin çokluğu ve birbirini izlemesi insanı filozof ediyormuş. Fakat bu şekilde meydana gelen hikmetten insanın istifadesinin ne dereceye kadar mümkün olabileceğini bilemem. Bu imkânsızlığı zaman ve hal belirlemiş olmalıdır ki peş peşe gelen tecrübelerin neticesi olan hikmeti diğer fenler gibi düzenleyerek insanlara bizzat tecrübeye muhtaç olmaksızın hikmet sahibi olmanın yolunu açmışlar, bu suretle hikmetten istifade edebilmesi imkânını da temin etmişler.

İnsanın iki tabiatının olduğunu veya insanın iki hükme tabi bulunduğunu, kısacası insanda iki tecellinin göründüğünü, bunlardan birisinin semavi, diğerinin dünyevi olduğunu ahlak, tasavvuf, hikmet gibi birçok fen türlü türlü tabirlerle söylerse de böyle bedava söylenip ucuzca işitilen sözler insanın zihninde yer tutmuyor, tesiri de kalpte yer edemiyor. Hatta zamanımızda bu gibi maneviyata inanış o kadar garip bir hal almış ki bu yolda inancı olanlar bazı sivri akıllılar nezdinde ahmaklık ve eblehlikle telakki ediliyor.

Fakat ben böyle bir kötü telakkiden korkmayarak arz edeceğim ki insanda birisi melekliğe yakın bir tabiat, diğeri şeytanlığa yakın başka bir tabiat var. Bir başka deyişle diyebilirim ki ilahi irade insanın beşeriyetin övülen sıfatlarına uygun olarak iyi halde bulunmasını gerektirirken araya bir de vesveseci şeytan girerek insanı insanlık yolundan çıkarmaya çalışıyor.

Meleklik tabiatı hiçbir vakit şeytanlık tabiatına yenilmeye razı olmayarak sürekli bir mücadeleyle uğraştığı gibi şeytanlık tabiatı da insana işlettirdiği kötülükleri himaye edemiyor. Derhal o da bu kötülükleri itiraf ediyor yani avam tabiriyle insana işlediği kabahatlerden dolayı pişmanlık geliyor. İnsan meleklik tabiatı uyarınca ne kadar müteessir oluyorsa, şeytanlık tabiatı da insanı aldatabildiğinden, sanki gururlanarak insanla alay ediyormuş hissini uyandırıyor ve o teessürü artırdıkça artırıyor.

Öyleyse bari insan ilk işlediği kabahatin pişmanlığından ders alarak kendini ıslaha muvaffak oluyor mu?

Heyhat! Bakın bu konuda benden ne gibi bir misal alınabilecektir.

Muharrir Efendi Hazretleri! İnsanı kabahat işlemeye sevk eden şeyi ihtiyaçtan ibarettir zannetmeyin. Temenni lafzının

delalet edeceği mananın tamamıyla, dünyada her şeyden bağımsız hiçbir kimse düşünülemez. Herkes bir nispet dahilinde kendisini muhtaç görür. İhtimalden uzak değildir ki şeytan herkesi de güya ihtiyacını karşılamak için suç yoluna sevk etmeye çalışır. Fakat nefis mücadelesinde melek tabiatının hükmüne teslim olanlar kendilerini bu şeytani aldatmadan korurlar; iki dünyada da iffetle yaşamaya, iffetinin mükâfatını görmeye muvaffak olurlar.

Beni bunca kabahati, rezaleti ve sonunda bu kadar cinayeti işlemeye sevk eden hangi ihtiyaçtı? Çıkarcı olsaydım hezarfenliğimle milyonlara sahip olamaz mıydım? Sırf nefsimin göz boyamalarından kendimi kurtaramadığım için bir Hezarfen Mustafa, bir Kalpazan Mustafa, bir katil Mustafa oldum kaldım.

Her rezilliği işledikçe pişmanlığını çekerdim. Yaptığı rezaletten dolayı pişman olmadığını söyleyen varsa sakın inanmayın. Öyle bir inatçının pişman olmadığını ispata çalışması yine pişmanlığından hem de pek etkili, pek şiddetli bir pişmanlıktan kaynaklanan boşuna gayretten ibarettir.

Bu pişmanlıktan teselli bulabilmesi için insanın yalnız bir yolu vardır. O da işlediği suçu diğer suçlardan daha ehven görerek mesela "Ben yankesiciysem hırsız değilim ya! Yankesicilik hırsızlığa nispetle bir hüner sayılır" diye teselli olur. Aynı şekilde bir yaralayan "Filanı yaraladımsa, o kadar büyük bir suç işlemiş olmadım ya! Başkaları adam bile vuruyor" diye kendisini mazur görmeye veya göstermeye çalışır.

Bu hal bende tamamıyla mevcuttu. Hangi rezilliği yapmaktan dolayı pişmanlık ateşiyle yanmaya başladımsa daha büyüğünü işlediğimi teselli edici bir hisle gözümün önüne getirerek nefsimi tümüyle lanetlenmeye layık bir melun olarak göremiyordum.

Halbuki Muharrir Efendi, bu tesellilerle gide gide birçok cinayette bulunma derecesine vardım. Size en ziyade garipsemenize yol açacak bir his daha haber vereyim mi? Hâlâ da kendime teselli aramaktan vazgeçemiyorum. Kendi kendime diyorum ki: "Bu kadar kan döktümse haydutluk gibi rezilce bir maksatla dökmedim ya! Hatta bir öfke, bir gazap eseri olarak

da bu cinayetleri işlemedim. Belki aslında cani iken kendisini en namuslu adam göstermeye çalışan suçlunun kısasa kısası olmak üzere adam öldürdüm."

Lakin bu teselli beni hakkıyla tatmin edebilir mi? Ne mümkün! Bugün beni hâkim edecek olsalar, işlenen cinayetlerden dolayı gereken hükmü bana soracak olsalar, kendimi birkaç ölümle birden idama mahkûm ederdim.

İşte Muharrir Efendi Hazretleri, en sonra bende bu insaf baskın çıktı. Dünyada mümkün olan her rezalet bendeyken bari bir fazilete olsun nail olmayı kurdum. O faziletse nefsim için de adil olmak faziletidir.

Bu kesin karara varır varmaz her şeyden önce firar arından utandım. Firar nedir? Kim firar eder? Firar o kadar büyük bir zaaf ve miskinlik eseridir ki bu halde bulunan kancık hiç olmazsa mertçe bir cani olmanın rezilce şerefinden bile nefsinin mahrumiyetini caiz görmüş oluyor.

Her suçu işledikçe bunun bir de cezası olduğunu düşünmüyor muydum?

Gerçi bu düşüncenin bizde ne kadar kuvvetle hâkim olduğunu şimdi hatırlayamıyorsam da o zaman bizde elbette bu düşünceyi reddettirecek cüret hâsıl olmuş ki kararlaştırdığım suçu işlemişim. Ya şimdi o cüret nerede? Onu niçin tekrar bulamıyorum? Bulacağım Muharrir Efendi! Buldum bile. İşte gelip kanunun adalet pençesine boynumu teslim edeceğim.

Nefsim hakkında bu derecelere kadar adil olursam, başkaları hakkında hiç merhamet etmeyeceğimi bundan kıyas edersiniz ya!

Şimdiye kadar başkaları hakkında merhametli olduğumu garipsemeyin. Hakikaten merhametli oldum. Yazdığım şeyler, bildiğim şeylerin ondan biri bile değildir. Bu defa İstanbul'a geldiğim zaman bütün bildiklerimi ortaya koyacağım. Kendim bir davalı isem de başkaları hakkında da bir savcı olacağım. Zenginken fakir, talihliyken talihsiz, sağken ölü edilen bunca kimseden dolayı bilhassa Hediye Hanım'ın benden daha ziyade affa layık olmayan büyük bir cani olduğunu kanun önünde ispat edeceğim.

Yapacağım şeyleri icradan evvel bu şekilde ihbar ve ilan edişimin sebebini de size arz edeyim mi?

Bu husustaki azmim o kadar kuvvetli ki bu muvaffakiyetimden dolayı daha şimdiden dayanılmaz bir vicdani zevk hissetmekteyim. Dolayısıyla yapacağımı düşünmek beni ne kadar keyiflendiriyorsa, onları yazmak daha fazla keyiflenmeme sebep oluyor.

Nefsim hakkındaki bu adaletimden dolayı keyiflenmemi size hakkıyla anlatmak için şunu derim ki dünyada intikam zevki kadar büyük hiçbir zevk tanıyamıyorum.

Şimdiyse en ziyade menfur gördüğüm şey kendi nefsim olduğundan kendi nefsimden almakta bulunduğum intikamın zevkini de diğer intikamların zevkinden kat kat üstün buluyorum.

İşte Muharrir Efendi, bu mektubu postaya verdikten iki gün sonra yol şimendiferi ve yol vapurlarıyla yola çıkıyorum. İnşallah on iki gün sonra İstanbul'a ulaşırım. İstanbul'a gelir gelmez doğruca gazetenize gelip sonra zabıtaya teslim olacağım.

İmza
Mustafa

Kalpazan Mustafa'nın bu mektubu halka kimsenin hayaline bile sığamayacak kadar acayip ve garip göründü.

Bazı en namlı haydutların iplerini boğazlarına takarak gelip hükümete sığındığı vaki ise de bu haydutlar o zamana kadar üzerlerine giden fırkaları bozmuş, hükümeti âciz bırakmıştır. Şayet sığınacak olurlarsa kendi suçları affedildikten başka düşmanlarının da yakalanacağını şehirde yaşayan ve her biri meclis üyeliği gibi nüfuzlu makamlarda bulunan aşina ve hamilerinden haber alarak sığındıklarını, duruma vâkıf olan pek çok kimse bilir. Mustafa ise hiç de böyle bir ümitte bulunmaksızın İstanbul'a geliyordu.

Söz konusu mektubun tesiri yalnız esrâr-ı cinâyâtı merak edinen halka da mahsus kalmadı. Yüksek makamlara kadar bu mektup etkisini yaydı. Zaten Hediye Hanım'ın affının mümkün olmadığını yüksek yerlerde bulunanlar da tasdik ettiği için Mustafa'nın böyle kendi nefsi hakkında adaleti uy-

gulamaya azmetmiş bir kahraman görünmesi üzerine hakkında öyle bir teveccüh hâsıl oldu ki eğer Mustafa gerçekten İstanbul'a gelirse, pek çok ileri gelen kişi kanunun müsaadesi derecesinde cezasının hafifletileceği görüşünde bulundu.

Birkaç gün sonra Adliye Nezareti tarafından Dersaadet'in bütün gazetelerine resmî bir ilan gönderildi ki sureti şuydu:

Resmî İlan

> Hezarfen, diğer adıyla Kalpazan Mustafa'nın kanunun adaletine sığınarak şart koşmadan İstanbul'a gelmeyi göze alması ve bu gelişin kanunen bir bakıma muhbirlik sıfatına benzemesi adliye heyetince takdire layık bir hareket sayılmıştır. Eğer adı geçen gerçekten bu mertçe kararını uygularsa, hakkında kanunun özel bir mürüvveti ve padişahın merhamet eseri olmak üzere idam ve kürek gibi cezalardan daha şimdiden affettirilmesine ve yalnız gelecekteki durumunun temin edilmesi için Zaptiye Nezareti altında bulundurulmasına karar verilmiş olmakla keyfiyet cümlenin malumu olmak üzere ilan olundu.

İstanbul'da hiçbir fert bulunmadı ki bu resmî ilanın hükmünde olan isabeti, büyüklüğü, mürüvveti tasdik ve takdir etmesin. Mustafa hakikaten halkın nefretine şayan bir adamken yazdığı mektup ve bu resmî ilan üzerine halkın gözünde takdir ve aferine layık bir adam olarak değerlendirildi.

Eğer Hezarfen Mustafa'nın bir fotoğrafı mevcut olup da nüshaları çoğaltılarak o gün satılığa çıkarılmış olsaydı, şüphesiz on beş yirmi bini satılabilirdi. Zira herkesin ağzında "Bu kadar işleri yapan Mustafa acaba nasıl bir adamdır?" sorusu dolaşmaktaydı. Vaktiyle kendisini tanımış olanların nakil ve rivayetleri kabilinden olmak üzere "Uzun boylu, nahif endamlı, yakışıklı, güzel yüzlü bir adammış" cevabı yine her ağızdan çıkardı.

Bu resmî ilanın yayımlandığı günün akşamı ... gazetecisi ile bizim meşhur müstantik Osman Sabri ve Hafiye Köse Necmi bir gazinoda toplandı. Sohbet konusu doğal olarak Hezarfen Mustafa'ydı. Gazeteci dedi ki:

— Dünyada insanların birinci emeli adını dillerde destan ederek ad bırakmaya muvaffak olmaktır. Bu da şu kısa ömre göre pek yerinde bir hevestir. Ad bırakmak için bazı kimseler zemzem kuyusuna işemek veya Vatikan'ı yakmak gibi garip suçları göze alır. Mustafa ise hem de elinde olmadan öyle bir şekilde ad bırakıyor ki şimdiye kadar ismi canilikle meşhurken bu adı birdenbire gayet parlak bir kahramanlığa dönüştürüyor.

Osman Sabri dedi ki:

— Evet öyledir. Fakat gönlüm isterdi ki bu resmî ilan yayımlanmasın, Mustafa affa layık görülmesin de cinayetlerinin cezası olarak idam edilsin.

Necmi:

— Niye?

Osman Sabri:

— O zaman Mustafa daha büyük bir adam olurdu. Kanunun adaletini kendi nefsi hakkında bile uygulatmış bir kahraman olurdu. Dünyada bu kadar parlak kahramanlık kime nasip olmuştur?

Necmi:

— Amma yaptın ha! Ben Mustafa olsaydım Viyana'da yan gelip zevkime bakarak hiç de bu kahramanlığı yapmazdım. İnsanın patır kütür kafasını kesmekle veya şıp diye boğazına ip geçirip asmakla mı kahramanlığı tecrübe edilir?

Osman Sabri:

— İşte sen bunu yapamayacağın için Mustafa olamazsın ya. Salt sen değil, hiçbir kimse bunu yapamayacağı için değil midir ki bugün bütün İstanbul halkının dilinde Hezarfen Mustafa adı destan olmuştur? Eğer bu fedakârlık pek çok adamda görülmüş olsaydı, hiç hükmü kalmayarak Mustafa da kahramanlar derecesine varamazdı.

Gazeteci:

— (Necmi'ye) Osman Sabri Efendi'nin hakkı vardır. Eğer Mustafa İstanbul'a geldikten sonra muhakeme edilerek idam olunsaydı, daha büyük bir kahraman olurdu. Hatta şimdi affolunması üzerine Mustafa'nın bugünkü büyüklü-

ğünü muhafaza edebilmesi de şüpheli kalır. Olabilir ki birkaç sene sonra Mustafa yine bir cinayetten dolayı kanunun pençesine düşer. O zamansa bugünkü kahramanlığı tümüyle kaybettikten fazla, derecesini tayin müşkül olacak kadar lanete bile kendi kendini duçar eder.

Necmi düşünmeye vardı. Düşündü düşündü de dedi ki:

— Beni kahramanlığa eğilimli yaratmamış olmasından dolayı Cenabıhakk'a özel olarak teşekkürler ederim. Ben ne darağacına çıkmak isterim ne de adımın dillere destan olmasını arzu ederim. Bana sessiz sedasız hafiyelik, elmas gibi sanattır.

6

Bir kimsenin gelişi merak ve aceleyle beklendiği zaman kadınlar "Hacı beklendiği gibi bekleniyor" derler.

Hezarfen Mustafa'nın... Öyle ya! Artık "diğer adı" diyerek öteki ismini de söylemeyeceğiz. Zira bugün Mustafa halk nazarında öyle bir saygıya mazhar olmuş ki eğer kendisine "Haydi şuradan hey kalpazan! Hey katil!" denilecek olsa Mustafa belki de hiddetlenmezse de Mustafa'dan ziyade bu sözden hiddetlenecek pek çok adam bulunabilir. Dolayısıyla diyelim ki:

Hezarfen Mustafa'nın derhal gelişini arzu edenler resmî ilanın üzerinden birkaç gün geçip de henüz gelememiş olmasına canları ziyadece sıkıldığından derlerdi ki:

— A mübarek adam! Sen en süratli posta vapuruna bin de gel! Vapur parasını verecek İstanbul'da yardımsever adam mı bulunmaz?

Şimdi Mustafa'ya serzeniş makamında olarak bile "A mübarek adam!" denildiğine dikkat ediyor musunuz?

En süratli posta vapuruna binsin ama bu hükmü resmî ilandan sonra veriyorsunuz. Resmî ilan olmasaydı Mustafa İstanbul'a öküz arabasıyla geldiği halde bile yine pek acele etmiş olurdu.

Nemçe[1] vapurları acentesine gidip de filan gün Viyana'dan yola çıkarılan bir yükün hangi gün İstanbul'a ulaşabileceğini soranlar çoktu. Ne yazık ki bunlar kesin bir cevap alamadı. Zira Tuna'nın yol vapurları kaç şilep bağlar, yolda kaç defa kuma oturursa, Kalas'a[2] kadar ona göre az veya çok bir zamanda gelebilirlerdi. Kalas'tan İstanbul'a kadar deniz vapurlarına yük nakledileceğinden işte yalnız bunların tarifelerine muntazaman riayet edilebilirdi.

Bazı gazeteler halkın merak ettiği havadisi yazmakla şan kazanmaya pek hırslı olduğundan Hezarfen Mustafa'nın önceki gün İstanbul'a ulaştığını kulağa gelenler cinsinden olarak yazarlardı. Bu hal birkaç defa tekrarlandığından ... gazetesi buna özel bir yazı yazdı. Hezarfen Mustafa İstanbul'a geldiği anda doğruca kendi gazetesine geleceğini vaat etmiş bulunduğundan adı geçen zâtın, evet, şimdi "adı geçenin" değil, adı geçen zâtın İstanbul'a gelişini kendisinden evvel hiçbir kimsenin haber alamayacağını hatırlatmıştır.

Ne yazık ki Mustafa'nın yalnız İstanbul'a geldiğini değil, gelmeyeceğini hem de hiç gelmeyeceğini halka diğer gazetelerden önce ilan eden ... gazetesi oldu. Gazetenin bu son haberi ise Kalas'taki tüccar nazırımız tarafından Hariciye Nezaret-i Celilesine verilip oradan da ... gazetesine tebliğ edilen mektuba dayanıyordu.

İşte ... gazetesinin bu konudaki yazısını da aşağıda aynen nakledelim.

Hezarfen Mustafa'nın Vefatı

İnsan tedbiri, ilahi takdiri asla değiştiremiyor. Bu eskiden beri bilinen bir meseledir. Meğer ilahi adalet mahkemesinde verilmiş olan bir hüküm istinaf ve temyize gidebilir değilmiş. Zira biçare Hezarfen Mustafa hakkında çıkarılan afla ilgili resmî ilanın hiç hükmü kalmadı.

Kalas'ta yaşayan tüccar nazırımız tarafından Hariciye Nezaret-i Celilesine takdim edilen, oradan da matbaamıza teb-

---

1 Avusturya.
2 Tuna Nehri kıyısındaki Galati iskelesi.

liğ olunan bir mektubun mealine göre Hezarfen Mustafa bir yol vapuruyla Viyana'dan Kalas'a ulaşmıştır. Deniz vapuruna aktarma yapmak için Kalas'ta vapur beklediği esnada vefat etmiştir. Hem de bakın nasıl vefat ki buna "vefat etmiştir" demektense "idam olunmuştur" demek layık görülür.

Mustafa besbelli Bükreş'te oturduğu esnada biraz Ulahça öğrenmiş. Daha yakın bir ihtimale göre besbelli Kalas'ta birkaç yerli Ulah'la tanışıklığı da olmalı ki vapur gelinceye kadar Kalas şehrinde geçireceği birkaç günden gezinti yolunda istifade için bazı yerli ailelerle bağlara gitmiş.

Gayet büyük bir ceviz ağacından taze ceviz silkmek gerekmiş. Ağaca çıkabilecek kimse bulunamadığından bu hizmeti bizzat Mustafa görmek istemiş. Arkadaşlarının bu zahmeti kendisine yüklememek isteyeceği söz konusuysa da böyle kimsenin göremeyeceği işleri Mustafa'nın üstlenmesi, tabiatında olan hezarfenlik gayret ve eğiliminin gereği olduğundan kimseyi dinlememiş, herkesi şaşırtacak bir kolaylık ve süratle ağaca çıkmış.

Vaktiyle ip cambazlığını bile merak edinerek öğrenmiş olan Mustafa'nın ceviz ağacında dengesini kaybederek düşmesine ne dersiniz?

Buna bir kaza denilebilirdi fakat kaza denilmeyip de buna adeta ilahi kısas demek için büyük bir sebep vardır. Hem de ne kısas! Tam "el-Cezau min cinsi'l-amel" sırrınca bir kısas ki insan düşündükçe kat kat hayrete düşmemesi mümkün olamıyor.

Mustafa dengesini kaybedip de düşerken alt tarafında bir çatal dal varmış. Vücudu tam dalın çatalı arasından geçivermiş. Vücudunun tamamı çatalın geniş yerinden geçtiği halde besbelli kendisini kurtarmak için bazı çırpınma hareketlerinde bulunmuş olmalı ki kafası çatalın en dar yerine gelerek sıkışmış kalmış. Bu halde Mustafa adeta asılma kelimesinin gerçek anlamıyla asılıp idam olunmuştur.

Aman Yarabbi! Ne feci bir asılma ve idam! Aşağıda bulunan birçok adamdan hiçbirisi için Mustafa'nın imdadına koşup yetişmek de mümkün değil. Zira ceviz ağacı merdivensiz çıkılamayacak kadar büyük bir ağaçmış. Oralardaysa merdiven

bulunamadığından arkadaşları yalnız asılı kalanın nasıl can verdiğini seyretmekten başka bir şey yapamamış.

Asılarak idam edilenlerin çoğu beş on saniye içinde can verip kurtulursa da Mustafa bu nimete bile nail olamamış. Bir çatal arasına sıkışıp kalan kafasını kurtarmak için on beş yirmi dakika kadar uğraşmış. Besbelli düşerken boğaz damarlarının ziyadece örselenmiş olmasıyla beynine de sersemlik gelmiş. Kolları bacaklarıyla çırpınması kuvvetini pek tez tüketip bitirmiş. Nihayet iki kolunu salıvererek ilahi hükme boyun bükmüş.

Hezarfen Mustafa'nın maruz kaldığı bu kötü son gafil olmayanlar için ibret verici bir durumdur. İşlediği kanlı cinayetler hususunda Mustafa kendisini mazur görmüş ve pek çok fikir sahibi nezdinde bu mazurluğunu teslim ettirebileceği beklenmişse de Cenabıhak herkesin istediği gibi adaleti uygulamasını âlemin düzenine aykırı görmüştür. Olur olmaz adi adamları değil, padişahları bile öyle istedikleri gibi ceza verme uygulamasından alıkoymak için şeriatlar, kanunlar koyulmasını takdir buyurmuştur.

İnsanoğlunda adalet fikri ne kadar büyük olursa olsun, insanlık gereği hiçbir kimse nefis hastalıklarından uzak kalamaz. Bu münasebetle hiddet ve gazap pek çok büyük adamı bile hem de herkesçe haklı görülecek hususlarda lüzumundan fazla aşırı ceza vermeye sevk eder. Bunun da zulümden hiç farkı olamaz. Dolayısıyla hak almaya memur olanlar bile mahkûmlar hakkında kendi hiddet ve gazaplarına uygun gelecek yolda cezalar tayin etmemeli, işi daima şeriata ve kanuna havale etmelidir ki hakkıyla adaleti uygulamış olsunlar. Bir insanın intikam yolunda ve adaleti uygulama, hak alma adıyla bir kimseye el kaldırması cinayetin ta kendisidir. İnsan bu yoldaki cinayetlerin kanuni cezasından kendisini kurtarabilse de Cenab-ı Âdil-i Mutlak Hazretlerinin ezeli ve ebedi adaleti caninin yakasını bırakmaz; kısas için büyük ceviz ağacı üzerinde bir darağacı bulmaktan âciz kalmaz.

Şimdi olanca teslimiyet ve tam itikatla dua edelim, diyelim ki Cenabıhak cümlemizi nefis hastalıklarımıza mağlubiyetten muhafaza buyursun. Âmin.

... gazetesinin bu yazısı da burada son buldu.

Bu yazının İstanbul okurları üzerinde yaptığı tesiri hiç sormayın. Yazıyı kim okuduysa okuyup bitirdikten sonra bir kere düşünmek için başını indirerek derin bir düşünceye varırdı. Bu düşünceden başını kaldırdığı zaman yanında bulunanların yüzlerine bakarak güya onların da ne düşündüğünü anlamaya çalışırdı.

Ey okur! Hikâyemiz burada tamamlandı. Hikâyemizdeki şahıslardan yalnız birisi kaldı. Onun da akıbetini görmek için beş on sene beklemek lazım gelir.

Kadınlar der ki "Masallarda zamanlar tez geçer." Biz de şu beş on seneyi geçmiş farz edelim.

İşte size şu cami kapısında kör bir dilenci gösteriyoruz. Maazallah iki gözü birden patlamış. Biçare hem de kadındır. Bakın, bakın! Şu efendi, yanındaki adama ne diyor?

— Şu zavallı kadını gördünüz mü? Vaktiyle debdebe içinde, kul, halayık sahibi bir hanımdı. Düşmez kalkmaz bir Allah derler. Biçare elli yaşından sonra çiçek çıkarıp iki gözü birden patladı. Malı mülkü kapanın elinde kaldı. Nihayet kendisi bu hale düştü.

Bu sözü hemen söylendiği gibi kabul etmeyin. Ey okur! Hiçbir sözü söylendiği şekilde doğrudur diye kabullenmeyin. Bu sözlerin içinde dosdoğru bir lakırdı varsa o da "Düşmez kalkmaz bir Allah'tır" sözünden ibarettir. Fakat Cenabıhak hiçbir kimseyi de sebepsiz düşürmez ve sebepsiz kaldırmaz.

Halkın merhamet ettiği o kör dilenci kadın yok mu? İşte o bizim meşhur Hediye Hanım'dır.

Meğer bir adalet mahkemesinin kendi hakkında vermiş olduğu hüküm ilahi adalet terazisinde Hediye'nin işlediği suçlarla dengelenmiyormuş. İbadullahın[1] kendi üzerinde daha pek çok hakkı varmış. Onun için de Cenab-ı Âdil-i Mutlak Hazretleri, Hediye Hanımefendi Hazretlerini ibadullaha el açıp bir lokma ekmeği yüzsuyu dökerek tedarik edebilme mecburiyetine düşürmüş.

---

1 Tanrı kulları.

Bizim Osman Sabri Efendi ile Hafiye Necmi'yi unuttunuz mu?

Biz unutmadık. Devletler de adaleti uygulamakta Rabbani esere uyar. Hiçbir kullarının iyi hizmetini unutmazlar. Her hizmete layığı derecesinde karşılık vermeyi büyüklük şanı sayarlar.

Osman Sabri Efendi yalnız hikâyemizin zeminini teşkil eden cinayetlerde değil, her işte elinden geldiği kadar gayretle canıgönülden çalışan bir adamdı. Bazı kere yakası bir soruşturma komisyonunun eline geçmişse de her soruşturmada, her incelemede suçsuz olduğunu ispat etmiş, rütbesinde, memuriyetinde terfi ede ede mesleğince en yüksek derecelere çıkmış, hem de helalinden zengin olmuştur.

Hafiye Necmi hiçbir zaman Osman Sabri'den ayrılmamış, nihayet ihtiyarlayarak dermansız kaldığı zaman Osman Sabri'nin çoluğuna çocuğuna kadın nine olma mevkiini tutmuştur. Koca ak ağa vaktiyle kocakarı kıyafetine lüzum görüldükçe girerken şimdi neredeyse sürekli, hem de muşmula gibi bir kocakarı olup kalmıştır.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 51

Edebiyatımızda birçok yazınsal türde eser veren Ahmet Mithat Efendi'nin *Esrâr-ı Cinâyât* -Cinayetlerin Sırları- adlı polisiye romanı, olayların akışındaki kurgu ustalığı ve karakterlerinin güçlü bir şekilde canlandırılmış olmasıyla yazarın övgüyü hak eden eserleri arasına girmiştir.
Bir genç kızın cesedinin bulunmasıyla başlayan roman, intihar süsü verilerek öldürülmüş ikinci bir kişinin bulunmasıyla sürükleyici şekilde devam ederken, polis şefi Osman Sabri ile Muharrir Efendi'nin işbirliği ve dikkatli takipleri sonucu bambaşka bir hale bürünür. Dönemin adalet sistemini, yargılama usullerini rüşvet ve kayırmacılığı gözler önüne sererek eleştiren roman, yazarın usta işi üslubunu da yansıtarak şaşırtıcı bir sonla biter.

Ahmet Mithat Efendi (1844-1912)

Tanzimat devrinin önde gelen yazarlarındandır. Gazetecilikle başladığı yazı hayatına hikâye ve roman yazarlığını da ekleyerek çeşitli alanlarda sayısı yüz elliyi bulan eser kaleme almıştır. Yazıyı halkı eğitmek için bir araç olarak gördüğünden ansiklopedik bilgilerle dolu eserlerinde okuyucuyla daima diyalog halindedir. Sofya'da *Tuna* gazetesinde önce yazar, daha sonra başyazar olarak gazeteciliğe adım atar. Mithat Paşa'yla gittiği Bağdat'ta ressam Osman Hamdi Bey, Muhammed Zühavi ve Şirazlı Bakır Can Muattar gibi isimlerin de bulunduğu oldukça geniş kültürlü bir çevreye girerek Batı ve Doğu kültürleri üzerine bilgisini derinleştirir. Tahtakale'deki evinde kendi matbaasını kurup kitaplarını yayımlamaya başlar. Bir yandan da yayımladığı *Devir, Bedir, Dağarcık, Kırkambar* gibi gazete ve dergilerle gazeteciliğe devam eder. Yazılarından dolayı Abdülaziz yönetimi Namık Kemallerle birlikte onu da sürgüne gönderir. Üç yıl süren Rodos sürgününde çocuklar için bir okul açarak ders vermeye başlar ve ilk romanlarını yazar. İstanbul'a döndüğünde çeşitli memuriyetlerde bulunur ve Türk basın tarihinin en uzun soluklu gazetelerinden *Tercüman-ı Hakikat*'i kurar.
Hemen her konuda, üstelik yeni tekniklerle de yazan Ahmet Mithat'ın seçme eserlerine Türk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdüreceğiz.

14 TL